183
2

ATTİLÂ İLHAN / sırtlan payı

attilâ ilhan

SIRTLAN PAYI

bilgi yayınevi

YUNUS NADİ
ROMAN ARMAĞANI

3.
basım

BİLGİ YAYINLARI : 183/2

ISBN 975 - 494 - 295 - 1
92 06 Y 0105 0412

Birinci Basım 1974
İkinci Basım 1981

Üçüncü Basım
Mart 1992

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46 / A
Telf 431 81 22 434 12 71
434 49 98 - 434 49 99
Faks 431 77 58
Yenişehir Ankara

BİLGİ DAĞITIM
Babıâli Cad. 19 / 2

ATTİLÂ İLHAN

Aynanın İçindekiler

2

Sırtlan Payı

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

attilâ ilhan'ın kitapları

şiir

duvar (6. basım)
sisler bulvarı (6. basım)
yağmur kaçağı (5. basım)
ben sana mecburum (6. basım)
belâ çiçeği (4. basım)
yasak sevişmek (5. basım)
böyle bir sevmek (4. basım)
elde var hüzün (2. basım)
korkunun krallığı

roman

sokaktaki adam (4. basım)
zenciler birbirine benzemez (4. basım)
kurtlar sofrası (3. basım)
aynanın içindekiler
1/bıçağın ucu (2. basım)
2/sırtlan payı (3. basım)
3/yaraya tuz basmak (2. basım)
4/dersaadet'te sabah ezanları (3. basım)
5/o karanlıkta biz
fena halde leman (7. basım)
haco hanım vay (2. basım)

deneme/anı

abbas yolcu*
anılar ve acılar
1/hangi sol (3. basım)*
2/hangi batı (3. basım)
3/hangi seks (2. basım)
4/hangi sağ
5/hangi atatürk (2. basım)
attilâ ilhan'ın defteri
1/gerçekçilik savaşı (3. basım)
2/'ikinci yeni' savaşı (2. basım)
3/faşizmin ayak sesleri*
4/batı'nın 'deli gömleği'*
5/sağım solum sobe
6/ulusal kültür savaşı
7/sosyalizm asıl şimdi (2. basım)
8/aydınlar savaşı (2. basım)
9/kadınlar savaşı

çeviri

kanton'da isyan (malraux/2.basım)
umut (malraux/3.basım)
basel'in çanları (2. basım)

*** işaretli kitaplar tükenmiştir.**

biket'e...

"Bu kitapta
anlatılanların
gerçek kişilerle ve
olaylarla
hiç bir ilgisi yoktur.
Onları ben,
büyük bir aynanın
içinde gördüm.
Üstelik ayna dumanlıydı
ve olmayan bir şehirde
geziniyordu."

1960

temmuz

İKİ GÜNDE İZMİR'DE 63 DP'Lİ TUTUKLANDI

DP'liler nümayişe teşebbüsten sanık. Menderes'i kaçırmaya kalktığı iddia edilen pilot da gözaltına alındı.

İzmir (Özel)

Millî inkılâp hareketi aleyhine nümayiş tertip etmek isteyen 63 DP'li tevkif edilmiştir. 27 Mayıs günü sâbık Başvekil'i uçakla kaçırmak istediği iddia edilen THY kaptan pilotu Nusret Çingü de nezaret altına alınmıştır.

Sinsi propagandalarla 2-3 Temmuz günleri Eşrefpaşa ve Tepecik'te inkılâp aleyhinde nümayiş yaptırmak isteyen DP'liler dün tevkif edilmiştir. 20 DP'li de nezaret altına alınmış ve ifade verdikten sonra serbest bırakılmıştır. Çarşamba gecesi tevkif edilen 37 kişiden sonra, dün tevkif olunan 26 kişi arasında DP Konak İlçe Başkanı da bulunmaktadır.

5 Temmuz 1960

Miralay Ferid, göğsüne fil basmış gibi, sıçrayarak uyandı. Soluğu tıkanıyordu. Müthiş bir acı, göğüs kafesinden kopup boğazına sarılıyor; sol omzu üzerinden koluna, elinin dış kenarına yayılıyordu. Can havliyle kalktı. Boğazına düşkün her ihtiyar gibi, fazlaca yediği geceler, ağırlık basıp uyandığı; avcundaki kekik suyu fincanını yudumlayarak, evin içinde, gecelik entarisini savurta savurta dolaştığı olurdu. Yine öyle sandı. Bu akşam, az yemiş sayılmazdı hani! Önce, Eczacı İhsan bey'in orda, "İki kadeh rakı içiyoruz" bahanesiyle bir hayli atıştırıyorlar. Eve gelince ne görsün: sofrada, Mürüvvet bacı'nın patlıcan böreği! Bir parça, bir parça daha derken, sayısını şaşırıyor. Gerçi miğdesine diyecek yoktu, taşı yese öğütürdü ama, yetmişine basalı, on yıldır çektiği 'hazımsızlık' nöbetleri daha sık bastırıyor, onu böyle yatağından uğratıp, o oda senin bu oda benim, saatlerce dolaştırıyordu. Saate baktı, üç. Öteki yatakta, hiç yokmuşçasına yatan Ruhsâr'ı uyandırırım korkularıyla, ışığı yakmadan kendini salona attı:

"- Müstehaktır kerâta, Agob'un kör kazı gibi tıkınır mısın?"

Parıltılı, toz mavi bir aydınlık, salonu kısa aralıklarla şimşek gibi doldurup boşaltıyor; bir anda, gizlerle yüklü bir ışıltı içinde divan, masa, iskemle, dolap olarak beliriveren eşyalar; hattâ saçı başı dağınık, ak bıyıkları paldır küldür, şişeden fincana kekik suyu doldurmaya çabalayan ihtiyar, bir sonraki anda, anlaşılmaz bir büyünün hışmına uğrayıp, yoğun bir karanlığın derinliklerinde kayboluyordu. Miralay Ferid, ilk yudumu aldıktan sonra, kekik suyunun onca alışık olduğu acı ferahlığını aradı ama, bulamadı; gırtlağına sarılıp soluğunu kesen acı, yediklerini sindiremediği için göğsünü sıkıştıran bun sancılarına

benzemiyordu. Hele ansızın alnını, bıyıklarının dibini ve ensesini basan soğuk ter, sinsi bir ölüm korkusunu içine yılan gibi akıtıyor:

"- ...hayırdır inşallah! Boğulacağım yahu...

Sıcak bir yaz gecesine, bol yıldızlı bir pencere açtı. Boğaz, ayaklarının altında, bir dev damarı gibi uğulduyordu. Az önce sihirli ışınlarıyla karanlığın perdesine toz mavi bir salon çiziveren şilep ışıldağı, gitmiş. Boyacıköy taraflarında uyuklayan yalılar, kederli çınar ağaçları, dalgın sarmaşıklar bulmuştu. Hepsini bir kılıç gibi biçerek, sonra yine Emirgân'a döndü, balkonunun penceresinden daralan göğsüne iki yudum hava arayan Miralay Ferid'in gözlerinden, içine boşaldı: öyle yoğun, öyle gözkamaştırıcı bir ışık yığılmasıydı ki bu, Miralay Ferid bir zaman baktıklarını değil, son bir kaç gündür yaşadıklarını, acele bir filmin negatifleri gibi ardı ardına gördü: saptanmış gözlemler, edinilmiş izlenimler, flaş patlamalarıyla kısa ve net görüntüler olarak çakıp kayboluyor, okuduğu gazetelerden, dinlediği radyolardan belleğine işlenmiş haberler, bir kaç saniyeye sığan bu imgeler zincirini, iri puntolu harfler, boğuk ses yankılanmaları halinde vurguluyordu.

(Soruşturma Kurulu açıklandı / Sabıklar hakkında ilk tahkikatı yapacak olan kurulda 31 üye var.)

Akın Limited'in Genel Müdürlük Bürosu, akşam güneşinin çelik ve cam yansımalarıyla, kıpkızıl. Hayrun, yayvan yazıhane koltuğuna kaykılmış, bir Sipahi Ocağı daha yakıyor. Ölkesini cıgara dumanlarıyla sarıp sarmalayarak burun deliklerinden küstahça salıverişi yok mu, Miralay Ferid'i çıldırtabilir. Kendini tutmasa, yıllardır erkek giyinip erkek yaşayan bu garip kızkardeşinin köse zampara suratına, bütün zabit yumruklarıyla boşanıverecek. Hele söyledikleri:

"- ...yaptıkları eşkiyalık değil de, nedir: şirketin bankalardaki tekmil muamelâtına el konuyor, gizli kasalarını mühürlüyorlar, Müdir-i Umumi'nin ne kadar mutemed adamı varsa, Müdür vesaire Balmumcu'da mevkuf, Seyit Sabri canını

Napoli'ye dar atmış! Hissedar sıfatıyla ben ortaya çıkmasam, koskoca şirket sahipsiz, revâ mıdır?"

(İzmir'de ilki günde 63 DP'li tutuklandı. Devrim'e karşı gösteriye kalkışmakla suçlanıyorlar. / Menderes'i kaçırmaya yeltendiği ileri sürülen THY pilotu gözaltına alındı.)

Karaköy'de, saatin bilmem kaçından beri, Cemal Paşa'yı bekliyor. Başına güneş geçmesin diye, alacalı mendilini, geniş kenarlı hasır şapkasının altına koymuş. Cigarayı bırakalı, bekleme saatlerini ya bir şeyler yiyip, ya bir şeyler içerek geçirdiğinden, yediği simidin, içtiği ayranın haddi hesabı yok. Çeyrek saatte bir, Köprü'de biriken kalabalığı yarıp, bastonuna dayana dayana, Eminönü'ne doğru 'keşfe' çıkıyor: ne gelen var, ne giden!

Bir ara, lâciverd yeleği altın köstekli, bıyıkları cilâlı bir taşralıya, kendini, Cemal Paşa'yı anlatırken yakaladı:

"– ...İngiliz, müdafaamızı Bi'r-üs-sebî'den yarınca, bütün Gazze cephesi tehlikeye düşmüştü. Ric'ata başladık. Bu dediğim, Harb-ı Umumî'nin son senesi oluyor. Kudüs'e varıyoruz ki, ana baba günü. Suriye'de Araplar aleyhimize dönmüş. O akşam genç bir topçu mülâzimiyle tanışıyorum, 'Erkânıharplik hevesi kursağımda kaldı, Binbaşım' diyor. Bunları, rütbelerini takıp acele cepheye sevketmişler..."

Bastonuyla Eminönü doğrultusunu göstererek:

"– ...işte, gelecek olan Cemal Paşa, o Topçu Mülâzimi'dir, diyor. Sebatlı adammış: erkânıharp olmak için Harb-ı Umumî'yi bitirmesi kâfi gelmedi, İstiklâl Harbi'ni de sağ sâlim bitirdi...

Bir yandan da, içi içine sığmıyor. Kafasında, 27 Mayıs'dan beri süregelen saplantı: halk coşkun değil, devrime gereğince ilgi göstermiyor! Gürsel'in İstanbul'a ilk gelişinde, Galata Köprüsü, her günkü görüntüsünde mi olmalıydı? Kalabalık var ama, birikmiyor. Allah bilir, Paşa'yı alkışlamazlar da!... Devrim sabahı, yasağa kulak asmayıp, benzeri heyecan ve kaygılarla nasıl so-

kağa uğrayarak, bütün Emirgân'a bayrak astırdıysa, önünde motosikletlerle Gürsel'in arabası görünür görünmez, alın damarları şişe şişe, avaz avaz bağırıyor:

"– ...alkışlayın be, alkışlasanıza ulan!...

Alkışlıyorlar. "Yaşa, varol" diye bağıran bir kaç kişi de çıkıyor ya, Miralay Ferid'i doyurmuyor bu: alkışlar pat pat, şurda burda güvercin havalanırmış gibi, bağırışlar ensiz ve kansız, şehrin uğultusu arasında daha doğmadan kayıp. Ne yapsa, ne etse, ne kadar avuçlarını patlatırcasına alkışlayıp ağız dolusu haykırsa, önceden içine yerleşmiş 'sönük karşılama' izlenimini, bunun doğurduğu üzüntüyü silemiyor. Kahrından ölecek. Oysa Gürsel keyifli, açık otomobilinde, şoförün yanıbaşında ayakta durmuş, o babacan asker gülümsemesiyle halkı selâmlıyor: üniformalı olduğundan mıdır nedir, bir de genç görünüyor ki!...

O geçtikten sonra, bir ayran daha. Farkında olmadan, ayrancıya övünüyor:

"– ...Paşa'yla Gazze cephesi'nde savaştık. 27 Mayıs öncesindeki sessiz yürüyüşü hatırlıyor musun, hani Şişli'den Taksim'e, onu hazırlayanlardan birisi benim. Bu devrim...

(İstanbul Gürsel'i sevgiyle karşıladı / Mümtaz Tarhan ve 3 Bankacı arkadaşı, usulsüz 10 milyon kredi verdiklerinden tutuklandılar / Yatırımların bazılarından vazgeçildi.)

Tamburunu kucağına aldı mı, Eczacı İhsan bey'in kamburu yumuşacık belli olur. Eczanenin arkasındaki ufacık bahçeyi: sarmaşıklı çardağı, narin salkım söğüdü, dalların arasına dağıtılmış kırmızı, yeşil, mavi ampulleriyle öylesine süslemiş donatmış ki: orada her akşam kaşla göz arasında kuruluveren 'çilingir sofrası'nın çekimine kapılmamak, olmayası şey! Rakısından mı, mezesinden mi, yoksa söyleşilerin bal kıvamı kazanıp tatlı tatlı ağdalaşmasından mı nedense, ne Miralay Ferid kendini alabiliyor buraya uğramaktan, ne Mühendis Ahmet Ziya, ne de Papazyan! Hepsi ayrı ayrı nedenlerden, ayrı ayrı duygularla aynı sof-

ranın başında buluşuyor: İhsan bey'in yanakla içkiden pembeleşip eli tamburuna uzanınca. Papazyan 30 yıllarındaki mirasyedi hovardalıkları na. Ahmet Ziya gizli iç tartışmalarına. Miralay Ferid ise. hafif bir pişmanlığı da. gönül hoşluğunu da andırır. bir hayli tevekkülle karışık. yaşlı asker içlenmelerine dalıyor.

Eczacı İhsan bey. terli yüzü ışıkların yaldızıyla renk renk. gözleri baygın. bulduğu yorgun seslerle bir süre oyalandıktan sonra. çok önemli. yaşantısını kökünden değiştirecek bir sır verirmiş gibi. söyleyeceği şarkıya fısıltıyla başlıyor:

"Kimseye etmem şikâyet/ağlarım ben hâlime
Titrerim mücrim gibi / baktıkça istikbâlime..."

Her akşam bu şarkıyı o söylemekten bıkmaz. öbürleri dinlemekten. Bitirir bitirmez. Papazyan. sesinde elle tutulabilir bir duygusallıkla. şarkının bestecisi Kemanî Serkis efendi'ye ilişkin bir anısını anlatır. "– ...toprağı bol olsun. Paris'e hicret etmiş idi. Mefatına tekaddüm eden yıl. zatıyla karşılaştığımda... Miralay Ferid sarhoşluğun verdiği gevşeklikle. tamburun yankılı duyarlığı arasında darmadağın. kabuklarından kaç midye dolması yediğini çıkarmaya uğraşır ama. ne mümkün:

"– ...şu ikisi eder bir. iki daha. iki. iki daha üç. iki daha... hay Allah. bunların hepsini biz mi yedik yahu?"

(MBK sözcüsü açıkladı: milletvekillerinin maaşı ve sayısı azaltılacak / Menderes'in özel kasasından kadın kilot ve çorapları. müstehcen resim ve filmler çıktı.)

Şilebin ışıldağı. sonra Miralay Ferid'den koptu. Onu. yoğunluğu birden bin katına çıkmış deliksiz bir karanlık içinde bırakarak. gitti Boğaz'ı tarıyor: kıyı kıyı. Karadeniz'e çıkmaya uğraşan bir takayı suçüstü yakaladı. bıraktı. soyut bir yılan çevikliğiyle denizi yalayarak. iskele bordasından geçeceğe benzer bir tankerin üstüne atladı. Miralay Ferid. dayanılmaz acısıyla bunaldığı halde. içine düştüğü karanlık boşluğu dolduran sesleri. ra-

hatsız edici bir rahatlıkla duyuyordu: şilebin ağır ağır sessizliği döven makinelerini, takanın zamanı nokta nokta delen patpatını, hattâ, bir iki ev ötesinden, uykulu ve kederli bir kadın sesinin, makamla Kur'an okuyuşunu: Hafız hanımı, yine hatim indiriyor.

Belki Kur'an'ın uyandırdığı çağrışımlar, belki sancısının her zaman çektiği sancılardan daha hoyrat oluşu, onu ansızın ölüm düşüncesine getirdi:

"– Hele? Ayakûstü tıkanıp ölür müyüm, yahu?"

Üç büyük savaştan sağ dönmesi, Miralay Ferid'in içinden ölüm saplantısını daha o zaman bir diş gibi çekip almış: çoğu yaşıtlarının aksine, sağlıklı, tuttuğunu koparan, patavatsız bir adam olarak ihtiyarlamasını sağlamıştı. Maydos'ta, Bi'r-üssebî'de, Garp Cephesinde Azrail'le öylesine içli dışlı olmuştu ki, o ateş sofrasında bile kendisine el sürmeyenin bir daha hiç hatırlamayacağına inanıyor, inanmasa da, savaş dışında bir ölümü kendisi için olası sayıp bir türlü somutlaştıramıyordu. Bu yüzden, siyah bir yelken gibi içinde ıslık ıslık açılıveren ölüm korkusunu tanıyamadı. Yadırgadı da:

"– ...yok canım, böyle ölmek olur mu?"

Kuleli İdadîsi'ndeyken bir Coğrafya-yı Osmanî hocası vardı. "Muharip Namık" ders anlatırken konuyu dağıtır, sıralı sırasız:

"– ...asker için, derdi, ölümün bir kıymet-i harbiyesi olmalı. Has asker, ölümünü dahi Sevkül-cevş'in zaruretlerine göre kullanır.

Ömründe iki defa, bir kere Conkbayırı'nda, bir kere Şeria Irmağı'nı geçerken 'kıymet-i harbiyesi' olabilecek iki ölüm fırsatı belirmişti: ilkinde yanısıra yürüyen Başçavuş'un kafatası bir şarapnel isabetiyle darmadağın olup üstüne başına beyin parçaları sıçramış: ikincisinde, onları hazırlıksız yakalayan düşman topçusunun yoğun ateşi yanındakileri bütün eritmiş, onun burnu bile kanamamıştı. 'Talihlidir' diye ün yapmıştı zaten. Üçüncü Süvari Fırkası Komutanı Kress Paşa, daha Bi'r-üs-sebî yarılmasından çok önce:

"– Binbaşı o kadar heybetli ki, Azrail el sürmeye korkuyor" diyerek takılmaz mıydı?

Bi'r-ûs-sebî'de ölmek! Sadreddin Kütahya gibi. Conkbayırı'nda. İngiliz siperlerini kara bir ölüm bulutu olarak bastırdıkları sırada can vermek! Necip Tırnova, Hakkı Karamürsel, vs gibi! Ya da Büyük Taarruz'da, Yunan mermileri ışıklı yıldızlar gibi kalpağını tararken, Sıhhiyecilerin başında nedense yaralı toplayan Doktor Hayrullah gibi mitralyözle biçilerek delik deşik olmak!

"– ...o bu değil ama, şu talebelerin yerine, Beyazıt Meydanı'nda nümayiş yaparken ölseydim, bir kıymet-i harbiyesi olabilirdi, böyle gecenin bir saatinde tıkanıp gitmek!..."

Sancısı dinmemişti. Ter, ensesinden sırtına, çalıçırpı kaşlarının dibinden bütün suratına boşanıyordu. Belki buna inanmaya zaten hazır olduğundan; belki acı uzadığı, terin arkası kesilmediği halde, bilinci ve belleği düzenli çalıştığından, ağır bir kriz geçirmediğine inanır gibi olmuştu. Pencereden ayrılıp, karşı duvarı boydan boya kaplayan divana uzandı. Uyku mu, baygınlık mı olduğunu kesinlikle ayırdedemediği kalın bir duman çevresini sarıyor: kulağını Hafız hanım'ın kederli sesinden, gözlerini arada bir şimşek gibi çakıp, bütün eşyalarıyla salonu bir anda yerli yerine toz mavisi koyuveren ışıldaktan koparıp, saklı, açıklanamaz iç gürültülerine çeviriyordu: kasın seyremesine, damarın vurmasına, ağır bir kan dolaşımının koyulaşmış uğultularına! Durumu, baygınlık dese hafif, uyku dese ağırdı. Alacalı bir duman, düşündükleriyle yaşadıklarını karman çorman ederek puslandırmaya başlamış; düşlerinin, gerçeklerin ve anılarının anlaşılmaz bir kurguyla birbirine eklenip, gerçeküstü bir film gibi gözlerinin ekranını kaplamasına yol açmıştı:

...merhametten maraz hâsıl olur derler a, ne kadar doğru: ben Hayrunisa'yı, daha o Rus karısıyla arası böyle böyle diye rivayet ayyuka çıktığında vurmayacak mıydım, Ruhsâr mâni olmadı mı? Tabancamı saklamıştı, neden, dayanamaz da ondan: incedir benim karım, merhametlidir, acıdı

bu canavara, ne de olsa hemşirendir dedi. Günün birinde böyle karşıma dikilip çat çat lâfıma lâf koyacağını, beni itten rezil edeceğini... (Hayrun, yazıhanenin yanıbaşında, ayağa kalkmış: bir eli pantolonunun cebinde, ötekinin parmakları arasında cıgarası, havada. Öfkeli, kaşları çatık suratını, akşam güneşinin kızıllaştırdığı bir duman bulutu kuşatmış; boğuk, basbayağı hergele bir erkek sesiyle atıp tutuyor: - Yok, ağabeyimsin, amennâ, hörmette kusur etmem, lakin o koca burnunu işlerime de sokturmam: hele servetime, emlâkime taallûk eden mevzularda, asla ve kat'a!)... ne bilsin? Onunkisi merhamet, Hayrunisa'nınkisi, maraz! Şeytan diyor ki, sabah olsun hayır olsun, kalk, 'sabıkların kuyruklarındandır' diye mel'ûnu Merkez Komutanlığına ihbar et, atsınlar içeri, sen sağ ben selâmet!

İlâhi Namık Hoca, ölümün de bir kıymet-i harbiyesi olacak ama, nasıl? Hele Azrail'in unuttuğu, bilmem kaç muharebeden arta kalmış, yetmişlik bir ihtiyar için! Bak, o sessiz yürüyüş günü, Gâzi'nin evi önünden geçerken yüreğime inseydi, eh, belki ölümüm bir şeye benzerdi. Ya da kalabalığı Radyoevi civarına sokmamak için analarından emdikleri burunlarından gelen polislerle dalaştığımda, vursalar mursalardı: bir cop, bir daha, bir daha, tamam! Hürriyet uğruna ölür, meydan-ı gazâda erişemediğim şehitlik mertebesine nihayet erişerek, öteki tarafa gittiğimde eski arkadaşlarımın yanında eksikli dolaşmazdım, bakacak yüzüm olurdu.

Nerde bizde o talih! Her türlü vartayı kazasız belâsız atlatıp, Eczacı İhsan bey'in sofrasında hayvanlar gibi tıkınarak, işte böyle ecel terleri dökü yoruz. Geğirebilsem, açılır mıydım acaba? Sancı göğsümde, hattâ kolumda ama, karnım da bir tuhaf! Ahmet Ziya'ya içerledim, ondan olamaz mı? Adamın Menderes dedikleri Hanım Evlâdı'na benim kadar, benden ziyade kızdığını bilmesem, 'demokrat' diyeceğim yahu, ne lâflar onlar öyle, (...Ahmet Ziya, tıknaz, üstü deri kaplı piposunu dişlerinin arasına kıstırmış; kalın, kırpık, kır bı-

yıklarını kımıldatarak asıp kesiyor: – ...olmaz bre albayım, böyle inkılâp olmaz vallahilazim, bir avuç subayın nasılsa başardığı bir hükümet darbesidir bu, üstelik plansız programsız görünür!) sanki beni çileden çıkarmak için mahsus söylenmiş! Hakikatte makûl adamdır, münevverdir, ecnebi neşriyatı takib eder, muhabbetim de vardır kendisine, lâkin iki kadeh fazla içti mi, şirâzesinden mi çıkıyor, ayarı mı bozuluyor ne, damarıma basıyor kerâta! İnkılâp değilmiş, olmaz olur mu, inkılâbın hası hâlisi, ne var ki ağzım lâf yapmıyor, usturuplu cevaplar bulup çenesini kapatamıyorum, öfkem miğdeme vurup sabaha karşı beni böyle uyandırarak...

Sonra, üst üste çekilmiş renkli filmler gibi, çizgileri ve renkleri birbirini çiğneyen, solgun, havası bulanık, birtakım resimler: Şam'da, genelevin mermer havuzlu kabul salonu, fıstık yeşili maşlahı omuzlarından kayan karabiber esmeri Dürzî dilberi, nargilesini duman duman fokurdatıyor, bütün yamyam dişleriyle sırıtarak onu çağırıyor. Vişneçürüğü ipekliden kuştüyü yastıklara gömülmüş, şaşılacak incelikteki ayak bileklerinde gümüş halhallar, katı ve dik memelerinin arası gül dövmeli. Gürsel'in arabası, bunaltıcı bir ısrarla, dönüp dönüp Köprü'den geçiyor, önüsıra motosikletlerin cayırtısı. "– ...alkışlayın ulan, alkışlasanıza!... Büyük bir coşkunluk, taşkın bir heyecanla alkışa davranan Miralay Ferid duraklıyor birden: arabada, Cemal Paşa'nın yerinde, put gibi ayakta duran, Hayrun: sırtında bej gabardinden dökülm dökülm bir yazlık giysi, tarçın rengi ipek gömlek, sarı benekli nefti kravat: bir eli pantolonunun cebinde: öbürü, havada: parmaklarının arasında ucu yaldızlı cıgarası! Kurban Bayramı'ymış, Kanlıca'daki yalısında Saraylı Hala'nın elini öpecekler, Evin erkeği olmadığından, Selâmlık kadınlarla dolu. Çırpıntılı denize vuran güneş, pencerelerden işlemeli tavanda, cilveli cıva yansımaları, Ferid, Kuleli Askerî İdadisi'nin 'haricî' üniformasıyla odaya girer girmez, Saraylı Hala, gözlerindeki altın zilleri parıl parıl oynatarak, bir

kahkaha salıyor, kocaman: "– ...gel aslanım, gel cıvanım, gel! Nur içinde yatsın, bir lâhza Rüstem ağabeyim sandım seni, ne kadar benzemişsin? Rahmetli sağ olsaydı da, bugünleri görebilseydi... Babasının adı anılınca, Ferid'in boğazına bir yumruk tıkandı. Halasının hafif gülsuyu ve sabun kokan tombul elini yutkunarak öpüp başına koydu, armağanını alırken utancından kızardı: işlemeli bir deste ipek mendil, üç altın, başlıbaşına bir servet! Çalgının ve sarhoşluğun bir yerinde, Eczacı İhsan bey, iri genç kız kirpiklerinden tertemiz yüzüne gözyaşlarını neden salıverir? Damlalar önce kirpik uçlarında top top birikip, ampullerin renkli ışıklarıyla sihirli boncuklar gibi alacalı bulacalı parlıyor, sonra incecik kırışıklıklarla çizgi çizgi yanaklarından çenesine süzülüyorlar. Tambur, yaz gecesinin karpuz kokan karanlığına gizli yakınmalar, anlaşılmamış acılar, sürekli tedirginlikler dağıtıyor. İhsan bey'in sesi yumuşak, hüzünlü ve yorgun; şarkısı, en duygusuz insanı bile, iç hesaplaşmalarının sinsi sinsi uzadığı ağır dalgınlıklara sürükleyebilir:

"Yaz günleri en tatlı hayaller gibi geçti.
Rüyadaki esrar dolu haller gibi geçti...

Göğsündeki acı yeniden parladığında, bütün varlığını sahra telefonunun kulaklığına vermiş, Üçüncü Kolordu Komutanı Miralay İsmet bey'den emir alıyordu: "– ...bizzat seçeceğiniz bir müfreze ile Hamsîn Vahası üzerine bir keşif taarruzu yapacaksınız!" İngiliz süvarisi, ardı arkası kesilmeyen at, mızrak, kılıç, çizme ve mahmuz dalgaları halinde, Bi'r-üs-sebî yöresine yığılıyor. Binbaşı Ferid'in alayında, kaç mızraklı kaldı ki? Mülâzim İhsan bey, henüz çocuk saflığını koruyan derin gözlerine bir yaşlı adam önemi katmaya çalışa çalışa: "Beni de, diyor, beni de Binbaşım." Bunlar son sözleri miydi yoksa? Saldırının en civcivli anında, birden, Miralay Ferid'in göğüs kafesinde bir ustura gezinir gibi oluyor. Yine o soluk alamama, tıkanıp boğulma korkusu! İman tahtasından

gırtlağına, omzundan sol koluna yayılan keskin acı!

Kısa çırılçıplak bir bilinç aydınlığında, içinde bir yerinin, yüreğinin, bir damarının, herhangi bir dokusunun, yırtıldığı izlenimine kapıldı. Gözlerini, dehşet içinde, sonuna kadar açtı. Ölümü, kulağının dibinde, ürkmüş bir at gibi soluyordu. Eski bir asker içgüdüsüyle, farkında olmadan tövbelendi:

"– ...eşhedü en lâ ilâhe illâllah ve Muhammedün Resûlullah.

Yine de, varlığıyla doğrudan doğruya ilgili en çetin gerçek olarak onu ölümü değil, yaşantısı boyunca ölümüne bağlı düşündüğü, bu yüzden şu dakika gerçekleştirilmesini önüne geçilmez bir zorunluluk saydığı, o müthiş 'sır', o sırrın açıklanması ilgilendiriyordu: ölüyor olsa kalkmalı, yatak odasına geçip Ruhsâr'ı uyandırmalı, kırk küsur yıldır içini kasıp kavuran o saklı gerçeği başından sonuna anlatmalı!

– Ruhsâr! Hele bak!

Uykusunun arasında çağrıldığını işitince Ruhsâr hanım, karanlık bir önseziyle uyandı: aynı anda, Karadeniz'e çıkan tankerin ışıldağı pencerelerden küstahça dalarak, yatak odasını bir Merih aydınlığına boğdu. Kocası, sol eliyle kalbini tutmuş, toz mavi bir hayalet gibi karşısına dikilmişti. Işıldağın devleştirdiği gölgesi, duvarın birini boydan boya kaplıyordu.

Ruhsâr hanım'ın kaygılı, ne kadar kaygılı olsa yine çok genç sesi, billûr bir fıskıye ışıltısıyla yükseliyor:

– Efendim beyim? N'oldu? Hayırolsun!

– ...bana bir şey oluyor Maviş hanım, hiç iyi değilim: göğsümde münasebetsiz bir sancı...

Ruhsâr hanım, birdenbire uyanmıştı. Kocasının ölümü, bu korkunç olasılık, onu son aylarda o kadar çok rahatsız etmişti ki, yatağından doğrulurken: "Acaba?" diye düşünmekten kendini alamadı. İçini siyaha çalan mor bulutlar kaplamıştı. Miralay Ferid'in yatağına oturmasına yardım etti. O, kesik kesik, koca sesiyle:

– ...sana anlatacaklarım var, diyordu. Eski, lâkin mühim şeyler, cürüm bile addedilebilir. Beni affedeceksin değil mi?

Asıl, bu son tümce bir türlü onu bırakmıyor, dönüp dolaşıp yeniden diline takılıyordu:

– ...beni affedeceksin değil mi, suçlu bile olsam?

Ruhsâr hanım, bütün gücüyle telâştan uzak durmaya, aklını başına toparlayıp kocasını kurtarmak için ne yapabileceğini bulmaya çabalıyordu. Evet, kocasını kurtarmak için! Çok önemli bir neden olmadıkça, sağlığı yüzünden onu korkutmayı sevmediğini bilirdi çünkü.

– O nasıl söz Ferid bey, akşam ağırca yemiştin...

Geminin ışıldağı pencerelerden ayrıldı, ürkütücü bir karanlıkta üç kişi yapayalnız kaldılar: Ruhsâr hanım, Miralay Ferid bey ve Azrail! O zaman Ruhsâr hanım, gözyaşlarını tutamadı. Hiç değilse karanlıktan kurtulmak, kocasını görebilmek için bir şey yapması gerektiğini seziyor, komodinin üzerindeki başucu lâmbasını yakmayı bile akıl edemiyordu.

Miralay Ferid, artık yatağına uzanmıştı:

– Ruhsâr, diyordu, Ruhsâr yavrum, ben hiç iyi değilim: göğsümde münasebetsiz bir ağrı...

Arkasından: – ...anlatacaklarımı dinle, diyordu, dinle ve beni affet: suçlu bile olsam!

Anlatamadı. Kısa Temmuz gecesi, gözle görünür bir hızla camlarda eriyordu. Odayı dolduran suskunlukta, Emirgân Camii'nden yankılanan sabah ezanını duydular.

İNKILÂP HÜKÜMETİ 'DÜŞÜK' LİDERLERİN YOLSUZLUKLARINI AÇIKLADI

Polatkan, Koraltan ve Korur, nüfuz ticareti yapmak suretiyle 3 şehirde bir çok gayr-ı menkul edinmiş.

Ankara (Özel)

Uzun ve yorucu çalışmalar sonunda Hükümet, sabık bakanların gayr-ı menkul alım satımında ne derece 'hüner' sahibi olduklarını tesbit etmiştir. Devlet Bakanlığı tarafından yapılan açıklama nasıl servet sahibi olduklarını ortaya koymaktadır.

Anlaşıldığına göre, hükümetçe bir yerde fabrika yapılacağı kararlaştırılınca, sabık bakanlar telefonla durumu yakınlarına bildirmekte, kıymetlenecek yerdeki arsaları henüz kimse haberdar değilken 'kapatmaktaydılar.'

Arsa spekülâsyonunun şampiyonluklarını Hasan Polatkan, Refik Koraltan ve Eski Başvekâlet Müsteşarı Ahmet Salih Korur'un ellerinde tuttukları anlaşılmıştır. Korur'un Ankara, İzmir ve İstanbul'da 48 gayr-ı menkulü olduğu tesbit edilmiştir. Korur'u 36 gayr-ı menkulle Polatkan takip ediyor, Koraltan ise 30 gayr-ı menkul ile üçüncü sırada bulunuyor.

Koraltan'ın birinci geldiği mevzuun, çıplak kadın resimleri koleksiyonu yapmak olduğu, geçen hafta evinde yürütülen bir arama sonucunda meydana çıkarılmıştır.

10 Temmuz 1960

Telefon çaldığı sıra, Doktor Sevim kahvaltısını bitirmişti.

Çiçekli balkonunda, radyodan sabah müziği dinliyor, (I found my love in Portofino...), gazetelerin spor sayfalarında dünkü maçın resimlerini arıyordu. Ağların ardından çekilmiş büyük bir fotoğrafta Kaleci Turgay'ın uçuşunu görünce, Galatasaray'ın yenilgisine neden olan kader golünü, maçtan beri belki birinci defa yeniden yaşadı: Lefter, önce Suat'ı, sonra Candemir'i, sonra Ergun'u çalımlıyarak geçiyor tam Büyük Ahmed'in üzerine geleceği anda, topu Turgay'ın kapadığı köşeye yerleştiriyor.

"– ...Turgay'ın yediği her gol beni neden sarsar? Onun uçuşu, topun kaleye girişi, ağların dalgalanışı, son derece ağırlaşmış olarak, belleğimde neden tekrarlanır durur?"

Yine, telefonun zili. Kalkmaya üşeniyordu. Başını çevirip, gözlerini kısarak içeriye baktı. Hatice'yi aradı. Cilâlı siyah kaşlarının düzgün yayıyla ters düşen çıplak bakışları ürkütücüydü: kısa, siyah, çok sık ve çok sert kirpiklerin çevrelediği kocaman bağdem gözleri öyle açık bir su mavisiydi ki, ilk bakışta kılcal damarların ince ağıyla örülmüş aklarından ibaretmiş izlenimi veriyordu.

Gözleri, buzlu ampul beyazı bir kadın!

– Hatice, diye bağırdı, bak bakalım, kimmiş?

Boğaz'ın üstündeki sabah sislerini çabuk çabuk dağıtan güneş, saydam sabahlığından sızıp, iri kemikli ve bol kaslı vücuduna sinsi bir sıcaklık dağıtmıştı. İçini yoğun bir yaşama hazzı, 'hayattayım, işlerim yolunda gidiyor, keyfime bakıyorum' duygusu dolduruyordu.

Hatice, bir süre telefonla cebelleştikten sonra, boşnak sarısı saçları, terbiyeli hizmetçi gülümsemesiyle göründü:

– Eczacı İhsan bey, abla! dedi: Emirgân'da bir hasta varmış.

Doktor Sevim, telefonda İhsan bey'i düpedüz azarlıyor:

– ...başka doktor yok mu canım, ne bu, hep ben, hep ben? Zafer bey'e başvurun. Nâime var burnunuzun dibinde, Boyacıköy'de, ona gidin! Ben kuş mu konduruyorum? Hastalarınız bir şeye benzese, yüreğim yanmayacak: neydi o geçen defaki fukara?...

Hattın öteki ucunda, İhsan bey'in inceliği elden bırakmayan, yumuşak ve efendi sesi:

– ...hiddet buyurmayın Sevim hanım, hiddet buyurmayın rica ederim! Affınıza mağruren arz edeyim ki, sizi zamansız rahatsız etmeye cür'et edişim, vak'anın enfarktüs ârâzı göstermesinden!. Civarda başkaca bir kalp mütehassısı bulunmadığına göre...

Daha aşağıdan alarak, daha saygılı bir sesle ekledi:

– ...yabancımız değildir, ziyadesiyle sevdiğimiz bir ahbab, ahbab ne kelime, ağabeyinizden ileri olup...

Doktor Sevim, Bekirzade'lerin Yenikköy'deki yalısına uğramak zorunda olmasaydı, Eczacı İhsan bey'i hiç kuşkusuz atlatacak, hastaya gitmeyecekti: fakat Emirgân yolu üzerindeydi: Yenikköy'e, büyük oğlu palas pandıras Davutpaşa Kışlası'na götürülünce yüreğine inip yataklara düşen ihtiyar Bekirzade'ye uzanırken, on beş dakika bu yeni hastaya uğrayabilir, pekâlâ yeni bir kazanç kapısı açabilirdi.

Giyinmek için, gitli gardrobun aynasında kendini buldu: çok uzun boylu, sert yapılı bir kadındı. Yatak odasının bonbon pembesi güneş perdelerinden içeriye dolan şekerli aydınlıkta, sabahlıktan kurtulan geniş erkek omuzları, kırk yaşıyla çelişik incecik beli, bitmez tükenmez bacakları, yaman kesinlemeler halinde beliriyor: bu çok iri tutulmuş ölçüler içinde, göğüslerinin çarpıcı fakat ufak ve çelimsiz sertliği, insanı şaşırtıyordu. Siverd bir etek, beyaz bir bluz, boyunu daha

uzatan dik topuklu pabuçlar giydi: katran parıltılarıyla göz kamaştırıcı, gür, yoğun ve kalabalık saçlarını, başının üstünde kat kat yükselen bir topuz yaparak toplamıştı; bu, bütün varlığından çevresine dağıttığı egemenlik izlenimini güçlendiriyor. Doktor Sevim'e yerden gökyüzüne doğru, şahane bir olağanüstülük, etkileyici bir heybet veriyordu.

Gece, hoyrat okşamalarıyla Akın'ı hırpalarken, oğlan ne demişti:

"– ...hayret! O kadar çoksun ki, bazan bir kaç kadınla birden seviştiğimi sanıyorum.

Dönüp yatakta uyuyan Akın'a baktı. "– ...o da, ne kadar az, diye düşündü. Tıbbiye'de iken evlenseydim. Okan bununla yaşıt olurdu.

Odanın şuruplu aydınlığında, Akın'ın kusursuz erkek vücudu, pembe plastik bir heykel gibi, usul usul parlıyordu. Saçları alnına dökülmüş, kirpikleri yanaklarını gölgelendirmişti. Omuzlarında, göğsünde, kollarında, kendini unutmuş dişlerin kan benekli damgasını halka halka taşıyor; tüysüz teninde, tırnakların zalimliği, sürekli pençe izleri olarak uzayıp gidiyordu.

Doktor Sevim, kirpiklerini boyarken, damarlarındaki kanı ısıtan gizli bir memnunlukla, "Parçalamışım oğlanı, diye düşündü, bu hâliyle bugün denize filân giremez..."

Oysa dün öğle üzeri, Tunabay'ların kotrasından, birlikte girmişlerdi: Caddebostanı'nda deniz, keskin bir cıva parlaklığıyla, göğün lekesiz mavisini yansıtıyor, yelkenlilerin, motorların, sandalların akıl almaz gelip gidişi arasında, kadın erkek çoluk çocuk yüzlerce çıplak suya dalıp çıkarak serinlemeye çabalıyordu. Elektrikli, için için vızıldayan, kalın ve bunaltıcı bir sıcak, soluk aldırmamacasına bastırmış; plajda kumları, kotrada güverteyi, çıplak ayakla basılamayacak derecede kızdırmıştı.

Doktor Sevim, Mithatpaşa Stadı'ndaki Galatasaray – Fenerbahçe maçına Akın'ı, bu yüzden zorlukla götürebildi. İyi ki gitmişler, neydi o öğleden sonraki yağmur kıyamet? Bu sabah, bütün

gazetelerin baş haberi, o: *(Korkunç bir fırtına İstanbul'u altüst etti / 30 dereceye çıkan sıcaktan sonra patlayan fırtınadan 8 motor ve 100 sandal kayboldu./Binalar hasara uğradı, ağaçlar devrildi, taşrayla telefon haberleşmesi aksadı.)* Tunabay'ların kotrası batmış, akşam Filiz'de yemek yerken telefonla aradılar, gelinleri söyledi, hepsi denize dökülmüş, rüzgârla karışık duman duman yağmurun altından, canlarını zor kurtarmışlar.

Doktor Sevim, arabasını garajdan çıkarmak için, her sabah mutfaktan bahçeye geçer, bu arada Hatice'ye o gün neler yapması gerektiğini söylerdi. Hep öyle kaşları çatık, azarlar gibi konuşarak, yine aynı şeyi yapıyor:

– ...öğleye gelmeyeceğim, hastahanede yerim; akşama, doğru dürüst bir şeyler hazırla! Akın uyanınca sorar, sizi arayacakmış dersin, evde tutma pek, çuval gibi bıraktığın yerde yığılıp kalıyor bu çocuk...

Tam kapıdan çıkacağı sırada, Hatice: – Abla! dedi.

Doktor Sevim durdu: – Ne var?

Hizmetçi, boşnak mavisi gözlerini çakır çakır açarak, bir suç ortağı heyecanıyla: – ...bey, dedi, burada! Evin etrafında dolanıp duruyor. Sabahtan beri ikidir görüyorum.

Doktor Sevim'in su beyazı gözlerinden bir yılan ışıltısı ağdı geçti, ağzının yarısıyla kısacık gülümseyip: – İyi ya, dedi.

Üç siyah çamın koyu neftî doldurduğu bakımlı bahçesinde, gizli reçine ve sulanmış çiçek kokularıyla beraber, sonra köpeğini buluyor: garajın kapısı önünde, boz bir tehlike olarak, uzanmış. Onu farkeder etmez. Zorba, ancak köpeklerin tadını bildiği içten bir sevinçle davranıyor hemen, acı pembe dili daha şimdiden bir karış dışarda, akıllı gözleri mutluluktan parıl parıl, o arabasını çıkarıncaya kadar, çevresinde soluk soluğa dört dönüyor: arabayı harekete hazır hissedince, lâciverd spor Jaguar'ın bir sıçrayışta içine atlayıp, sahibinin yanıbaşına kuruluyor. Süt beyazı bakışları örümcek ağı kanlı o müthiş kadınla, lâ-

civerd spor arabasını ve ürkütücü kurt köpeğini Rumeli kıyısında bilmeyen var mı? Herkes bilir, herkes tanır, herkes korkuyla karışık garip bir saygı duyar.

Doktor Sevim, arabasına yol verdi verecek, önünde bir adam: yüzü ve etleri yorgunluktan handiyse akıyor. Boyluca, buruşuk giysilerinin içinde eğreti, suratı fena halde kıl: saç, kaş, kirpik, bıyık ve sakal olarak! Son ikisini traş etmiş olması, bu garip kıllılık izlenimini eksiltmiyor, tersine çoğaltıyor. En tuhaf yanı, galiba, yutkundukça kımıldayan kırmızı kelebek kravatı. Güçlülükle güçsüzlüğü, sağlamlıkla çürüklüğü, soylulukla soysuzluğu, görünüşüyle bu kadar şiddetli deyimleyen başka bir şey olabilir mi? Belki, içini asalakların ve yılların oyduğu, bazı çok yaşlı ağaçlar.

Sesi hüzünlü ve kısıktı, selâmsız sabahsız Doktor Sevim'e:

– O it, diye sordu, hâlâ yukarda mı?

Doktor Sevim cevap vermedi, yok bakışlarını ona dikince, öteki gözlerini kaçırdı, suçluların telâşıyla çabuk çabuk: – ...Seyit Sabri'nin oğlu değil mi? dedi. Karşılık beklemeden, hattâ karşılık vereceğinden korkarak: – ...herşeyi biliyorum, diye ekledi: Filiz'de yemek yiyip, Bosfor-Kulüp'te kafayı çektiniz. Eve geldiğinizde saat iki buçuktu, ışığı söndürdüğünüzde, üç...

Sustu. Merak ve ilgi yüklü bir sesle, korkunç bir şey sordu:

– ...benim yatağımda mı yattınız? Yine alacağı cevaptan korkarcasına, sözünü hızlı hızlı sürdürüyor: – ...kaçıncı bu? Hiç korkmuyor musunuz? Herşeyini izliyorum, herşeyini. Canımın istediği anda cürm-ü meşhut yaptırabilirim, hâlâ nikâhım altındasın...

Sonra sarı, küflü bir gülümseme:

– ...ikiniz de hapsi boylarsınız.

Doktor Sevim, önce sövdü, kırbaç gibi şaklayan ıslak bir sesle: – Salak! dedi. Arkasıra çok yukardan, dehşetli küçümseyen bir çene hareketiyle diyeceklerini pekiştirip kocasını ezdi, uçaladı:

– ...durduğun kabahat! Hesabını veremeyeceğim hiç bir hareketim yok benim, ama sende cürm-ü meşhut yaptıracak yürek ne gezer? Kalıbını kıyafetini gören adam sanır, korkağın zavallının birisin, üstelik boynuzlu dolaşmaktan zevk alan aşağılık bir korkak!...

En asitli sesiyle hakaretlerini yağdırırken, hani o velveleli kavgalarında vazo, biblo, kitap, kültablası, önüne geleni kafasına savurdukça yaptığı gibi, kocası, elleriyle yüzünü saklıyor: yenik, ezilmiş, şimdiden tutsak, adım adım geriliyordu: Karısından adamakıllı korktuğu, bu korkusunu iyice sevdiği besbelliydi. Buysa Doktor Sevim'i çileden çıkarıyor, içinde ateş köpüklü bir lâv dalgasının köpürdüğünü duyuyordu. Çantasını kapıp, adamın gırtlağı üstünde kanatlarını oynatıp duran o densiz kırmızı kelebeği, bir vuruşta öldürmemek için kendisini güç zaptetti.

– Defol! diye bağırdı, defol! Bir daha karşıma çıkarsan, ezerim seni, en azından Zorba'yı üstüne salarım!

Hışımla gaza bastı, Jaguar, yaralı bir hayvan böğürtüsüyle ileri atıldı. Aynı anda Lefter, inanılmayacak kadar yavaş, ağdalı hareketlerle, Galatasaray savunmasının bütün adamlarını çalımlıyarak, yeniden kaleye yaklaşmaya başlamıştı. Turgay'ın uçuşu, deniz dibindeymiş gibi ağır ağır gelişiyor: top, kale çizgisini, sanki istemeye istemeye aşıyordu. Doktor Sevim kızgınlığını dağıtmak amacıyla, çantasındaki kent paketini buldu, dudaklarına bir cıgara iliştirdi, tam yakacağı sırada yeni bir ölke nöbetiyle cıgarayı kaptığı gibi sokağa, çakmağını çantasına attı: bir haftadır cıgarayı bıraktığını unutmuştu.

Emirgân'a çabucak vardı, hafta başı olduğundan arabalar Boğaz'dan İstanbul'a doğru akıyor, bu da onun işini kolaylaştırıyordu. Eczacı İhsan bey o kadar güzel ve ayrıntılı tarif etmişti ki, iskeleyi tutunca, Miralay Ferid'in evini çabucak buldu: Dik bir yokuşun üstüne tünemiş, eski Boğaz şarkılarından kalma, balkonlu, siyah ahşap bir evdi bu, alt pencereleri hâlâ kafesli, cihannü-

malı bir eski zaman evi: denize bakan yüzü ısrarlı bir sarmaşık heyecanına uğramış, balkon pencerelerine saksılar dizilmişti: âşık merdiveni, küpe, paşa çadırı, vs. Ne zaman bu evlerden birisine girmesi gerekse, Doktor Sevim gizli bir tiksintiyle ürperir, kendisini yoksulluk yıllarının bilmem hangisinde, ayağı takunyalı, eli süpürgeli, taşları yıkamak zorunda bir mahalle kızı olarak görürdü.

Steteskopunu, çantasını aldı, her zaman yaptığı gibi Zorba'yı nöbetçi bırakarak, arabasından indi. Kapıyı çalmadan, açtılar. Bekliyorlardı, elbet. Limonkûfû tülbendi ince oyalı zenci bacı, üzgün ve uysal gözlerinde iri gözyaşlarıyla, ona gülümsedi:

– Hoşgeldin, dedi, Doktor hanım.

Eliyle tahta trabzanlı merdiveni işaret ederek:

– ...hastamız, dedi, yukarda.

Sofada, kaygılı bakışları birbirine çarpıp kırılan başörtülü kadınlar, duvar fotoğraflarındaki kayzer bıyıklı Harb-ı Umumî zabitlerinin soluk hayalleriyle karışmış, anlaşılmaz bir büyü sanki zamanı kırk elli yıl geriye kaydırmıştı. Doktor Sevim, hiç hoşlanmazdı mahalle kadınlarından! Hele şu nereden çıktığı belirsiz vanilya kokusu yok mu, her gittiği yere bulut bulut taşıdığı iç gıcıklayıcı "Bandit" esansını bile silip süpürüyor: onu Akın'dan, kocasından, Okan'la Şebnem'den hınzırca ayırıp, sevmediği başka bir gerçeğin (yoksa rüyanın mı?) uyuşturucu havasına götürüyordu.

Hadi canım, böyle eski bir İstanbul evine ilk defa gelmiyordu ya! Uzun topuklarının üzerinde daha daha yükselerek, merdivenleri dimdik çıktı. Hangi koşullar altında olursa olsun Kardiyolog Dr. Sevim Merdoğlu kalmasını bilirdi o. Eczacı İhsan bey, katlanılması güç eczane kokusu, hayatını duman etmiş kamburu ve baygın yeşil Edebiyat-ı Cedide gözleriyle karşısında belirince, adamı bir güzel azarlayarak bunu kendi kendisine kanıtladı:

– Nerelerdesiniz İhsan bey? Hem sabah sabah iki ayağımı bir pabuca sokuyorsunuz, hem ortalarda görünmüyorsunuz?

Eczacı İhsan bey kirpiklerini yere eğdi, hiç sesini çıkarmadı.

– Nedir durum?

– İçerde yatıyor. Sabaha karşı, sancıyla uyanmış: göğüs nahiyesinden sol omzuna doğru! Soğuk ter, vs. Vaziyetin vahametini idrak edemiyor, maalesef hayli hareket etmiş. Bendeniz, haddim olmayarak, trinitrin verdim.

Doktor Sevim arkasını dinlemedi bile, eliyle onu susturdu, yatak odasına girdi. Eski biçim bir aynalıdolap, bir ceviz sandık, iki karyola. Pencereden ince bir rüzgâr, güneş tozlarını tül perdelere üfürüyor. Miralay Ferid, kalabalık bıyıklarının ve çalıçırpı kaşlarının altında, upuzun yatan soluk benizli bir ihtiyar. Ruhsâr hanım, dokunsan kırılacak inceliği ve liseli genç kız sesiyle, Doktor'u karşıladı!

– Ben, dedi zevcesiyim, kızım!

Hastayı görür görmez, Doktor Sevim'in gözünden herşey silinmişti:

– Bizi, dedi, yalnız bırakın lütfen.

Hastasını muayene ederken başında bulundular mı, hele söz söylediler mi eli ayağı dolaşır: ya kalbi bulamaz, ya nabzı şaşırır. O öfkeyle öyle namlı kişileri terslemiş, öyle varlıklı müşterilerine sövmüş saymıştır ki, doktor olarak aksiliği en az ustalığı kadar yaygın. O gelmeden Eczacı İhsan bey uyardığından, Ruhsâr hanım uçuk bir gülümsemeyle kapıya süzüldü gitti: bir kaç saat içinde bir kaç yıl daha yaşlanıvermiş kadıncağız!

Doktor Sevim, hastayı ilk gördüğü an, kendinde değil sanmıştı. Bir iskemle çekip yanına oturunca, kirpiklerinin arasından yaramaz çocuk parıltılarının geçtiğini farketti. Miralay Ferid, o tok, halsiz de olsa epeyce gürültülü sesiyle:

– ...İhsan bey mübalağa ediyor, diye bir açıklamaya kalkışacak oldu, dün akşam mutâddan ziyade yemiştim...

Doktor Sevim telâşsız fakat kesin bir bakışla onu susturdu. Nabzı beğenmemişti. Göğsü dinlerken, her defasında olduğu gibi, hasta yüreğin hummalı çırpınışını gözleriyle görüyor: zihninde,

kulağına yansıyan vuruşlardan çarçabuk, bir elektro grafiği çiziliyordu. Nabzın uyandırdığı kaygıyı, göğüs doğruladı. Sıra tansiyonu ölçmeye gelmişti.

"– ...o da, düşükse?"

Onbir dolaylarında bir kan basıncı çıkıyor. bu yapıda bir ihtiyar için yüksek sayılamaz, üstelik minıma'sı belli değil. Miralay Ferid, gözlerinde hep arada bir parlayıp geçen afacan çocuk çakıntıları, sesini çıkarmadan onun dediklerini yerine getiriyor: göğsünü açıyor, kolunu uzatıyor vs... hem de yüzündeki belirtilerden durumunu aydınlatacak ipuçları bulmaya çabalıyor.

Sonunda dayanamayıp, sordu:

– Çok mu vahim, doktor?

Kesin bir şey söylenemez, ciddi görünüyor. En kötü ihtimali düşünerek her tedbiri alacağız.

Miralay Ferid'in solgun yüzü, yorgun bir gülümsemeyle aydınlandı:

– Ölmek bir şey değil, dedi. Askerleri, kıymet-i harbiyesi olmayan ölümler yıkar. Böyle bir ölümünse...

Doktor Sevim hastasının eski bir asker olduğunu daha önce kestirmediğine şaştı; sonra, daha çok sorup; kısa 'mümkünse tek kelimelik' karşılıklar isteyerek, krizin iç nedenini aradı: Yıpratıcı bir çalışma mı? Büyük bir yorgunluk mu? Şiddetli bir öfke mi? Hayır, hayır, hayır! Miralay mutlu, son derece düzenli bir adamdı; 'yiyecek bahsi hariç' hiç bir şeyde aşırıya kaçmaz; nerede durmak gerektiğini daima bilirdi.

– ...lâkin itiraf mecburum ki, dün akşam patlıcan böreğini...

Salonda Eczacı İhsan bey, az sonra Doktor Sevim'e çok daha değişik, her an kalp krizine elverişli bir Miralay Ferid çiziyor;

– Bir kere fevrî, hemen parlar, kızınca gözü dünyayı görmez; yaşına göre fazla faâldir, bir işe başladı mı dur otur bilmiyor; kanaat-ı acizanem odur ki, dün akşam Ahmet Ziya bey'le ettikleri münâkaşanın da bu krizde...

Dilinin altında akide şekeri eritiyormuş gibi kaypak, kaygan bir konuşması var. Çoğu beyaz saçları, iyice seyrelmiş. Yüzünü ışığa çevirdikçe gözlerinin baygın yeşili bir nane likörü yoğunluğu kazanıyor. Doktor Sevim, cinsel içgüdüsüne kendisini bırakıverse, adamı oracıkta lokma lokma doğrayacak. Sırası mı?

Oysa Ruhsâr hanım, kocasının rahatsızlığını çok daha başka şeylere bağlıyordu. Çocuk mavisi gözleri, ince altın çerçeveli gözlüklerinin arkasında, irkiltici olasılıkların dumanıyla gölgelenmiş; biraz kırık, hayli kaygılı genç kız sesi titreye titreye, sabahtanberi İhsan bey'e söylediklerini, Doktor Sevim'e tekrarladı:

– ...inkılâp sabahındanberi dur otur bilmedi, içi içine sığmıyor. Siyasete haddinden fazla düşkündür, ne de olsa eski bir asker kızım, ordunun her kararı baş mes'ulü kendisiymiş gibi onu telâşa garkediyor: Cemal Paşa'nın İstanbul'a gelişini mesele etti, öğlenin civcivli sıcağında, saatlerce beklemiş...

Tertemiz, ama en az otuz yıllık bir koltuğa hayal gibi oturmuş. Balkon pencerelerinden dolan ışık, ak saçlarında süt mavisi yansımalar yapıyor. Öyle varla yok arası, o kadar saydam ki, Doktor Sevim bir an, onu imgeleminde var ettiğini sandı. Bu evin kapısından gireli hep rüyadaymış duygusunda değil mi? Sanki eski bir İstanbul şarkısında kaybolmuş, içinde bir de korku:

"– Kahve de ikram eder bunlar! İşi çabuk bitirip, kaçmalı.

Reçetesini yazmak için gözlüklerini taktı. Siyah, üst uçları sivri gözlükler, rakı beyazı bakışlarını çerçeveleyince, yüzünün sertliği daha yukardan bir anlam kazanıyordu. Gözlüğü takar takmaz, her hastası başında yıllardır tekrarladığı o acımasız oyun, kendiliğinden kurularak gelişiyor: kalp hastalarının yakınları ölüm yılgınlığına düşer, hastanın ağırlığı ne olursa olsun, hekimin davranışındaki ciddilik, sesinin titreşimlerindeki tehlike, herkesi büyük özverilere iter. Bütün iş, umutsuz durum izlenimini yaratırken, doktora

güven duygusunu sarsmamaktadır. Doktor Sevim'in en iyi başardığı, bu zaten:

– ...yarın sabah elektrosunu alacağız, herşey o zaman anlaşılacak, yalnız önemlice bir kriz geçirdiği şimdiden belli: kımıldamamalı, uzun boylu konuşmak, ziyaretçi kabulü filân yasak! Hafif bazı yiyecekler verebilirsiniz, komposto, püre vs. Yağsız tuzsuz olmak şartıyla...

O anda aklına gelmiş gibi, Eczacı İhsan bey'e bir soru:

– ...sizde oksijen tüpü vardı sanırım, krizin yenilemesi halinde el altında bulundurulması elzem, buraya aldırıp hanımefendiye nasıl kullanılacağını izah ediniz...

Kısacık sustu, yoğun bir ölüm tehdidiyle yüklü bir kaç saniye çırpınarak geçti, sonra Ruhsâr hanım'a:

– ...evde genç birisi yok mu, diye sordu. Kalp hastalarının bakımı epeyce müşküldür. Ben klinikten size bir hemşire sağlayabilirim.

İlâçların hangi saatlerde nasıl alınacağını anlattığı sırada, Eczacı İhsan bey'i de, Ruhsâr hanım'ı da çoktan büyülemiş, belâlı bir ortamda yalnız ve umutsuz kalmışların gözükara tutkusuyla, kendisine bağlanmalarını başarmıştı: Miralay Ferid, onca sevdikleri varlık ağır bir hastalık geçirmekteydi, kurtarsa kurtarsa onu bu parlak muşamba siyahı saçları başının üstünde taç gibi kat kat yükselen, omuzları geniş, boyu bitmez tükenmez, jilet dudaklı doktor hanım kurtarabilirdi: o ne isterse yapılacak, o ne derse olacaktı: ama para gidecekmiş, giderdi elbet, Miralay Ferid'in yaşaması yanında paranın sözü mü olurdu?

Merdivenlerin sahanlığında, Ruhsâr hanım ardından:

– Kızım! diye seslendi.

Söylediği sözle sesinin gençliği öyle ters düşüyordu ki, insan garipsiyordu. Ayaküstü konuştular. Daha doğrusu Ruhsâr hanım yüzünde anlatılması güç bir yılgınlıkla ona söyleyeceğinden korktuğunu söyledi:

– Kızım, Ferid bey'i kurtarırsanız, size öm-

rüm boyunca dua ederim, minnettarınız olurum: evimin direğidir, giderse dünya başıma çöker.

Doktor Sevim, elinde kahve tepsisiyle yukarıya çıkan zenci bacıyı tam o anda görmüştü, kabahatlı bir telâşla, acele acele:

– Elimizden geleni yapacağız, dedi. Siz merak etmeyin hanımefendi, beklenmedik bir durum olursa İhsan bey bana telefon etsin, bütün gün klinikteyim, akşama uğramaya çalışacağım...

– Sağolun evladım, bir kahvemizi içseydiniz?

– Başka bir gün! Yeniköy'de bir hastam daha bekliyor...

Sokakta Zorba, Jaguar'ın çevresini sarmış alacalı bulacalı mahalle çocuklarına homurdanıyordu, onu görünce vazgeçti, kuyruğunu salladı. El freni çözülünce, araba yokuştan aşağı ağır bir su gibi akmaya başladı. Doktor Sevim, ağzında tuhaf bir kül tadı, çantasından Kent paketini buldu, dudaklarına bir cıgara iliştirdi, yaktı, duman ciğerlerine dağılır dağılmaz, cıgarayı bıraktığını hatırladı: yaktığını pencereden fırlatarak, kendine sövdü:

– Salak karı!

AMERİKA, MUŞ - TATVAN DEMİRYOLU İÇİN 6 MİLYON DOLAR VERİYOR

Washington (USİS)

Muş Tatvan arasındaki demiryolu inşaatı için Amerika, İkraz Fonu'ndan Türkiye'ye 6 milyon dolar yardım verecektir.

105 kilometre uzunluğundaki yeni demiryolu Bitlis'in kuzeyinden geçecek ve bu bölgede 6 tünel açılacaktır.

Çalışma Bakanlığı tarafından inşa edilerek bilâhare Devlet Demiryollarına terki kararlaştırılan yeni hattan nüfusu yedi yüz bini bulan zirai bölge istifade edecektir.

14 Temmuz 1960

"– ...hastanın durumu tehlikelidir: elektrosu, enfarktüs geçirdiğini kesinleştirdi. Üstelik tansiyonun bu sabah, dün sabahtan düşük olması, hiç iyi değil! Şimdi düşmeyi önlemeye çalışacağız. Başaramazsak, durum ağırlaşır. Fazla başarılı olursak, bu defa yükselen tansiyon kalpteki yarayı...

Ruhsâr hanım akşam çaylarını, kışın yukarı balkonda, yazın arka bahçedeki sarmaşıklı verandada içerdi. Uzun Temmuz gündüzü, çocuk çığlıkları, kuş cıvıltıları ve uzak motor patpatlarıyla sonuna yaklaşırken, iki gündenberi ilk defa soluk alacak bir zaman bulmuş, biraz da dadı'nın ısrarıyla, hasır örgüsü bahçe koltuğuna oturmuştu. Yaşlılık benlerinin beneklediği narin beyaz ellerinde örgüsü, anlaşılmaz bir sihirle sanki kendiliğinden örülüyor: kocasının electro-cardiogramme'ını aldıktan sonra, Doktor Sevim'in soluğunu kesen bir önemle söylediği sözler kulaklarından gitmiyordu:

"– ...durumu tehlikelidir. Üstelik tansiyonun bu sabah dün sabahtan düşük olması işimizi kolaylaştırmıyor!.."

Dün sabaha karşı, Ferid bey'i toz mavisi bir hayalet gibi karşısında göreli, yıllardır düzenli bir mutluluk, hiç bir dakikası bir sonraki ya da bir öncekinden şaşırtıcı olmayan, tekdüze bir rahatlıkla sürdürdüğü yaşantısı alabora olmuş; yerleşik alışkanlıkların, bildik sevinç ve üzüntülerin yerini, yabancı, –çoğu hoyrat– duygu ve izlenimlerden oluşan, bir curcuna almıştı. Her köşesini gözü kapalı bildiği evi, onun olmaktan çıkmıştı sanki. Girip çıkanları tanıyamıyor, tanıyabildiklerini bambaşka bir ışık altında, bambaşka insanlar olarak görüyordu.

İhsan bey'in, Hafız hanım'ın, 'Ferid bey amca hastalanmış' diye eve doluşup, eczaneye, telefo-

na, iğneciye koşuşan mahalleli öteki bildiklerin, Hayriye teyze'nin, Sabahat'ın, Gümrükçü'nün karısının, Şükrü'nün, boy boy çocukların yüzleri, o bun kargaşalığında, anlamı ağırlaşmış, boyutları genişlemiş olarak belirip kayboluyorlar. Sözler, neyi deyimledikleri neden sonra anlaşılabilen davranışlar, çokluk tutarsız ama daima içten çırpınma ve içlenmelerin doğurduğu çalkantı, onu, kaldırıp kaldırıp hastanın eşiğine atıyor. İki gündür uyku durak nedir unutmuş, koşunmuş. İçi kıyılıyor hep: anlaşılmaz bir yerinde, önemli bir damar çatlamış, gizli gizli kanıyor. Arasıra, nasılsa belirivermiş bir boşlukta, balkon pencerelerinden Boğaz'da bir yelkenliye dalıp ağlaması, kocasının sesini duyuverince, büyük bir kabahat işlerken yakalanmışçasına suçlu suçlu gözlerini silip, gülümseyerek başucuna koşması, yoksa bunu saklamak için mi?

Doktor Sevim olmasa, evi saran harıltı öyle sürüp gidecek, alışkın olmayan Ruhsâr hanım, bu arada belki kırılıp düşecekti. Doktor Sevim bunu hemen farketmiş, acı siyah kaşlarını parıldatıp, gözlerindeki yılan südünü Eczacı İhsan bey'e bulaştırarak, sert sert:

"– Ne bu dağdağa? demişti. Hastanın iyileşmesi sükûnete bağlıdır. Girip çıkanı asgariye indiriniz. Evde telâş istemiyorum. Misafir yasak! Genç bir yardımcı yeter: klinikten size bir hemşire getirtebileceğimi söylemiştim...

Sesi dik ve küstahtı, söylediklerini aşağı salonda bekleşen komşular işittiler. Bunu hatırlamak bile Ruhsâr hanım'ı cehennem azabına sokuyordu ama, evin sessizliğe ve durgunluğa ancak bu sözlerden sonra kavuştuğu yadsınamazdı. Yalnız, Doktor Sevim'e hep aşağıdan yukarıya çetin bir doruğa bakar gibi bakan Eczacı İhsan bey nedense hemşire tutulmasını istemiyor. Ruhsâr hanım, yeri düştükçe:

"– ...ne münasipse, o yapılsın!" dediği halde, o mahçup, olanların bütün sorumlusu kendisiymiş gibi, gözlerini kaçıra kaçıra:

"– Münasibini yapıyoruz yenge hanım, diyor,

hemşire tutmak fuzulî masraf: bizler ne güne duruyoruz?"

Gerçekten adamcağız işim gücüm var demedi, sabah gözünün kopçasını açar açmaz damlıyor, akşama kadar ya hastanın başucunda onu yüreklendirmekle meşgul, ya dışarda Ruhsâr hanım'ı yatıştırmak, korkusunu gidermekle: Doktor Sevim'i bulan, ilâçları getirten, hastaya ne zaman nasıl verileceğini ayrı ayrı hepsine, Ruhsâr hanım'a, Bacı'ya, Şükrü'ye tekrarlayan hep o! Az önce yine yukardaydı, yerini Şükrü'ye terkedip gitmeden, Miralay'a bir şeyler anlattı durdu. Doktor'u övdü galiba, başarılarını saydı dôktü. filânı falanı o iyi etmiş, hem nasıl, kanamalı enfarktüs geçiriyorlar, basbayağı Azrail'in elinden çekip alıyor canım!

Giderken Ruhsâr hanım'ın önünde saygıyla eğildi:

"– Akşama tekrar uğrarım, dedi. Endişeye mahal yok, yenge hanım: bundan sonrası altı hafta istirahat!"

Fakat, şu tansiyon!... Kocasının damarlarında kan basıncının usul usul düştüğünü hatırlayınca, Ruhsâr hanım'ın içi daraldı: örgüsünü dizlerinin üzerine bıraktı, gökyüzüne daldı: derin ve lekesiz Temmuz göğü batan güneşin kızıllığıyla tutuşmuştu, çok yukarılarda alıcı kuşlar, alev suyu akıyorlardı. Ferid bey Siverek'te Alay Kumandanıyken, Askerî Mahfel'in bahçesinde o bazı böyle dalar, Miralay koca kahkahasıyla ortalığı velveleye verip:

"– Maviş hanım boncuklarını kaybetti, gökyüzünde arıyor" diye takılırdı. Alayın genç zabitleri saygılı saygılı gülümser: onun, hafifçe kızararak, önündeki "Yedigün" dergisine eğilişini görmezden gelirlerdi.

Yeniden burnu sızlıyor: "– Allahım, onu bana bağışla!"

Ruhsâr hanım'ın yıllardır en önüne geçemediği korku, 'kocasının arkasına kalmak!' Aralarındaki yaş farkı bu yıldırıcı olasılığı ne kadar gerçekleşebilir kılıyorsa, Ferid bey'in oldum olası

hastalık nedir bilmemesi o kadar zayıflatıyordu ama, olsun! Bugün başına gelenin bir gün başına gelebileceği kaygısıyla, hanidir için için titrer, kendisini kocasından önce götürecek yumuşak, gölgelikte uyunmuş yaz uykularına benzer, olmadık ölümler kurar, avunurdu. Yaşlandıkça hayatın sert, katlanması güç bir şey olduğunu anlamıştı çünkü, ona bu sertliği duyurmayıp, sürekli bir mutluluk yaşatanın kocası olduğunu da!

Saraylı Hala, hani Ferid bey'in onu 'dul' almış olmasını hiç içine sindiremez, Ruhsâr hanım'a gösterdiği ilgiyi, biraz öfke biraz kıskançlıkla yererek: – ...Ferid bu kadını pamuk içinde mücevher gibi tutuyor" diye çekiştirirdi ya, haklıydı doğrusu: kocası hayatın türlü belâsı, sıkıntısı, üzüntüsü karşısında önüne dağ gibi durmuş, ona herşeyin yalnız en iyisini, en güzelini, en tatlısını yaşamak fırsatını sağlamıştı. Allah saklasın, o ölüverirse ne yapardı Ruhsâr hanım? Başını yalnız beceremeyeceğini kesinlikle biliyor, olacakları her tasarlayışında, kaybolmuş çocuk korkularıyla ürperip, 'Tanrının, canını kocasından önce almasına' dua etmekten başka çâre bulamıyordu.

Düne kadar soyut şeylerdi bunlar, bu korkular, kaygılar; ama dündenberi acımasız bir gerçeklik kazanmışlar, daha kötüsü, önsezilerini başından sonuna doğrulamışlardı: Miralay Ferid yatağa mıhlanalı eski ev miydi, ev? Çivisi çıkmıştı, say: sabah uyanıp onun banyoda öksüre aksıra yüzünü yıkayışını, boğazını gargara edişini, tüfek gibi sümkürüşünü duymamak, akşamları, bahçede, şimdi oturduğu bu koltukta Bacı'nın çiçekleri sulayışını seyrederek, Eczacı İhsan bey'in ordan hafif çakırkeyif, bastonu havada, şapkası elinde gelişini bekleyememek, daha ilk gününden yüreğini parçalıyordu. Çarşı pazar işi aksamış, her taraftan yükselen çeşitli istek, soru, öneri kargaşalığı kadıncağızı şaşkına döndürmüştü. Neyin, nasıl, neden, ne zaman yapılacağını kestiremiyor: en küçük şeylerde, üst üste bastıran komşulara ikram gerekip gerekmediğinden tut, hastaya verilecek patates püresinin sıcak mı soğuk mu olma-

sı gerektiğine kadar herşeyde bocalayıp, herşeyi birbirine karıştırıyordu. O kadar kocasının yamacında, kanatları altındaki rahat ve huzur ikliminde yaşamaya alışmıştı ki, tek başına yaşamak yeteneğini yitirmişti. İyi ki İhsan bey'e haber ulaştırmayı akıl edebildi dün sabah, yoksa...

Bir ara yumağının çekildiğini farkediyor, eğilip bakınca ne görsün, kedilerinden birisi oynamaya kalkışmış; öbürüyse, durumdan son derece kuşkulu, kuyruğunu öfkeyle iki yana sallayıp bıyıklarını titreterek, gözlüyor: işte üstüne atıldı, verandayı bahçeye indiren üç basamaklı merdivenden; alt alta üst üste, yuvarlandılar. Ruhsâr hanım'ı şaşırtan, şu son iki günü tıkabasa dolduran onca heyecandan habersiz, kedilerinin hâlâ oynamakta devam edebilmesi! Hattâ, var olabilmesi! O kadar sevdiği, binbir özenle besleyip büyüttüğü kediciklerini, böyle hiç yoklarmışçasına nasıl unutmuş, şaşıyor. Sanki o ve kedileri, çok eski ya da başka bir yaşantıda, gerçek mi yalan mı olduğu anlaşılamayan bir mutluluğu paylaşmışlar, üzerinden yıllar geçmiş, yeniden başka bir ortam ve farklı duygular içinde karşılaşıyorlar. Kediler için değişen bir şey belki yok ama, onun için öyle mi ya?

...şişeklerimiz solmuş, sıjaktan bayılmış fukaralar. Elim değmişken sulayıvereyim, ayol.

Mürüvvet bacı, limonkûfû tülbendini düşmesin diye bir ucundan ısırmış, elinde süzgeçle çıkageldi. Bütün zenciler gibi yaşını göstermez, ağlamadığı zamanlar acısını yüzünden çıkarabilmek o kadar zor ki!... Bir yandan kollu tulumbadan ağır ağır su çekip, sağda solda çelimsiz gökkuşakları yaratarak bahçeyi suluyor, bir yandan da geçirdikleri bunalımlı saatler, Miralay Ferid'in sağlığı, Doktor hanım'ın 'hazâkatı' konusunda asıp kesiyor. Gençliğinde, Manastır'lı Salih Paşa'nın konağında Ruhsâr'ın hizmetindeyken de konuşkandı bu dadı ama, yaşlanalı iyice çenesi düştü; yerli yersiz, aklına ne gelirse savurtuyor:

– ...doktor hanım, şok zabit kadın ha, elinde bir kırbaş eksik, ödüm patlıyor. Sabahleyin, ya-

nıldım yakıldım. hastamız nasıldır diyecek oldum. aman Allah. bana bir bakış baktı ki iliklerim dondu. Hele o köpeği. jenabet hayvan janım. murdar!

Ya da kimseye söylemediği bir güvendiği varmış gibi:

— ...bey müşkülü atlattı. diyor. maşallah naturası sağlam. Baksana ayol. öğle yemeğinde 'bajı. beni aşlıktan öldürejek bunlar' diye şekva ediyor. haksız sayılmaz hani. iki kaşık püreyle bir kâse komposto yeter mi hiç aslan gibi adama?

Fakat asıl etkileyen. kimbilir hangi içgüdünün itişiyle Ruhsâr hanım'a gösterdiği olağanı çok aşan yakınlık:

– ...hadi o hasta. yemez. ya sen? İki gündür kursağına lokma bir şey gitmedi: janın senden davacı olur. ha? Bey bakım isteyejek. vallahi doğru. lâkın bakajakların eli ayağı tutmalı: sen ihtiyar. ben ihtiyar. Allah muhafaza bir hastalanırsak. n'aparız?

Ayağına dolaşan. onunla oynamaya yeltenen kedileri. iri beyaz zenci gözlerini devire devire. süzgeci sallayarak kovaladı. Döndü. bir an hiç ses çıkarmaksızın. kırılabilir sırçadan güzelliği. çocuk mavisi gözleri ve hünerli elleriyle. yalnız ve hüzünlü oturan Ruhsâr hanım'a baktı. Akşam kızıllığının ürpertici bir eflâtuna. sonra dağınık bir mora dönüşmesi. onu olduğu yerde belli belirsiz azaltıyor. handiyse silip gözden kaybediyordu. Komşularda bir radyo. bir incesaz damarı bulmuş: yarasalar. yumuşak ve telâşlı uçuşlarıyla. akşamı dokumaya başlamıştı.

– ...mutbakta bir başıma düşünürken. küçük hanımı şağırsak mı ajaba dedim?

– Kimi. Suat'ı mı?

Mürüvvet bacı sözü ağzından kapıp. uzun uzun bir şeyler anlatmaya koyuluyor ama. o başka bir düşünceye dalmış bile! Dün sabah. hastalığın ağır olduğunu öğrenir öğrenmez. durumu Hayrun'a. Ferid bey'in yeryüzündeki bu tek yakınına bildirmek gerektiğini düşünmüştü: kocası-

nın, yaşantısı yüzünden kızkardeşine duyduğu öfkeyi, daha bir kaç gün önce bu yüzden bağıra çağıra tartıştıklarını bildiğinden vazgeçti: Hayrun, hastalığı işitince besbelli başına varacak, onu karşısında görmek Miralay'ı belki büsbütün ağırlaştıracaktı. On yıl süren bir dargınlıktan sonra, günün birinde Emirgân'a geliveren Hayrun'un, gördüğü kadarıyla, böyle bir telâş, korku ve kaygı anında pekâlâ faydalı olabileceğini, için için, aklı kesmiyor değildi ya; kocasının öfkesine olan saygısı, çizgi dışı saydığı şeylere olan kuşkusu, Ruhsâr hanım'ı görümcesine haber vermekten alıkoyuyordu. Ha, Miralay arzu ederse, o başka tabii!

Hayrun'un tek kızı Suat, bir aktörle evliydi, Kuledibi'nde oturuyorlardı. Aynı nedenlerden annesiyle ilişkisini yıllardır kesmiş: bal kıvamında güzel, nedense çok boyanır, epeyce içine kapanık, okumuş bir kadındı. Onu sık sık yoklayan Miralay Ferid'e bakılırsa, 'haytanın biriyle berbat bir evlenme yapmış, bunu bir türlü onuruna yedirememeyişi bütün hayat dengesini bozmuştu. Emirgân'a seyrek gelir, her gelişinde konuşmaktan çok dinler, dalgın dalgın, bilmem kaç fincan kahve içip, 'bir dahaki sefere, arayı uzatmayacağına' söz vererek, çıkar giderdi. Sözünü hiç tutmadı. Son defa, yanında pansiyonerleri olduğunu söylediği genç bir Yüzbaşı'yla gelmiş, annesinin kendisiyle barışmak istediğini yengesinden öğrenip dehşete düşmüştü. O gün bu gündür, ne göründü, ne sesi soluğu çıktı. Miralay İstanbul'a yerleşeli, ona gereken sevgi ve yakınlığı fazlasıyla göstermiş, babasızlığını, bir yerde anasızlığını duyurmamak istemişti ama, Suat ilgilerine heyecanla karşılık vermiyor, biraz uzak ve soğuk duruyordu. Belki onu çağırmayı, bu yüzden düşünememişti Ruhsâr hanım. Hem bakalım çağırsa, gelir miydi? Onlar hâlâ çocuk gözüyle görseler de, evli barklı bir kadındı Suat, yaşı tam kırk değilse bile, besbelli çok yakındı. (*)

(*) Bkz: "Bıçağın Ucu", "Yaraya Tuz Basmak" roman, Bilgi Yayınevi.

"– Bizim bir oğlumuz olsaydı, bunlara hâcet mi kalırdı hiç?"

Kalmazdı elbet, o kocasının başı ucunda el el üstünde oturur, oğulları babasını iyileştirmek için dört bir yana koşunurdu. Bu konuda her içlenişinde olduğu gibi, olmamış, hiç olmayacak oğullarını, gözlerinin önünde elle tutulurcasına belirdi: babasının aksine ufak tefek, ince yapılı, yumuşak bir adam: dalgalı, Balkan sarışını saçları alnına düşüyor; nedense gözlüklü, hem gözlükleri öyle kabasaba, kalın çerçeveli gözlüklerden değil; çerçevesiz, mercekleri ince altın saplarla kulaklara tutturulmuş, gayet zarif şeyler; fesinin başında duruşuysa, görünüşüne bambaşka bir soyluluk katıyor.

Fes belirip görüntüyü tamamlayınca, Ruhsâr hanım, bağışlanmaz bir günah ağırlığını nârin omuzlarında duyarak kendini toparladı. Hep böyle olurdu işte, ne gün bir oğlu olabileceğini kursa gözlerinin önüne o diye bir başkası, artık hatırlanamayacakmış gibi uzak zamanlarda yaşantısına karışıp kaybolmuş bir Mekteb-i Hukuk talebesi geliyor, onun bütün bütün eksiklenmesine yol açıyordu. Miralay Ferid'e bir erkek çocuk verememiş olmak, hayatının en büyük üzüntüsüydü zaten! Bu babacan yürekli, öfkesi sevgisi katıksız, kaya gibi sağlam ve güvenilir adam, en kimsesiz kaldığını sandığı bir dönemde karşısına çıkmış, onu bir sürü sıkıntının arasından tüy gibi çekip alarak kırk yıl sürecek bir mutluluğun ortayerine yerleştirmişti. Buna karşılık, hiç değilse bir çocuk, tosun gibi bir oğlan çocuğu verebilseydi ona!... Olmadı, olmadı. Çare bulunsun diye, az mı ebe kapısı çaldılar, doktor gezdiler, az mı para sarfettiler? Sonuç, hiç? Ne Miralay'ın kendisiyle sona eren soyunu sürdürebilecek bir oğulları oldu; ne de hastalık günlerinde koşup gelerek, babasının yatağı çevresinde pervâne olacak bir kızları. İyi ama, aile ocağına böylesine düşkün bir kız yerine, gözlerinin önünde hep o yumuşak havalı, o gözlüklü ve Balkan sarışını Mekteb-i Hukuk talebesinin belirişi neden? Hem kim bu çocuk?

Ruhsâr hanım, vücuduna dağılan iki günün yorgunluğuyla, bu akşam içlenmesini belki daha sürdürecekti ama, Boğaz'ın üstüne ilk yıldızlar çakılırken, evin önünde itfaiye arabalarınınkine benzer bir homurtu işitildi: Doktor Sevim'in arabası! Başta o, Mürüvvet bacı, Şükrü, hep koşuştular. Sabah ayrılırken Doktor, akşama uğramasının olasılığından sözetmiş, yalnız kesinlememişti. Birden gelişini iyiye mi, yoksa kötüye mi yormalı acaba? O kapıdan, bıçak sırtı dudaklarında belli belirsiz bir gülümsemeyle, beyaz bir yelkenli gibi girdi. Deniz tuzu, güneş yanığı ve krem kokuyordu. Oldukça dar plaj pantolonu zaten uzun bacaklarını büsbütün uzun göstermiş, alnında kaş diye taşıdığı iki siyah hilâlin altında büyüyen buzlu cam mavisi gözlerine, donuk bir aydınlık sinmişti. Başıyla hafif bir selâm verdi. Merdivenleri çıkarken, kısaca:

– Tansiyon, dedi, zihnimi kurcalıyor da!

Gerçekten kurcalamıştı. Hekimliği bir yana, hükmetmeyi seven bir kadın olarak, hastalığı derhal denetimi altına alamayışından rahatsız oluyor, ne yapıp yapıp gücünü göstermek, iradesini hastalığa kabul ettirmek istiyordu. Akşam üzeri, Bekirzade'lerin yalısından, Akın'la denize girecek oldular. Şöyle rahatça tadını çıkaramadı ki! Aklı fikri, Miralay'ın düşmekte direnen tansiyonunda! Direnci katlanamazdı hiç, sözüne söz konması nasıl parlamasına yol açarsa, herhangi bir hastada aldığı tedbirlere rağmen beklediği sonucun doğmaması, onu öyle zıvanadan çıkarırdı. Yenilgiyi kesinlikle içine sindiremediğinden, o zaman herşeyi unutup, artık yeninceye kadar, bütün benliğini istediğini gerçekleştirmeye veriyor.

Miralay Ferid, bıyıklarının gölgesini suratına çekmiş, soluk fakat iyimser bir yüzle yatıyordu. Doktor'un vakitsiz gelişini beğenmedi ama, beğenmediğini belli etmedi. Babacan, daha Miralay Ferid'e yakışır bir gülümseme deneyerek:

– İşte benim, dedi, siyanet meleğim geldi.

Doktor Sevim nabzına uzanıyor: – Nasılsınız?

– Ayıptır söylemesi, karnım aç!

– Karnınız mı aç, bakın bu iyi alâmet!

Ruhsâr hanım, ilkbahar sesiyle: – ...bacı, diyecek oldu, birşeyler hazırlamıştı, ama...

Miralay hem kolunu tansiyonu ölçülsün diye uzatıyor, hem o koca sesiyle: – ...çerkes tavuğu, diyor, patlıcan salatası ve bira! Doyunca, çocuk kadar yemem!

Doktor Sevim, az önceki belirsiz gülümsemesiyle şakaya yalancıktan katıldı: kısa, sık ve siyah kirpiklerinin çerçevelediği, rakı beyazı bağdem gözlerini tansiyon aracına dikmiş, göstergenin hareketini izliyordu: onbiri aşacak mı aşmayacak mı? Ne aşması, doğru dürüst onu bile bulmadı, bu da onun yüzüne sövmüşler gibi içerlemesine, adamakıllı bozulmasına sebeb oldu. Nasıl haddini bilmez bir tansiyondu ki bu, düşmekten vazgeçmiyor; ona, falanı, filânı ve feşmekânı Azrail'in elinden almış ünlü kardiyolog Sevim Merdoğlu'na kafa tutuyordu. Olay birden bir hastanın sağlığa kavuşturulması olmaktan çıkmış, onun onurunu ve ustalığını ilgilendiren kişisel bir soruna dönmüştü.

Yine de çevresindekilere öfkesini hissettirmemeye çabaladı. Daha doğrusu, Miralay Ferid ve Ruhsâr hanım, onu eskidenberi tanımadıklarından, durup durup alt dudağını ısırmasının, içinde köpüren yaman bir kızgınlığın gizli belirtisi olduğunu anlayamadılar. Miralay, Doktor Sevim'in irkiltici güzelliği yanında, kuşun kanadından incinecekmiş izlenimini veren karısına, yorgun bir hayranlıkla bakıyor: Ruhsâr hanım'sa 'dağ gibi eyâlini, böyle yataklara düşmüş görmekten kederli', hekimin ağzından çıkacak en ufak umut sözünü kolluyordu. Çıkmadı bu söz, tam tersine. Doktor Sevim hastayı yatıştıracak geleneksel bir kaç lâf ettikten sonra, topuklarının üzerinde yükselerek salona döndü, divanın ucuna ilişip çarçabuk yeni bir reçete yazdı.

Bir yandan da: – ...iğne yazıyorum, diyordu, hemen aldırınız: bu gece bir tane yapılsın! Ben İhsan bey'e telefon ederim, iğneciyi bulur gönderir.

Soğuk bakışlarıyla Ruhsâr hanım'ı aradı:

– ...bu sizi korkutmasın hanımefendi, dedi, vahim bir gelişme yok, tansiyonu durdurmaya çalışıyoruz, o kadar!

Ruhsâr hanım, içini yiyen korkuların hepsini dertop edip iki zavallı sözcüğün içine yığarak:

...ya durmazsa? diye sordu.

– Haddine mi düşmüş!

Bunu öyle sert, o kadar kesin bir sesle söyledi ki, fena halde kıstırdığı bir düşmanından sözettiği sanılabilirdi. Sonra biraz hastanın yiyeceği içeceğiyle oyalandı, gerekli yasakları sıraladı. Akın, Zorba'yla beraber arabada onu beklediğinden, belirli bir şekilde acele ediyordu: Bosfor-Kulüp'te başbaşa yemek yiyeceklerdi. Işıkları suçlu, müziği sırnaşık ve kışkırtıcı bir yerdi burası, bu yaz 'sosyetenin en seçkin simâlarını' topluyor, alışılmamış derecede pahalı oluşu tenhalığını ve başarısını sağlıyordu. Eğer bir engel çıkmazsa, Tunabay'lar da geleceklermiş. Akın söylüyor, güzel bir gece olacak demektir.

O gidince, bir an, evin bütün ışıkları sönmüş gibi oluverdi. Kalanlar kendilerini terkedilmiş, ölüme ve yalnızlığa karşı şiddetle savunmasız hissettiler. Bacı, 'Miralay'a iki lokma bir şey hazırlamak için' mutbağa; Şükrü, 'reçeteyi bir an önce İhsan bey'e iletmek için' sokağa kaçtı. Peki Ruhsâr hanım ne yapsın? O, evlendiğindenberi ne yapıyorsa onu yaptı, kocasına sığındı. Doktor Sevim'in ardında bıraktığı kokuları izleyerek, hastanın başucuna geldi, onun kırışık alnını, çocuğunu severmiş gibi içli bir şefkatle okşadı. Yalnız komodinin üzerindeki başucu lâmbası yandığından, odada ışık az, gölgeler büyüktü. Pencerelerin arkasında silme yıldız bir Temmuz gecesi, takım taklavatıyla, görkemli bir donanma şenliği gibi kuruluyor: deniz kıyısından, mahalle içlerinden, civardaki korulardan dağılan akordeon sesleri, kahkahalar, genç ıslıkları, başlarında dolaşan ölüme karşı, sürüp giden hayatın, karşı konulmaz gücünü duyuruyordu.

Miralay Ferid, birdenbire: – Maviş hanım! dedi.

Üstelik bunu, ilişkilerinin derin bir sevdaya dönüştüğü o ilk zamanlardaki yağız savaşçı havasıyla dedi. Ruhsâr hanım, olanca kahrını bir kenara yığarak, o günlerdeki sesini aradı: insan sesi değil, bir kuş cıvıltısıydı bu:

– Efendim beyim?

– Ne diyor, Doktor? Yolcu muyum?

– Allah saklasın, o nasıl lâf?

Güldü: – Ölüm haiz-i ehemmiyet değil. Sana diyeceklerim var!

– Bir gün söylersin, sırası gelir. Sus, yorma kendini!

Bir süre sustular. Ruhsâr hanım, şimdi yirmi iki yaşında, Manastır'lı Salih Paşa'nın Bağlarbaşı'ndaki yazlık konağındaydı. Haremde, eli ayağı titreyerek, Binbaşı Ferid bey'in gelmesini bekliyordu. Günlerden mübarek Cuma, bahçedeki sarı asma gülleri bütün açmış! Miralay Ferid'se, Kuleli Askerî İdadisi'nde, öğrenci. Bir ara "Müşir borusu"nun çaldığını işitip toparlanıyor. "Tophane-i Âmire Müşiri ve Umum Mekâtib-i Şâhâne-i Askeriye Nazırı" ne vakit okula gelecek olsa, önce bu boruyu çalarlar, ardından "cem" borusunu!

Dalgın: – Maviş hanım! dedi, sana anlatmış mıydım, biz İdadîdeyken, bir Müşir paşa vardı, Allahlık bir adam...

– Hatırlayamıyorum...

– ...ikide bir gelir, bizi toplar, her seferinde aynı nutku çekerdi: kelimesi kelimesine aklımda kalmış: "Cenâb-ı Hak, nân-ü-nimetiyle perverde olduğumuz, Padişah-ı Âlem-penah ve Şehriyâr-ı ma'delet iktinah efendimiz hazretlerinin ömr-ü-afiyet-i şâhânelerini müzdât, taht-ı Osmanîde ber-karar ve daim buyursun!"

Sustu, gülümseyerek:

– ...şimdi ol saltanatın, dedi.

Nedense arkasını getirmeyip, yine sustu. Ruhsâr hanım, ürkek bir serçe gibi çırpınan yüreğini eline almış, pencerede iğneciyi bekliyordu.

TÜRKİYE'NİN İKTİSADÎ İSTİKRARI İÇİN BÜTÜN DÜNYA YARDIM TEKLİF EDİYOR

Ünlü uzman Profesör Tinbergen bir muhtıra hazırladı, Ford Vakfı da uzman gönderecek.

Ankara (Özel)

Sâkit DP Hükümeti tarafından Türkiye'ye on yıllık bir plan hazırlamakla görevlendirilen, fakat çalışmalarına imkân verilmeyen Profesör Tinbergen Devlet Bakanı Şefik İnan'ın isteği üzerine memleketimizin iktisadî istikrarını sağlamak için bir muhtıra hazırlamıştır.

Öteyandan, Birleşmiş Milletlerin Türkiye Temsilcisi Dışişleri ve Devlet Bakanlıklarına başvurarak, teknik yardım için yıllık müracaat müddetleri geçtiği halde, BM Genel Sekreterliğinin Türkiye'nin plan uğrundaki gayretlerine yardımcı olacağını, bu maksatla Türkiye'nin müstakbel plancıları için burs temin edeceğini bildirmiştir.

Bundan başka, yeryüzünde ilmin ilerlemesi için uğraşan büyük vakıfların da Türkiye için mütehassıslarını seferber etmeye hazır oldukları bildirilmektedir. İlk olarak Ford Vakfı **(Ford Foundation)** müracaat etmiş ve meşhur Kanada'lı plan eksperi Mc Leod'u Türkiye'ye yollamak kararında olduğunu açıklamıştır. Bu teklif İnan tarafından büyük memnuniyetle kabul edilmiştir.

Ayrıca İnan'ın Tinbergen'den teklif edilen meşhur eksperler arasından muvafık gördüklerini seçmesini isteyeceği, bu suretle Myrdal, Kuznets ve Chenery gibi büyük iktisatçıların memleketimize gelip planlama teşkilâtına damgalarını basmalarını sağlayacağı, öğrenilmiştir.

15 Temmuz 1960

1919

mayıs/haziran

DAVETİYE

Müslüman, yarınki Cuma günü resmî dua günüdür!

Fatih, Sultanahmet, Beyazıd camilerinde Cuma namazından sonra Müslüman ve Türk ırklarının kurtuluşu için dua edilecektir. Vatanını seven her müslümanın bu içtimalarda bulunması dinî vazifedir. Camilerde, evlerde Cenab-ı Hakka yalvarmak için tederru et. Duadan sonra Allaha yükselen kalbinle Sultanahmet'e Türk ve müslümanların koşacağı bu büyük ve umumî içtimaa gel!

Sevgili vatanın parçalanıyor. Öldürücü felâketler yağıyor. Hak perdesine bürünen haksızlar camilerini, mukaddesatını çiğneyecektir. Gözlerini aç, dindaşlarını, milletini düşün! İzmir facialarını öğren, Anadolu senin karar ve emrini bekliyor. Haksızlıklara karşı feryad et! Âlemin vicdanına hitap eden heyecanlarınla hakkını müdafaaya, parçalanan vatanının imdadına koş! Bu mitingte kurtarıcı kararlarını ver ve halâsın için çalışmaya yemin et!

29 Mayıs 1335

Şimşeklerin yalazı, meyhanenin camlarını, magnezyum yeşili yansımalarla durup durup aydınlatıyor: her seferinde Binbaşı Ferid, saçaklı bıyıklarının ardına yatarak, obüs ıslığı bekler gibi gök gürültüsünü bekliyordu. Fakat, boşuna!... Şimşekler ne kadar kalabalık, ne kadar çarpa çarpa çoğalan hamarat bir telâş içindeyseler, gök gürültüleri o kadar ağır, uzak ve tembeldiler. Duyulmuyorlardı bile! Onların yerine, Binbaşının kulaklarında hâlâ, Sultanahmet Meydanı'nda birikmiş uğultulu kalabalığın, tüylerini diken diken eden çığlıkları yankılanıyordu:

"– ...istikbâl isteriz! Biz, hak isteriz! İstiklâl isteriz!"

Bir de Hamdullah Suphi bey'in: karanlığı, yıldızları ve bulutları olanca ağırlığıyla omuzlarına almış o başsız ve sonsuz insan denizi üzerinde, bir kılıç gibi parlayan sesi:

"– ...Anadolu'da Yunanistan demek, yangın demektir!"

Miting dağılınca, Binbaşı, Doktor Hayrullah ve Yenibahçe'li Rıza Muhiddin, 'birkaç kadeh içip efkâr dağıtmak' amacıyla Beyoğlu'na geçiyorlar. Öyle ya, yarından sonra Ramazan, bir daha şöyle ağız tadıyla içmek kimbilir ne zaman nasip olacak? Barba Andon'un Kalyoncukulluk'taki meyhanesi namlıymış, Rıza Muhiddin 'selâtin meyhane' diyor, eski 'çıngıraklı meyhaneler'in bir eşi, tezgâh, tahta masalar, duvar duvar rakı ve şarap fıçıları, hattâ şamdanlar yerli yerinde, fazladan lâterna dinlenilip ünü işgal zabitanının kulağına kadar erişmiş olan Sakız'lı köçek 'Benli Panayot' seyredilecek.

Binbaşı Ferid, acaba mitingin etkisiyle mi, önce direndi:

– Bırakın yahu! İzmir Yunan eline düşeli, yarın on beş gün, Manisa, Aydın, Ayvalık bunların

çizmesi altında. Rum meyhanesinde lâterna dinlenilecek gün müdür?

Öyleymiş! Sivil giyininçe büsbütün tombullaşan Doktor Hayrullah, önleri sıra yuvarlana yuvarlana yürüyerek, çürütülmez gerekçeler sıralıyor:

– Sen anlamazsın Ferid, süvari kısmının kafası çalışmaz, idraki kısadır: uhdemize aldığımız millî vazife, bizi bu gibi yerlerde görünmeye âdeta icbar ediyor.

Rıza Muhiddin, kırpık bağdem bıyığı, iki ucunda iğnebaşı tükürükler birikmiş yapışkan ağzıyla, Doktor Hayrullah'ı destekledi. Fesi mi kafasına bol, kulakları mı fazla uzun nedir, ilk bakışta alnı hiç yokmuş gibi bu adamın. Kaşlarıysa, düşük dış uçları, sık sık havaya yükselen iç uçlarıyla suratına giderilmez bir acı izlenimi çiziyorlar. Çok konuşmaz, konuşunca söyleşiyle hiç ilgisi olmayan birtakım 'tarih malûmatı' döküp saçar, ilginç bir memur: Dahiliye Vekâlet-i celilesi Birinci Mektubî Kaleminde Mübeyyiz imiş. Doktor Hayrullah, 'teşkilâta kazanmak' için özel çaba harcıyor. Bu rakı faslı, o yüzden! Rıza Muhiddin bey'in kadehi boşaldıkça, bu gece yalnız o iş için burada görevliymiş gibi, özel bir dikkatle karafakiye sarılması, her dolduruşunda Binbaşı Ferid'e gizlice göz etmesi, bunu göstermiyor mu? Hadi yeniden, kadehler kaldırılıp tokuşturuluyor: damaklarında anasonun tatlımsı tadı, burun deliklerinde içilen bilmem kaç tür tütünün karmakarışık kokusu, yürekleri ağırlığı gittikçe duyulan bir işgalin utancıyla şişkin, bilinci buğulandıran, gerçeği katı boyutlarından koparıp isteğe göre biçimlenebilir bir düş ortamına aktaran, karanlık ve kuşkulu sarhoşluklar aranıyorlar.

Binbaşı Ferid, sivil giyimli olduğunu farkettikçe, kılığını yadırgıyor. Savaş süresince üniforması kişiliğine öylesine katılmış ki, üzerinde olmayınca kendisini derisi yüzülmüş hissetmemesi olası değil:

"– ...ben derisi yüzülmüş Osmanlı zabiti Fe-

rid, işgale uğramış payitahtımda, galiplerimle aynı meyhanede oturup rakı mı içecektim?"

Sık sık, nedense şimşeklerin her parlayışında, içini yakan bu soru, aslında çok gerçekçi bir gözlemi deyimliyor: meyhanede onbeş masa varsa, yarısını sivil resmî işgal ordusu eratı tutmuş: şiş avurtları, dev dudakları ve bol gözleriyle Senegalli zenciler, yağlı esmerlikleri aralıksız terlediklerini duygusunu uyandıran Bengal sûvarileri, elleriyle konuşan bir kaç İtalyan, soğuk mavi kirpiksiz gözlerini dikmiş, hiç konuşmaksızın içip çevrelerini seyreden iki de ingiliz!

Doktor Hayrullah, besbelli lâf almak için:

– Dün gece, dedi, hey'et-i vükelâ mühim bir içtima yapmış, ha?

Rıza Muhiddin başıyla doğruladı. O, devam ediyor:

– ...alınan mukarrerat mucibince, Yunan makamları işgali Anadolu içlerine tevsie kalkışırlarsa, silâhlı mukavemet derpiş ediliyormuş!

Rıza Muhiddin, iki elini birden havaya kaldırdı:

– Bil'âkis efendim, bil'âkis! Suhulet gösteriyoruz.

– Nasıl olur, bizim istihbaratımız...

– ...sizin istihbaratınız muhtemelen yanlış. Dahiliye Vekâletinin Hey'et-i Vekile talimatı mucibince vilâyetlere tamimi bendenizin elinden geçti, muhteviyatı aşağı yukarı şudur: Yunanistan'la hâl-i harpte olmadığımıza binaen müsademeden içtinap edilmesi...

– ...yâni çarpışmayın diyorlar?

– ...evet efendim!

Binbaşı Ferid, kendini tutamadı:

– Vay alçaklar, vay! dedi.

Sövmesi köçeğin çıktığı ana denk geldiği için, söyledikleri gürültüye gidiyor. Gürültü de, gürültü hani: çalgının şamatası hesaba katılmasa, seyircinin alkışı yeter! Benli Panayot, omuzlara dökülen saç, sürmeli göz, çalkalanan kalça olarak öyle bir çıkış çıkıyor: delirmiş zilleri, çapkın omuzları ve şakır şakır dönen göbeğiyle ortalığı

öylesine dalgalandırıyor ki, hepsi bir saniyede kimliklerinden kopup, yanlış bir cinselliğin nemli çukuruna düşüyorlar. Doktor Hayrullah'ın tombul avuçları terliyor. Rıza Muhiddin'in iki ucu top top tükürüklü ağzı bir karış açık kalmış. Binbaşı Ferid'in belleğine ise, nereden nereye, Şam'daki bir kerhânede gördüğü bir Dürzî fahişesinin türlü görüntüleri yansımakta! Olacak şey mi, o kadın, bu erkek. "– Erkek mi? Hadi canım sen de!"

Havayı döven abanoz siyahı saçlarına altın ve gümüş pullar, narin boynuna renk renk boncuklar takınmış. Mavi ipek şalvarı diz kapaklarına, süt beyazı tenine giydiği altın sırma işlemeli kısa yeleği memelerinin pembe uçlarına kadar iniyor. Yeri geldikçe çıplak ayaklarının üstünde karaca gibi sekip, al fesinin mavi püskülünü şöyle bir geriye savurtuşu var ki, öldürür.

Doktor Hayrullah, gözlerini ayırmadan, hepsinin düşüncesini iki kelimeyle özetledi:

– Adamın, dedi, böylesi akîdesini bozar.

Rıza Muhiddin bey'in 'akîdesi' çoktan bozulmuşa benziyordu. Sesi de yapışkanlıkta ağzına uymuştu, kelimeleri sümüklü böcekler gibi ardında pırıltılı izler bırakarak uzamaya başlamışlardı:

...malûm-u âliniz, bunları 'tavşan' tesmiye ederler, hele şuna bakın, benzemez de değil a, çapkın! Şair Enderunlu Fazıl'ın 'Çenginame'si vardır, geçen asrın namlılarını isim isim tâdât eder, hele bir Zernişan'dan bahseder ki...

Binbaşı Ferid, dudak uçlarındaki tükürük böceklerinden mi, ağzının güvensizlik uyandıran salyalı ıslaklığından mı nedense, bu adamı tutmuyor: 'bin yıllık arkadaşı' Doktor Hayrullah'ın onu 'teşkilâta kazanmaktaki' ısrarını anlayamıyordu. Akşam, mitinge gitmeden, Hüsamettin bey'lerde, kafa kafaya verip sorunu tartışmışlardı ama, olumlu olumsuz, açık bir sonuca varılamamıştı. Hüsamettin bey, görünüşte kıyıda köşede unutulmuş bir Süvari Kaymakamı, ne var ki bilen, onun Teşkilât-ı Mahsusa'nın son 'reisi' olduğunu biliyor. Söylentilere bakılırsa, Enver, Talât ve Cemal Paşa'lar Almanya'ya kaçmadan ona

'külliyetli miktarda altın, cephane ve silah', 'örgütün geleceğiyle ilgili önemli talimat' bırakmışlar. Doktor Hayrullah'ın, cıva damlası gibi yuvarlana toparlana, gidip gidip, onu Çarşamba'daki evinde bulması, boşuna mı? Ne yere bakıp yürek yakandır, o! Bir kere Suriye'de, Cemal Paşa'nın Cebeliz-zeytin'deki büyük karargâh'ında 'maiyet tabipliği' var, ikincisi İttihatçılığa hayli bulaşmışlığı!

Binbaşı Ferid, kocaman sağduyusuyla Enver Paşa'yı o kadar beğenmiyor, Maydos'ta emir subaylığı ettiği, 7. Ordu'da komutası altında savaştığı Mustafa Kemal Paşa'yı, için için, ona yeğliyorsa da, biraz bu işgal İstanbul'unda işi hangi ucundan tutacağını kestiremediğinden, biraz –ne pahasına olursa olsun– bir şeyler yapmak zorunluluğunu duyduğundan, örgütlenmeye katılıyor. Samsun'a hareketinden önce, Şişli'deki evinde ziyaret ettiği Kemal Paşa da ona İstanbul'da kalmasını ve direnişin örgütlenmesine yardımcı olmasını söylemedi mi? Hüsamettin bey, Binbaşı Ferid'den bir kaç yıl kıdemli, ayrıca şu kadar yıllık Teşkilât-ı Mahsusa'cı ya, ne de olsa aralarında 'süvarilik'ten doğma bir yakınlık belirdi, şiş gözkapaklarının çukurunda kaybolmuş gözlerinde yakıcı zekâ parıltılarıyla, onu gizli göreve itiyor.

"– ...enişten Mabeyn'de olduğuna göre, bir yordamını bulup şu kurulacağı rivayet edilen İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ne kaydolmalısın. Alnında İttihatçı damgası yok, bu da İtilâfçı muhitlerine hulûl etmeni teshil eder...

Ya da, kallâvi kahve fincanını terazi dirhemi gibi avcuna almış, sesinde gizli dokundurmalar:

"– ...hiç olmazsa, diyor, enişten vasıtasıyla Saray'da esen havayı öğrenebiliriz...

Bunlar, uzunca bir sürede gerçekleşebilir olduğundan, Doktor Hayrullah geçen gece onu, Kasımpaşa'daki Acem'in kahvesinde bir başka Muhiddin bey'le tanıştırmıştı. Bütün bu çevrede çok sevilen bir adamdı Bahriye Binbaşısı Muhiddin bey! Hele babası Bahriye Kaymakamı Hasan bey'i herkes sayardı: Sultan Abdülhamid'i, her Ramazan'ın onbeşinde Hırka-i Şerif'e götüren, Teşrifiye

vapurunun çarkçıbaşısı değil mi o? Belki de Muhiddin bey, bu sevgi ve saygının sağladığı kolaylıkla, gizli bir direnme örgütünün çekirdeğini şimdiden kurmuştu. Bir solukta, belki on ad sıralıyor:

"– Vâsıf bey var, eczacıdır, Dereboyu'ndaki eczaneyi tutar; sonra Kulaksız Tevfik deriz, Bahriye Nezareti ketebesinden itimâda şayân bir arkadaş; sonra Binbaşı Sami bey, benim gibi o da Bahriyeli, Bahriye Divan-ı Harbinde müdde-i umumilik ediyor; ayrıca Çarkçı Kolağası Mehmet bey, bizim buralı, Kasımpaşalı...

Doktor Hayrullah, nargile içen bir karpuz görüntüsüyle, baharı bir türlü getiremeyen kahvenin dumanlı uğultusuna yusyuvarlak yerleşip, Muhiddin bey'e "mülga Meclis-i Meb-usân zabıt kâtibi" Saim Tayyar bey'in geniş bahçeli köşkünü, 'iycab-ı hâlinde silâh ve bomba talimi için' nasıl kullanabileceklerini anlatadursun, Binbaşı Ferid İstanbul'a ayak bastığı gündenberi beynini oyan burgaçlardan birine takılmış, içisıra, fırıl fırıl dönüyor:

"– ...mağlup olduk öyle mi? Lâkin mağlubiyetin de şereflisi yok mudur? Bunlar bizim şerefimizle oynuyorlar: Başımıza Yunan'ı musallat etmelerinin başka bir manası olabilir mi?"

Yeniden, bu akşamki miting alanında kılıç gibi parlayan, Hamdullah Suphi bey'in o sözü aklına geldi, (Anadolu'da Yunanistan demek, yangın demek!) bir anda Barba Andon'un meyhanesindeki yerine, inanılmayacak bir renk cümbüşüyle masaların arasında kırmızı, mavi, yeşil dolaşan 'Benli Panayot'un zilli çalkantısına döndü.

"– ...bu kaçıncı yangın? Arnavut İsyanı'ndan beri ayaktayız. Her yangın mülkün bir parçasını alıp götürüyor. Kaybedecek neyimiz kaldı ki?"

Yenibahçe'li Rıza Muhiddin bey, çapaktan birbirine yapışık kirpiklerini zar zor aralayıp, bir yandan köçeğin en ufak gerdan kırışını, göbek atışını içine sindiriyor; bir yandan, sönmüş cıgarasını bir böcek ölüsü gibi dudağında unutmuş, tarih dersini sürdürüyordu:

– ...Hicrî 1199'da İsmail nam bir meyhane köçeğinin güzelliği dillere destan olmuştur: harikûlâde narin ve çalâk, kişmirî esmer, karagözlü karakaşlı bir tüvanâ genç imiş, gündüzleri Galata, geceleri Balat meyhanelerinde rakseder, gönülleri fethedermiş. Enderun'lu Fazıl diyor ki, Köçek İsmail hangi meyhaneye girse...

"cem olur seyrine envai beşer
sahn-ı meyhâne olur bir mahşer.."

Arkasından, nargile lakırtısı gibi o pis gülüşü:

– ...gluk gluk gluk!

Mitingten önce, Fatih'in müslüman akşamı, minareden minareye yankılanarak, Çarşamba'nın ahşap ve yoksulluk korkusuyla birbirine sokulmuş evlerine, ezan sesleriyle inerken, Doktor Hayrullah, suratını ak karıncalar gibi sarmış iki günlük sakalını kaşıya kaşıya, Hüsamettin bey'e ve Binbaşı Ferid'e, Rıza Muhiddin konusunda neden dolayı ısrar ettiğini açıklamıştı:

"– ...Merkez Kumandanlığı'nda, Kısm-ı Siyasî'de, şurda burda, mutemed adamlarımızın olması iycab-ı zarurettir de, Dahiliye Nezareti'nde olması değil midir? Mülkî İdareye verilen talimatı nereden öğreneceğiz? Diyeceksiniz ki Yenibahçe'li Rıza Muhiddin mutemed adam sayılmaz, amennâ!, menfaatperesttir, şek şüphe yok!, İşrete düşkünlüğünü anlata anlata bitiremiyorlar, gırtlağına kadar da borç içindeymiş! Benim teklifim şu, onu bu zaaflarından yakalayalım! Unutmayın ki, Vekâletin en mühim evrakı, ellerinden geçmektedir."

Sormuş soruşturmuş, ailesi ve çevresine ilişkin bir sürü bilgi toplamıştı. Onları da saydı döktü:

"– ...ilk karısı müteverrim, sizlere ömür! Geçen sene, iki çocuklu bir şehit duluyla evlendiriyorlar, kadıncağıza o iki zavallı öksüz kızcağıza, dünyayı haram ediyor: zilzurna sarhoş gelir, gık diyeni öldüresiye dövermiş!"

Binbaşı Ferid, Dahiliye Nezareti'nden güvenilir bir başkasının nasıl olsa bulunabileceğinden emindi, öneriyi tutmadı, tutmadığını da söyledi; fakat asıl adamı görünce güvensizliği kuşkulu bir tiksintiye, ağır bir iğrenmeye döndü. Demek bu fesi kafasına bol gelen, salyasını sidiğini toplayamaz sahte rind edâlı deyyus, kimbilir hangi ateş hattında beyni dağılmış bir şehidin talihsiz haremine ve masum öksüzlerine eza ediyordu ha? Mitingin heyecanıyla mı, içtiği rakının etkisiyle mi nedir, hani kendini bıraksa, sille tokat herifi yamyassı yere serip, siktir olup odasına: Asmalımescit'te, işgal subaylarının, mülteci Beyaz Rusların, niçin geldikleri anlaşılmaz karanlık birtakım Amerikalıların kaynaştığı Union Oteli'ne gidecek!

Gidemedi. Rıza Muhiddin içtikçe gözleri ufalıyor, gözleri ufaldıkça söylediklerinin etkisi büyüyordu:

– ...bendenizi mahv-ü-harab eyleyen, zenperestliktir, kesemde tek altınım olsa, gider bir âlûfteye yediririm: yaşadığımız kadar mı yaşayacağız, bâki kalan bu kubbede bir hoş sedâ imiş, eski hovardalıklarımı derhatır ettikçe, içimi âdeta mahzun diyebileceğim bir saadet hissinin kaplaması, zannımca bundandır...

Birbirine yapışık kirpikleri bakışlarını büsbütün siliyor. Artık yalnız bir ağız, salam pembesi, ıslak, iki bitiminde top top tükürük uçları:

– ...Aksaray'ın en şâşaalı devrine yetiştim, onikiler'den Tıflıboz zade Kahraman bey refik-i azizim olduğundan, Şekerci Sokağı'ndaki meşhur Hürmüz'ün evinden çıkmazdım. Hâlet, Fıtnat, hususiyle Kalfa hanım, bendenize müstesna bir alâka gösterir, evlerine yeni gelen en mümtaz dilberleri ağuşuma verirlerdi...

Doktor Hayrullah'la Binbaşı Ferid asıl amaçlarını unutmuşlar, onun yavaş ve nemli konuşmasıyla çizdiği kışkırtıcı şehvet dünyasının büyüsüne kapılmışlardı. En azından Binbaşı Ferid için doğruydu bu: savaş boyunca uğradığı Şam, Beyrut, Kudüs genelevlerinde tanıdığı kadınlar, belleğinde dağınık, çizgileri birbirine karışmış olarak

beliriyor: içlerinden en önemlisi. Şam'da tanımış olduğu. yavaş yavaş netleşip üste çıkıyordu: genelevin mermer havuzlu kabul salonu. fıstık yeşili maşlahı omuzlarından kayan karabiber esmeri Dürzî dilberi. nargilesini duman duman fokurdatıyor. bütün yamyam dişleriyle sırıtarak onu çağırıyor.

Rıza Muhiddin bey sonunda baklayı ağzından çıkardı.

...son üç aydır bambaşka bir âfet beni hâk ile yeksân etti. "Bilezikli Kalyopi" diyorlar. şurada Aynalıçeşme'de bir evde keşfettim: o ne endâm. o ne işve. o ne hüsn-ü ân. tarifi müşkül canım...

Boynunu büktü. sahte bir üzgünlükle:

...cepte para olacaktı ki, diye sürdürdü. götürüp bizzat görmenizi temin edebileyim!

Doktor Hayrullah. bu anı bekliyor olmalıydı:

– Paradan yana tasalanma. diye söze karıştı. ufacık gözleri cam bilyalar gibi parlıyordu: – ...sen yine götür. göster!

Barba Andon'un meyhanesini dumanı içinde boğulmaya bırakıp çıktılar. Şimşekler kaybolmuş. ansızın beliren kaba bir rüzgâr gökyüzünü bulutlarından silerek yıldızları meydana çıkarmıştı: inanılmayacak kadar çok. anlaşılmayacak kadar kıpırdaktılar. Gece. yanmış kibrit. havagazı kaçığı ve küflü rutubet kokuyordu. Cadde-i Kebir'e dönerlerken. bir İngiliz Askerî Polis devriyesine rastladılar. Binbaşı Ferid. elinde olmaksızın. içinden kül'ürü bastı. Sonra Aynalıçeşme'deki yüksek. epeyce köhne. pancurları sımsıkı kapalı eve gelinceye kadar. karanlıkta mavi lâleler gibi yüzen. havagazı lâmbalarının solgun aydınlığını. tenine sindire sindire. Bilezikli Kalyopi'nin orda Şam'daki Dürzî fahişesini bulacağını umdu.

Rıza Muhiddin bey. tanıtıcı tamamlayıcı bilgiler verip. onları uyardığı halde:

– ...Kantocu Küçük Amalia'yı hatırlar mısınız. hani Galata'da Amerika Tiyatrosu'nda okurdu. hafif tatarımsı. ziyadesiyle fingirdek bir kız! Kalyopi onun yaşça büyüğü. boyca irisi! Daha

fentli. fevkalâde cazibeli, yataktaki mahareti derseniz...

Kapıdaki, kaşlarının ağırlığından kafası öne yıkılan Ermeni, içeriye almak istemedi. "Matmazel, çok hatırlı bir misafir bekleoorsa, başkaca ziyaret kabulunun mümkünatı yoğdur. Başta Rıza Muhiddin bey, direniyorlar. Kapılar açıldı kapandı, merdivenlerden ipekli etekliklerin inip çıktığı duyuldu. Rumca, Ermenice fıs fıs konuşmalar, vs... derken, böyle bir yerde hiç kimsenin ummayacağı kibar bir Madam onları buyur etti. Davranışlarında, yıllardır tanışırlarmış gibi yakınlık göstermesi bir yana, kuşku uyandırabilecek en ufak bir şey yoktu: çevresine yaydığı koku ağır, bakışları ciddî, sesinin tonu güven vericiydi:

– *Kalisperasas* beyimu, salonda bir nebze istirahat buyurazaksınız, Matmazel gelezek!

Sürekli altın şıngırtıları ve yansımaları arasında, az sonra gerçekten geliyor ama, sarhoş ve kederli. Dekolte kılığının bütünüyle açık bıraktığı dolgun kolları, dirseklerine kadar silme bilezik, her kımıldanışı yeni yeni yansımalarla ışığı üretirken, beklenmedik ses titreşimleri, ürpertici tınlamalar doğuruyor. Bu yüzden, ilk bakışta, bakımlı ve beyaz elleriyle kollarından başka bir yerini görmek, handiyse olasız. Sonra sonra, çekik gözlerinin tütün rengi derinliğinde belirip kaybolan yaldızlı yazılar, saçlarının kınalı parıltısı, ağzının biraz acıyla biraz öfkeyle bükülmüş gibi duran alımlı biçimi farkediliyor. Ayrıca sesinin şuh, seyrek kahkahalarının iç tazeleyen türden olduğu.

Binbaşı Ferid'i görür görmez, altın çağlayanı sağ kolunu şangır şungur elini sıkmaya uzatıp, Rıza Muhiddin bey'e yarı şaka, yarı ciddî çıkıştı:

– Askolsun Rıza bey, askolsun vre, boyle aslan gibi ahpaplarını bizden saklarsın, göstermezsin ha?

Fakat, sarhoş; içisıra önemli bir tartışmayı sürdürdüğü belli, ikide bir lâfı kaydırmasının, konuşulanlarla ilgisi olmayan şeyler söylemesinin nedeni bu olmalı:

– Ne varsa, Osmanlı'da var, beyim!

Ya da, hançeresinde gizli hıçkırıklar: – ...ne demisler, kalp bir sırça saraydır, kırılırsa yapılmaz. Eleni, *elâ do*, doldur ver kızım!

Daha da içiyor, hem ne içmek! Çevresinde pervâne gibi dönen çetrefil dilli genç kız, elinde kesme kristal bir sürahi, kadehi boşaldıkça koşup mastika dolduruyor. Doldurmasıyla Kalyopi'nin kadehini dikmesi, gözünü kırpmadan tek yudumda devirmesi bir oluyor. Demek, ağzının tertemiz sakız kokması bundan.

Bir ara: – Çalgı! diye tutturdu. Eleni *pedimu*, Aleko'yu çağır, lâvtasını alsın gelsin, ma sabuk, ep sarkı söyleyezeyiz!...

Aleko geldi, ip gibi uzun, parmakları alışılmamış incelikte, fesi, üstübaşı yağlı, çarpık bir adamdı: gözlerinden ne düşündüğü, çaldığından ne duyduğu anlaşılmıyor: yalnız gayet usturuplu, hattâ biraz lüks döşenmiş salona salıverdiği sesler, yorgun deniz kuşlarının ağır kanat vuruşlarıyla dalga dalga yayılıp, ölmenin ve yaşamanın anlamını, o anı ve daha önce yaşanmış olanları, kökünden değiştiriyordu.

Kalyopi derhal ayağa fırladı: bileziklerinin şıngırtısını çevresine altın parıltılı bir çember halinde dağıta dağıta, tombul vücudundan beklenmeyecek bir çeviklikle, el kol hareketleri, göz süzmeler, göğüs titretmelerle Rumca bir şarkı tutturdu:

"Kayiki kayikaki
Putapayis yalu, yalu?"

Kendisini, gizli, yalnız onun bildiği bir suçtan cezalandırıyormuşçasına, oradan oraya atıyor: Rıza Muhiddin'in, Doktor Hayrullah'ın, ama en çok Binbaşı Ferid'in boynuna sarılarak, şarkısının nakaratına hepsini birden katıyordu:

"Acaba, yati?"

Sonunda ter, sakız ve tuz buharları salıveren ağır göğüslerini, Binbaşı Ferid'in kucağına koyu-

verdi. Dudaklarını, bıyıklarına sürüyor, çekik gözlerinin dibindeki yazılarda gittikçe çoğalan kaynaşmayla, varlığını ona mal etmek istediğini belli ediyordu. Binbaşı Ferid şaşırmış. Rıza Muhiddin bey bozulmuştu. Doktor Hayrullah ise, üç beklenmedik yabancı için hazırlanmadığı besbelli olan görkemli masaya, yarı yarıya tok gelmiş olmaktan üzgün, sağdan soldan çöpleniyor, bir yandan da lâfa tutarak Rıza Muhiddin bey'in tedirginliğini dağıtıyordu:

...adaam, üzme tatlı canını! Armudun iyisini dağdaki ayı yermiş; bu bizim Ferid'in adı, taa Rüştiye'den beri 'Ayı Ferid' olduğuna göre...

Zaten çok sürmedi. Bilezikli Kalyopi'nin Rumca yeni bir buyruğundan sonra, ortalıkta birdenbire iki kadın belirdi: birisi gençten, saydam tenli, sarışın; öteki yaşlıca, çingene esmeri, sırılsıklam kaltak! Bu arada, Binbaşı Ferid'le Kalyopi, bilezik şıngırtılarını halka halka zincirleyerek, karanlık ve soğukça bir koridordan, ışıkları gizli loş bir yatak odasına, altın suyu gibi parıl parıl akmışlardı.

Hummalı bir sevişmeye daldılar.

Binbaşı Ferid, Kalyopi'nin yüklü memelerinin ılıklığını dudaklarında duyduğu sıra, tuhaf bir şey oldu: çöl sabahının buğulu sıcağında, mitralyöz ağızları, eflâtuna çalan bir yalazla, ağulu zambaklar gibi açılı açılıverdiler. Biri sağında, biri solundaydı. Ölüm kekelemeye başladılar mı, ateşleri, onun birliği üzerinde çaprazlaşıyor; yattığı yerden, ışıkları alaca karanlığı yırtan mermilerin sekişini, gözleriyle izliyordu. Bu görüntü, bir süre bocalamasına yetti. İstanbul'a döneli sık sık olduğu gibi, çevresine yeniden yabancılaşıvermiş; ağır ve uzun savaşlardan çıkanların uğradığı, ruh bozgununa uğramıştı.

Kalyopi, iç tartışmasıyla öylesine meşgul, öylesine sevişerek bunu unutmak özlemi içindeydi ki, farketmedi bile! Odanın kışkırtıcı loşluğunu saydam bir tül gibi vücuduna sarmıştı; karnı kalın kalın yükselip alçalıyor, fazlasıyla dolgun kalçaları belirli bir ısrarla deviniyordu. Bir iki kere,

kendini besbelli tutamayarak, Rumca bir şeyler söyledi, sövdü filân. Bir ara, anlaşılabilir bir düzgünlükle, gelmeyip gecesini piç eden adamın adını andı:

– Ah René, dedi, Renakimu!

Daha sonra, iki eliyle sımsıkı kavrayıp göğsünün birisini kaldırdı, ağzı hizasına getirince, yırtıcı bir oburlukla dişlerini geçirdi. Bunu görüp de Binbaşı Ferid'in İstanbul'da, loşluğu şehvetten terleyen odayla ve Bilezikli Kalyopi'nin kalabalık vücuduyla, bütün bağlantılarını yenilememesi olası mı? Osmanlı yatağanı gibi, yalın ve sert, kadının içine girdi, garip şey, altında o an boylu boyunca uzanmış yatanın, Yunanistan olduğunu sandı.

Bir yerde, bir musluk damlıyordu.

AHALİYE BEYANNAME

Geçirmekte olduğumuz günlerin nezaket ve ciddiyetini lüzumu kadar ehemmiyetle takdir ve teslim ettiğini bilhassa şu son haftalardaki muhtelif tezahürat ile göstermek isteyen ahaliye hitap ediyorum.

Bu milleti yekdiğerine rapteden ve onlara hukuk ve metanet bahşeden yegâne zincirin ancak din olduğu unutulmamalıdır. Binaenaleyh İstanbul'un bir muhafızı olmakla beraber, aynı zamanda bir ferd-i müslime olmak sıfatıyla da, dindaşlarıma tavsiye ederim ki alenen naks-i siyama her ne suretle ve sebeble de olursa olsun cüret edenleri derhal seri kanunun emreylediği ceza ile tecziye edeceğim.

Burada gençlerimize hitap etmek istiyorum.

İlerde güzel Türkiye taht-ı saltanatı etrafını tezyin edecek birer çiçek olmaya namzet bulunan gençlik goncalarımızdan enzar-ı millet ve bilhassa ağyar önünde bizleri nevmîd edecek hal ve vaziyette bulunanlar olursa onları da cezalandıracağım.

İstanbul Muhafızı
ve 25. Kolordu Kumandanı

Seyid

4 Haziran 1335

– İngilizler, Mustafa Kemal Paşa'nın geri çağrılmasını isteyecekler!

Haberi, Harbiye Nezareti'yle İngiliz İşgal Karargâhı arasında 'irtibat zâbiti' göreviyle çalışan Doktor Hayrullah sızdırmıştı. Divanyolu'ndaki köhne masalarına İkdam, Sabah, Alemdar ve Akşam gazeteleri bulaşmış, tömbekisi berbat, kahvesi karanlık 'Kanun-u Esasi Kıraathanesi'nde, dazlak kafasının parıl parıl terini, mendiliyle sık sık kurulayarak, 'istihbaratının' doğruluğunda ısrar ediyor.

Mustafa Kemal Paşa'nın hareketi sırasında, İngilizlerin gönderilmemesi dileğiyle Bâbıâli'ye başvuracağını haber alan o olmamış mıydı? Dediğine inandılar. İnandılar ya, ellerinden bir şey gelmiyordu ki! Dışarda zengin bir güneş. Ramazan ikindisi insanlarını olduklarından çok daha canlı renklerle donatıyor: oruç tiryakisi Abdülhamid ihtiyarları, kıraathanenin kuytularında pinekliyordu. Binbaşı Ferid'e kalsa, elinde tabancasıyla önüne ilk çıkan telgrafhaneyi paldır küldür işgal edip, Erzurum'u bularak, durumu Kemal Paşa'ya 'bizzat' duyuracaktı ama, işgal İstanbul'unda işler o kadar kolay olmuyordu. Ayrıca, Anadolu'yla haberleşme görevi değildi.

Kaymakam Hüsamettin bey, yağız suratına ayrı bir sertlik katan bıyıklarını ısıra ısıra, bir zaman düşündü. Galiba haberin doğruluk derecesini nasıl saptayabileceklerini tasarlıyordu. Sonunda:

– Hayrullah, dedi, sen Rıza Muhiddin'i bul, hem Nezaretin hem Hükümet'in temayülünü öğrenmeye çalış; Ferid, sen kardaşım, Enişte bey'e kadar bir zahmet uzanıp, Saray'ın nabzını yokla! Ben başka tariklerden tahkik edeceğim.

Ayrıldılar. Daha doğrusu onlar gitti. Binbaşı Ferid, bir süre, Kanun-u Esasî Kıraathanesi'nin

gözden düşmüş müslüman yoksulluğunu içinde demlendirdi. Savaştan önce (hangisinden?) adı henüz Ferahnâk Kıraathanesi iken, hele Ramazan geceleri, iğne atsan yere düşmez: İstanbul'un en namlı saz heyetleri burada 'icra-yı âhenk' ederdi. O zamanlar, daha babası sağ, Yunan harbinde şehit düşmemiş, Ferid yedi yaşında var yok, Sultanahmet'te oturuyorlar. Japon fenerlerinin, mahyaların ve yıldızların renk renk birbirine karıştığı bir gece, buraya gelmişlerdi. Babası Kolağası Rüstem bey, musikiye düşkündü. Kanun-u Esasî'de Udî Nevres, Kânunî Zülüflü Hüseyin bey, daha bilmem hangi ustalar çalar da, gelmez olur mu? Yanına onu niye eklemiş, bacak kadar oğlanı buralara sürükleyip, uykusundan neden etmişti acaba? Belki musikiyi sevdirmek, oğlunun da kendisi gibi, sözden olduğu kadar sazdan anlar yetişmesini sağlayabilmek için! Binbaşı Ferid'in musikiyle âşinâlığı, iyi saz bulursa dinlemekten, bir de neşesinin iyice taştığı âna denk gelirse, kulağında nasılsa kalmış bir iki şarkıyı o direk gibi sesiyle söylemekten ileriye gitmedi, ama, Kanun-u Esasî Kıraathanesi'ndeki Ramazan gecesini hiç unutmadı. Zülüflü Hüseyin bey, özellikle çalgı ve çalınış olarak kânun, onu etkilemişti. Çalgıcının teller üzerinde koşturan hareketli parmakları, gözlerinin önünden; salonun tıklım tıklım uğultusunu tırmaklayan genç ve diri seslerin telâşı kulaklarından, günlerce gitmedi. Belleğinde görkemli ve gönendirici bir büyük şenlik olarak duran o gecenin, bu pörsümüş ve sarkmış kıraathane eskisinde yaşanmış olduğu, inanılacak şey midir?

Birden, Manastır'lı Salih Paşa'nın, kör gözlerini iki namlu gibi yüzüne çevirerek, geçenlerde söylediklerini hatırladı:

"– ...Binbaşı sen ne söylüyorsun, İttihatçılar reiskâra geldiklerinde, zat-ı şâhâne onlara dört başı mâmûr bir mülk teslim etmişti...

Söyleyeceklerine ağırlık vermek için, bir ara sustu. Pencereden giren güneş, yanıbaşındaki semaverden yüzüne yansıyor, çizgilerine o isteme-

den değişik ve parıltılı boyutlar ekliyordu. Körlerin titrek hareketleriyle yaldızlı çay fincanını bulup, bir yudum içtikten sonra:

"– ...on asırlık Memâlik-i Şâhâne'yi, on senede mahv-ü-perişân ettiler, diye sözünü sürdürdü. Ne hacâlettir bu? Devlet-i Âl-i Osman, daha dün dûvel-i muazzamadan sayılırdı, bu gün dûvel-i muazzamanın insafına terkedilmiş bîçâre bir devlettir. Masonlarla birlik olup, Zât-ı Şâhâne'yi bunun için mi hâlle tevessûl etmişlerdi?"

Zât-ı Şâhâne onun dilinde Abdülhamid anlamına gelirdi. Bazan daha oturaklı, daha ağdalı göründüğünden midir nedir, başka bir deyim kullanıyor, çökük avurtlarını doldura doldura "Cennet-mekân Abdülhamid-i Sânî" diyordu. Gâzi Osman Paşa, Plevne'de; Gâzi Ethem Paşa, Yunan savaşı'nda komutanı olmuş; Gâzi Ahmet Muhtar Paşa'yla Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî'de beraber çalışmıştı. Bir ara, Abdülhamid'in gizli 'Yıldız' istihbarat servisinde bulunduğu bile söylenirdi. Bütün Abdülhamid Paşaları gibi, İttihat ve Terakki'nin, yalan yanlış hesaplarla girdiği, sırtısıra kaybettiği savaşlar kanına dokunuyor; hele Enver Paşa'nın Balkan bozgunundan sonra onun kuşağından bine yakın komutanı emekli edivermesine dehşetli tutuluyordu:

"– ...Cennet-mekân Abdülhamid-i Sâni, Alaman Kumandanı Golç Paşa'yı orduyu ıslah eylesin diye ismen çağırmıştı ama, Osmanlı ordusunda mumaileyhe Bölük Eminliği bile tevdi etmedi: halbuki, en muktedir paşaları tasfiyeye cür'et eden Enver makûlesi adamlar, herifi başınıza Müşir yaptılar, emr-ü kumandayı Alamanlara teslim etmeye de milliyetperverlik dediler. Acayûb-ül-garâbet!"

Hep böyle dik, hattâ küstah bir sesle konuşur; sözlerinin arasına sıkıştırdığı çok yoğun sessizlikleri, revolver gibi patlayan bir tek kelimeyle darmadağın ederdi. Yine öyle yaptı:

"– Allah!.."

Sonra, semaverin aynasından yüzüne büsbütün sıvanmış olan güneş yansımalarıyla, gü-

müşten dökülmüş kör bir Osmanlı paşa'sı heykeline dönüşerek, İttihatçı Karargâh-ı Umumisi'nin nasıl Almanların oyununa geldiğini anlatmaya koyuldu:

"– ...söylesene bana Binbaşı, Enver Sarıkamış'ta, Cemal Kanal'da ümmed-i Muhammedi birer hayâl-i ham uğruna neden sinek gibi kırdırıyorlar? Biri Kafkasya, öbürü Mısır fâtihi olmak için mi? Asla ve kat'a! Kafkasya'da Rus, Mısır'da İngiliz kıtaatını tutup oyalayarak, Avrupa'da Almanlara nefes aldırmak için! Eğer milliyetperverlik bu ise...

Binbaşı Ferid, Fâtih'teki konağında Salih Paşa'yı dinlerken olduğu gibi, Kanun-u Esasi Kıraathanesi'nde dinlediğini hatırlarken de, aynı yorgun öfkeyi, katlanılmaz kuşkuyu duyuyordu:

"– İttihatçılar mı bizi oyuna getirdi, yoksa Almanlar mı İttihatçıları?"

İki olasılıktan hangisi doğru olursa olsun, değişmeyen sonuç. Kanun-u Esasi'nin görkemli Ramazan gecesi şenliğine benzeyen eski İstanbul'un, aynı kıraathanenin bugünkü şu sünepe, şu süklüm püklüm haline düşmesiydi. Bunu saptamak, genç Binbaşı'nın yüreğini daraltıyor; içinde, çok gizli bir yerinde, fena halde bağırıp çağırmak, sağı solu kırıp dökmek özlemleri biriktiriyordu.

Zaten, gönlünden geçirdiklerini hareketleriyle belirtmeyi severdi o, sözleriyle değil! İş söze dökküldü mü, nedense tutuklaşıyor, o kapı gibi heybetli zabit, süt dökmüş kediye dönüyordu: Sık ve dağınık bıyıklarının altında, kabahatlı bir okul çocuğu gülümsemesi; arasıra da, dışarıya vurulamayan sunturlu küfürlerin yerine, iyi kötü usturuplanmış ünlemler! Manastır'lı Salih Paşa'nın 'huzurunda' böyleydi ya, asıl Ruhsâr hanım şu ya da bu nedenle, masmavi çiçekli bir bahar dalı gibi odaya dalıverince, dizlerinin bağı çözülüyordu. Bu dokunsan dağılacakmış izlenimini veren ince güzelliğin, bu kederli kuş yumuşaklığının karşısında konuşabilmek, ne haddine! Kendini tutmasa ya önünde tapınır gibi diz çökecek, ya da değe-

ri ölçülmez bir hazineye bakarmışçasına, dalgın ve heyecanlı, put kesilecek!

Mülâzim İhsan, yaza yaza bitiremediği mektuplar yüzünden ona takıldıklarında, efendi efendi boşuna gülümsemezmiş meğer! Adamın böyle bir karısı olur da, yazmaz mı? Haklıymış, çocuk! Binbaşı Ferid İstanbul'a dönünce, Bi'r-üs-sebî'de şehit düşen delikanlının emanetlerini vermek için, Manastır'lı Salih Paşa'nın konağını aramış bulmuştu. Cephe boyunca merak ettiği Ruhsâr'ı orada gördü, görür görmez çarpıldı: iriliğine, farfaracılığına, hoyratlığına bütünüyle ters düşen bu oya incesi kadın, onu büyülüyor; karakterinin kimbilir hangi yanında gizli kalmış bir şefkat boşluğunu önemle dolduruyordu.

"– Dehşet bir şey canım, adam böylesini ancak şehadet parmağının sırtıyla okşayacak, güvercin sever gibi, yoksa maazallah kırılır, tuzparça olur!.."

Birden, şiddetle onu görmek istediğini farketti. Onu görmek, billûr sesini dinlemek, elinden bir çay içmek! Ramazan kutlamasını bahane edip yazlıklarında, Paşa'nın Bağlarbaşı'ndaki konağında, onları ziyareti düşünmemiş değildi ama, Doktor Hayrullah'ın getirdiği haber tasarılarını altüst etmişti: şimdi, aynı kutlama bahanesiyle Çamlıca'ya değil Vanikôy'e, Eniştesi Halûk bey'in Direkliyalı'sına gitmesi gerekiyordu. Mâbeyn'de kâtip olduğuna göre, bilse bilse...

...lâtîfe bir taraſa, şu bizim Enişte melek gibi adam yahu, ensesine vur, lokmasını ağzından al! Tevekkeli Saraylı Hala, durup durup o çıngıraklı kahkahalarından bir tanesini daha parlatarak, 'Kişizade ayol, demiyor, usûl erkân görmüş saray efendisi, başkalarına benzer mi?' mahzâ hakikat! Doğrusu bu ya, hemşire Bayraktar Paşa'nın mahdumuyla evleneceğini yazdığında bir tuhaf olmuştum, sebebi ayan beyan ortada: Hayrunisa genç irisi, dalyan gibi kızdır, başını şöyle ettiriverince dalgalı saçları kumral kumral savrulur gider, Saraylı Hala'nın gayretiyle az buçuk mürekkep yalamıştır lîlan ama, Avrupa görmüş âli tahsilli bir

paşazadenin gönlünü çelecek nesi vardır, hâlâ bilemem, alt tarafı şehit topçu Kolağası Rüstem bey'in kızı değil mi bu?

O tarihte, Bi'r-ûs-sebî'deki hastahanede malaryadan yatıyorum, içim dışım ateş. İngiliz taarruzunun da eli kulağında mı sana, kafa bununla meşgul olduğundan kızcağızın nikâhı üstünde duramadım pek, hattâ bir hemşire vardı, Anna, Ermeni ama protestan, tebrik telgrafını bile o çektiriverm'nişti. Damatla teşerrüfümüz, şöyle böyle bir kaç aylık bir hâdise, yoo, neme lâzım, dehşetli kibar adam, o dakika Direkliyalı'da kalmamı teklif etti. Hayrunisa'ya evlilik yaramış, daha güzelleşmiş, o da 'Ağabey ne olur, bizimle kal' diye tutturur, oysa cephede Direklerarası, Cadde-i Kebir diye hayal kura kura, gözümüzün dibi çürümüş, yakayı zor kurtardık. Bahane hazır ha, Saraylı Hala'nın darılması, darılmaz mı canım, valdenin de vefatından sonra ikimize hem analık hem babalık etmedi mi kadıncağız, hakkı! Şimdi bazı Perşembe'leri Köprü'den vapura atlayıp Direkliyalı'ya damlıyorum, Cuma'yı orada geçiriyorum, Enişte'yle dünya ahvalinden konuşuyoruz. Zabitlerin sürüsüne bereket açığa çıkarıldığı, kalanların İttihatçı diye Bekirağa Bölüğü'ne tıkıldığı bu devirde, nüfuzundan bilistifade, Nezaret emrinde kalmamı temin etti, eh gün olur harman olur, Binbaşı Ferid bunun altında kalmaz elbet!

Vakıa Direkliyalı'da yatmanın hesaplı bir tarafı yok değil: İstanbul'da pahalılık bir âfet yahu, harpten evvel aylığı dört liraya oturduğumuz evlerin kirası çıkmış mı yirmi bir liraya, Şehremaneti'nde bilmem ne komisyonu da tasdik eylemiş, şu rezalete bakın hele! Daha dün gazeteler Şirket-i Hayriye vapurlarına zam yapıldığını yazdılar. Şekerin kellesi yetmiş üç kuruştan satılıyor. Birikmiş maaşları yemesem, şek şüphe yok, Beyoğlu tarafında hiç barınamam: ilk günler Tokatlıyan'da sürdürdüğümüz saltanatı bırakıp, Asmalımescit'teki Union Oteli'ne göçüşümüzün sebeb-i aslisi bu değil mi?"

Otelde onu, hiç ummadığı birisi bekliyordu:

Bilezikli Kalyopi! Aşağıdaki salonun kadife perde, masa örtüsü ve halı olarak oluşan vişneçürüğü karanlığını, pencere kenarındaki bir masaya oturarak, tutuşturmuştu. Balon bir kadehle, galiba mastika içiyordu, hem de cömert giyiminden taşan iri göğüslerinin, çıplak kollarının ve gerdanının çevresine kaşla göz arasında toplayıverdiği, önemli bir erkek kalabalığıyla! Kimler yoktu ki: sabah akşam fonografın başında dikilip, çalacağı her plağı milletin umurundaymış gibi yüksek sesle bildiren *(Mistinguette, Maillol, Damia)* sarhoş Fransız zabiti; yosun yeşili ipekliden kazak kaftanı ve sarkık bıyıklarıyla, masadan masaya bulaşıp, önüne gelene karısını görüp görmediklerini soran Kont İgnatiyef; Amerikan zart zurt heyetinin hep gülümser, yaprak cıgarası ağızlı kalın üyeleri: daha kimler, kimler!

"– Hay Allah, bizim için gelmiş olmasın bu kaltak?"

İçindeki gizli sevinci, gizli bir utanç gölgeliyor:

"– ...o rezilliğin arasında, nerede oturduğumu söylemişim demek! Lâkin unutmayışına ne demeli?"

Kalyopi'yi, öbürleri sanki orada hiç yokmuşlar gibi dalgın, dudakları yine öyle biraz kederli biraz öfkeli bükülmüş, kolları en ufak kımıldanışında şangır şungur, orada görüverince, Binbaşı Ferid'in yüreği hop etti. Birlikte yaşadıkları sakız ve tuz kokulu geceden, bir şey ama yaman bir şey, kafasına takılmış, belleğinden gitmiyordu: kadının iki eliyle bir göğsünü sımsıkı kavrayıp ağzı düzeyine yükselterek hart diye ısırması! Böyle şey görülmüş müdür?

Yanına sokuldu: – Kalyopi, dedi.

Kalyopi, boş bulundu: – *Oriste!*

Onu görünce, şaşırdı ama, anlamlı anlamlı gülümsedi:

– ...ah, sensin vre! Nerde kaldın?

Çekik gözlerinin tütün sarısı üzerine Rum harfleriyle anlaşılmaz bir şeyler yazılıp çizilip duruyordu.

– ...bana, dedi, bir iyilik yapazaksın.

Binbaşı Ferid, salondaki bütün gözleri üzerinde duymaktan gururlu, mısır püskülü bıyıkları o dakika ayakta: "– İmanım tahtelbahir, diyor, bize de mi torpil!. Kendini Harbiye-i Şahane öğrencisi sanıyordu, Cadde-i Kebir'e hovardalığa gelmişti.

– Neymiş o iyilik? diye sordu.

Kalyopi'nin hafif rastıklı, çoğul kaşları yükseldi:

– Beni yemekte götürezeksin, Concordia'da.

Gidilecek yerin böyle özellikle belirtilmesinden Binbaşı Ferid'in kuşkulanmaması olası mı? İçisıra:

"– ...bunda bir iş var ya, dur bakalım?" diyor.

Concordia'nın alkol buharından par par yanan, pavurya, gravyer peyniri ve gizli amonyak kokularıyla ağırlaşmış, dumanlı havasına dalar dalmaz da, 'iş'in ne olduğunu anlıyor: köşe masaların birinde, resim güzeli bir Fransız subayı, briyantinli sarışınlığını, yanıbaşındaki tombulluğu sımsıkı esmerin çıplak omuzlarına ince ince sıvamakla meşgul. Subayın köşeli bir erkekliği, esmerin yuvarlak ve tombul bir kadınlığı var ki, birbirine iyice denk düşüyor. Dudak dudağa konuşuyor: kadehlerini, kollarını sık sık birbirine dolaştırarak, ağızlarına götürüyorlar.

Onları görür görmez, Kalyopi'nin tokat yemiş gibi sersemlediği, Binbaşı Ferid'in gözünden kaçmadı. Zaten o gece, onun, ağzından farkında olmadan kaçırdığı Fransız adı (René, renakimu) zihninde gelmiş, şıp diye bu çakı gibi Fransız zabitini bulmuştu.

...hovardası bir başkasını bulmuş, bu fukara bizimle onu kıskandıracak, hesapça şimdi şu gâvurdan yakışıklı mı oluyoruz?"

Kalyopi'ye fena halde acıdı. Kadının, içini yakan kıskançlığın ve öfkenin itişiyle, inadına şen şakrak görünmek istemesi, gerekli gereksiz kahkahalar atması, altın zırhlı kollarıyla çevresini şangırtıya vererek, garsonları yerli yersiz çağırıp dikkati üzerine toplamaya çabalaması, acımasını

daha da koyulaştırıyordu. Şu anda, Concordia'da üstüste mastika devirip sevda acısı çeken bir orospunun var olması, ona, İzmir'den içeriye Yunan işgalinin yayıldığı, İttihatçı ileri gelenlerinin takım takım Bekirağa Bölüğü'ne tıkıldığı bir dönemde, olmayacak bir şeymiş gibi görünüyordu. Oysa Bilezikli Kalyopi için, bütün bu olup bitenler, onun hızlı fahişe yaşantısını engelleyen cansıkıcı zorluklardan ibaretti. Onu İzmir'in Rumlarda mı Osmanlılarda mı kalması değil, gülünce sol yanağı hınzırca çukurlaşan şu sarışın Fransız zabitinin kendi yatağında kalması ilgilendiriyordu.

Garsonlar törenle fakat yılışarak hizmet ettiler:

– *Ena bukali mastiko!*

Sağdan soldan başka çığlıklar uçuşuyordu:

– *Ena bukali duziko, ke diyo bires!*

– *...ena lüferaki fresko!*

Birbirinin içinde patlayan bu buyruklar, her türden sarhoşu çepçevre sarmış olan Rum müziğinin ağını, hırçın atılmış bıçaklar gibi yırtıyor; fakat mandolin, gitar, keman ve klarnet, beliren boşlukları, hayasız bir taşkınlıkla dolduruyordu.

Binbaşı Ferid, bir an kendisini Beyrut'ta sandı: kolordu ikmaliyle ilgili bir iş için görevli olarak gelmiş, gece dolaştığı bir kaç eğlence yerinin yabancılığı ve hristiyanlığından dehşete düşerek, otelde sabaha kadar uyuyamamıştı:

"– ...Bunlar için mi savaşıyoruz? Cephe gerisi çoktan düşmanın eline düşmüş yahu!"

Savaş sırasında Beyrut'ta yüreğini delen soru, şimdi Payıtahtın, Osmanlı'yla yüzlerce yıllık bağlantısını dinamitle atmışa benzeyen, bu kaypak ve kalleş kalabalığı arasında, yeniden beliriyor, rahatını huzurunu kaçırıyordu. Çanakkale dönüşü, Tilki Nuri, Sadreddin Kütahya ve Vav Cemil'le beraber, bu Concordia'ya geldiklerinde, Alman zabitlerinin rugan çizmeli, demir salipli ve tekgözlüklü saltanatını yadırgayıp, kendilerini yine yabancı hissetmemişler miydi? Hattâ Tilki Nuri, alnından çenesine hergele bir ünlem işareti gibi dimdik inen ünlü burnunda Pilzen birası kö-

pükleriyle söylenmiş durmuş. dengini düşürüp bir yerde:

"– Ben Almanların tavrını, demişti, hiç beğenmiyorum: gidici değil bunlar! Allahın izniyle harbi kazanırsak, galiba onlarla kapışacağız.

Savaş bitmişti sözde, bu sefer Concordia'da İngiliz, Fransız, İtalyan zabitleri, küçümser cansıkıntılarını gidermek için, Kemeraltı'nın, Galata'nın, Pera'nın güzellerini ve otellerden taşan Beyaz Rusların en alımlılarını kollarına takıp gönül eğlendiriyorlar, bazı bazı etki alanlarına 'Avrupa terbiyesi görmüş' Türk kızlarını da düşürüyorlardı. Bilezikli Kalyopi, sonunda dayanamayıp onu dirseğiyle dürtmüş. Fransız zabitinin handiyse öpmek üzere olduğu esmer güzelini çenesiyle göstererek:

– Nasın, demişti, Osmanlı kızı, Kaloyine?

Binbaşı Ferid, bıyıklarının yaprakları arasından kıza şimşek gibi bir göz attı. İçinde berbat bir öfke, bir anda eşkiya olup dağa çıkmıştı. Dişleri ile çiğneyerek:

– Vay kaltak, dedi.

Alacağı cevabı aşağı yukarı kestirdiği halde, sordu:

– ...yanındaki kim?

Kalyopi önce hiç sesini çıkarmadı, onun tabakasından bir cıgara yakıp, dumanlarını umursamaz umursamaz savurttu, sonra:

– Fransız zabiti, dedi. René diyorlar. René Lariviére. (*) Var hangi *megalo* kumandan, Fransız, onun yanında duruyor.

– Seni yakan bu mu?

Çoğul kaşları, dargın dargın, çatıldı:

– ...beni, dedi. Allah yakmış vre!

Sonra göğüs geçirerek teslim oldu: – ...evet!

– O gece bunu mu bekliyordun?

– Evet!

Sağ kolunu bir altın çağlayanı halinde kültablasına boşaltarak cıgarasını söndürdü. Yarım Türkçesiyle ona herşeyi anlattı. Kelimeleri yeter-

(*) Bkz: "Dersaadet'te Sabah Ezanları", roman, Bilgi Yayınevi.

siz. dili çetrefildi: başı sonunu tutmaz. yarısı Rumca yarısı Türkçe tümceler arasında bocalıyor. çok sıkıştı mı, zilli bileziklerini şıngır şıngır bir yandan öte yana aktarıverен el kol işaretlerine başvuruyordu. O yakıcı sakız kokusu yine soluğuna yerleşmiş. pürüzsüz alnı saçlarının başladığı kıyılara doğru incecik terlemişti:

– Madam Despina, hani hotozlu kokona, *ne. ne*, o aksam gördün, eskiden şanoya çıkarmış, şimdik ev işletiyor, *kaloyine*, harpten evvel Kemeraltı'ndaydı...

Anlaşılıyor ki Kalyopi'yi sıradan bir Tatavla kızı olmaktan çıkarıp böyle adı belli 'Bilezikli Kalyopi' yapan, bu Madam Despina. Beslemiş, büyütmüş, yetiştirmiş, salmış ortalığa: göğüsleri böyle fırlak, karnı böyle kalın, baldırları bu kadar dolgun başka kim var? Teni soğuk süt mavisi, gözleri uçlarında incelip şakaklarına şakaklarına kaçıyor, tütün sarısı derinliklerindeyse sarı yaldızla Rum harfleri yazılmış. Hepsi bir yana, düz orospu değil, işiyle gönlünü, göreviyle şehvetini fena halde birbirine karıştırıyor. Kısa sürede bin kocalı karı olmasının, her sevdalısının altına içi lâv dolu bir yanardağ ağzı olarak açılmasının sırrı bu, nedeni de!

Ama asıl oyunuyla eşsizleşiyor.

Kendiliğimden buldum diyor ya, belki bulmamış bile, önemli gerçeği o olduğundan onu yaşamaya başlamış, başkaları ne bilsin, alışılmamış bir tutkunun, akla durgunluk veren bir cinsel gücün belirtisi saymışlar, artık neredeyse tapınıyorlar. Oysa, yaptığı basit, kendi kendisiyle sevişiyor: o ışığı soğan zarı gibi çıplak tenine yapışan loş oda yok mu, yaptığı, orada Binbaşı Ferid'e ucundan gösterdiğinin çok daha hızlısı, başıboşu, çarpıntılısı: elleri, kalçalarının, baldırlarının çevresinde adamakıllı çoğalıyor: aşağılık parmak uçları, apışarasına doğru şüpheli nemlilikler, kadifemsi yumuşaklıklar arıyorlar; sonra sonra, başlıyor belinden aşağısı ağır ağır devinmeye, göğüsleri birer balina yavrusu gibi büyümeye; bir yerden sonra, onları yakalayıp yakalayıp ısırıyor, vs.

Madam Despina Aynalıçeşme'deki bu yeni evi, mütareke'den hemen sonra döşedi. Daha lüks, daha konforlu, daha gözalıcı. O gün bugün, her ulustan işgal zabitleri, ayaklarının dibinde kendilerinden geçip, onun ürkütücü bir deprem gibi çalkalanarak, kendisini sevişini seyrediyorlar. Büyük para kesiyor, yeni yeni bilezikler alıyor, Paris çamaşırları filân...

– ...bir gece, kokona beni sağırdı, eh Kalyopi dedi, oyle bir misafir gelezek ki... *kaloyine*...

Briyantinli sarışın aydınlığı, köşeli erkekliği, ne anlam taşıdığı hiç bir zaman iyice anlaşılamayan dumanlı mavi gözleri ile René Lariviére çıkageliyor. Geliş o geliş. Ondan sonra, her haftanın en az üç gecesi orada. Dillerinden anlamadıkları halde, birbirlerinin gizli açık bütün boşluklarını sinsi bir sıvı gibi dolduruyor, hücre hücre kenetleniyorlar. Kalyopi işi gücü, öteki bin kocasını unutuyor, Yüzbaşı Lariviére ise nerede ve kim olduğunu! Ta o akşama kadar! İlk defa o akşam sözünü tutmuyor René, buluşmaya gelmiyor: ertesi gününden tezi yok. Kalyopi dört bir yana adam salıp araştırınca da 'Sabık Paris Sefîr-i kebiri' Refîi Satvet beyefendi'nin kerimesi Gülistan hanımla...

Sonra garip bir utanç içine düştü. İçkisine sığınarak bunu örtmek istedi ama, masada, Binbaşı'nın hâlâ duran kadehinden başka, tek yudum mastika kalmamıştı. Binbaşı Ferid, bıyıklarının altından kocaman kocaman gülümseyip, kadehini önüne sürdü:

– Çekinme, dedi, bunu iç!

Onu içti. İçkisini her dikişinde insanın tüylerini ürpertiyordu. Kadehin dudaklarına değmesiyle boşalması bir oluyor, yalnız tütün sarısı çekik gözlerinin lâmbaları, kısa bir süre sonra daha parlak olarak yanmak üzere, usulca kısılıyordu.

Boş kadehi yerine koyarken: – Sen niye içmedin? diye sordu.

– Müslümanlar Ramazan'da içmez!

Çok şaşırdı: – Ah, dedi, Ramazan! Unuttum *kale!*

Birden, alnı gölgelendi: – ...öyleyse, dedi, bu gece de...

Binbaşı doğruladı: – Evet, beraber olmayacağız. Seni evine bırakıp otele döneceğim.

Bunu diyecek yerde, onu vursa galiba daha iyi edecekti. Kalyopi darmadağın oldu. Besbelli kendisini ikinci bir ihanete uğramış sayıyordu. Bir süre daldı. Hiç konuşmadılar. Concordia, klarnetin yaldız akıntısı gibi parıldayarak süzülen yakınmaları, garsonların hırçın bağırışları, uykuya devrilen sarhoşlar ve şiddetli bir eskimişlik duygusuyla, çevrelerinde bol renkli bir atlıkarınca gibi dönüyordu. Fransız zabitiyle yeni sevgilisi o ara kalkıp gittiler. Onların bulunduğu masaya dönüp bakmadılar bile! Kalyopi'nin genç zabite kızdığı kadar, hattâ belki daha da fazla, Binbaşı Ferid adının Gülistan olduğunu öğrendiği bu sefir kızına içerliyor, mübarek Ramazan gecesi Osmanlı kadınlarının onurunu iki paralık ettiği için dehşetli bozuluyordu. İçinden bir ara, Beyrut'tan beri onu kovalayan soru, başka bir biçimde geçti:

"– Bunlar için mi dövüştük?"

Sahur'a doğru kalktılar. Hava serinlemişti. Havagazı mavisi caddeler, ezilmiş hıyar ve sidik kokuyordu. Sarhoş İngiliz bahriyelileri, Galatasaray Karakolu'nun önünde, bağıra çağıra 'uzun eşek' oynamaya dalmışlardı. Bilezikli Kalyopi, Aynalıçeşme'ye, evinin kapısına kadar tek kelime konuşmadan, Binbaşı Ferid'in kolunda, salına salına yürüdü. Kapının eşiğinde, onun kocaman pençesini ılık ve hafif terli avuçlarına alıp, sakız kokan sesiyle, ince bir hanım gibi özür diledi: Ramazan günü, onu, olmayacak şeyler yapmaya sürüklemişti, aklı başında olmadığından ileri gelmişti bu, Kalyopi'yi bağışlamalıydı.

Binbaşı Ferid, elinin tersiyle onun yanağını usulca sevdi, gençliğini unutturan, ona her zaman babacan bir hava veren iri gülümsemesiyle:

– O nasıl lâf, dedi, aramızda teklif mi var?

Çapkın, eklemeyi unutmadı: ...münasip ilk fırsat zuhurunda, ziyarette kusur etmeyiz canım!

Kalyopi gözleriyle gülümsedi:

–*Kalinihkta* Binbaşı!

Binbaşı Ferid, Asmalımesçit'e kadar sakız kokuları içinde artık nedense, salak salak gülümseyerek yürüdü. Otelin kapısında Kont İgnatiyef'le burun buruna geldiler. Adamın kanlı gözleri çakmak çakmaktı. Kötü Fransızcasıyla, ona, karısını görüp görmediğini sordu. Binbaşı Ferid, ne diyeceğini bilemedi, sadece omuzlarını kaldırdı. Sonra sahur niyetine, iki lokma bir şey yemek için, otelin salonuna girdiğinde, Yenibahçe'li Rıza Muhiddin bey'in, ağız uçlarında tükürük boncukları, mor dudaklarında böcek ölüsü cıgara izmaritiyle uyukladığını hayretle gördü. Rıza Muhiddin, hemen canlandı, müthiş bir sır açıklayacakmış gibi iki yanına sinsi sinsi bakındıktan sonra, tane tane:

– ...Doktor'u aradım, bulamayınca buraya geldim, dedi. Müstacel bir iş için tasdie cür'et ediyorum: Millî Kongra'yı basıp reislerini derdest edecekler. Tevkif edilmeleri kuvvetle muhtemeldir. Nezaret'te bütün gün başka lâf yoktu. Arz-ı malûmat ederim, efendim...

DARÜLFÜNUN GENÇLİĞİNİN SADRAZAMDAN TALEPLERİ

Paris Konferansında Türkiye için istiklâl-i tam prensibinin müdafaa edilmesi, manda sistemlerinin katiyetle reddi istendi.

İstanbul (Özel)

Dün Darülfünun'da bir toplantı yapan Darülfünun ve mekteb-i âli talebeleri, Paris Konferansına gitmeye hazırlanan hey'ete tevdi edilmek üzere aşağıdaki kararları tesbit etmişlerdir:

1– Türklerin ekseriyette olduğu topraklarda istiklâl-i tam prensibi müdafaa edilmelidir.

2– Ayrıca, himaye ve vesayet gibi istiklâlimizi tehdid edecek bütün idare şekilleri red edilmelidir.

Âli tahsil gençliğinin çok heyecanlı geçen bu toplantısında bilhassa manda rejimine karşı şiddetle karşı konulacağı ve bunun katiyyen kabul edilmeyeceği bir kere daha tekrarlanmıştır.

Gençler kararlarını Sadrazam'a arzetmişlerdir.

6 Haziran 1335

Doktor Hayrullah, Esat Paşa'yı, acaba o da hekim, üstelik ünlü bir göz hekimi olduğundan mı bu kadar severdi?

Galiba Kadıköy mitinginin akşamı, iliklerine kadar işlemiş yağmurun ürpertici ıslaklığını, Kasımpaşa'daki Acem'in kahvesinde, giysileri tüte tüte kuruturlarken, kimbilir hangi münasebetle coşmuş, üç çenesini yakasından aşağıya kat kat sarkıtıp:

"– ...Şaka değil kocaoğlan, demişti, Paşa, İstanbul ahalisini tek adammış gibi ayağa kaldırdı: Allah vere de, bütün bu protesto mitinglerinin arkasında Millî Kongre'nin olduğunu farketmeseler!...

Esat Paşa, Millî Kongre'nin başkanı: Millî Kongre ise, siyasî fırkalardan, 'müdafaa-i hukuk' ve 'teavün cemiyetlerine' kadar, irili ufaklı elli kadar kuruluşun üst örgütüydü. İzmir işgal edileli, İstanbul'daki sürekli kaynaşmayı el altından onun hazırladığından Binbaşı Ferid kuşkulanıyor, Doktor Hayrullah açıkça söylüyordu.

"– ...sen beni dinle, bu iş daha Darülfünun'da gençlerin toplandığı gün başlamıştı, hani seferberlik istediler, kan dökerek ölmek isteriz diye bağırdılar...

Kadıköy mitinginden bir gün önce işgali protesto amacıyla okullar kapatılmış, bu defa üç bine yakın 'muallim ve muallime,' Darülfünun'da toplanıp and içmişti: "İzmir Türk kalacaktır!" Ondan önceki iki gün Üsküdar ve Fatih, ertesi gün ise ilk Sultanahmet mitingi: üç işgal bölgesine ayrılmış şehrin dört bucağından, gürül gürül bir insan oğulu, siyah üstüne beyaz ay yıldızlı bayraklarını gökyüzüne kaldırıp, dipteki dalganın kımıldamaya başladığını duyuruyor. Derhal farkettiler: Beyazıt ve Taşlık mitingleri yasaklandı. Yine de, Sultanahmet'te düzenlenen 'Dua gecesi'ne uğul-

tulu bir orman kalabalığının katılmasını önleyemediler, ama! Binbaşı Ferid'in belleğinde, Hamdullah Suphi bey'in öfkeli sesi, hâlâ yankılanıyordu: "– Anadolu'da Yunanistan demek, yangın demektir!"

Doktor Hayrullah, Acem'in kahvesinde, daha o yağmur akşamı, sakal diye suratında gezdirdiği beyaz karıncaları avuçlarıyla dağıta dağıta, ona ne demişti:

"– ...şimdi bak, Sulh Konferansına gidecek heyetin terkibi yüzünden hır çıkmazsa, ben yine burdayım.

Yanılmamıştı. Bir kaç gündür gazeteler, aralıksız bundan söz ediyor. Başlangıçta gidecekler arasına katılmış bulunan Dahiliye Nâzırı Ali Kemal bey'le, Hariciye Nezâreti Müsteşarı Keçecizâde İzzet Fuat Paşa; basının, eski Sadrazam Tevfik Paşa'nın, bir söylentiye göre Veliaht Abdülmecid Efendi'nin karşı çıkması yüzünden, listeden çıkarıldılar. Bu arada, Millî Kongre adına Esat Paşa'nın, gazeteciler adına Tasvir Gazetesinden Talha bey'in, heyetin kuruluş biçimini protesto amacıyla Saray'a telgraf çektikleri duyuldu. Rıza Muhiddin'in uyarısı üzerine, Binbaşı Ferid birden Sabah'ta o gün okuduğu yazıyı hatırlıyor: Damat Ferid Paşa'yı yürekten destekleyen gazete, Paris'e gidecek heyetin kuruluşuna itirazların ardında 'İttihatçı parmağı' aramıyor muydu?

"– Vay teresler, vay! Bu iddiayla yola çıktılar mı, Millî Kongre'yi basarlar, Esat Paşa'yı da derdest ederler!"

O dakika, soluğu göğüs kafesine sığmıyor:

"– İkaz etmeli ama, nasıl?"

Sahur yemeğini çoktan unutmuş, yumruklarını iki balyoz gibi bileklerinden aşağıya sallandırarak, ışıkları yarı yarıya azaltılmış salonda, hışımla gidip gelmeye başlamıştır. Elinde olmayan bir şey; heyecanlandı mı, hareketsiz duramıyor. Kendini salıverse, bir omuz vuruşuyla sokağa bakan boy camlarını indirip, dışarıya uğrayacak!

Yenibahçe'li Rıza Muhiddin bey, hışıl hışıl, onun bıraktığı yemekten bir süre çöplenmiş, ça-

paklı gözleriyle pis pis sırıtıp, yatışmasını beklemişti. Yatıştıracak sözleri sonunda yine kendisi buldu:

– ...telâşa mahal yok, mîrim: vakıâ bendeniz Doktor Hayrullah'ı göremedim, ama, Kongra azayı kirâmından Neşet bey'le beraberdim, refîk-i azizimdir, müstesna bir şahsiyeti ve...

Tümcesini bitirmedi, sağ elini mor bir şemsiye gibi açıp, kalbinin üstüne bastıra bastıra:

– ...bizden ikâz etmesi, diye devam etti, zarurî tedbirleri ittihaz, onlara vâciptir.

Binbaşı Ferid, onun sarhoş olduğundan kuşkulanmıştı: sözcüklerin zamklı dudakları arasında ağdalaştığını görünce, kuşkusu kesinleşti. Rıza Muhiddin, saklamıyordu ki:

– Erenlerin Ramazan'ı olur mu? diye bir bektâşî özrü bulmuştu, onu tekrarlayıp duruyordu: –bendeniz Cadde-i Kebir'e çıkmaya esasen müheyyâ idim, bir de refik bulunca...

Sonra olmadık bir yerinden sözü Tarih'e saptırıyor:

– ...dedim ki Neşet bey'e, Murad-ı Râbi'nin saltanatında tütün içmenin bile cezası idamdı, hem nasıl bir idam, hafazanallah! Osmanlı, adamı ya yağlı kazığa oturtur, ya kale duvarından çengele asar, ya çarmıha gerermiş! Ölümlerden ölüm beğen, yâni...

Arkasını, aşağılık bir tad çağrışımıyla handiyse yalanarak getirdi: – ...dedim ki Neşet bey'e şu bizim Benli Panayot çapkınını yağlı kazığa oturtmak, mumaileyh için ezâ değil, hâşâ huzurdan bir keyif olup, son deminde...

O lıkırtılı pis gülüşüyle ortalığı kirletti:

– Gluk gluk gluk!

Binbaşı Ferid, salonun loş aynalarına kusuk gibi sıvaşan Rıza Muhiddin'den nasıl kurtulacağını kestiremiyordu. Üstelik, Millî Kongre'cileri dediği gibi önceden uyarmışsa, onu Sahur'a kadar otelde beklemesi anlamsızlaşıyor, hiç değilse anlamı değişiyordu. Daha bir süre dediklerini yarım kulakla dinleyerek, içisıra bu değişik anlamın ne olabileceğini aradı.

– ...bir de topla idam cezası vardır ki. Bostancıbaşı Ferhad ağa tarafından icad edilmiş olup, eşi emsali görülmemiştir: üç asır kadar evvel. Yeniçeri ocağından bir civan, imamın birinin nikâhlı karısını kaçırıp, saçlarını bir güzel kesip, oğlan kıyafetine sokup, efendime söyliyeyim...

İdamın ayrıntılarını anlatırken basbayağı salyaları akıyordu:

– ...evvelâ delikanlıyı anadan üryan soyuyorlar; bilâhare bilek, dirsek, diz ve ayak mafsalları demir çekiçlerle kırılıyor, bâdehu vücudu, yağlı paçavralara sarılıp, bir havan topunun namlusuna gülle niyetine tıkılıyor, top ateşlenince...

Tümcesini yine yarım bıraktı, sağ elini mor bir şemsiye gibi açarak, kalbinin üstüne bastırdı:

– ...lâkin, şairin de pekâlâ dediği gibi:

"Hükm-ü Sultan olmaz ise, gelmez hatâ cellâttan!"

Binbaşı Ferid, Rıza Muhiddin'in beklenmedik gelişindeki gerçek nedeni, giderayak salıverdiği –sözde önemsiz, onun için besbelli çok önemli– bir sorudan çıkardı:

– ...bir ara Aynalıçeşme'ye uğrayacak oldum, Kalyopi yoktu, galiba beraber imişsiniz, ha?

Sorusunu o pis gülüşüyle lıkır lıkır bitirdi ama, garip şey, Binbaşı Ferid ilk defa olarak, adamın köpek dişlerinin göze batacak derecede sivri olduğunu farketti. Öyle ki dağınık ve kirli gülüşü, bu dişlerin kesici ve batıcı sivriliği görülür görülmez değişiyor, uzak tehditlerin, yakıcı öfkelerin sessiz şimşekler gibi çaktığı etkili ve derin boyutlar ediniyordu.

Binbaşı Ferid, yatmak için odasında soyunurken, o iki iğrenç köpek dişi, gözlerinin önünde sanki daha uzamış, daha sivrileşmişti. Elinde olmadan, yüksek sesle, bir kaç kere sövdü:

– Mülevves herif!

İçinde yine o kuşku: "– ...Hayrullah bu deyyusun neresini itimada şâyân bulur, anlayamadık gitti!"

Yaradılışı gereği çapraşık olmayan durumları severdi o, sınırları açıkça çizilmiş davranışları, er-

kekçe mertliği. Öyle de olur böyle de olur düşüncesini kafasına hiç yatıramamış, yatırabilenlerle yıldızı barışmamıştı. İttihatçıların fedai gözüpekliği, ta Harbiye yıllarındanberi ne kadar hoşuna gitmişse, bu yüzden, o ikiyüzlü mason yanlarından o kadar iğrenmişti. Şimdiyse içinden silâhını kapıp Anadolu'ya geçmek: Aydın'da, Bergama'da, Ayvalık'ta Yunanlılarla vuruşmaya başlamış olan Kuva-yı Milliye'ye katılmak geliyordu. Onun işi değildi gizli çalışmak, işbirlikçi görünmek filân! Hele Rıza Muhiddin türünden yaratıklarla işgörme zoru içini adamakıllı bunaltıyor, paldır küldür öfkesi ve taşkın heyecanıyla ortalığı duman etmesine, böyle bazan, kılpayı kalıyordu.

"– Hay Allah, ne bu koku yahu? Burnumun direği kırılacak!"

Odasına girdiği sırada, hattâ soyunurken hissetmemişti, oysa koyu, tatlımsı ve öğürtücü bir koku, koridorların yumuşak karanlığında kalın bir bulut gibi geziniyordu. Odasını kaplamıştı. Ne olduğunu, nereden geldiğini, bir zaman anlayamadı. Odanın, koridorun ışıklarını yaktı; lâvaboların altına, tuvalete baktı: sövüp sayacak bir fare ölüsü, kedi leşi vs. aradı: yok, yok! Hiç bir şey bulamadıkça koku yoğunlaşıyor, sanki burun deliklerinden ciğerlerine lağım suyu gibi katlanılması güç bir sıvı akıyordu.

Uyuyamayacağını aklı kesince, akşamının eleştirmesini yaparak oyalanmaya uğraşıyor:

"– ...Kalyopi'den bir istifademiz olabilir mi? Belki temasta bulunduğu işgal zabitanından haber sızdırabiliriz. Tezekkürü icabeder. Hele o Fransızla araları açılmamış olsaydı!...

Fakat belleğinde, garip bir oyun: Şam'daki genelevde görüp çarpıldığı fıstık yeşili ipek maşlahlı Dürzî dilberiyle Bilezikli Kalyopi, bilinmez hangi büyünün etkisinde, özdeşleşiyorlar, hangisi hangisi, çıkarmak olasız: bir an, dört elli, dört ayaklı, dört memeli, iki başlı garip bir şehvet yaratığı halinde beliriyor: bir sonraki an, üstü menevişli kristal bir nargilenin ucunda şıngır şıngır bilezikleriyle Kalyopi. Aynalıçeşme'deki evin salo-

nunda mastika üstüne mastika deviren Dürzî dilberi olarak, ayrılıyorlar. Bu arada, Kuleli Askerî İdadîsi'nde ağdalı bir uykunun büklümleri arasından, uzak bir vicdan azabı gibi 'hamam borusu. Nereden nereye? Üç borazan, koğuşların önündeki koridorları, camları sarsa sarsa arşınlıyor. Uyanacak mı, uyanmayacak mı? Verilmiş bir kararı olduğunu hatırlıyor ama, bu kararın ne olduğunu bulup çıkaramıyor. Yalnız, çocukların 'hamam borusu'na yakıştırdıkları acayip güfte, zorunlu bir 'emir tekrarı' gibi dudaklarında:

"Adile kızım, Adile
kurban olayım o dile
Yaban asması gibi
sarılam ince bele..."

Bir tek 'hamam borusu'na mı, bütün borulara böyle alaycı sözler yakıştırmışlar: Birinci Sınıf'ın borusu, "Çürük tahta, çürük tahta!..." diye çalıyor, İkinci Sınıfınki "Enayi, enayi!... Üçüncü Sınıfınki "Kerata kerata!..." diye; her seferinde koğuşun ortasına bir rüzgâr burgacı gibi düşen 'Kalk borusu'ysa, sabah karanlığına gizli bir taşlamayla yüklü o acı soru işaretini çiziktiriyor: *"Dayanamayacaktın, neden geldin, askere?.."*

Ferid Eminönü, Kuleli'de sıradan bir öğrenci sayılamaz, anlayan bunu, daha şöyle uzaktan 'dahilî' üniformasını görür görmez anlar, notunu verir. Ne kılıktır o? 'Nizamî' giyimde ceketin altı düğmeli, düğmelerin kabartma ayyıldızlı olması mı gerekiyor, onun ceketi dokuz düğmeli, düğmeleri 'süvari', yani beyaz, nikel ve yuvarlak. Pantolon bol paça, arka kenarlarının içi, koyu güvez kadife. Fesi, hele fesi, başlıbaşına bir âlem: 'tablalı' değil, 'dar Beyoğlu' kalıp, üstü dar altı geniş, rengi koyu vişneçürüğü, püsküllü 'fındık tepe. Ne yanından bakılırsa bakılsın, bu çocuk gayr-ı nizamî, ters ve aykırı! Ayrıca bu görünüşe, bir sabah kahvaltısında çay güğümünü yürüttükleri için, altı yedi Trablusgarplı öğrenciye attığı meydan dayağından üstüne sinmiş 'kabadayılığı' ve 'ayı'

lâkabı eklenecek, o zaman heybeti daha bir artıyor. Cumaları sık sık 'izinsiz' kalması, iki ayda bir filân tôrenle sopa yiyip atılması, cabası!

...sonraları çok daha sunturlularını yedikse de, ilk dayağı unutmamız, kaabil mi? Tophane-i Âmire Müşiri ve Umum Mekâtib-i Askeriye Nâzırı bizim cezayı tasdik etmiş, o Çarşamba, yoklamayı müteâkip talebe bermûtâd 'Padişahım, çok yaşa!' diye üç defa bağırıyor, lâkin dağılmıyor: iç avluda merasim nizamına giriyorlar. Biz, posta neferlerinin nezaretinde avluya dahil oluyoruz ki, beylik battaniye yere serilmiş, demetle sopa hizasına dizilmiş, herkes bizi beklemektedir. Nôbetçi bey, 'evamir'in okunmasını emrediyor, sonra teker teker çağrılıyoruz, felâket şurda ki, ilk çağrılan biziz. Şöyle iki parmak ucuyla tuttuktan sonra ceketi bir çekişte yakaya kadar açıp denize atlar gibi balıklama beyliğin üzerine kendimizi atıyoruz. Bu tarz yatışın talebe arasında mana-yı mühimmi, 'sopanız bize vızgelir, vurun vurabildiğiniz kadar' oluyor, bu dahi kabadayılığın raconuna dahil, bittabi, onbeş değneği kemal-i afiyetle yedikten sonra, hiç bir şey olmamış gibi müstehzi müstehzi sırıtarak, ayağa kalkmak da!..."

Dôvmek deyince belleği gidip Rıza Muhiddin'i, nedense çok yüksek tavanlı ve yarı yarıya boş bir sofada, karısını dôverken buluyor. Saçı başı dağınık, üstübaşı yoksul bir kadıncağız, ufacık yetimlerinin üstüne eğilmiş, kocasının ıslıklı tokatlarından aklısıra onları koruyacak. Ortalıkta, hep o öğürtücü koku: kıvamlı sarı, koyu bir duman ağırlığıyla, eşyadan boş kalan ne kadar yer varsa, sinsi sinsi hepsini dolduruyor. Bir bozulma, içten çürüme kokusu bu, hücrenin dağılması, iliğin ekşimesi, kasın ölümü.

Çağrışımlar, ister istemez, kokunun sürekliliğine, yakın yaşanmış savaş günlerinden, ölümü bol görüntüler bağlıyorlar. İşte çöl şafağının eflâtun alacasında, o mitralyöz çiçekleri pembe pembe yeniden açıldılar. Süvari dörtnala hücuma kalktığı sırada biçilirse, ilkin atlar vurulur, nasıl vuruldukları da anlaşılmaz. Ardı ardına devriliş-

lerini, yüreği yırtan kişneyişlerini unutabilmek olası mı? Devrilen her atı, süvarisini çiğnemeden aşmak, başlıbaşına bir sorun, üstelik bir an boş bulunmaya gelmez, mitralyözlerin kıpkızıl iğneleri adamı delik deşik eder, bırakır: dehşet verici kan fıskıyeleriyle çölün kumlarını ıslatarak, birden içini kaplayan ulu bir rahatlıkla savaşı toptan bitirirsin!

Pangaltı Harbiye'sinde okurken, bunların, "Alafranga Rıza bey" dedikleri bir Sevkülceyş hocaları vardı; pırıl pırıl üniformasının içinde bir balmumu heykelin soğuk güzelliğini gezdirir, çevresine besbelli yabancı ülkelerden gelmiş ağır kokular dağıtırdı. Sevmezlerdi hiç, sevmezlerdi ama, savaşın acımasız koşullarına koşuldukca, o adamın salon kibarı halleriyle söylediği nice şeylerin aslında vazgeçilmez gerçekler olduğunu anlamışlardı, hem de kaskatı! İttihatçılar sonradan adamı 'Abdülhamid'in yâveri' diye açığa çıkardılar, hoş, Hürriyet'in ilânıyla birlikte hocaların çoğu aynı korkuya kapılmışlardı ya, o ayrı konu!

Kuleli Askeri İdadisi'ni iyi kötü bitirip Harbiye'ye geldiğinde, Ferid Eminönü orasını, hâlâ Sultan'ın iradesiyle Trablusgarb'a sürülen 78 öğrencinin anılarıyla dolu bulmuştu. Neler anlatılmıyordu ki? Çokluk Perşembe geceleri, dışarda soğuktan camlar kırılır, kavurucu bir Karayel son su birikintilerini dondururken, içerde onlar kafa kafaya verir, büyük sınıflardan birinin ağzından, Süleyman Paşa Kolu'nun, Hüseyin Avni Paşa Kolu'nun, gizli Jöntürk yayınlarını okulda nasıl dağıttıklarını dinlerdi. Bu iki kol, meğerse, o zamanki Mekâtib-i Askeriye Nâzırı Zeki Paşa'yı öldürmeyi tasarlamışlar! İçlerinden birisi, galiba Halim Girit topunu ele veriyor, hadi Tophane zindanları, 102 gün tutukluluk, Ferik Refik Paşa Divan-ı Harbi ve Şeref vapuruyla sürgün!

Sonraları başı türlü belâya bulaşan Ahmet Trabzon'un eline neredense geçirdiği yorgun bir gazeteyi, ona gizlice gösterdiği akşam üstünü unutabilir mi? Gazeteyi çıkaranlar, Şeref vapuruyla sürülen Harbiye ve Tıbbiyeliler, çıkardıkları

yer ise, Trablusgarb Askeri Cezaevi! Şu işe bak! Ahmet Trabzon, sesinde ansızın beliren ağırbaşlı titreşimlerle, "Hatıra" başlığının hemen altına oturtulmuş o zehir gibi iki mısraı okuyor; Ferid Eminönü'nün ömründe belki ilk defa bilmediği bir heyecanla dolup taşmasına, damarlarının daralmasına neden oluyor:

"Dönmez evlâd-ı vatan azm-i cwanmerdâneden
Nefy ile, idâm ile, tağrib-i gûna gûn ile.."

...o tarihte, valde sizlere ömür, kaşla göz arasında çekti gitti fukara, yüreğine indi fîlân dediler ya, ne olduğu anlaşılamadı. Saraylı Hala, bu keyfiyet üzerine, Hayrunisa'yla benim, artık büsbütün üzerimize titriyor. Bir dediğimizi iki etmez olmuş, gezmeyse gezme, paraysa para. Eh, serde delikanlılık var, ufak tefek hovardalıklara hevesleniyoruz, elbet, Rum bakkallarda ayaküstü iki tek atmayı, zihne küşâyiş gelince, Kemeraltı'nda mı olur, Galata'da mı olur, neresi denk gelirse orada, kız kovalamayı tâlim ediyoruz. Avrupa Tiyatrosu'nda Peruz'un işveli gerdan kırışları, meşhur kantolarıyla, ortalığı kırıp geçirdiği zamanlar! Bak, hafif davudî sesi, gözlerini baygın baygın süzüşü, aklımdan hâlâ gitmez. Boynunda mısır buğdaycı sepeti, elinde tası, şanoya başlıbaşına bir âfet olarak çıkıp da, başladı mı:

"Mısırımı kavururken...
dumanını savururken...

Her cinsten, her cibiliyetten çeşitli haşeratın kaynaştığı kalabalık, alkış kıyamet, onu ayakta karşılar, sahneye çiçek demetleri, kokulu 'aşk nâmeleri' atardı. Biz yeni yetmeler, Bahriyeli Zülkûf, Bıçakçı Petri gibi kabadayıların cirit attığı günlerde, ilk cıgaraların ve rakıların tesiriyle sermest, kendimizi de adam yerine koyar, bununla avunurduk. İhtilâller, dahilî ve haricî harplerle mahmûl bir devrin eşiğinde olduğumuzu ne bilelim. Abdülhamid-i sânî'nin tahtı muhkem, salta-

natı ebedî görünmekteydi. Vakıâ, 1323'den itibaren...

Önce asker öğrenciler arasında Harbiye ve Âli Mektepler İttihadı örgütleniyor, sonra sivil aydınlar arasında Cemiyet-i İnkılâbiye. İkisi de gizli bu örgütlerin içten bağlantısını sağlayan, Harbiye'den Ahmet Trabzon. Onun çevresinde Kemal Çamlıca, Halil Ünye, Hasan Silistre, Osman Trablus vs. basbayağı güçlü bir devrimci çekirdeği oluşturuyorlar. Ferid Eminönü, kabadayı yanıyla onların gözüpek eylemlerine önüne geçilmez bir eyilim duyuyorsa da, hürriyet, müsavat, uhuvvet söylevlerine başladılar mı, hele Namık Kemal'den, Ziya Paşa'dan o bitmez tükenmez kasidelere, terkib-i bentlere sardırdılar mı, bütün heyecanı dağılıyor.

Ahmet Trabzon, Ferid Eminönü için bir gün demişti ki:

"– Bu ayıya bütün gün sırtında taş taşıt, bana mısın demez, on dakika manzume dinlet, yorgunluktan bitap, o dakika yıkılır.

Bu söz, abartarak da olsa, onun gerçeğini yansıtıyor. Bunlar Padişaha karşı bildiri dağıtmaya karar verince, birlikte sabaha kadar sokak sokak dolaşıp, Karagümrük'te, Fatih'te, Çarşamba'da, kapı altlarından bildirileri atan kimdi, o değil mi, ama Paris'ten kaçak getirilen Jöntürk gazetelerinde Ahmet Rıza ya da Ali Fahri bey'in döktürdüğü yazılar okunurken, çeneleri ayrılacakmışçasına esneyerek bütün takımı uykuya yatıran da, o!

Hayrullah'la tanışmamız, âşinalığımızın iptidası bu tarihe isabet eder. O, Tıbbiye-i Şâhâne'nin en yürekli komitacılarından sayılırdı. Esasen Tıbbiye'nin adı, o zaman, cidden kötüye çıkmıştı: Talebesinin Üsküdar'a, Beşiktaş tarafına geçmesi dahi yasak! İşte böyle garip bir hal, fevkalâde sıkı inzibat ve tarassut altında dahi, bu keratalar, mektep dahilinde teşkilât kurmaktan mâada, Şûrâ-yı Ümmet'ten bir yazıyı kopye edip Zât-ı Şâhâne'ye göndererek tahttan feragatini istemek cür'etini gösteriyorlar. Başlarını, hatırımda

yanlış kalmadıysa, Mazlûm Selanik'le Esad Kemal Metroviçe çekiyor. Bu kadarıyla iktifa etseler, yine haiz-i ehemmiyet değil, Paris'ten aldıkları bir talimat üzerine, mektebin koridor pencereleri arasındaki geniş çıkıntılara: 'Yaşasın Hürriyet, Adalet, Müsavat! Kahrolsun İstibdat, Kahrolsun Zulüm!' yazmalarına ne demeli? Bizim Hayrullah bittabi işin içinde!

Bu araya Mekteb-i Harbiye boş mu duruyor? Ne münasebet! Ahmet Trabzon, kafasına koymuş: bir Cuma günü, bir kaç cami-i kebirin minberinden, halk isyana dâvet edilecek. Bu kâfî gelmezmiş gibi, Harbiye talebesinin Cadde-i Kebir'de silâhlı bir hürriyet nümayişi yapması mutasavver...

O gün 'cem borusu' vakitsiz vurunca, kuşkulandılarsa da, üzerinde fazla durmamışlardı: Mabeyn Erkânıharbiye Reisi Müşir Aptullah Paşa'nın, sabahtan okula geldiği duyulmuştu ya, teftiş filân zannettiler.

Küstah bir soğuk, dışarı adım atanı, sağlı sollu hoyratça tokatlıyor; cam kırıkları gibi ince bir buz tabakası, postallarının altında çıtır çıtır eziliyordu. Sonradan, 'teftiş' için değil, 'amelî ders' için dışarı çıkarıldıkları söylentisi dolaştı, yine de, Erkânıharp sınıflarının bile içerde bırakılmamış olması tuhaftı doğrusu. Üstelik, 'talim' özürüyle sokağa alınan öğrenciler, Pangaltı Hamamı'nın bulunduğu caddede, düzenli sıra halinde durdurulmuşlardı. Okul yöresinden arasıra sert komutlar işitiliyor, 'kanun neferlerinin' önemli bir telâş içersinde sağa sola koşuştukları görülüyordu. Olağanüstü bir durum seziliyordu ama, acaba neydi bu?

Meğer, Müşir Aptullah Paşa'nın buyruğu ve gözetimi altında, Harbiye-i Humayûn'da arama tarama yapılıyormuş! Koğuşların altını üstüne getirmiş, dershanelerden en dip koridorlara kadar her yanı didik didik ederek 'muzır evrak ve silâh' aramışlar. Sonunda irkiltici bir heybet, zor zaptedildiği belli yaman bir öfkeyle, öğrencilerin ağızlarından ve burunlarından kalın dumanlar sala sa-

la bekleştikleri caddeye geldiler. Adları 'siyasete' karışmış bazı 'efendileri', teker teker künyelerini okuyup, tutukladılar. Başta Ahmet Trabzon olmak üzere, yedi kişi!

Tanrı da biliyor ya. Ferid Eminönü bir an, çok kısa süren, iki soluk arasına rahatça sığabilen bir an, kendi adının okunacağı korkusuna kapılmış, birden yüreği daralmıştı. Herşey olup bittikten, tutuklular posta edilip götürüldükten sonra, o zaaf dakikası aklına geldikçe kudurdu. Sık sık, bir çılgınlık yapmak, akla havsalaya sığmaz bir suç işlemek tutkusuna kapılıyor, çaresizlikten kolları iki yanına düştükçe, öfkesini, birbirine zincirlediği sunturlu küfürlerle hafifletmeye çabalıyordu. Fakat, çok geçmeden, ardı ardına üç şey daha öğrendi ki, öfkesi müthiş bir gazaba, korkusu çetin bir dehşete döndü: Tutukluları, Mekâtib-i Askeriye Nâzırı Zeki Paşa'nın başkanlığında bir Divan-ı Harb yargılayacaktı, bu bir; Sultan Abdülhamid'i ve vükelâsını öldürmek amacıyla örgütlenmiş olmakla suçlanıyorlardı, bu iki; onları, içlerinden birisi, Osman Trablus ele vermişti, bu üç!

Yine o koku mu? Bir kapı çarpıldı, Binbaşı Ferid uyandı. Daha doğrusu, bir kapı çarpılmasıyla gözlerini açıp, kendisini o bunaltıcı kokunun ağırlığı altında ezilir bulunca, bir ara içinin geçmiş olduğunu anladı. Üstündeki odadan, şuh, belki sarhoş bir kadının kahkahaları, otelin nemli karanlığında kristal çiçekleri gibi açılıyor; tehditlerle yüklü boğuk bir erkek sesinin beklenmedik patlamaları, bu pırıltılı imgelem çiçeklerini darmadağın ediyordu.

"– Hay Allah! Kont İgnatiyef yine karısına çıkışıyor.

Yaşlı Kont, genç ve hoppa karısını uçan kuştan kıskanır, Ekaterina İgnatiyeva ise, onu çileden çıkarmak için elinden geleni ardına koymazdı. Palüze beyazı, gözleri hâreli, erkeklerle içini çeke çeke konuşur, besbelli soylu eğitimi görmüş fakat son derece sorumsuz bir kadındı bu. Binba-

şı Ferid, her rastlayışında, ne hikmetse, Bi'r-üssebî'deki hastahanede malaryadan yatarken, onca iyiliğini gördüğü Ermeni hemşire Anna'yı hatırlıyor. bu olmayacak çağrışımın nedenini bir türlü bulamıyordu: gözlerinin hâreli oluşu mu, teninin titreşen beyazlığı mı, yoksa gücünün çok üstünde bir kadere, itirazsız boyun eğmişliğini belirten, yüzündeki o kendini bırakmışlık hâli mi?

Kokudan kurtulayım diye başka şey düşünmeyi denedi. Karanlığın herşeyi abartan büyüsü, yaşantısı boyunca biriktirdiği duygu, izlenim ve sanrılara ürkütücü boyutlar veriyor: soyut düşünmeye alışkın olmadığı için, hepsi birbirini çiğneyen somut görüntüler halinde belleğine üşüşüyordu: Bir yanıyla Hürriyet'i ilân edip Osmanlı ülkesine yeni bir barış ve yükselme dönemi açadursun, öbür yanıyla Hürriyet'in ilânını izleyen on yıl içersinde koskoca imparatorluğun nasıl battığını düşünüp kaygılanıyor:

hakikat halde, daha Harbiye sıralarından muazzam bir sergüzeşte atılmışızdır, zannım budur ki sergüzeşt hitâma ermedi, el'an devam ediyor. Elde silâh, oradan oraya koşunmaktan, vakâ düşünmeye pek vakit bulamadık, lâkin ihtiyaç da hissetmedik. Hürriyet'in ilânını müteakip, tevkif olunan arkadaşlarımız mektebe döner dönmez, Abdülhamid'in hallini bir gaye-i aslî olarak bize telkin ettiler. Hattâ, Kurban Bayramı Selâmlığı'nda...

Meşrutiyet'in ilk Kurban Bayramı'ydı. Harbiye öğrencilerinin Bayram selâmlığına katılmasını, Sultan Abdülhamid özellikle istemiş. Emir çıktı: Boğaz'daki martıların, soğuktan cam gibi saydamlaştığı bir kış günü, kalkıp gittiler. Yıldız Sarayı, Mabeyn dairesi, Şale, Malta ve Çit köşkleriyle, köpük yumuşaklığında bir kara gömülmüştü. Tören uzadı, o uzadıkça soğuğun edepsizliği meydana çıkıyor, öğrencilerin parmak uçlarını, kulaklarını ve burunlarını hart hart ısırıyordu. Saray'dan öğrencilere ve neferlere çay gönderdiler; neferler çayı içti, öğrenciler, hayır! İrade-i şâhâne-

yi hiçe sayarak, çayı içmemekle, Harbiye, Sultan Abdülhamid'e kafa tutmuş oluyordu.

Bu anlamlı olayı, kısa bir süre sonra anlamı onun kadar büyük fakat daha açık başka bir olay izliyor: Harbiye'de, bir akşam yoklamasından sonra, trampetler herzamanki gibi çaldığı halde, öğrenciler herzamanki gibi "Padişahım çok yaşa!" diye bağırmıyorlar. Telâş, heyecan, korku. Ortalık karmakarışık. Harbiye Nâzırı Salih Paşa o gece damlıyor, işin içyüzünü çözebilmek için. Oysa bu, o kadar kolay ki! Bütün gösterilerin amacı, istibdad padişahı 'Kızıl Sultan'ın, meşrutiyet padişahı olamayacağına, İttihat ve Terakki'nin dikkatini çekmek, tahttan indirilmesini sağlamak!

...vakıâ bu oldu, isteğimiz tahakkuk etti ama, iş işten geçtikten sonra! Ahmet Trabzon, 31 Mart günü Payıtahtta olanların, Harbiye'lilerin endişelerini tamamiyle haklı çıkardığını, hâlâ söyler durur. Bu arada İttihatçılar, bizimle ciddî surette meşgul olmak kararını ittihaz etmişlerdi. Mahiyeti meçhul bir vak'a, Dahiliye Müdürü'nün kapısındaki nöbetçi neferin silâhının aniden ateş alması, bu alâkanın tekâsüfüne sebeb oldu: O Perşembe izinsiz bekliyorduk, salıverdiler. lâkin Cuma akşamı mektebe varınca gördük ki bütün kapılar kapatılmış, bir tanesi müstesna, onun da önünde bir masa, masanın başında Binbaşı Remzi bey, içeri giren efendiyi Kur'an-ı Kerim ve tabanca üzerine yemin ettirip, Cemiyet'e aza yazıyor. Biz, kırk kişi kadar, kaydolmak istemedik. Netice: derdest olunarak götürülmüşüzdür. Harbiye Nezareti'nde Derviş Paşazade Ahmet Paşa Divan-ı Harbi kurulup meseleye vaziyet etmiş, istic-vap günlerce, haftalarca uzadıysa da, suçlu bulunamayıp mektebe iade edilmişizdir. Bilâhare, 19. Fırka'da, Çanakkale'de muharebe ederken, Fırka Kumandanı Mustafa Kemal bey'in keyfiyeti öğrenince beni emir zâbiti olarak karargâhına aldığını, Erkânıharbi Binbaşı İzzettin bizzat söylemişti...

Uykuyla uyanıklığın arasındaki alacakaranlıkta, çağrışımlarının yakamozlu bir su parıltısıy-

la akışı, buraya gelince durdu. Binbaşı Ferid, yeniden, inanılmayacak bir keskinlikle beliren o yıldırıcı kokunun, dışardan bir yerden değil, kendi içinden geldiğini ansızın anlamıştı: 1331 Mayısında, Arıburnu Cephesi'nde, İngiliz siperleri önüne dağlar gibi yığılan şehit cesetlerinden çevreye dağılan kokuydu bu, ilkbaharı bile zehirliyor, bitkiler çiçeklerini açamadan çürüyüp yapraklarını dökü̈yordu.

FİYATLAR SÜRATLE YÜKSELİYOR

İzmir hadiseleri, zaten durgun olan ticareti daha da durdurdu. Piyasada artık gelmeyeceği tahmin edilen malların fiyatları devamlı yükselmektedir.

Mübrem ihtiyaç malzemesi şimdiden beş mislisine satılmaktadır. Harp sırasında 3 liraya kadar alınabilen bir fes, bugün 5, 6 liraya satılmaktadır.

Bir sene evvel perakende 5 kuruşa satılan su bardakları bugün 40 kuruştur. Vaktiyle Almanya ve Avusturya'dan ithal edilmekte olan bu kabil eşya Mütareke'den beri getirilememiştir. Bu fiyatların daha da artması muhtemeldir.

Şeker piyasasında son dört beş gün zarfında ehemmiyetli değişiklikler olmuştur. Harumero Vapuru ile getirilen 110 vagon şeker buna sebep olmuştur. Vapurun gelişi ile başlayan fiyat düşmeleri üzerine endişeye kapılan tüccar, bu mallardan 30, 40 vagon kadar şekeri derhal transit suretiyle Kafkasya'ya satmıştır. Bunun üzerine düşüş durmuş, tekrar artış başgöstermiş ve Cumartesi günü 48 kuruş olan şeker Pazar günü birden 56 kuruşa fırlamıştır.

Şeker piyasasında son fiyatlar toz 55, kelle 73, kare 85 kuruştur.

Yunanlıların İzmir'i işgalinden beri üzüm, sabun, incir ve zeytin, salamura peynir piyasalarında da yükselmeler kaydedilmiştir. Çekirdeksiz iyi üzüm sandıkları 35'den 42 kuruşa çıkmıştır. Lokum incirleri de 23 kuruştan 28 kuruşa fırlamıştır. Sabun ve zeytinde artış yüzde 20 nisbetindedir.

Takalarla getirilmekte olan Batum gazının tenekesi 500, fıçı malı ise 30 kuruştur. Düne kadar tenekesi 625

kuruştan satılmış olan Amerikan gazı, Batum'dan gaz yüklü bir vapurun gelmesi ile derhal 415 kuruşa düşmüştür.

Ticaret-i Umumiye
mecmuası
Haziran 1335

Bazı Haziran sabahları Boğaz böyle sisli olur, hele rüzgâr çıkmazsa, Şirket-i Hayriye vapurları ta öğleye kadar, kar mavisi bir duman içinde gelir giderdi.

Binbaşı Ferid, Köprü'den Beykoz'a bütün Anadolu kıyısı iskelelerine uğrayacak olan İnbisat'a ucu ucuna yetişmiş, Boğaz'ın sisle kaplı olduğunu, ancak, ön güvertede bir yer bulup oturunca farketmişti.

Vapur ilerledikçe Fındıklı'dan yukarıya aralıklı demirlemiş Müttefik zırhlıları, gümüşlü sis aydınlığını sık sık karartıyor: Binbaşı Ferid'in sancağından iskelesinden, bir İngiliz dretnotu, bir Fransız kruvazörü, bir İtalyan muhribi, dev hayaletleri gibi belirip belirip kayboluyordu.

Dayanamadı, sövdü: İstanbul'a geldi geleli, işgalin en çok bu yanı kanına dokunuyor. Çanakkale'de onca kan ve ateş pahasına geçirmedikleri bu gemilerin, payıtahtın göbeğinde demirleyip taretlerini saraylara çevirmiş olduklarını görünce, cinleri tepesine toplanıyordu.

Suratını asarak, başını çevirdi. Bu defa gözü, obur ağızlı, bol lâciverd sakallı bir sarıklının, bayrak gibi açarak okuduğu Alemdar'a ilişiyor. Birinci sahifede, iri harflerle önemli bir haber: *(Milli Kongre Reisi Esat Paşa tevkif edildi / Polis Tasvir gazetesi muharrirlerinden Talha beyi derdest eyledi / Başka tevkifat bekleniyor.)* Birden, otelin kararmış aynalarına kusuk bulaşığı yapışmış, dudakları iğnebaşı tükürüklü Rıza Muhiddin, içinde bir yerinde, sağ elini mor bir şemsiye gibi kalbinin üstüne açа açа:

"– ...telâşa mahal yok, mirim, diyor, Kongre aza-yı kirâmından Neşet bey'le beraberdim, refik-i azizimdir..."

Binbaşı Ferid, heyecan ve öfkeyle ayağa kalkmış olduğunu, güvertedeki öteki yolcuların biraz

şaşkın, epeyce meraklı bakışlarından çıkardı. Utandı da. Oysa, yüreğinde patlayan yanardağı bir bilseler! Rıza Muhiddin'in o gece söylediklerini daha ertesi günü Doktor Hayrullah'a ulaştırmış. bu adamı gözünün tutmadığını yineledikten başka, Millî Kongre'cileri uyarmasını öğütlemişti. O halde?

"– ...o halde, ya Hayrullah'ın bir ihmalidir ki buna katiyyen ihtimal vermem, ya da adamlar her türlü belâyı göze alıp..."

Bir an, güneşin, ıslak beyaz tül yığınları üzerinde yer yer parıldattığı gümüş pullara dalıyor:

"– Her türlü belâyı göze almanın zamanı değil midir?"

Eniştesi Halûk bey, Mabeyn'de kâtip ya, o istemeden telgraf sorununun ayrıntılarını güzelce anlatıverdi. Sıkma gözlüklerinin ardında melek gözleri, olanlara şaşmış gibi saf saf açılıyor, alnının temiz aydınlığını görünmez bulutlar gölgeliyordu:

– ...Hünkâr, hususiyle telgrafın nihayetindeki taleplere, dehşetli öfkelenmiş, Başkâtip beyefendi nakletti, 'Bunlar, demiş, bizi âdeta tehdit ediyorlar...

Hünkârın huzurundaymış gibi ezilip büzülerek:

– ...müteâkiben, diyor, telgrafın Sadrazam Paşa'ya götürülmesi irade buyurulmuş! Zavallı Ali Fuat bey, ne yapsın, gece vakti arabaya binip Nişantaşı'na, Ferid Paşa'nın konağına kadar gider...

– Allah Allah, peki onun aks-ül-ameli ne oluyor?

– ...aynı mealdedir, 'bunlar kimin vekilidir?' diye sormuş, bu gibi müracaatlara kıymet izafe etmemek lüzumunda ısrar edip, 'limanda yetmiş adet ecnebi sefinesi yatarken, bir kıyam vukuundan endişe etmemeli' demiş...

Binbaşı Ferid, az kalsın: "– Vay alçak, vay!" diyecekti, kendisini kılpayı toparlayarak, yanlış yanlış gülümsedi:

– Bak şu işe! dedi.

Sesi gümbür gümbür çıkmıştı ama, o fısılda-

dığını sanıyordu. fısıldamak değilse bile, biraz saygıdan, epeyce çekingenlikten doğan bir eksiklenmeydi bu: Vanıköy'e her gelişinde, Direkliyalı'nın yaldızlı debdebesi onu sersem ediyor: yatılı askerî okullardan: postal, tütün ve ıslak çul kokan redif kışlalarından: çamurun ya da amansız çöl güneşinin cehenneme çevirdiği siperlerden sonra: iyice bağdaştırılmış bu zenginlik ve rahatlık bileşimi, gözlerini kamaştırıyordu. O ki Saraylı Hala'nın Kanlıca'daki zarif yalısını ulaşılmaz bir servet mertebesi diye yıllarca belleğinde taşımış, böyle bir yalının ölüp ölesiye sahibi olamayacağına, daha kapısından ilk adımını attığı gün iman etmişti. Bayraktar Paşa'nın özene bezene yaptırıp nice masrafla döşettiği bu saltanatlı yapıya girince nasıl ezilmez?

Başından aşağıya ışık çağlayanları boşaltan, kristal Bohemya avizelerinin parıltılı çılgınlığı, Ceneviz kadifesi perdelerin eflâtun ağırlığıyla dengeleniyor: sedef kakmalı koltuklar, minyatür işlemeli antika saatler, handiyse yarım duvarı yemiş Carrara mermerinden dev şömineler, çevresinde, kendilerine ait yerleri alarak, onu bir saray dekorunun sessiz heybeti içinde, pırasa bıyıkları, yorgun üniforması ve zavallı Binbaşı rütbesiyle çaresiz bırakıyordu. Hele o halılar? Her salonu, her odayı, sofaları, koridorları, hattâ merdivenleri uslu uslu kaplamış, gizli bahçeler, anlatılmaz doğu cennetleriyle yüklü İsfahan, Hereke ve Sıvas halıları? Selâmlık'ta öyle ince oymalı ceviz kapılar, öyle başka hiç bir yerde eşi görülemez renkli camdan iç pencereler var ki, adamı, büyülenmiş gibi dalıp gittiği tavanlardaki yaldız çerçeveli Ayvazovskiy resimlerinden koparır, garip bir şekilde renk ve ışık sarhoşu eder.

Halûk bey, sessiz kedi yürüyüşü, siyah giysileri ve kayzer bıyıklarıyla, fesinin püskülünü bile kımıldatmayan yumuşak hareketlerini birbirine ekleyerek, harem'den selâmlık'a, selâmlık'tan bahçeye bir hayal gibi süzülür: bazı bazı, kayıkhane'nin orada unutulmuş bir şezlongta gazete okumaya daldığı, ya da çalışma odasından elleri-

ni çırparak içecek sıcak bir şey, (adaçayı mı, ıhlamur mu, hatmi mi?), istediği işitilir. Binbaşı Ferid, geleceğini kaygıyla düşündüğü kızkardeşine, böyle bir Saray yaşantısı sürdürdüğü için, ona minnet duyguları beslese de: şimdi olduğu gibi, bu odada karşı karşıya oturdukları her an, Beyrut'ta Bellum Oteli'nde ilk olarak kafasına takılan soruyu, bir kere daha sormaktan kendini alamaz:

"– Bunları korumak için mi onca kan döktük?"

Saray'a gitmediği günler, Halûk bey'in kapanıp çalışmayı sevdiği bu oda, zamanında Bayraktar Paşa'nın odasıymış, sedef kakmalı ceviz yazı masasının ardına gelen duvarda Ferik üniforması, Sultan Mahmut bıyıkları ve ateş saçan gözleriyle yağlı boya portresi hâlâ asılı, onun gösterişli ve sert havası Halûk bey'in uysal, her fırsatta özür dilemeye hazır varlığını büsbütün saydamlaştırarak; kişiliğini, ekleyip kütüphaneyi zenginleştirdiği kitaplarına, duvarın birini kaplayan renkli Memâlik-i Şâhâne haritasına indirgiyor, o var, haritası ve kitapları var, ötesi bütünüyle Bayraktar Paşa saltanatı: saat başlarında ve buçuklarda 'Kâtibim' türküsünü mırıldanan minyatürlü çalarsaat, kahverengi yeşil büyük çini soba, ipekli kadife Fransız koltukları, hattâ avını uçarken yakalamış halde dondurulup içine saman doldurulmuş o irkiltici kartal!

– ...Müttefik Karargâhı'ndan iki güzide zabit, bir Türk konağını Ramazan'da görmek arzusunu izhar etmişler, çârnaçâr davet eyledik, bu akşam iftara gelecekler: biri İngiliz, diğeri Fransız, refakatlerinde Avrupa'da âlî tahsilini yapmış iki münevver Türk hanımı bulunuyor, birisi galiba sahib-i kalem imiş, bazı mevkutelerde...

Binbaşı Ferid, enîştesinden haberi duyar duymaz, içini karanlık bastı. Cansıkıntısı, pişmanlık ve öfkenin, bu Vanikôy akşamını nasıl piç edeceğini şimdiden kestirebiliyordu. Hayrunisa'nın neden şöyle bir görünüp, "– Kıyamet gibi işimiz var!" diyerek harem'de kaybolduğu anlaşılmıştı: yalıda, harıl harıl akşama hazırlanılıyor,

Hayrunisa, herhangi bir eksiklik yüzünden 'yabancı konuklar'ın gözünde küçük düşmemek için bu hummalı çalışmanın başında bulunuyordu.

Halûk bey, konunun ayrıntılarına girmişti bile:

– ...Kâhya, Kemençeci Ruhî bey'in sazını temin etmiş. Türk musikisi hakkında bir fikir verelim dedik. Hayalî Üsküdarlı Muharrem de Karagöz oynatacak, hasseten görmek istiyorlarmış...

Binbaşı Ferid'in içindeki karanlık yoğunlaşıyordu:

– Malûmatım olsaydı, rahatsız etmezdim! dedi.

– O nasıl söz, Ferid bey? Sofranızda bir Osmanlı zabitinin bulunması bize şeref verir, hele bu zabit bütün cephelerde fiilen muharebe etmiş, sizin gibi müstesna...

Akşama fırsat bulamayacağını düşünerek, Binbaşı Ferid usulca Mustafa Kemal Paşa'nın geri çağrılması sorununa yanaşıyor: Bâbıâli çevrelerinde Müttefiklerin, özellikle İngiliz işgal karargâhının, 9. Ordu Müfettişliği'nden Paşa'nın geri çağrılmasında ısrar ettiği söylentisi dolaşıyor. "Bu rivayetlerin, bir hakikatin ifadesi olması muhtemel midir?. Mustafa Kemal Paşa Erzurum'a Zât-ı Şâhâne'nin iradesiyle gittiğine göre, acaba 'resmen' başvurulursa Bâbıâli'nin buna tepkisi ve bu tepki üzerinde Saray'ın etkisi ne olacaktır? Zira Mustafa Kemal Paşa'nın...

Gözlüklerinde pırıltılarla, Halûk bey, araya girdi:

– Kendisini tanır mısınız?

Binbaşı Ferid, göğsünü gururla kabartarak:

– 19. Fırka'da, dedi, karargâhında bulundum. Belki anlamaz diye eklemek gereğini duydu:

– ...Çanakkale'de.

Halûk bey, bazı anılarına dalmışa benziyordu.

– Hünkâr, diye başladı, veliaht iken, Almanya'ya bir seyahat yapmışlardı, hatırlarsınız, maiyet kâtibi olarak, o seyahate bendenizi de almak

lütfunda bulundular. Kemal Paşa heyete yâver sıfatıyla dâhil bulunduğundan...

Bir ara sustu, başka, daha etkili bir sesle:

– ...fevkalâde cür'etkâr bir adamdır, dedi, veliahta 5. Ordu'ya kumandan olmasını, kendisini erkânıharbiyesine almasını teklif etmişti, duyunca çok taaccüp ettik...

Sonra, bir önceki sesini bularak, sözünü sürdürüyor:

– ...İttihatçılar rahat durmuyorlar, Ferid bey! Mel'anetlerine devam ediyorlar! Taraf-ı Hümayûnca, zarurî tedbirlerin ittihaz edildiği, muhakkak: Saray'da, Çit Kasrı müessir bir istihbarat teşkilâtının merkez-i umumisi olarak faaliyete geçirildi, peyderpey oraya gelen malûmat Hünkâr'a arzolunuyor: anlaşıldığına göre, İzmir'de Yunanlılara silâh atılmasından, o mıntıkada aktedilen muhtelif kongrelere kadar, hepsinin arkasında İttihatçıların parmağı var...

Binbaşı Ferid, Hürriyet ve İtilâf gazetelerinin fikirlerini, Enişte sinin ağzından işitince şaşırmadı. Padişahın, dolayısıyla Mabeynin, şiddetli İttihatçı düşmanı olduğunu, yenilginin bütün suçunu İttihatçılara yüklediğini biliyordu. Yalnız yenilginin mi? Ermenilerin kırımından da, savaş sırasındaki 'iaşe' yolsuzluklarından da onlar sorumluydular, o ara Almanların ülkedeki ayrıcalıklı durumundan da! Bekirağa Bölüğü, İttihatçı ileri gelenleriyle dolup taşıyordu.

Halûk bey, gözlüklerini çıkardı, ipek mendiliyle silerek:

– ...bizim Başkâtip Ali Fuat beyefendi'nin kanaat-ı şahsiyesi, dedi, Hünkârın, Kemal Paşa'nın İttihatçılara husumetini nazar-ı dikkate almış olduğu cihetindedir. Halbuki Paşa'nın faaliyeti, az evvel arzettiğim İttihatçı tahriklerini tensip, hattâ teşvik eyler bir mahiyette olup...

Binbaşı Ferid'in içinde demir bir kapı gürültüyle kapandı. Birden bunların İngilizlerin her buyruğuna başeğeceklerini elle tutulur bir olasılık olarak görmüştü. Mustafa Kemal Paşa'yı geri çağıracaklardı. Üstelik 'İstiklâl-i devleti' kurtar-

mak amacıyla yapacaklardı. Sözde imparatorluğu kurtarmak için, Enver Paşa nasıl Almanların her dediğine boyun eğmiş, Alman Genelkurmayının tasarılarını gerçekleştireceğim diye o kadar Anadolu çocuğunu cephelerde kırmışsa, Damat Ferid Paşa öyle, İngilizlerin önünde diz çöküyor, onların tasarılarını gerçekleştireceğim diye elinden geleni ardına koymuyordu.

"– ...İttihatçısı İtilâfçısı aynı kalıptan çıkmamış mı? Ecnebiye gösterilen itimad ve teveccühün binde birini olsun, millete göstermek yok mudur?"

İşlerini epeyce yoluna koymuş olmalı ki, Hayrunisa, omuzlarına dağılan bal rengi saçları ve dağınık dumanlı gri gözleriyle, tam o sırada geliyor. İyi de ediyor. Yoksa ağabeyi öfkesini daha fazla tutamayacak, çıngıraklı küfürler, boşlukta dönen yumruklar, duvardan duvara hışımla soluyarak gidip gelmeler halinde boşaltacaktı. Onu böyle cilâlı bir elma gibi pırıl pırıl, bakımlı ve mutlu görünce gevşiyor, salkım saçak bıyıklarının altında beliriveren o yaşına göre ihtiyar gülümsemeyle:

– Biz de, diyor, sözde hemşiremizi görmeye geldikti! Nerelerdesin yahu? Böyle peri padişahının kızı gibi bir görünüp sonra sırra kadem basmak ne demek?

Hayrunisa, genç irisi değil mi, Halûk bey'in yanında boyca bosca ablası gibi duruyor: kocasının kolayını almış, burası belli! Rahat da, bilmeyen oldum olası böyle konaklarda yaşadığını sanır, Sultanahmet'te Kolağası Rüstem bey'in dört gözlü evinde doğduğunu nereden bilsin? Hoş, Saraylı Hala'nın yalısında o ağabeyinden çok daha fazla kalmış, çok daha 'usul erkân' öğrenmiştir ya, yine de Direkliyalı gibi tantanası başdöndüren bir konağa bu kadar kısa sürede uyuvermesi, ondaki yeteneği gösterir. Gerçi Gülendam Kalfa var, cerbezeli, dilli, yol yordam bilir, üstelik yalının bunca yıllık emektarıdır ama, onu kullanmasını becermek, ondan yararlanabilmek ayrı bir hüner. Hayrunisa bunu başardıktan başka, arabacıdan,

bahçıvandan, harem'deki yarı halayık yarı ahretlik kızlara kadar, yalının öteki insanları üzerinde, eteğinin hışırtısı duyulur duyulmaz, "– Hanımeffendi geliyor!" deyip kendilerine çekidüzen verdirecek bir saygı uyandırmasını bilmiş. Aferin doğrusu! Halûk bey ise, aşağıdan yukarıya, ona öyle baygın, öyle hayran bakıyor ki, genç karısını içten sevip adamakıllı benimsediği apaçık ortada: içeriye girdiğini görür görmez, yüzünün toz pembe bir ışıkla aydınlanması da bunu göstermez mi?

Havadan sudan konuştular. Hayrun kocasına, Binbaşı Ferid'in her gelişinde Gülendam Kalfa'ya nasıl takıldığını anlattı. Bugün de bahçede karşılaşmışlar, aynı şakayı yapmış: kırk yılın Gülendam Kalfa'sına, eli ayağı düzgün, 'vâriyetli' bir Başgedikli'nin tâlip olduğunu söylüyor. Bu hayırlı işi bitirmesi için, Kasımpaşa Tersanesi'nde namlı olan Başgedikli, güya onun başının etini yiyormuş. Gedikli de gedikliymiş ha, azgın bir boğayı boynuzlarından yakalayıp yatıracak güçte bir yiğit canım, tam Gülendam Kalfa'nın dengi: huyu huyuna, suyu suyuna uygun!

Halûk bey, kalfanın üstüne bir avuç leblebi atsan tekini yere düşürmez çiçekbozuğu suratını, bütün yalı halkına poyrazlı günlerde uçuverecekmiş kaygılarını veren giderilmez sıskalığını düşündükçe, mahcup mahcup gülümsüyor. Kayınbiraderi böyle bir adam işte, şaka yapmaktan, sağa sola takılmaktan hoşlanan. Hayrunisa'nın da böyle alaycı, işi lâtifeye dökmeyi yeğleyen bir yanı yok mu? O gün iki kardeş bir araya geldiler ya, akşama kadar bir Gülendam Kalfa'dır tutturdular, gülmekten kimsede hâl kalmadı: bir zaman çeyizler nasıl hazırlanılacakmış, o anlatılıyor, arkasından nasıl düğün dernek yapılacakmış da, Başgedikli sırf bu iş için 'hususi izin istihsal ederek' Bahriye-i Humâyûn Mızıkası'nı, nasıl takımıyla Direkliyalı'ya getirecekmiş, o!...

Akşam, insanı allak bullak eden yoğun bir mor salkım kokusu, kırmızı kaz tüyü bulutlar ve ıslak tuz yüklü serin bir rüzgâr olarak bastırdı. Boğaz'daki zırhlılar, birer ikişer ışıklarını yaktılar.

Devriye görevine çıkmış, İngiliz Bahriye istimbotlarının tiz çığlıkları, arada bir, ışıktan bir mızrak gibi göğe dikiliyor: sonra, Rumeli kıyısı ufuklarından çoğalarak yankılandığı işitiliyordu. Direkliyalı, görkemli salonlarını şakır şakır ışıkla yıkayan avizeleri, kusursuz bir düzenle kurulmuş geleneksel iftar sofrası, 'hizmete âmâde' halayık ve uşaklarıyla 'yabancı konuklarını' karşılamaya ve ağırlamaya hazırdı.

Önce, bir kira arabasıyla Kemençeci Ruhi bey ve saz heyeti geldiler. Onları Hayali Üsküdarlı Muharrem'in takımı izledi. İftara pek az kala; Hayrun camgöbeği ipekliden, çok müslüman kılığıyla salondan salona dolaşır, beklemenin gerilimiinden sinirli sinirli parmaklarını çıtlatırken, yalının bahçe kapısı önünde, bir otomobil durdu. Tören üniformalarının parıltısından mı, artık nedense, inanılmayacak kadar genç ve yakışıklı görünen iki yabancı zabitle, ilk bakışta kolaylıkla 'yabancı' sanılabilecek 'Avrupa giyimli' iki kadın indi. Gepgenç, çarpıcı kadınlardı bunlar, su gibi İngilizce, Fransızca konuşuyor, başları açık ve saçları kesik olduktan başka, böyle olmayı olağan, olmamayı olağandışı saydıkları, hemen her hareketlerinden belli oluyordu. Boyanmışlardı da: gözleri sürmeli, kirpikleri rimelli, yanakları allıklı idi. Kollarında, parfümlerinin iç bayıltıcı kokusuyla buğuladıkları işgal zabitleri. Direkliyalı'nın kapısından, eski bir rüyaya dalar gibi girdiler. Onların hafif alaycı rahatlığı yanında, zabitler basbayağı tedirgin ve saygılı; zabitlerin durgunluğuna oranla onlar, basbayağı densiz ve küstahtılar.

Binbaşı Ferid, bunca ışıltı ve debdebe arasında kendisini yakışıksız, kötü yakalanmış bir ayı gibi kaba ve yanlış buluyor; geldiğine geleceğine pişman, dikkati çekmemeye çabalıyordu; zabitleri iki dirhem bir çekirdek görünce, büsbütün canı sıkıldı. Gece, umduğundan kötü başlamıştı. Yine de, pembe salonun titreşen kristal aydınlığında belirir belirmez, kadınlardan birisini tanıdı: Geçen gece, Concordia birahanesinde, Bilezikli Kal-

yopi'nin gösterdiği Gülistan hanım değil miydi bu, hani sabık Paris Sefir-i kebiri'nin kızıymış da...

Halûk bey, bütün inceliğiyle onları tanıştırıyordu:

- Kayınbiraderim Binbaşı Ferid bey, refikam Hayrunisa...

- Mecmua-yı Nisvân'dan Gülistan Satvet hanımefendi, teyzezâdesi Nurcihan hanım. İngiliz donanmasından...

İftar boyunca Binbaşı Ferid, ilkin, miğdesinden yukarıya bütün gövdesini velveleye veren açlığını gidermeyi yeğliyor, kibarlığı bozulmasın diye ne kadar uğraşsa önleyemediği bir çabuklukla, tabağına ne konursa, kaşla göz arasında silip süpürüyor. Boğazına düşkünlüğü, iştahının açıklığı yüzünden, 7. Ordu'da, 'aşçıkıran' diye ikinci bir ad takmadılar mı ona? Zabit çıktığı yıl, Beykoz'da bir kır gezmesinde, çevrilmiş bütün bir kuzuyu, iddiaya tutuşup tek başına yemedi mi? Olsa olsa bir kuş südü eksik, böyle donatılmış bir sofrada, hele Boğaz'da geçirilmiş bir yaz günü sonunda, elbet bir süre dünyayı unutup karnını doyurmaya bakacak!

Neden sonra herkesin, hararetli hararetli bir şeyler anlatan Gülistan Satvet'i dinlediğini farketti:

- ...vaziyetin vehâmetini idrâkten mi âcizdirler, kasd-ı mahsusları mı vardır, anlaşılmıyor: yaptıkları tahripkâr neşriyatla hem Sulh Konferansına giden heyetimizin işini müşkülleştiriyor, hem Müttefiklerin tasavvurlarını aleyhimize çeviriyorlar: İzmir'in işgali üzerine yazdıklarını okudukça...

Dolu dolu, nazlıca bir sesle konuşuyor. Söyledikleriyle, sesinin tonu, karşıt: böyle güzel bir kadın, bu kadar dolgun bir sesle, ancak olağanüstü şefkatli sözler söyleyebilir, söylemelidir: oysa Gülistan Satvet, Sabiha Zekeriya'nın yayınladığı 'Büyük Mecmua'yı diline dolamış, verip veriştiriyor:

- ...gördünüz mü mecmuayı? Kapağında si-

yah zemine beyaz hilâl ve yıldızlı Türk sancaklarıyla müzeyyen cami-i şerifler, bulutların arasından onlara bakan Fatih Sultan Mehmed Han'ın mükedder *silhouette*'i... Hâl-i hazır vaziyetimizi, o devirlerle mukayese etmek cinnet âlâmeti değil de nedir?

Sustu mu, ıslak ve aralık duran, yürek biçimi kızıla boyanmış dudakları, iki ön dişini meydanda bırakıyor. Fakat o kadar az susuyor ki:

– ...mevcudiyetimizin temâdisi, kuvvetli bir himâye temin ile mümkündür, bu da düvel-i muazzamadan birisinin *mandat*'sı altına girmekle tahakkuk edebilir...

Türkçe söylediklerini, aynı el kol hareketleriyle, Fransızca olarak yabancı zabitlerine anlatmaya geçince, Binbaşı Ferid, Kemençeci Ruhî bey'in sazını işitti: tambûr, kânun, ud, kemençe, keman ve darbukadan oluşan, hayli zengin bir sazdı bu! Ruhî bey, gayr-i müslim kısmına dinî musikî çalmanın günah olduğunu ileri sürerek, lâ-dinî parçalarla işe girişmiş: Numan Ağa'nın Şevkefzâ saz semaisini salonun kalaylı boşluğunda, müslüman ve Türk yüzyılların derinliklerinden gelen seslerle, dokumaya başlamıştı. Gülistan Satvet'in az önce ortaya attığı fikirler, bu ağır, dokunaklı ve etkili örülüşün ilmikleri arasında sıkışıp inceliyor, ufak ufak koparak toz olup dağılıyordu.

(Halı, semâver ve vanilya kokan alçakgönüllü bir odaya, Mayıs akşamının uysal alacakaranlığı kaygılandırıcı bir önsezi gibi dağılarak, köşeleri tutmuş. Camların ardında, sırt üşütücü yumuşaklıklarıyla uçuşan yarasalar; içerde, sürekli iç karanlığından dışardaki karanlığın yoğunlaştığını sezemeyen Manastır'lı Salih Paşa'nın uzadıkça uzayan konuşması. Oda kapısından, önce çekingen bir aydınlık: arkasından, elinde karpuz şişeli bir kocaman lâmbayla Ruhsâr giriyor. Yüzüne vuran ışık gözlerindeki maviyi daha arılaştırmış, yaslı çocuk gülümsemesini iyice belirlemiş, kirpiklerinin gölgesini alnına alnına uzatıyor. Körlerin vesveseli duyarlığıyla içeriye birisinin girdiğini

sezen Salih Paşa, anlattıklarını kesip: "– Ne o? diyor, ne var?." Işığın odaya girmesiyle camlardaki alacalık birden koyulaşıp acı siyaha dönmüş, sanki gece olanca kesinliğiyle o anda gerçekleşmiştir. Ruhsâr, Binbaşı Ferid'e gülümseyip: "–Benim Paşa baba, diyor, lâmbayı getirdim de!. Gözbebeklerinde o ara beliriveren pırıltıyı, acaba neye yormalı?)

İftar'la Karagöz arasında, kahveler içilir cıgaralar tüttürülürken, Binbaşı Ferid aklını başına topladı: elinin altında hazır işgal zabitleri varken son olaylara ilişkin düşüncelerini öğrenmemek, bağışlanmaz bir enayilik olacaktı. Saf, iriyarı da babacan yürekli Osmanlı zabiti sevimliliğini kullanarak, hain saçmalıklarına evet deyip, birbirine ekledikleri cıgaralarına ateş tutup, Gülistan Satvet'le önce, Nurcihan'la sonra, ahbaplık kurdu: ilkinin aracılığıyla Fransız'dan, ikincisinin aracılığıyla İngiliz'den bir şeyler sızdırmaya çalıştı. Sızdırdı da.

İlk sezinlediği, ikisinin ayrı ayrı düşündükleri oluyor. Fransız işin daha çok yaldızında gibi, bol bol övünüyor, İstanbul'u Türkleri övüyor: İngiliz tam tersine, Türkler için tek çıkar yolun boyun eğmek, İngilizlerin dediğinden çıkmamak olduğunu öne sürüyor. Her 'İngilizlerin' deyişinden sonra, Yüzbaşı Lariviére'in yanında kırdığı potun farkına vararak, 'Müttefiklerin' diye düzeltmesi, ömür! Binbaşı Ferid yakınlığı, 'kurulması mutasavver İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ne yazılmak önerisini bile hoşgörüyle karşılamaya kadar götürüyor. Nurcihan hanım yazılacakmış, çok ünlü kişiler varmış yazılacak olan, başta sabık Şûra-yı Devlet Reisi Sait Molla...

Yalnız fırsatını kollayıp bir ara Hayrunisa'yı kenara çekti:

– Kız, dedi, nerde tanıdın bu kaltakları?

Hayrunisa şaşırdı, gözlerinin dumanlı grisinde gümüşten soru işaretleri belirdiler, iyice koyulaştırdığı söyleşiye bakıp ağabeyinin bu yeni dostlardan hoşlandığını sanmıştı, başörtüsünü düzelterek:

– Kayınvaldem, dedi, Refîi bey'lerin eski ahbabı...

– Sen de kızının, öyle mi?

Hayrun, omuzlarını kaldırdı:

– ...zevcim münasip gördükten, sonra?

Kocası uygun gördükten sonra. Binbaşı Ferid'e besbelli halt etmek düşerdi. Kızkardeşi, usturuplu cevabıyla, ona bir incelik dersi veriyor, savaşa giderken Saraylı Hala'nın yalısında gözleri yaşlı bıraktığı eski Hayrunisa olmadığını, galiba olmak da istemediğini anlatmış oluyordu. Binbaşı Ferid'e fena halde koydu bu. Bir cıgara yaktı. Karagöz perdesinin karşısına dizilmiş koltuklardan en diptekine oturdu. Öbürleri, çift çift, yanyana, önündekilere yerleştiler. Ortalıkta yalnız olan demek bir o vardı, yalnız, kaygılı ve kederli.

(...oda kapısından, önce çekingen bir aydınlık: arkasından elinde karpuz şişeli bir kocaman lâmbayla Ruhsâr giriyor. Yüzüne vuran ışık gözlerindeki maviyi daha arılaştırmış, yaslı çocuk gülümsemesini iyice belirlemiş, kirpiklerinin gölgesini alnına alnına uzatıyor. Körlerin vesveseli duyarlığıyla içeriye birisinin girdiğini sezen Salih Paşa, anlattıklarını kesip: "– Ne o, diyor, ne var?" Işığın odaya girmesiyle camlardaki alacalık birden koyulaşıp acı siyaha dönmüş, sanki gece olanca kesinliğiyle o anda gerçekleşmiştir. Ruhsâr, Binbaşı Ferid'e gülümseyip: "– Benim Paşa baba, diyor, lâmbayı getirdim de!" Gözbebeklerinde o ara beliriveren pırıltıyı, acaba neye yormalı?)

Kederli dalgınlığından, çevresindeki gülüşmelerle, sıyrılıyor: hayal perdesinde, Karagöz'le Akarap 'Tahmis' oyunundaki dibekte kahve sahnesini geçiyorlar. Gülenler, yabancılar değil, Gülistan Satvet söylenenleri mırıl mırıl onların diline çeviriyorsa da, kelime oyunlarının taklit ve nüktelerin tadına varabilmeleri olası mı? En çok, en içten gülen, Hayrunisa: nerede, kimlerle olduğunu unutmuş, taş gibi kahkahalar patlatıyor. Halûk bey, sıkma gözlüklerinin üzerinden bakarak, daha çok galiba genç karısının bu taşkın neşesine gülümsüyor.

Perdede, Karagöz'le Arap bir zaman ne yapacaklarında anlaşamıyorlar, bu arada iki anlamlı sözler, gizli edepsizlikler gırla:

"– ...bizim tokmak sizinkine benzemez, bizimki kol demiri."

"– ...hiş büyle tokmak olur mu? Şimdi ben sokajak, sonra sen sok, ben şıkarajak, sonra sen sokajak, ben şıkarajak!"

Ardından, makam ile kahve dövme sahnesi:

"Udrup gahva,
Hey yâ, hey yâ!
Dövelim kahve,
Hey yâ, hey yâ!"

Arapça iki sözcük işitmesi yetti. Binbaşı Ferid o dakika Filistin'de, cephede. Mülâzim İhsan bey karargâh'ta, mühimmat kasalarından birisine oturmuş, isli bir gemici fenerinin ışığında, İstanbul'daki karısı Ruhsâr hanım'a mektup yazıyor. Solgun dudaklarında, uzak uzak gülümsemeler. İngiliz topçusu, hiç beklenmedik bir ateşe başlayınca, iki erkek bir an bakıştılar. Binbaşı Ferid, işte Ruhsâr'ı ilk olarak o gece Mülâzım İhsan'ın gözlerinde gördü, bir daha da unutamadı.

(...oda kapısından önce çekingen bir aydınlık, arkasından elinde karpuz şişeli bir kocaman lâmbayla Ruhsâr görünüyor, yüzüne vuran ışık gözlerindeki maviyi daha arılaştırmış...)

Çamlıca'ya Manastır'lı Salih Paşa'nın ziyaretine gitmeyip, Direkliyalı'ya geldiğine fena halde pişman, bir cıgara daha içti, sonra kimseye duyurmadan yatmaya, odasına çıktı. Oyuna adamakıllı daldıkları için, ötekiler ayrıldığını farketmediler. Karagöz'le Beberuhi, perdede, hâlâ dibeğin başında, ünlü tekerlemeyi tekrarlayıp duruyorlardı:

"Gitti de dibek, yâ kardeş!
Kardeş kardeş yâ kardeş!
Gitti de dibek yâ kardeş!
Kardeş kardeş yâ kardeş!"

İngiliz Generali emrediyor:

"MUSTAFA KEMAL'İ GERİ ÇAĞIRINIZ!"

General Milne, dün Harbiye Nazırı'na yolladığı notada Paşa'nın derhal İstanbul'a getirilmesini istedi.

İstanbul (Özel)

İngilizlerin, Mustafa Kemal Paşa'nın derhal İstanbul'a geri çağrılmasını istedikleri bildirilmektedir.

İngiltere'nin Karadeniz Ordusu Başkumandanı General Milne tarafından dün Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa'ya gönderilen notada Mustafa Kemal Paşa'nın vilâyetlerde dolaşmasının İngilizlerce arzu edilmediği kaydedilmekte ve şunlar ilâve edilmektedir:

"Halihazır itibariyle kesb-i temeyyüz etmiş bir paşanın maiyeti erkânıyla beraber memleket dahilinde cevelânı, efkâr-ı umumiyeyi tâciz edeceği gibi, askerlik nokta-i nazarından dahi mesaisine bence lüzum görülmemektedir. Kemal Paşa ile maiyeti erkânının derhal İstanbul'a avdeti için emir buyurmalarını talep eylerim."

İngiliz generalinin bu telgrafının son kısmındaki derhal kelimesinin altının çizilmiş olduğu müşahade edilmiştir.

7 Haziran 1335

Yıldız Sarayı'ndaki yangın da o gece çıkmıştı.

Binbaşı Ferid, yatar yatmaz, öyle kalın, öyle dağdağalı bir uykuya dalmıştı ki, gözlerini yumasıyla kendisini Gazze Cephesinde bulması bir oldu: İngilizler, yıpratıcı keşif çatışmalarından sonra, hatırı sayılır bir saldırıya geçmiş, olanca güçleriyle yükleniyorlardı. Cephe Komutanı Von Kress Paşa, düşmanı, karşı saldırılarla durdurmak emrini vermişti. Binbaşı Ferid, bir yandan kan ter içinde sahra telefonuna bağırıyor: bir yandan da, çölün taş kum ve güneş olarak en katlanılmaz biçimiyle somutlaştığı bu Allahın belâsı cephede, nasıl olup da dalga şapırtıları, istimbot solumaları işittiğini anlamaya çabalıyordu. Daha garibi, birliğini istenilen anda harekete geçiremediği için, Mülâzim İhsan bey'i gürül gürül azarlarken, sisli bir bulanıklığın arkasından İngiliz ağır topçusuyla birlikte, Hayrunisa'nın seslendiğini duyması: düş mü, gerçek mi acaba?

– Ağabey, hişt ağabey, kalkmayacak mısın?

Az sonra ses, daha açık bir uyarıya dönüşüyor:

– ...sahur vakti, davulu duymadın mı?

Demek, davul! Toparlandıkça, İngiliz topçusunun gümbürtüleri, yerini, Vanikôy'de alçakgönüllü bir sahur davuluna bırakıyor. Mülâzim İhsan bey kayıplara karışmış, gece serin ve durgun. Ölüm telâşıyla geçirdiği bilmem kaç savaş Ramazanı'ndan sonra, yeniden, üstelik düşünde görse hayıra yormayacağı bir Sadrazam yalısında, dinlenmiş ve rahat, sahura kalkmak, inanılmayacak şey!

Hayrun, bal rengi yansımalarla yüzüne gözüne dökülen gür saçlarını, tahin rengi başörtüsünün içine toplamaya çalışıp, sofrada ona kendi eliyle ikramlar yaparken, yattıktan sonra olanları özetliyor: Karagöz'ü çok beğenmiş yabancı konuk-

lar. hele İngiliz. Çin'de mi nerede buna benzer bir şey görmüşmüş ama bununla ölçülemezmiş: bu konuda geç vakitlere kadar söylemişler. Halûk bey onları gece de yalıda 'misafir etmek' istemiş ya, alıkoyamamış: zaten Saray'ın istimbotlarından biri işte o ara çıkagelmiş, niye mi, Halûk bey'i götürmeye tabiî, sebebi yangın, yaaa, gece Yıldız Sarayı'nda, hem de 'Zât-ı Şâhâne'nin ikamet buyurdukları' köşkte büyük bir yangın çıkmış. Halûk bey ondan çağrılıyor; onun gidişi, şu bu, derken, Hayrunisa saate bir bakmış ki sahura az bir şey var, yatmamış artık, ortalığı toplayan kızların başında biraz oyalanıp davulu beklemiş, işitince de ağabeyini uyandırmaya gelmiş!...

Dişlerini bembeyaz ortaya çıkaran o kaygısız gülüşüyle:

– ...fakat, diyor, sen Gülistan'a iftira ettin, asrî kızdır o, Avrupa'da büyümüş ne yapsın, tavr-u-hareketi ona göre. Hem bak, gidinceye kadar döndürdü dolaştırdı sözü sana getirdi, sorgu sual, basbayağı isticvap etti beni, hattâ bir ara ne dedi biliyor musun, ayol dedi, ağabeyin ne kadar da yakışıklıymış, yaaa! Bu Refii beyler Kârun gibi zengindirler haa, sen de bekâr ölmek niyetinde değilsindir zannederim, fikrimce...

Binbaşı Ferid'in çorba kaşığı havada kaldı:

– Kız, dedi, divane misin sen? Ben kim, Sabık Paris Sefîr-i kebirinin kızını almak kim? Bizi orduda tutacakları, şüpheli. Kaldı ki, karının böylesini almak, başlıbaşına bir serencâm...

Hayrun besbelli hesaplarını yapmış, çoktan olumlu bir sonuca varmıştı, her itirazına bir karşılık buldu:

– ...nedenmiş o, bir kere Bayraktar paşazâde Halûk bey'in kayınbiraderine, kim olsa kız verir; saniyen, Gülistan'ın asrîliği bir nakîse değil, bir sebeb-i tercih: harb çok şeyleri değiştirdi ağabey, bey paşa konaklarında artık ne şekilde bir hayat sürüldüğünü sen bir bilsen...

Biliyordu. Daha doğrusu cephede, Mülâzim İhsan bey yaşantısını anlatırken ona bazı aydın çevrelerinden alafranga kesitler çizmişti. Bunlar,

kadınlı erkekli bir sanatçı grubu, şair İhsan Raif hanım'ın Osmanbey'deki apartmanında toplanırlarmış! Eli kalem tutan, kalburüstü kim varsa, aşağı yukarı hepsi: Şahabettin Süleyman, Selâhattin Enis, Halit Fahri, bazı bazı Ruşen Eşref, hatta Ahmet Haşim! İhsan Raif hanım, ince, soylu bir kadın, onlara likörler ikram edip, piyanosunda insanın ruhuna ilkbahar çiçekleri gibi dağılan Gülzâr Peşrevi'ni çalıyor, herkeste duygusal bir dalgınlık, belleği karman çorman eden içli anımsamalar, yalnızlık izlenimleri, sevda acıları. Gel gör ki, Selâhattin Enis'i, yazdığı o çoğu aşırı gerçekçi, bu yüzden basbayağı açık saçık şeyleri, ortalık yerde yüksek sesle okumaktan, vazgeçiremezlermiş bir türlü!

Binbaşı Ferid, Mülâzim İhsan bey'in anlattıklarını asla özümleyemez, o insanları, o çevreyi, o şehri, bildiği ve yaşadığı 'Dersaadet değilmiş de, sanki frenk kitaplarında sözü edilen başka insanlar, başka bir çevre ve şehirmiş gibi alırdı. Oysa geleli savaşın İstanbul'u ne kadar değiştirdiğini, hele Mütareke ve İşgal'in herşeyi nasıl altüst ettiğini gözleriyle görüyor, bu defa da yanlış, hiç tanımadığı, yabancı bir şehre geldiğini sanıyordu: eskiden Aksaray'daki 'malûm' evlerin, Galata, Kuledibi ve Beyoğlu'nun belirli çevrelerinde sürdürülen bir yaşantı, 'merkezden muhite' yayılan dalgalar halinde, bütün şehri kaplamıştı.

...kulakları çınlasın, 'Saraylı Hala'. Hayrunisa'dan söz açıldı mı, 'Bu kız, der, konuşmasını bilmez, en sonra söyleyeceğini en başta söyleyerek, ham armut gibi insanın boğazına tıkılır.' Hak vermemek elde mi? Hemşire iyidir hoştur, lâkin ettiği kelâmın nereye varacağını kestiremez. Şimdi kafasına beni başgöz etmeyi koyup Gülistan Satvet'i de bu işe münasip bulmuş a, incesini aramıyor artık! Tabiatıdır: öylesini değil böylesini arzu edermişim, hiç arzu etmezmişim, umurundan hariç! Öyle ki, beş madalyalı Osmanlı Binbaşısı Ferid Eminönü'yü, paşazade kocasının kayınbiraderi sıfatıyla takdim etmenin muazzam bir densizlik olduğunu, bu keyfiyetin pekâlâ izzet-i

nefisime dokunabileceğini unutuyor. Bilirim, kalbinde bir günâ kötülük yoktur, cürmü ince fikirli olamamak! Yoksa namlı nişanlı bir süvari zabitine kızını verecek müslüman kalmamış mıdır? Kalmamışsa, ne biçim bir zamanda yaşamaktayız? İllâ bir ecnebinin, bir saray mensubunun taht-ı himayesine iltica etmek bir zaruret midir? Ya benim, daha Suriye'de muharebe ederken, ahval-i hususiyeme ait verilmiş kararlarım mevcutsa?

Direkliyalı'dan Köprü'ye dönerken, vapurda, Yıldız yangınının tahribatını uzaktan görmeye çabalıyor, bir taraftan da zihnime âdeta musallat olan bu kabil suallere cevap arıyordum. Hava, bir gün öncekinin aksine, açık ve lâtifti. Buna rağmen, güverteden yangın yerini seçmek, mümkün olamadı.. Ya Müttefik sefinelerinden birisi kapadı rüyetimizi, ya da Karadeniz'e çıkmak üzere hareket eylemiş başka vapurlar. Lâkin yolculardan birisi, Mesu'liyet'te mi Alemdar'da mı, artık hangisindeyse, otuz dört odanın yanıp kül olduğunu okumuş, söyledi, muttali olduk, hattâ Padişah bir kaç dokunaklı kelâm edip 'Memleket yanarken, Yıldız yangınının esamisi mi okunur?' demiş galiba! Elbette okunmaz, vatan herşeyden önce gelir amma, neden öyleyse işgalin tevsiine boyun eğip mitingleri yasak eder, bu kifayet etmezmiş gibi, Kemal Paşa'yı geri çağırırlar? Düşman kavî, celâdet gösteriyor, amennâ ve saddaknâ, lâkin onun kadar kavî olunup celâdet gösterilmezse, galabe çalmak muhal olmaz mı?"

İşin garibi, Binbaşı Ferid'in bu konularda, kardeşinde ya da enistesinde bulamadığı anlayışı, hiç umulmayacak birisinde, Manastır'lı Salih Paşa'da bulabilmesiydi. Garipti ama doğruydu bu, paşa'yı ne hayli ilerlemiş yaşı yanıltabiliyordu, ne de etiyle kemiğiyle tepeden tırnağa bir Abdülhamid Paşası olması: olayların zincirlenişindeki iç etkenleri şaşırtıcı bir açıklıkla seziyor, her görüşmelerinde Anadolu'da örgütlenecek bir direnişin doğurabileceği olasılıkları Binbaşı Ferid'le tartışıyordu. Son defa ondan elde bırakılan birliklerin

yurt yüzeyindeki konumunu sorup öğrenmiş, sonra Fatih'teki konakta, bir elinin avcuyla masaya yaslanıp, öteki elinin işaret parmağıyla görünmeyen fakat sanki orada, odada bulunan İttihat ve Terakki ileri gelenlerini azarlaya azarlaya:

"– ...felâketin sebeb-i aslîsi siyasettir, demişti, ordu yekpâre olarak bir siyasetin müdafii oldu mu ne kadar müessir bir silâh ise, bünyesinde siyasî tefrikaya sebebiyet verildi mi, o kadar ehemmiyetli bir âmil-i hezimettir. Cennet-mekân Abdülhamid-i Sâni, orduyu ıslah eylemiş, iradesi altında yekpâre bir kudret haline getirmişti. İttihatçı rüesası, evvelâ bu yekpâreliği, bilâhare silsile-i merâtibi altüst eylediler, binnetice..."

Binbaşı Ferid, buna benzer sözleri, Enver Paşa'nın Çanakkale'ye kadar gelip, başarının asıl sahibi 19. Fırka Komutanını ziyaret etmediği günün akşamı, Komutanı Mustafa Kemal bey'den de dinlemişti, söyleyenle bir heyecan ve amaç yakınlığına girmesine bu kadarı yetiyor, hele elinde karpuz şişeli kocaman lâmbasıyla açılıveren bir kapıdan giren o genç kadının solgun görüntüsü, bu yakınlığı elle tutulur bir somutluğa kavuşturuyordu. Bu nedenle, daha o sabah vapurda kararını vermişti: bir iki gün içinde Çamlıca'ya gidip Salih Paşa'yı görecekti. Bu arada, tabiî Ruhsâr'ı da.

Göremedi. Olayların gelişmesi, tasarladığının tersine, onu daha o akşam Çamlıca'ya değil, Kasımpaşa'daki Acem'in tömbeki, demli çay ve soğuk tütün kokan kahvesine sürükledi. Çünkü, otele gelir gelmez, eline Doktor Hayrullah'ın bırakmış olduğu bir pusulayı tutuşturdular, buluşmayı o istiyor, Bahriyeli Binbaşı Muhiddin bey'in de orada olacağını belirtiyordu. Binbaşı Ferid, daha gitmeden buluşmanın Kasımpaşa'daki örgütlenmeyle ilgili olduğunu anlamıştı, Bahriyeli Muhiddin bey'in hazır bulunması bunu zaten belli ediyordu ya, doğrusu birdenbire oldukça çapraşık işlere bulaşacağını kestirememişti. Oysa öyle oldu, o nedenle Çamlıca'ya yapmayı tasarladığı ziyaret kendiliğinden ertelendi.

Doktor Hayrullah, nargilesinin derinliklerinden akla durgunluk veren gurultular çıkararak, önce durumu açıklıyor: Kaymakam Hüsamettin bey, Teşkilât-ı Mahsusa'nın Sütlüce'deki debboylarından birisinde duran silâh ve mühimmatı, gizlice Kasımpaşa'daki Saim Tayyar bey'in evine nakletmeye karar vermiş! Mütareke anlaşması, mevcut bütün silâhların Müttefiklere teslimini gerektirmiyor mu, Harbiye Müsteşarı Miralay İsmet bey, Teşkilât-ı Mahsusa'nın elindeki silâh ve cephanenin ortaya çıkarılması, hattâ devredilmesi için Hüsamettin bey'i sıkıştırıyormuş! Oysa bu silâhların saklanması, Anadolu'da kendiliğinden başlamış görünen direnme hareketine ilerde çok faydalı olabilir, onun için...

Doktor Hayrullah boncuk gözlerini kırpıştıra kırpıştıra:

...Saim Tayyar bey'i tanırsın, hayır mı, ulan sen kimi tanırsın öyleyse? diyor: Cemiyet'çidir, Meclis'i Meb'usan zabıt ketebesinden, ketum, fevkalâde şayan-ı itimad bir zat! Evinin hususiyeti şurada ki, hem nisbeten meskûn mahallerden uzak, hem de adamakıllı geniş bir bahçesi var, üç dönüm falan! Bahçede bazı yerleri hazırlattık, bütün mesele nazar-ı dikkati celbetmeden esliha ve mühimmatı oraya intikal ettirmekte...

Kıkırtılı çocuk gülüşüyle üç çenesini kat kat dalgalandırıyor:

– ...elbette keyfiyet, Mabeyn Kâtibi Halûk beyefendi'nin şâhâne yalısında oruç bozmaya benzemez, gayetle muhataralıdır, artık tehlikeyi göze almak farzoluyor... Ne dersin?

Binbaşı Ferid onu dinlerken bıyıklarını sıvazlıyor, fosur fosur cigara içiyordu. Yalancıktan, kızmış gibi sordu:

– Ne diyeceğimi tahmin ediyorsun acaba?

Arkasından, en olağan sesiyle ekledi:

– ...bu gece mi?

Doktor, nargilesiyle önemli bir duman alışverişine girmiş, ortalığı sise boğmuştu. Onun yerine Bahriyeli Muhiddin bey cevap veriyor:

– ...gününü tesbit etmedik, daha doğrusu

Hüsamettin bey'in iş'ârını beklemekteyiz. Kayıkçılar Kâhyası Osman ağa'yla temas kurup adam temininе uğraşıyor, debboydaki silâhlar haylidir, üç beş kişiyle nakli muhal değilse bile müşkül. bu Osman ağa Enver Paşa'nın has adamlarından olup...

Binbaşı Ferid, kahvenin dumanlı karanlığında büzülmüş ışıkların yıldırıcı ateş çiçekleri halinde gelişip irileştiklerini, çevrelerine kızıl, altın sarısı ve kalay beyazı kıvılcımlar püskürterek çevreyi bir uzay ışıltısıyla sardıklarını sandı. Buna benzer bir ışık yığılmasına bir kere de, Şişli'deki evinde Kemal Paşa'yı ziyaret ettiği o yağmurlu gecede, tanık olduğunu hatırlıyordu. Kahvenin sallanan peykeleri, masalar, iskemlelerin eğri büğrü bacakları, nargileler, hattâ çevredeki masalarda eskiyen gece müşterileri, göz kamaştırıcı sarsılmalarla, ışık yaymaya koyulmuşlardı sanki. Her an parıltı daha keskinleşip yoğunlaşıyor, çıldırtıcı bir magnezyum şenliğinde eşyalar ve insanlar handiyse eriyip kayboluyordu. Binbaşı Ferid, ikisi aynı kapıya çıkan iki yönlü müthiş parolasını yeniden bulmuş, tesbih çeker gibi içisıra tekrarlamaya başlamıştı: "– Ya yeneceğiz, ya yenilmeyeceğiz."

Doktor Hayrullah, buluşmanın ikinci amacını o sırada açıkladı:

– ...İzmir'in işgali Rumları azdırdı, rahat durmuyorlar: Tatavla, Papazköprüsü, Ferikköy civarının palikaryaları içip içip Kasımpaşa'ya iniyorlarmış! Hadlerini bildirmek bir zaruret-i hâl ama, mahallî polisten hayır umma, adamlar emir kulu! Onun için Kasımpaşa'lı bazı delikanlıları, Saim Tayyar bey'in bahçesinde silâh ve bomba tâlim ettirerek, yetiştirmeyi düşündük: bu işi, Muhiddin bey'le sen, münavebeyle yapacaksınız, haftada bir iki gece...

Sonra onun Vanikköy izlenimlerini dinlediler: Kemal Paşa'nın geri çağrılması olasılığı onları şaşırtmadı, bu arada General Milne'nin Harbiye Nezareti'nden bir notayla bunu 'resmen' istediğini, Nâzır Şevket Turgut Paşa'nın ağlamaklı bir cevap-

la yetinmeyerek, o günkü bakanlar kurulu'ndan çıkar çıkmaz 9. Ordu Müfettişliği'ne telgraf çekip Paşa'yı geri çağırdığını saptamışlardı. Yalnız Mustafa Kemal Paşa, eğer bildikleri Mustafa Kemal Paşa ise elbette geri dönmeyecek, bu yüzden durum besbelli daha gerginleşecekti.

Doktor Hayrullah, (*) söz kadınlara gelince bütün hergeleliğini takınmıştı. Ismarladığı bilmem kaç yüzüncü çayı inanılmaz bir şenlik havası içinde şıngır mıngır karıştırırken, bir ara:

– ...ben senin yerinde olsam, enayilik etmeyip Gülistan Satvet'e sokulurum, dedi. Karı hâzâ kaltak, lâkin girmediği muhit yok, sabahtan akşama yetmiş kapının ipini çekiyor, malûmat küpü mübarek...

Yine gerdanı o kıkır kıkır gülüşüyle muhallebi gibi titredi:

– ...hem de, dedi, fevkalâde câzip ve müstesna bir küp! İşgal Karargâhındaki İngiliz zabitleri anlata anlata bitiremiyorlar, tadından yenmiyormuş...

Fakat asıl söyleyeceğini birdenbire ciddileşip sonra söyledi:

– ...İngilizlerle Fransızların her hususta mutabık olmadıklarını istihbar ediyoruz. İngiliz Karargâh-ı Umumisi'nde iyi kötü ben varım, lâkin Fransızların nezdinde şayan-ı itimad bir istihbarat menbaımız yoktur. Gülistan Satvet vasıtasıyla bu Fransız zabitine hulûl edebilirsen...

Binbaşı Ferid, kalın kalın güldü:

– Hangi Fransızcayla oluyor bu?

– Canım sen kadınla işini uydur, gerisi kolay!

Açıklayamıyordu ama, Binbaşı Ferid'in istemediği buydu: kadınla işi uydurmak! Hayrunisa'ya karşı çıkışının da, Doktor Hayrullah'a engeller çıkarışının da arkasında, o kapıyı aralayıp elinde karpuz şişeli kocaman lâmbayla içeri giren mavi gözlü genç kadının nazlı görüntüsü yatıyordu. Ruhsâr hayalinde öyle vazgeçilmez bir eş haline gelmişti ki, Kalyopi türünden gündelik hovar-

(*) Bkz: "Yaraya Tuz Basmak," roman, Bilgi Yayınevi.

dalıklar dışında, hiç bir kadınla içten bir yakınlaşmayı benimseyemez olmuştu artık. Bazı bazı bütün savaşı bu amaçla, sırf ona kavuşmak için yaptığına, sağ sâlim dönüşünün bilinmez hangi güç tarafından omuzlarına yükletilmiş onu mutlu kılmak görevinden ileri geldiğine basbayağı inanıyordu: karanlık bahçelerde öyle yalnız unutulmuş, altın sırmalı mavi bir kuşcağıza gönül vermek çok mudur?

Silâh ve mermileri, Saim Tayyar bey'in avlusundaki gizli depoya umduklarından kolay aktardılar. Hüsamettin bey, 'emanetleri, Sütlüce'den Kasımpaşa'ya bostan kayıklarıyla taşımayı, kara yolundan daha güvenli bulmuş. Kayıkçılar Kâhyası ile anlaşarak üç kayık, yeterince de adam sağlamıştı. Gümüş kuyruklu yıldızların pır pır uçuştuğu, ezilmiş yosun ve çiğ midye kokulu bir Haliç gecesiydi o gece, deniz kıyı ışıklarıyla boydan boya teyellenmişti. Sahur öncesinin olağan telâşı arasında, kayıklar, deniz devriyelerinin dikkatini çekmeden Kasımpaşa'ya yanaştılar. Daha doğrusu, yanaşmışlar. Binbaşı Ferid, Saim Tayyar bey'in bahçesi çevresinde, Bahriyeli Muhiddin bey'in getirdiği semt delikanlıları ile pusuda bekliyordu. Silâh ve mermi sandıklarını, sebze ve meyve küfelerinin altında kıyıdan eve getirecek arabalara karışan görüşen olursa meydana çıkacaklar, gerekirse vuruşacaklardı. Gerekmedi. Sadece beygirlerden birisi tökezledi, kaldırdılar, o kadar. Sahurdan bir saat sonra her şey bitmiş, kayıkları kıvılcımlı, gözleri böcekli birtakım gölge adamlar, yaz gecesinin hızla çözülen yumuşak karanlığına dağılmıştı. Binbaşı Ferid, yatağına girdiğinde sabah ezanları okunuyordu.

Sırtısıra yaşadığı olayların etkisinden mi, Ramazan perhizini biraz sıkıca tutmasından mı nedense, içinde kuruluveren bir cinsel gerilim onu uyutmadı. Yorgunluğun, heyecan sonrasında bastıran durgunluğun koyulaştırdığı uykuyu, sık sık, beklenmedik kadın görüntüleri bozuyor, hele tutkusal sevişme anlarının yıldırıcı bir çabuklukla birbirini izlemesi onu, uykuyla uyanıklık ara-

sında, gizli zevklerle dolu çarpıntılı bir dalgınlığa sürüklüyordu: bir kere Kalyopi! Kaç bir kere? Altın sarısı bir ışık çağlayanı olarak, çırılçıplak, birer birer göğüslerini yakalayıp, bileziklerini şıngırdata şıngırdata, ağzına dolduruyor. Hem de nasıl, öldüresiye bir oburlukla! Sonra Şam'daki Dürzî dilberi, hani havuzlu salonda sedire uzanmış, nargile içen. Onun ellerini bir çırpmasıyla, Binbaşı Ferid'in çevresini, on bir on iki yaşlarında küçük fahişeler sarıyorlar, boncuklu giysileri, rastık ve düzgünleri, acayip gelişmiş kalçalarıyla ne kadar kadınsa bunlar, kabardı kabaracak göğüsleri, fuhşun kirletemediği gülüşleriyle o kadar çocuk! Sonra Gülistan Salvet, evet o, gelincik alına boyanmış dudaklarını büsbütün kapatamıyor ne hikmetse, yürek biçimi bir kızıllığın ortasından iki ön dişi loş bir pembelikle adamı hep çağırıyor, nereye? Binbaşı Ferid'in en çok çarpıldığı, Şam Genelevi'ndeki küçük orospuların, Arapça gülüşmelerini birbirine zincirleyerek, eteklerini kaldırıp kaldırıp oralarını göstermeleri! Bir de o görüntü: iki göğsünün arası gül dövmeli Dürzî dilberi, vücuduna birisi ön, birisi art tarafından kenetlenmiş iki erkekle, boğuşurcasına sevişiyor. Binbaşı Ferid, ufak kızlarla değil, onunla 'çıkmak' istediğini anlatınca, yarım yamalak Türkçesiyle ona bir adamın yetmediğini daima iki adamla 'çıktığını' söylememiş miydi? Kaltağın böyle katmerlisi nerede görülmüştür?

Ertesi gün öğleye yakın bir uyanıyor ki, her yanı batırmış, hem asabı bozuluyor, hem utanıyor; asabının bozulması besbelli mübarek Ramazan günü başına böyle bir rezilliğin gelmesinden, peki utanması neden? Hep böyle olmaz mı, ne vakit içgüdülerine yenilse bir büyük utanç gelir ardından, ezer bitirir onu, dip bucak arınmaları gereksinir, içini dışını adamakıllı temizlemeyi, iyice arı bellediği kişilerle görüşmeyi: bu sefer de öyle oldu, ilkin telâş telâş Galatasaray Hamamı'na yollanıp o kalın buğu, kaynar su, yankılı kubbe, sıcak mermer ve sabun köpüğü cennetinde bir gusül abdesti aldı, ikindiye doğru ise Beşiktaş'a ine-

rek, ilk rastladığı vapura Üsküdar için bir bilet: içini de temizlenmiş duyması, tanıdığı varlıkların en temizi saydığı Ruhsâr'la görüşmesine bağlıydı, hiç değilse ona şu anda öyle geliyordu. Fatih'teki konaktan son defa ayrılırlarken, akşam karanlığını yanardöner bir aydınlığa boğuveren pırıltılı sesiyle ne demişti ona:

Cuma günü Çamlıca'ya yazlığa taşınıyoruz. Oraya da bekleriz sizi. Bağlarbaşı'ndaki Mevlevihane'den sonra, Kısıklı'ya doğru bir konak vardır. Kapısı bütün taflanlar içinde...

Yanaklarında hafif bir utanç pembeliğiyle, sözlerini:

"– ...paşa babam, diyerek nasıl bağlamıştı, ancak sizin sâyenizde biraz can buluyor da!...

Manastır'lı Salih Paşa'nın, Plevne kuşatması, II. Abdülhamid'in devlet yönetiminde İttihatçılara üstünlüğü, Yunan işgaline karşı Kuva-yı Milliye'nin nasıl başarı kazanabileceği gibi çok sevdiği konular, gerçekte bütün yaşantısını saran tek ve önemli konuyu perdelemekten başka bir şeye yaramıyordu:

Oğlu Mülâzım İhsan bey'in ölümü!

Paşa üç kere evlenmiş, ilk karısından çocuğu olmamış, ikincisinden olanlar yaşamamıştı. "Takdir-i ilâhi" demedi, ilerlemiş yaşında olsun bir "hayr-ül-halef" edinmek için, bir daha evlendi. Üçüncü karısı bir oğlan doğurunca, sevinçten çıldıracaktı, az kalsın: artık oğlu da "asker ocağı"na girebilir, babasının onurlu adını ve şanlı anısını, kışlalar ve savaşlar boyunca sürdürebilirdi.

Öyle olmadı ki! Duyarlığı hastalık derecesinde yüksek, gerçekle bağlantısı zayıf, ürkek bir çocuktu İhsan, kavgadan gürültüden tun tun kaçıyor, babasının Selâmlığı velveleye vererek anlattığı Plevne savaşı öyküleriyle hiç ilgilenmiyordu. Var mıydı yok muydu kitaplar, geç saatlere kadar okumak, defter aralarına, kitap kenarlarına 'manzumeler' karalamak! Belki bu nedenden, Askerî Rüştiye'de hiç başarılı olamadı, hastalandı hattâ, ağır zatürree geçirdi, ister istemez aldılar; bir süre konağa öğretmenler geldi gitti (Fransızca,

hesap, hendese vs...), arkasından bir tanıdığın 'tavassutuyla' Mercan idadisi'ne verdiler.

İhsan'ın, babasından korka korka saçlarını uzatması, favoriler bırakması, adını İhsan Nejad'a çevirip edebiyat çevreleriyle ilişki kurması, bundan sonradır. Salih Paşa, oğlundan, çıka çıka bir kalem efendisi, daha da kötüsü elinden eski Servet-i Fünun dergileri düşmeyen bir şair 'yâni efendim, bir lâfebesi... çıkacağını gördükçe 'hicâba garkoluyor, bu eyilimi ne yapsa ne etse önleyemediğinden çareyi görmezlikten gelmekte buluyordu. Savaşın patlamasını, patlayınca da İhsan'ın -ancak onun gibi tutkusal ve düşçü olanların yapabileceği bir atılımla- o sıra devam etmekte olduğu Mekteb-i Hukuku bırakarak 'gönüllü' yazılmasını, bu yüzden basbayağı minnet ve şükranla karşıladı.

Geçen ziyaretlerinden birinde, kaygılarının için için gelişmekten geri durmadığını içtenlikle Binbaşı Ferid'e açmış, bu defa da, duygusal yaradılışlı oğlunun askerliği ağzına yüzüne bulaştırıp şerefini iki paralık edeceğinden korkmaya başladığını açıklamıştı:

"– ...zayıf nahif bir çocuk, musiki ile gaşyolmaktan, hôd-be-hôd manzumeler karalayıp Cadde-i Kebir'deki rüfekasına inşad etmekten gayrı elinden iş gelmez, icâbât-ı askeriyeye intibakı bana gayr-ı mümkün görünüyordu..."

Binbaşı Ferid, Mülâzim İhsan'ın adını cephede ilk sefer öyle bir münasebetle duymuştu ki, babasına anlatsa, onuruna aşırı derecede düşkün olan Paşa'nın mutlaka yüreğine inerdi: İngilizlerin, cephe gerisinde yaptıkları yığınağı gizlemek amacıyla, şaşırtma saldırıları yapıp cepheyi hırpaladığı günler. Tilki Nuri, alnından çenesine hergele bir ünlem işareti gibi upuzun inen burnundan ateş saçarak, Alay Komutanı'na 'muhallebi çocuğu' bir ihtiyat zabitini rapor ediyor: Bu genci onun taburuna vermişler, birliklerdeki subay kıtlığı malûm, tutmuş bölüklerinden birisine komutan yapmış! Yapmaz olsaymış keşke, ne komuta yeteneği, ne cephe idraki, ne zapt-ü rapt!

Herifçioğlu zabit değil, Hilâl-i Ahmer meleği: her ölen neferle ölüyor, her vurulan neferin yediği mermi, onun vücudunda! Hele İngiliz tayyarelerinin son bombardımanında tabur kademesinin emirlerine gösterdiği itaatsizlik, Tilki Nuri'yi zıvanadan çıkarmış. Alay Komutanı'na:

"– ...ya alın bu herifi benim başımdan, diye diretiyor, ya da Divan-ı Harbe sevkine tevessül edelim!"

Binbaşı Ferid, biraz Tilki Nuri'nin tezcanlı, kibar takımına doğuştan öfkeli tabiatını bildiğinden, daha çok merakının itişiyle, Mülâzim İhsan'ın kendi taburuna atanmasını sağlıyor: ufak tefek, ince yapılı, yumuşak bir adam bu; dalgalı, Balkan sarışını saçları alnına düşüyor: çerçevesiz, mercekleri ince altın saplarla kulaklarına tutturulmuş, zarif gözlükleri var. Her sabah, siperlerde kan gövdeyi götürse sinekkaydı traşını olur, komutanına saygıda kusur etmez, efendiden bir genç, gerçek bir 'kişizade. Tek fakat çok önemli kusuru, savaş gerçeğinin kesinlikle farkında olmayışı! Böyle bir zabiti birlik komutanı atamak. Binbaşı Ferid'e 'muhataralı' göründüğünden, taburun 'ikmal subayı' yapıyor onu, yanıbaşında alıkoyuyor, galiba en doğrusu da bu!

Manastır'lı Salih Paşa'nın oğlunun askerliğine ilişkin kaygıları çok yerindeydi, gerçeğin özünü yansıtıyordu, fakat Binbaşı Ferid'in dili bunu doğrulamaya bir türlü varmadı. Gerçeği söylemek, ömrünün son yıllarını yaşayan bu yaşlı Osmanlı paşasını, görmezliğinden kalleşçe faydalanarak, alnının ortasından tabancayla vurmak gibi geliyordu. O yüzden her gelişinde biraz daha süsleyip püsleyerek, yeni yeni ayrıntılar ve incelikler katarak, aslına hiç mi hiç uymayan bambaşka bir Mülâzim İhsan görüntüsü çizdi ona, ısrarı ve sözlerinin tutarlılığı ile inandırdı da, o kadar ki artık Salih Paşa oğlundan söz ederken, ona bile rahat rahat:

"– ...mahdumun, diyebiliyordu, seciye-i aslisi cephede meydana çıktı, ailesine mahsus şecaat

ve feragatle muharebe ederken, göğsünden vurularak şehit düşmesi...

Binbaşı Ferid'in, Salih Paşa'nın yazlık konağını bulması, hiç de zor olmuyor. Üsküdar'da bindiği arabanın, sakalları sinekli arabacısına, nereyi aradığını tarife kalkışır kalkışmaz, (Mevlevihane'den yukarıya, Kısıklı'ya doğru, kapısı taflanlar içinde köşk...), gırtlağında eğreti duran kalın bir sesle, adamın cevabı hazır:

– Manastır'lı Salih Paşa'nın konağı değil mi?

Sahiden de, parmaklıkları yeşile boyalı demir kapıdan başlayarak, bahçenin epeyce içlerindeki konağa kadar uzanan, çakıltaşı dökülmüş ince yolun her iki yanında, sık dikilmiş taflanların saltanatı. Konak, Koca Reşit Paşa döneminin o yarı Avrupa yarı Osmanlı yapılarından, üç katlı, epeyce harap ve bakımsız, yine de gösterişli; onu çepçevre saran bahçeyse, anlaşılmaz neden böyle bütünüyle kendi haline bırakılmış: köşe köşe, yaz başlangıcının zengin ve ısırıcı yeşilliği, küstah ve genç yaprak kalabalıkları olarak patlıyor; asıl binanın iki yanında kuru havuzlara ve havuzların hemen yanıbaşındaki kameriyelere doğru daha seyrek, daha bol çiçekli, daha alçak boylu bitkilere dönüşerek yayılıyor. Her yan öyle sessiz ki, insan kulak kesilse, dallara, yaprak uçlarına yürüyen özsuyun fısıltısını işitecek!

Binbaşı Ferid, kapının çıngırağıyla birlikte, savaş boyu düşünü kurduğu o doyulmaz barış anlarından birisini yaşamaya başladığını içinde duydu. Salih Paşa'yla Ruhsâr, sağdaki kameriye'de oturmuşlardı: Paşa, herzamanki gibi dik ve kuru, Ruhsâr, herzamanki gibi zarif ve uçucu! Ağaçlardan üstlerine arasıra kuş cıvıltıları dökülüyor; vazgeçilmez semâver köşede hazır, iftar'ı bekliyordu.

Kitap okuyorlarmış! Von Der Goltz'un Plevne kuşatmasıyla ilgili eseri var ya, hani Mehmed Tahir bey'in çevirdiği canım, Paşa, Şûra'yı Devlet azasından Vakkas Süreyya Beyefendi sayesinde, nihayet bir nüshasını elde edebilmiş, yıllardır merak ettiği kitabı Ruhsâr'a okutarak dinliyormuş.

Binbaşı Ferid, Paşa'nın açıklamalarını "evet Paşam"larla geçiştirip, bıyıklarının çalı çırpısı üzerinden kocaman kocaman Ruhsâr'a bakıyor: başörtüsü altındaki saçlarının sarı, ama ne sarısı (iğde kabuğu mu, kükürt mü, kınalı yapıncak mı?) olduğunu çıkarmaya çalışıyordu. Ruhsâr'ın yüzünde belli belirsiz bir gülümseme, bakışlarında o açık deniz enginliği ve ferahlığı. Hiç bir şey söylemeden, usulca başını çevirip, Bağlarbaşı tarafından uçurulduğu besbelli iki uçurtmaya dalıyor, havadaki pırpırlı neşelerine, sağa sola salınışlarına imrenilecek özgürlüklerine ve başıboşluklarına! Binbaşı Ferid'le bakışları, uçurtmaların üzerinde birbirleriyle buluşuyorlar.

Salih Paşa, hâlâ Von der Goltz'un kitabında:

– ...Alamanın askerlik ilmine vukufu münakaşa edilemez Binbaşı, lâkin hadisatın tarz-ı cereyanını lâyıkıyla tesbit eyleyebildiği şüpheli. Kanaat-ı âcizâneme göre, Romanya Kralı Carol'un üç piyade, bir süvari fırkası ve 108 adet topla Ruslara iltihakından sonra, Osman Paşa'nın yapabileceği...

Binbaşı Ferid, Bi'r-üs-sebi'deki hastahanede malaryadan yatıyor. Yıldırıcı titremeler geçince alevden bir zar gibi vücudunu saran ateş, solumasını ve yüreğinin vuruşunu hızlandırmış, bakışının yoğunluğunu hiçe indirgemiş. Başucunda, Mülâzim İhsan bey: 'ikmal' için cepheden üsse gelmiş ya, komutanını ziyaret edeyim demiş. Herhalde oyalamak amacıyla ona (yoksa kendine mi?), olmayacak bir şeyi, karısını nasıl tanıdığını, nasıl evlendiğini anlatmaktadır. Gözlükleri pencerelerden yansıyan ışık kırılmalarıyla çevresine gökkuşağı renkleri saçıyor. Sesinde, giderilmez özlemler, çaresizliğin verdiği eziklik.

Cenab'ın şiirlerine, en çok da 'Yakazat-ı Leyliyye'ye düşkün olduğundan fırsat buldukça okur.

'Tâ uzaklarda işte bir piyano
Onu bî - şüphe bir kadın çalıyor
Mûsikîden cevâb-ı ye's alıyor
Dinle ey rûhum işte ağlıyan o...

mısralarını tekrarladıkça gözlerinin önünde genç bir kadın imgesi belirirmiş: arı mavi gözleri dünyaya ulu şefkatler ve derin sevgilerle açık. sesinin titreşimleri kristallerden edinilmiş. kınalı yapıncak sarışını. ince. nazlı bir genç kadınmış ki bu. mevsimine. ayına. gününe. hattâ saatine göre olgun ve anlayışlı. uçarı ve hoppa. acımasız ve kıyıcı görünebilirmiş! İhsan az mı kafa yormuş üstünde. az mı düş kurmuş. kalemini eline alsa şimdi o şiir kadının gözü kapalı resmini çizmesi. işten bile değil!

Bir akşam. ihtiyat zabiti çıktığının akşamı. büyük analığının yoksul akrabalarından bir uzak teyze geliyor onlara. gece yatısına. yanında kızı: aman Allahım. o arı mavi gözler. o kınalı yapıncak sarışınlığı. o kristal tınlamalı ses. hepsi onda! İhsan bey. Ruhsâr'ı işte böyle görür görmez tutuluyor. ilk fırsatta heyecanını yenerek yöneltiği soru "– Piyano çalmasını bilir misiniz?" oluyor elbet. Bak şu işe. aklına geldikçe hâlâ utancından kızarır. Ertesi sabahtan tezi yok. annesini öyle sıkıştırıyor. kadıncağızın iki ayağını öylesine bir pabuca sokuyor ki. cepheye hareketinden iki gün önce. Manastır'lı Salih Paşa'nın rızasıyla evleniyorlar.

Mülâzim İhsan bey. ancak çok yalnızların göze alabileceği bir zalimlikle ateşler içinde yanan Binbaşı Ferid'e. karısına son mektubuna eklemeyi düşündüğü bir şiirden mısralar da okumuş. onun belleğine Ruhsâr'ın görüntüsünü Kütahya mavisi bir nakış gibi ince ince işlemişti:

"Sevgilim.. gölge. her taraf gölge
Sana da düştü reng-i ye'si şebin
Gölgelendi senin de reng-i lebin
Sen bile başladın görülmemeye..."

Fakat Binbaşı Ferid. cephe söyleşileriyle içinde elle tutulur somutluklar kazanmış Ruhsâr hayalinin ne kadar gerçeği yansıttığını. Mülâzim İhsan o korkunç biçimde şehit olduktan sonra. karısının. onun cüzdanından çıkan fotoğrafını gö-

rünce anladı. Cadde-i Kebir'in en ünlü fotoğrafçılarından Foto Apollon'da çekilmiş, sarı ipek kâğıda basılı, rüya gibi bir resimdi bu, fotoğrafhane'nin yapay ev dekoru içinde, dal inceliğinde bir genç kadın, iki parmağını şakağına dayamış düşünüyordu. Öyle saydam, öyle buğudan ve düşten yapılmış bir görünüşü vardı ki, aslında et ve kemik olarak var olmadığı, merceğin bir şiir imgesinin, bir ruhun resmini çekmiş olduğu, pekâlâ sanılabilirdi. Binbaşı Ferid fotoğrafı kendi cüzdanına koydu, bütün Suriye çekilişi boyunca göğsünde taşıdığı gibi, dönüşünde, Mülâzim İhsan'ın öteki emanetleriyle birlikte Salih Paşa'ya geri vermedi. Veremedi. O resmin handiyse kalbine değdiğini hissetmek, içine mutluluğu andırır, renkli, parlak ışıklı, göz kamaştırıcı izlenimler dolduruyordu: şu durduğu yerde duramayan allı yeşilli uçurtmalar gibi.

Salih Paşa dönüp dolaşıp günlük olayların tartışmasına gelmişti ya, öfkeli bir hayretle görmeyen gözlerini kırpıştırarak:

– ...Esat Paşa'yı, diyordu, Kütahya'ya nefyetmişler ha? Taaccüp ettim, ziyadesiyle taaccüp ettim: hadi İngilizler Bekiraga Bölüğü'nde ne kadar İttihatçı varsa Malta'ya sürdüler diyelim, bizimkilere ne oluyor?

Ya da, kupkuru yüzünde ince bir kesik gibi açılan kansız bir gülümsemeyle, Batı Anadolu'da oluşan Kuva-yı Milliye'nin Yunanlılara karşı ilk başarılarını övüyordu:

– ...şayan-ı hayret! Aydın'da münhezim olmuşlardı, Bergama'da uğradıkları mağlubiyet buna inzimam ediyor, gazete havadislerine bakılırsa Menemen istikametinde ric'ata mecbur olmuşlar, hattâ İzmir'e yeni gelen Yunan Kumandanı General Nieder...

Oysa Ruhsâr'la Binbaşı Ferid, tek kelime konuşmadan, sadece gözgöze bakışarak, birlikte duygulanmanın en tatlı, en heyecan verici söyleşilerinden birisini geliştiriyorlardı. Binbaşı Ferid savaşın, demek ölüm tehlikesinin olmadığı, dinlendirici bir yaşantıyı denemekteydi. Bunun da

savaş, demek ölüm tehlikesi kadar irkiltici bir gerilim doğurması, onu şaşırtıyordu. Durup durup:

"– İşte böyle Maviş hanım, diyordu, sizi ilk defa Fatih'teki konakta görmüş olmakla, yeni tanımış değiliz: âşinalığımız bir hayli eskidir. Bi'r-ûs-sebî'deki çöl akşamlarına kadar uzanır....

Bazan başka bir şeyi, gereğince kullanılamamış gençlik yıllarının gizli kalmış bir özlemini dile getiriyordu:

"– Ah Salih Paşa olmasaydı da, sizinle şu taflanların arasında yanyana dolaşıp, hayaller kursaydık!...

"– Hayaller mi? Acaba neye dair, beyim?"

"– Elbette, istikbâlimize!..."

Ruhsâr'ın karşılıkları onun imâlarından daha az duygusal değildi hani: kadınlara özgü yaklaşımlarla geçmişle geleceği bambaşka bir yoruma bağlıyor, bazı olasılıkları şimdiden gerçekmiş gibi alıp olayların akışını sanki hızlandırıyordu:

"– ...benim size âşinalığım yeni midir sanırsınız? İhsan bey, cepheden yazdığı mektupları medh-ü-senânızla doldururdu. İzâhından bugün dahi âciz kaldığım bir hiss-i kabl-el-vuku bana derdi ki, bir gün karşılaşmamız yazılmıştır, mukadderdir."

Ya da daha içten, daha yakın, adamakıllı umut verici sözler:

"– ...Çamlıca'da mehtâp hiç bir yere benzemez, bir gece kalsanız da, oturup bülbülleri dinlesek: vahşî lâkin ziyadesiyle müessirdirler, sadece onları dinlemekle sanırsınız ki insan cümle günahlarından pîr-ü pâk olur...

İftar saatine kadar, bu sessiz söyleşi böyle uzar gider:

"– Maviş hanım?"

"– Efendim beyim?"

"– ...bir tebessüm lütfetseniz?...

RAMAZAN-I ŞERİF MÜNASEBETİYLE BÜYÜK MÜSAMERE

Şehzadebaşı Şark Tiyatrosu'nda 100 kişilik büyük program var.

Üç kumpanya birlikte, sahnede 100 kişi olarak yarın akşam Şehzadebaşı'nda Şark Tiyatrosu'nda, müessis bünyan saltanat cennetmekân firdevs âşiyân Osmangazi, tarihî piyes, altı perde.

Elbiseleri müzeden, kılıç kalkan, cirit oyunları, tarih-i kadim çalgı, aslına mutabık sahne dekorları, meşhur komik Fahri bey tarafından Aydın'lı Sarı Efe, millî oyun, dört perde.

Kantolar vesaire.

Şehzadebaşı'nda Ferah Tiyatrosu'nda:

Komik Hasan efendi!

Bu akşam, "Şeytan Mağaraları" yahut "İffet-i mücessem," feeri oyun, 4 perde.

Mösyö Ospanof'un büyük varyete kumpanyasından yeni numaralar ve sinemada yeni filmler.

Şehzadebaşı'nda Millet Tiyatrosu'nda:

Komik Naşit bey idaresinde bu akşam "Suzan Fernan," cinaî dram.

Leblebici kuartetosu, kantolar, büyük cambaz kumpanyası. Ayrıca Mösyö Pozyor ve Matmazel Kamelya tarafından taaccübe şayan envai cimnastik hünerleri icra olunacaktır.

12 Haziran 1335

1960

temmuz

İZMİR'DE HARB OKULU BİR İHTAR YÜRÜYÜŞÜ YAPTI

Bazı DP'lilerin yapacakları haber alınan nümayişe katılanların ezileceği açıklandı

İzmir (Özel)

722 T parolasıyla Millî inkılâp aleyhine DP'liler tarafından dün saat 14'de Tepecik semtinde yapılacağı öğrenilen protesto nümayişi için şehrimizde sıkı emniyet tedbirleri alınmış, fakat nümayiş için harekete geçilememiştir.

DP'lilerin yapmayı tasarladıkları bu nümayişlere mukabele etmek maksadıyla dün öğleyin Hava Harbokulu öğrencileri ve subayları bir ihtar yürüyüşünde bulunmuşlardır.

Saat 13'de Konak Meydanı'nda toplanan Hava Harbokulu öğrencileri ile subayları, bando ile birlikte İstiklâl Marşımızı söylemişler, Vilâyet Konağı'na bayrağımızı çekmişlerdir. Burada bir konuşma yapan Hava Tümgenerali Gavsi Uçagök, DP'liler tarafından Millî inkılâp aleyhine sinsice girişilmek istenen faaliyetlere temas etmiş ve kısaca şunları söylemiştir:

"Hareketimiz kımıldamak isteyenleri ezmek içindir. En ufak bir kuyruk kaldıranı derhal ezeceğiz."

3 Temmuz 1960

O yıldırıcı sancı, bir bıçak keskinliğiyle göğsünü dürterek, Miralay Ferid'i, terli yaz uykusundan uyandırdı. Korku ve kaygıyla vücudunu dinledi. Hayret! Ağrısı filân yoktu, tam tersine, hanidir olmadığı kadar diri hissediyordu kendisini: kasları, gençliğinde nasıl sarılmışlarsa kemiklerine öyle sımsıkı sarılmışlar, sinirleri en ufak kıpırtıyı sektirmiyor, damarlarında dolaşan kan, uğultulu ve ılık.

Peki, az önceki o ağrı? Besbelli düşünde görmüştü: üçtür böyle olmuyor muydu, uykusunda 'o geceki gibi' sancılandığını görüyor, görmek ne kelime, göğsünden gırtlağına delirtici bir yırtılma olarak o acıyı duyuyor, o yüzden uyanıyordu. İçine işlemiş demek! Uyanıkken bile, kuruntuya kapılıp aynı yerde, olmayan sancıların depreştiğini varsaymıyor muydu bazan?

"– İhtiyarlık bir rezillikse, hastalık üç misli! Hele ihtiyarlıkta yatağa düşmek, düşman başına! Allah insanı elden ayaktan düşürmesin!"

Yaz gecesi, camlarda azalıyordu. Hastalık akşamından bu yana sürekli yanan başucu lâmbası, kocasını beklerken ayakucunda uyuyakalmış Ruhsâr hanım'ı, kederli aydınlığıyla usulca örtmüştü. Miralay Ferid bunu görünce içlendi, seslenip karısını uyandırmak istedi önce, sonradan uyanırsa bir daha uyumayıp büsbütün uykusuz kalacağını düşünerek vazgeçti:

"– ...kaç gündür helâk oluyor fukara, biraz dinlensin: kuş kadar canı var, temelli eriyip bitecek!"

İçi öyle yanıyordu ki, elinde olmadan buğulu bira dubleleri, bardak çatlatan nar şerbetleri kuruyor, bir tarihte Bursa'da mı nerde yediği dondurmanın soğuktan nasıl buram buram dumanlar çıkardığını hatırlıyordu:

"– Ulan yoksa nöbetimiz mi var?"

Eliyle alnını, sonra boynunu yokladı ama ateşi var mı yok mu kestiremedi, kesin olan tek şey, ter içinde yüzdüğü idi: yapışkan, tuzlu, bezdirici bir terdi bu, hastalığından mı yoksa fazlaca örtünmüş olduğundan mı ileri geldiğini çıkaramıyor, bu yüzden tedirgin oluyordu.

Sonra yeniden Hayrun'la kapıştılar. İlk tartışmanın geçtiği o hummalı Haziran öğle sonrasından beri, bu kaçıncısı? Beş dakika boş kalmasın, kızkardeşi bej gabardinden erkek giysileri, tarçın rengi ipek gömleği, sarı benekli nefti kravatıyla neredeymişsin çıkıp geliyor, yaldızlı cıgaralarını uç uca ekleyerek, ona söylemediğini koymuyor. Hem de girtlağından mı, genzinden mi neresindense pekâlâ çıkarmayı becerdiği o boğuk hergele sesiyle!

Hayrun olağandışı bir cinsel yaşantıyı benimseyeli, iki kardeş az kapışmadılar. Miralay Ferid'in ötekilerinde tınmayıp bu sonuncusunda yıkılması başka bir nedenden olmasın? Bir kere Hayrun'un onu her zaman olduğu gibi Direkliyalı'da değil de, bu defa, Akın İşhanı'nda Seyit Sabri'nin Genel Müdürlük makamında 'kabul etmesi' ters, şu hale bakın: koskoca Miralay Ferid divane hemşiresi'nin huzuruna çıkabilmek için sırat köprüsünden geçiyor neredeyse: aşağıdaki kapıcı soruyor, danışmadaki şişman kız soruyor, nihayet kıl pranga kızıl çengi özel sekreteri soruyor:

"– Kimsiniz? Ne için kendisini görmek istiyorsunuz?"

Gel de çıldırma! Sorunun karşılığı basit, "– Ağabeysiyim, özel bir iş konuşacağım" dese bitecek ya, diyemiyor bir türlü, dili varmıyor, öyle bir 'mahlûkun' ağabeyi olmaktan utanıyor mu ne? Onun için:

"– Emekli Albay Ferid deyin, diyor, anlar o!"

Konuşmak istediği iş, yalnız özel değil, önemli de: günlerdir içini kemirip duruyor. Direkliyalı'ya gitmeye kalkıştı, iki kere telefon fılân etti, Hayrun yok, Hanımefendi çoğu günlerini hissedarı olduğu şirkette geçiriyormuş, hele hele, yükünü iyice tutmuş anlaşılan, bu da kardeşine açа-

cağı sorunun önemini bir kaç kat daha çoğaltıyor.

Bir Avukat Sadık bey vardır, kıvırcık kır saçlı, dudağından gülümseme eksik olmaz, insan canlısı bir adam, Hayrun'un işlerini çevirir; geçenlerde yağmur sıcağı bir öğle üstü Bâbıâlî'deki ünlü şerbetçide karşılaştılar, ayaküstü, havadan sudan bir iki lâf ettiler, sonra Sadık bey oralı olmuyormuş da söz sırasında ağzından kaçırmış gibi Miralay Ferid'i uyardı: Hayrun, Keçecizade Müçteba bey veresesinden, Direkliyalı'ya komşu o yalı yavrusunu satın almıştı ya, beraber yaşadığı Rus kadınının üzerine yapmak niyetindeymiş, öyle talimat vermiş avukatına.

Miralay Ferid, az kalsın şerbetiyle boğulacaktı, öfkesinden Sadık bey'e teşekkürü bile unuttu, başladı sövüp saymaya: kimin malını kime bağışlıyordu bu 'mecnun kadın', öz kızı Kuledibi'ndeki köhne apartman katlarında sürünürken elin 'zurefa Rus karısına' onun hakkından mal bağışlamak yakışık alır mıydı?

O rastlantıdan bu yana, içinden kurup geliştirdiği, Hayrun'u bulur bulmaz paldır küldür konuya girmek, kız kardeşini şöyle adamakıllı bir benzetmek ama; maroken koltukları, çelik yazıhanesi, plastik venedik perdeleriyle adamı küçültüp yutuveren bu kocaman Genel Müdürlük makamında, hadi yap bakalım! Miralay Ferid'i yıkan asıl bu olmadı mı? İşte dengesiz ve sapık bir kadın ki, açık açık yemediği halt kalmadığı halde, işlerini her geçen gün biraz daha yoluna koyuyor, itibarını her geçen gün biraz daha artırıyor; beride, ülkenin varlığını 'canını siper ederek korumuş gaziler', onun yanına çıkabilmek için dahi, 'ahret sorusu'na çekiliyorlar. Bak şu dünyanın işine.

"– Tevekkeli yıl uğursuzun dememişler...

Hayrun, beğenisi hafif bayağıya çalan geçkin bir zampara şıklığı içindeydi: tiril tiril ipek gömlek, üçgen bağlı kravat, aynı renk cep mendili, bıçak gibi ütülü pantolon! Ağabeyini oldukça 'resmî' karşıladı. Masanın önündeki koltukta çarpık çurpuk bir herif, kalın bir klasörün arkasına sin-

miş. kirli baloncuklar halinde sağa sola dağılan şaşı gözlerini toplamaya çabalıyordu. Şirket'in Muhasebe Müdürü imiş. Avrupa'dan telefon ettiğinde Seyit Sabri bey'e aktarılacak raporu Hayrun'a not ettirmekteymiş. çok şey kalmamış zaten. o soğuk bir şey içinceye kadar bitirirlermiş.

Miralay Ferid, herife balgam gibi bir selâm salladı. gitti koltuklardan birisine çöktü. Öbürleri kaldıkları yerden işlerini sürdürdüler. Muhasebe Müdürü gayet ekşi bir sesle, her kelimeyi iki kere tekrarlayarak, notlarını okuyor: Hayrun'sa kolay sökebilmek için olacak, dediklerini önündeki bir kâğıda eski harflerle iri iri yazıyordu:

"– ...27 Mayıs'ı müteakip bankalardaki mevduat ve kredilerin 15 gün için dondurulduğunu daha önce arzetmiştik. 16 Haziran'dan sonra yeni inkişaflar beklenirken, bütün krediler ansızın bloke edildi. kiralık kasalar takyidada tâbi tutuldu. Bu takyidat bilâhare kaldırıldı ama. piyasada büyük bir endişe hükûm sürmektedir. Önümüzdeki günlerde hükûmetin kredi konusunda tüccar ve sanayici lehine bazı kararlar alacağı rivayet ediliyor...

Çevreye dağılmış gözlerinden bir kaçını ortalarda bırakıp, adam defolup gittikten sonra, Hayrun yayvan yazıhane koltuğuna kaykıldı. bir Sipahi Ocağı yaktı. Sonra, dumanları küstah bir güvenle burun deliklerinden salıvererek. önemli adamların yapmacık neşesiyle ağabeyine dönüyor. Biraz durumu aydınlığa kavuşturmak. galiba daha çok da övünmek için:

"– ...işte böyle ağabey. diyor. artık her gün buralara taşınıyoruz. Yaptıkları eşkiyalık değil de nedir? Şirketin bankalardaki tekmil muamelâtına el koyuyor. gizli kasalarını mühürlüyorlar. Müdir-i Umumi'nin ne kadar mutemed adamı varsa. Müdür vs. Balmumcu Kışlası'nda mevkuf. Seyit Sabri canını Napoli'ye dar atmış! Hissedar sıfatıyla ben ortaya çıkmasam, koskoca şirket sahipsiz, reva mıdır?"

Sözlerini daha bitirmeden, üzüntülü bir telâş:

"– ...vay canına! Sana soğuk bir şey ikram edecektik, daldırıvermişim: kusura bakma, e mi?"

"– Haiz-i ehemmiyet değil! Esasında buraya bir şey içmekten ziyade bir şey konuşmaya geldim..."

"– ...adaaam, içmek konuşmaya mâni mi? Bak, bu Seyit Sabri.."

Karşı duvardan bir dolap açıyor, öyle usturuplu düzenlenmiş bir dolap ki bu, açılmasıyla ortaya bir Amerikan Bar çıkıyor: aynalı raflar, raflara dizili renk renk içki şişeleri, boy boy bardaklar, galiba bir de buzluk. Hayrun, gösterisinden gizlice memnun, hem iki bardağa ikişer parmak viski dolduruyor, hem ağabeyine lâf yetiştiriyor:

"– ...bu Seyit Sabri diyordum, moderen adamdır, ağzının tadını bilir, baksana şu takım taklavata, içerde divan mivan var, heh heh heh, böyle olmalı hayatta! Birer buzlu viskiye ne dersin? Birader Vaniköy'e gelmiyorsun ki bir gece karşılıklı rakı içelim! Yengemi al gel, n'olur? Memleket aşırı yer mi yahu? Geçen akşam...

Geçen akşamı hatırlayıp kendi kendine gülümsüyor, Miralay Ferid'i çileden çıkaran o köse zampara gülümsemesi, donuk donuk parlayan platin diş:

"– Vicdanî Baba çalgıcıları almış gelmiş, Udî Emin, Neyzen Ali Hikmet, şarkıcı kızlar filân, taa geceyarısına kadar ne güzel eğlendik, eski günler geldi aklıma..."

Bardağını onunkiyle tokuşturdu:

"– Şerefe!"

Miralay sormadan, merak edebileceğini anlatıyor: "– ...Halûk bey'le Seyit Sabri'nin karısı kardeş çocukları olurlar, rahmetlinin ufulûnde ben Seyit Sabri'nin çok iyiliğini gördüm, altında kalır mıyım? O zaman cahil aklıma kalsaydı, elimdeki üç beş kuruşu çarçur eder, Hilâl-i Ahmer'e muhtaç olurdum, para nasıl kazanılır bana öğreten Seyit Sabri'dir, Allah için söylemeli, az mı uğraştı?"

Tombulca, ölü beyazı sağ eliyle erkek kesimi saçlarını, şakağından ensesine okşayarak, kısa bir an 'o günlere' dalıyor:

Halûk bey sizlere ömür. Direkliyalı'daki olağandışı yaşantı nedeniyle bütün bağlantıları kopuk, ne gelen var ne giden: kızı Suat evi terketmiş, ağabeysi ayda yılda bir kere uğrar. Halûk bey tarafı onu öylesine lânetlemişler ki vasiyetnamenin açılacağı gün Noter'e bile gelmiyorlar, bir tek bu Seyit Sabri, o da 'karısının gül hatırı için' ortalarda koşunuyor. Gerçi o zaman bu kadar varlıklı sayılmazdı, adı anıldı mı piyasaya böyle dehşet salmıyordu ama, yaptığı az şey mi onun için. Karaköy'deki Bayraktar Hanı'nın onarılıp bir sigorta şirketine icara verilmesi, Bayraktar Çiftliği'nin kıyıda köşede unutulmuş ölü bir toprak parçası olmaktan çıkarılıp basbayağı gelir getiren tarımsal bir işletme durumuna sokulması, hep onun paha biçilmez çabalarıyla gerçekleşmedi mi? Eh, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Hayrun'un paralarını kullanarak vurduğu vurgunlarla bugünkü mertebesine ulaşmıştır belki, öyle diyorlar, ama helâl olsun: yalnız şu şirkete onu ortak etmekle parmağını kımıldatmadan her yıl dünyanın parasını kazanmasını sağlaması, bir devlet! Adamın başı dara düşünce yardımına Hayrun koşmaz da, kim koşar?

Miralay Ferid, onun suskunluğundan yararlanıp konuya girdi:

"– ...kulağıma bir şey çalındı, aslı var mı yok mu, sana sorayım diyorum: Keçecizade'lerin ufak yalıyı satın almışsın, uğurlu olsun. Allah ziyade etsin, lâkin tapusunu evdeki o yılan karının üzerine çıkaracağını söylediler, tepem bir güzel attı: bir kere rahmetli kocanın ruhu muazzep olur bundan, hadi kös dinlemişsindir, böyle şeyleri umursamazsın diyelim, biricik kızını olsun düşünmüyor musun?"

Konu açılır açılmaz Hayrun kilitlenmişti. Gözlerinde bir yağmur pusu bulanıklığı, yüzünde belli belirsiz bir hoşnutsuzluk, ağzını açmadan bardağını seyrediyor, çevresini dumana boğarak cıgarasını içiyordu. Haliç üzerine yıkılan güneş camlardan içeriye bir akşam kızıllığı yansıtmış, bu da Hayrun'un çizgilerine bir bakır kabartma ağırlığı kazandırmıştı.

Miralay, sesini gittikçe yükselterek, sözünü: ...işine karışmak hiç bir veçhile mutadım değildir, diye sürdürdü, nice hayasızlığını sineye çektim, müdahalemi menfaatperestliğime atfedemezsin. Allaha çok şükür başımı sokacak bir evim, geçinecek üç beş kuruşum var, binaenaleyh sana müracaatımın esbab-ı mucibesi sadece ve sadece Suat'ın hukukunu korumak arzusudur.

Handiyse avaz avaz bağırıp, ekliyor: "– ...eğer o yalıyı o karıya bağışlarsan, bilesin ki başına yıkarım!"

Hayrun yine bir şey söylemedi. Cıgarasını kül tablasında ezerek söndürdü. Bir yenisini yaktı. Galiba bir gözü hafif hafif seyriyordu. Miralay Ferid heyecanlanmıştı ya, artık durdurabilene aşkolsun! Koltuğundan fırlamış, bir aşağı bir yukarı dolaşarak konuşuyor, arada bastonunu kılıç gibi savurup görünmez bir Nadejda'yı, bilmem kaçıncı sefer, bilmem kaç yerinden yaralayıp atıyordu:

...Vaniköy'deki son görüşmemizde, kızım Suat'ım diye iki sıralı gözyaşı dökûp benden adresini alabilmek için yalvaran kimdi? Sen değil miydin, ha? Kız, düşmüş hayta bir kocaya, iki yakasını bir araya getireceğim diye şurda, burnunun dibinde solup gidiyor, sen ona muavenet edecek yerde, kalkmış elin Moskof kaltağına...

Hayrun birden parladı: "– Ona hakaret etme!"

"– Ederim, ötesine bile geçerim: herşey o yılanın başının altından çıkıyor. Hayatını mahveden odur.

"– Ne münasebet! Ben ömr-ü hayatımda bir gün bile şekvacı olmadım. Hem ahval-i hususiyeme karışmaktan menederim seni. Kime ne fenalığımız dokundu da...

Hepimize! Ne şeref kaldı, ne namus, kimsenin yüzüne bakamaz olduk. Senelerdir çektiğim hicâbın ıstırabını bilir misin sen? Şu kılığına bak, ellisini aşmış büsbüyük kadın, yakışıyor mu sana? Şimdi de öz kızının aleyhine tutmuş...

"– ...kızımmış! Bir günden bir gün olup da, kızım Vaniköy'de bir evimiz olacaktı deyip beni ara-

mı, mı hasta mıyım sağ mıyım sormuş mu? Geçenlerde sırayı saygıyı unutup ben ayağına gittim, yalıya çağırdım, bir sürü dil döktüm, hattâ Keçecizade yalısını onun için aldığımı, beraber döşeyip dayayacağımızı söyledim, küçük hanımın burnu kafdağında, tenezzülen bir teşekkür dahi etmedi, hâlâ telefonunu bekliyorum. Ağabey ağabey, beni adamdan saymayanı ben hiç saymam, senin yılan dediğin o kadın kırk yıldır benim çilemi çekiyor, sizden görmediğim yakınlığı ondan gördüm...

Hayrun, yazıhanenin başında, ayağa kalkmış; bir eli pantolonunun cebinde ötekinin parmakları arasında cıgarası, havada, öfkeli, kaşları çatık suratını, akşam güneşinin yansımalarıyla kızıllaştırdığı bir duman bulutu kuşatmış; boğuk, basbayağı hergele bir erkek sesiyle, atıp tutuyor:

"– yok, ağabeyimsin, amennâ, hörmette kusur etmem, lâkin o koca burnunu işlerime de sokturmam, hele servetime, emlâkime taallûk eden mevzularda, asla ve kat'a!...

Bundan sonrası, gerçekte, Miralay Ferid'in ateş püskürerek kapıyı çarpıp gitmesinden ibaret; oysa, sokağa adımını attığı andan başlayarak, tartışmalarını içisıra fena halde geliştiriyor: daha küstah, adamakıllı görgüsüz bir Hayrun, iğrenç lâflar kusmaya hazır ağzında ucu yaldızlı cıgarası, kaldırıp kaldırıp elindeki viski bardağını yere, ağabeyinin ayakları dibine çarpıyor. Ama kaç kere, beş mi, on mu, yüz mü, belirsiz! Sözleri görüntüsünün bayağılığına, davranışlarının densizliğine ayarlanıvermiş birden, neler söylüyor neler: ağabeysi ona burun kıvırıyormuş, varsın kıvırsınmış, kendisi yıllardır eşek kuyruğu gibi ne uzar ne kısalırken, o beğenmediği Hayrun servetini on misline çıkarmış, sadece Vanıköy'de ya da Üsküdar'da itibar kazanmakla kalmayıp Bankalar Caddesi'nde dahi adı saygıyla anılır bir 'şahsiyet' haline gelmiş! Onu suçlamak için bula bula Nadejda'yla yaşamasını mı buluyorlarmış, hah hah hah, ayol dünyanın gidişatından haberi olurmuş biraz insanın, gazeteler Avrupa'nın bilmem hangi memleketinde erkeklerin birbiriyle 'resmen' evlendiğini

yazmıyor muymuş, hal böyleyken kurun-u vustaî fikirler serdetmek gülünç mevkie düşürürmüş serdedenleri, kaldı ki Nadejda'nın hâl-ü-etvarı...

Miralay o gece Eczacı İhsan bey'in 'çilingir sofrası'ndan hayli geç kalktı. Tesadüf, yalnızdılar. Ahmet Ziya bey işi çıktığından, Dikran Papazyan ise Topağacı'nda bir dostuna davetli olduğundan gelememişti. Gelemedikleri iyi oldu, bir bakıma: Eczacı İhsan bey'in nane likörü yoğunluğundaki bol kirpikli gözleri heyecan boğmasından sık sık ıslanıyor; Miralay Ferid, içini yırta yırta uzayıp giden tartışmayı hiç kimseye açamayışının verdiği buruklukla, dehşetli rakı içiyordu. Bıyıklarının ağacı sırılsıklam ıslanmış, burnunun üstü terlemişti. O müthiş ihanet düşüncesi, işte ilk defa o gece orada, Eczacı İhsan bey'in tamburundan ağır tınlamalı birtakım sesler karanlığa sağılırken, aklından geçti:

"– ...şeytan diyor ki, kalk, 'sabıkların kuyruklarındandır' diye mel'ûnu Merkez Komutanlığı'na ihbar et, atsınlar içeri, sen sağ, ben selâmet!"

Eczacı İhsan bey, çalgısını bıraktı mı, yumuşacık sesiyle ya musikiden dem vururdu, ya 'son yıllarını kahreden zalim sevgilisinden. O akşam, başını usulca kamburundan yana yatırıp gözlerini yarı yarıya yumarak, nedense ikincisinden söz ediyor, 'o vefasız çektirdiği cehennem azabını' garip, biraz da irkiltici bir hazla anlatıyordu:

"– ...miralayım mîrim efendim, aşk hâliyle bir belâdır, bir belâ-yı azîm, hele gönül bir zalime meyil verdiyse, yandı Kerem'in arpa tarlası gibi: sadakatı, ahmaklık tefsir olunur, sevmekteki ısrarıysa, istihzaya mevzu teşkil eder! Ben ki bu kadını senelerdir taparcasına seviyorum, bir kere lûtufkâr bir tebessümüne nail olamadım, köpek gibi azarlar, küçük düşürür...

Eczacı İhsan bey, içindeki sevdalı karanlığı, böyle yalnız akşamlarında dışarıya vuruyor. Karısı Allah muhafaza bir şey: boyca ikisi gibi, genizden kahkahalarla ekşi ekşi bir güler, beygir kişnedi sanırsın, tembeldir de: Allahın günü ön balkonda, başında bigudilerle pinekleyip cıgara içer,

ya kaşlarını alır ya tırnaklarını törpüler. haftada bir kaç gün. Boğaz'ın köşe bucağında kumar düşkünü ne kadar kadın varsa başına toplanır. patırtı gürültü pokere otururlar. kazandığı pek görülmemiştir. kaybettikleri cabası. Zamanında Eczacı İhsan bey'e varlıklı diye varmış olmalı. evleneli yıllar geçmiş hâlâ varlığından başka hiç bir şeyiyle ilgilenmez. eczanenin kasası denetimdedir. haddine mi düşmüş kimsenin ondan habersiz beş on lira alması. ömrünce dırdırından kurtulamaz artık. üstüne fenalıklar gelir. "Pokerci Berrin" diye ad takılması boşuna mı?

"– ...benim gibi tab'an hassas bir erkeğin. böyle bir kadınla mes'ut olabilmesi ne mümkün! Darülfünun'da okurken. asil ve mağrur bir kızla evlenmeyi düşünürdüm: daima ihtimamlı. müşfik ve vakûr olacak. saadetimiz bir saat intizamıyla işleyecekti. İzdivacımı bedbahtlığımın başlangıcıdır. bir zaman kendimi musikiye vererek avunmak istedim. zannımca avundum da. günün birinde ona rastlayınca...

O kimdir. hiç bir zaman söylemezdi: çeşitli özelliklerini. arasıra yaptıklarını. kıyısından köşesinden onlara anlatır: kimliği söz konusu olunca boynunu bükûp kirpiklerini birbirine dolaştırarak. mahçup bir sessizliğe gömülürdü. Hattâ bir akşam. sofradan kalkmış dönerlerken. Papazyan kendisine özgü tezcanlılığı ve patavatsızlığıyla:

"– ...esasında böyle bir kadın yoktur. hiç de olmamıştır. sen bu işe ne deorsun albayım. bana kalırsa Eczacı tekmil anlattıklarını tahayyülatından uyduroor... demişti.

Miralay Ferid. Eczacı İhsan bey'i dinlerken. bazan Papazyan'a hak veresi gelirdi. Neler söylemezdi ki mübarek adam:

"– Güzelliği mütehakkim. tahakkümü güzel bir kadın. asaletinden gelen gururuna. gururun kattığı bir heybet var ki onu her şeyden müstağni kılıyor. Zalimliği buradan geliyor galiba. insaf ve merhamet yoksunu olmasından değil. istiğnasıyla zulmediyor efendim: ah ah. ben ayağının tûrabı oldukça. o zalim bir ilâhe gibi üstüme basıp basıp geçiyor...

Söz burada tambura, tamburdan 'zemin ve zamana uygun' bir şarkıya bağlanıyor. Ağaçların dalları arasındaki renkli ampullerin lunapark aydınlığında, boncuk boncuk gözyaşı döken kambur bir tamburî ve onun kaygan sesiyle söylediği ünlü şarkı:

"Nereden sevdim o zalim kadını,
zehretti bana hayatın..."

Miralay Ferid, çabuk ve gazaplı içtiğinden olacak, iç tartışmasını şarkı başlamadan çok önce, sunturlu bir cinayete dönüştürmüştü: Hayrun, alaycı dudaklarında yaldızlı cigarası, küstah el kol hareketleriyle tekrar tekrar gözlerinin önünde beliriyor: viski bardağını yere her vuruşunda, o, nereden bulduğunu kestiremediği bir revolveri kardeşinin kalbine doğrultuyordu. Tetiğe bastı mı biter bu iş, ne yıllardır içini çürüten utançtan eser kalır, ne bir türlü dışarıya boşaltamadığı için soluğunu tıkayan bu öfkeden!

Hayrunisa'nın, kocasının hastalığından yararlanarak, evine aldığı bir Rus mürebbiye ile olağandışı ilişkiler kurduğunu ilk işittiğinde de tepkisi bu olmamış, 'namusunu silahıyla temizlemeyi' tasarlamamış mıydı? Alay Komutanlığından emekliye ayrılıp Emirgân'a henüz yerleştiği yıllarda, Vaniköy'deki eski tanıdıklardan her gün bir uyarma, her gün bir başka haber:

"– Hayrunisa saçlarını 'Avrupa' kestirdi, çarşı pazar demiyor, fosur fosur cigara içiyor.

"– ...Hayrunisa, kızının mürebbiyesi Beyaz Rus kadınıyla, mehtapta sandal sefası yapıyormuş!"

"– ...Hayrunisa'yı o kadınla, Direkliyalı'nın bahçesinde rakı sofrasında görmüşler, ya ya, duyunca içimiz parçalandı, biz de inanamadık ama yemin billâh ediyorlar, kocası hasta yatağında ölümünü beklerken öyle çıngıraklı kahkahalar atıyormuş ki, civar korular çın çın ötüyormuş...

Önce inanamamıştı. Direkliyalı'ya ziyaretlerinde gözüne bir terslik çarpmıyordu pek, gerçi Hayrun saçlarını kestirmişti ama, kestirmeyen

kadın kalmış mıydı ki? Söylentilerin artması üzerine, bir gün Vanıköy'e habersiz gidip, kızkardeşini gerçekten kadınla erkek arası garip bir davranış içinde, Nadejda'yla başbaşa görünce, kahrından öleyazdı: tabancası yanında olsaydı, o dakika vurabilirdi belki, olmadığından suratına tükürüp döndü, vapurda bir dahaki gelişinde nasıl vuracağını tasarlamaya koyulmuştu bile.

...üç kere kalkıştım bu işe, üçünde de Ruhsâr silahımı saklayıp beni kardeş kaatili olmaktan korudu, iyi mi yaptı ama: baksana divaneye, şimdi kendini bütün bütün erkekten sayıp karşımda dikiliyor, neymiş de malının mülkünün idaresine burnumu sokturmazmış, ulan keyfim için mi sokuyorum be. Suat öz kızın değil mi senin, fukaranın hakkını...

İçindeki öfke yanardağının, yeniden ateş püskürmeye koyulduğunu farkedip, toparlanıyor:

"– ...yavaş ulan, yavaş! Baksana Ceberrut hanım ne diyor, bu cenabet hastalığın lâtifeye gelir tarafı yok, en ufak bir hiddet yüzünden imamın kayığına kuruluyorsun!"

Aynı düşünceyle eşzamanlı olarak, üst üste, kaç şeyi birden saptamış oluyor: önce, farkında bile olmadan, onu hayranlıkla karışık bir yılgıya düşüren Doktor Sevim'e, hayatı boyunca herkese taktığı gibi, nihayet bir 'isim' taktığını. (Ceberrut hanım): sonra, geçirdiği kalp krizine pekâlâ Hayrun'la kavgalarının, daha doğrusu içisıra üretip üretip geliştirdiği türlü uzantısının sebep olabileceğini; en sonunda da, Hayrunisa tez davranıp Keçecizade yalısını 'Rus karısı'nın üzerine tapulamadan, Suat'ı uyarmak gerektiğini! O yatağa düştüğüne göre, kızcağızın hakkını kim koruyacak?

Suat, 'koca dayısının sevgili kanaryası,' menekşe rengi dalgınlığı, bal parıltılı saçları, o hep birşeylerden korkar gibi nedense kuytularda gizlediği olgun güzelliğiyle, bir kaç saniye belleğine yansıyor:

"– ...bu kadar aklına, bu kadar tahsiline rağmen, nasıl olur da bu çocuk böyle kendisini heder eder, anlaşılmaz vesselâm!"

Miralay Ferid'in başına şu 'münasebetsiz hastalık' gelmeseydi, elbette çoktan Kuledibi'ne koşup 'annesinin yemeye hazırlandığı halttan, biricik yiğenini haberdar edecekti' ama, ne yapsın, günlerdir yatağa mıhlandı kaldı işte. Tek çâre, galiba Suat'ın Emirgân'a çağrılması! Hele dayısının hastalığını duyarsa, 'iki eli kızıl kanda olsa,' çıkar gelir.

Maviş hanım! Hişt, Maviş hanım! Uyansana kız!

Cam mavisi bir gök, çıkmış bu arada İstanbul'un üstündeki yerini almıştı; genç, adamakıllı delidolu bir güneş, camlardan çıtırdayarak giriyor: tül perdeler, birden somutlaşıveren ışıktan telkârî gümüş örgülere dönüşüyordu. Çarpa çarpa duvarları zorlayan ışık burgacı, kalabalık yansımalarla kendi kendini çoğaltmaya başlamış; aydınlığın bu saldırgan sevinci altında, gecenin yoksul umudu başucu lâmbası, kirli sarı kanatlarıyla, ömrü tükenmiş bir gece kelebeği gibi ezilmişti.

Ruhsâr hanım, kocasının sesini duyar duymaz, yine o öldürücü 'acaba'yla gözlerini açtı. Yatak odasını parıltısıyla şenlendiren güneşe uygun gencecik sesiyle:

Efendim? diye sordu. Bir şey mi arzu ettin beyim?

Hep böyle hiç uyumamış gibi taze, tetik üstünde uyanırdı. Miralay Ferid'in babacan gülümsemesi, bıyıklarının gölgesini usulca aydınlattı. Halsiz fakat iyimser bir ağırlıkla:

– Sabah-ı şerifleriniz hayırlı olsun Maviş hanım, dedi. Sizi arzu etmiştik.

Ruhsâr hanım, kocasının yanına geldi. Elini alnına koydu:

– Senin de! dedi. Daha iyice misin biraz?

– İyice ne demek, az takatsizim, hepsi bu: o da, âşikâr bir şey, açlıktan ileri geliyor. Ceberrut hanım insafa gelip karnımı doyurmaya izin vermezse, açlıktan gümbürdeyeceğim.

Ruhsâr hanım kocasının, hasta yatağında bile yitirmediği mahalle çocuğu afacanlığına solgun solgun gülümsedi:

– Ceberrut hanım kim, Doktor hanım öyle mi? İlâhi beyim, sen çok yaşa e mi, takılmadan duramazsın...

Gülümsemesi siliniyor, yüzünde son bir kaç günün telâşlı şaşkınlığı ve gizli kaygısı: – ...Bacı kalkmıştır, kahvaltını getireyim!

– ...bir kâse sıcak süt, hani mavi çiçekli o koca kâse var ya, o, içine kızarmış ekmek doğranacak, kaşıklayacağım! Ayrıyeten, yağlı beyaz peynir ve bir kaç kaşık bal! Şunları bir yesem, yok mu ya, sapasağlam ayağa kalkar, İstinye'ye yaya gider gelirim.

Karısı kapıdan çıkarken, sesleniyor: – ...ne getireceksin?

Ruhsâr hanım'ın sesi, merdivenlerden azala azala yankılandı:

– ...Ceberrut hanım neye izin verdiyse onu!

Ceberrut hanım hiç bir şeye izin vermiyordu ki! Doğru dürüst karın doyurmak, yasak! Kalkıp dolaşmak, yasak! Gazete okumak, yasak! Radyo dinlemek, yasak! Yasak oğlu yasak! İşin kötüsü, oyalanacak bir şey bulamadı mı, Miralay Ferid 'evhama' sarardı: bir kere hastalığının ona söylendiğinden çok daha ağır olduğu fikrine saplanıyor, bu fikir içinde gelişip dal budak saldıkça, 'kıymet-i harbiyesi olmayan, siktirici bir ölümle ölmenin kahrı', onu büsbütün kederlendiriyordu. Ayrıca Ruhsâr'a açıklamasının zorunlu olduğuna kesinlikle inandığı 'o kırk yıllık sırrı' söyleyip söylememekte kararsızdı, ölüme ne derece yakın olduğunu bilmemek bocalayıp durmasına yol açıyordu, öyle bir sırdı ki çünkü bu söyleyeceği, açıkladıktan sonra hemen ölmeliydi, karısının yüzüne bakamazdı artık! Oysa, böyle tere batmış fakat hayli iştahlı uyandığı bir sabah, kendini ölümden çok hayata, camlarda eriyen güneşe, bahçelerdeki çiçek zenginliklerine, dünyada olup bitenlere yakın duyuyor: hele yıllardır her yaz sabahı yaptığı gibi, gazetelerini kapının altından alıp, Bacı'nın bahçede hazırladığı sofraya kurularak, gönül rahatıyla bir kahvaltı edemeyişine, fena halde bozuluyordu.

Ruhsâr hanım, biri sabunlu öbürü sadece ıslak, iki elbeziyle dönmüştü. Bir yandan kocasının yüzünü ve boynunu sabunlayıp siliyor, öteyandan sabahı nasıl ettiğini anlatıyor: sesinde, tanımlamaya sığmaz, her zamanki ışıltılı tınlamalarını hafif buğulandıran gizli bir hüzün:

– ...saatin üçü çaldığını duydum, sonra içim geçivermiş. Rüyamda Kağızman'daymışız, pencerenin önünde kışladan dönmeni bekliyorum, dağ taş silme kar, hâlâ da yağıyor, içim de nasıl bir ferah, anlatamam: güya hâmileymişim, sana müjde vereceğim, o sırada neredense emirber peydahlanıyor, ortada bir bakraç, içi pekmez dolu, kar helvası yaparız diye getirmiş...

Daha anlatacaktı ya: Bacı, elinde kahvaltı tepsisi, ağzında şatafatlı bir "Sabah şerifler hayrolsun, paytak paytak kapıdan sökün edince, vazgeçti. Bakın şu Bacı'nın yaptığı işe, yasak masak dinliyor mu hiç, aldığı gibi gazeteleri getirmiş! Gazete okumanın hastaya bir zararı dokunabileceğini Bacı'nın kafası almıyordu bir türlü, o yüzden Ruhsâr hanım'ın çıkışmasına çok bilmiş zenci gözlerini iri iri açarak karşılık verdi, kapıdan çıkarken hafifçe omzunu da silkti galiba. Miralay Ferid, bu arada, başlıklara olsun gözatabilmişti:

(Amerika 1 Milyar lira hibe etti/Serbest bırakılan paranın 500 milyon lirası Millî Savunma hizmetlerine ayrılacak/Bu yıl Amerika'nın Türkiye'ye 100 milyon dolarlık yardım yapması muhtemel!)

Miralay Ferid, çocuk gibi seviniyor. Nasıl sevinmesin: "Hanım Evlâdı" Menderes iktidardan uzaklaştırılır uzaklaştırılmaz, Amerika kesenin ağzını açmış baksanıza!

"– Eh, memleket iktisadiyatı şöyle rahat bir nefes alır."

Çağrışım zincirlenmeleri onu ülkenin ekonomik durumundan Hayrun'un bu konudaki yakınmalarına, Hayrun'dan kızı Suat'a, oradan Ruhsâr hanım'ı asıl uyandırış nedenine getiriyor. Tuzsuz ve yağsız beyaz peyniri, ince bir ekmek dilimine tereyağı gibi sürmeye çalışan karısına, en ciddî sesiyle:

– Ruhsâr, diyor, asıl şeyi söyleyecektim sana, behemahal Suat'ı bize çağırmalısın, fevkalâde mühim bir meseleyi görüşeceğiz, ceketimin ön cebinde ufak adres defterim olacak, oradan adresini bul, Şükrü'ye ver, ne yapıp yapsın gidip kanaryamı bulsun, tarafımdan selâm söyleyip gelmesini rica etsin...

O konuştukça, Ruhsâr hanım yoğunluğu artan üzüntülü şaşkınlıkla, tuhaf tuhaf yüzüne bakıyordu. Bir iki kere, araya girecekmiş gibi elini kaldırdı, hattâ dudakları kımıldadı, fakat vazgeçti. Miralay Ferid, nihayet durumu farkedip, sordu:

– Ne o? Yüzüme öyle tuhaf tuhaf ne bakıyorsun? Söylediklerimde bir garabet mi var?

Ruhsâr hanım, müthiş utanıyordu. Gözlerini yere eğip, duyulur duyulmaz bir sesle cevap verdi:

– ...dün bütün bunları konuşmamış mıydık, a canım? Şükrü akşam üstü adresi alıp gitti. Suat'ı bulmuş, çağırdığını da söylemiş, gece bir ara sana bugün için 'yarın gelecekmiş' dememiş miydim?

Göğüs geçirerek, ekliyor: – ...hastalık hâli, aklından çıkmış olacak!...

Miralay Ferid'in çay bardağını tutan eli, bir süre havada kaldı. Yüzünde alaycı, üzgün, şaşkın ve umutsuz çizgiler, birbirlerini yıldırım hızıyla silerek, belirip kayboldular. Bir anda, çok büyük bir bozguna uğramıştı. Gümbürtülü, ama gayet karanlık bir sesle:

– ...yok, dedi, yok Maviş hanım: hastalık hâli filân değil bu, düpedüz bunaklık: Mekâtib-i Askeriye Nâzırı'nın, Kuleli Askerî İdadîsi'nde bize çektiği nutku kelime-be-kelime hatırlayabiliyorum da, daha dün akşam kararlaştırdığımız ve mevki-i tatbike koyduğumuz bir şeyi, hiç vuku bulmamış gibi işte böyle unutuyorum.

Sustu, sabah ilk uyandığı anlardaki düşüncesine döndü:

– ...ihtiyarlık bir rezillikse, hastalık üç misli! Hele ihtiyarlıkta yatağa düşmek..

AMERİKA DÜN 1 MİLYAR LİRA HİBEDE BULUNDU

Serbest bırakılan paranın 500 milyonu Millî Savunma hizmetlerine tahsis edildi. Bu yıl 100 milyon dolar yardım muhtemel.

Ankara (Özel)

Amerika, karşılık paralar fonundan 1960 mâlî yılı içinde meydana geleceği hesaplanan takriben 1 milyar lirayı serbest bırakmıştır.

Washington hükümetinin bu yıl memleketimize yapacağı iktisadî yardımı da 100 milyon dolara çıkaracağı bildirilmektedir. Bu, geçen yıldan 20 milyon dolar fazladır. Yardım 15 Ağustos'tan sonra alınabilecektir.

Karşılık paralar fonundan 500 milyon lirası Millî Savunma hizmetlerine tahsis edilmiştir. Bu hususiaki anlaşma dün Dışişleri Bakanı Selim Sarper ile Amerikan Büyük Elçisi Warren arasında imzalanmıştır.

Geri kalan 500 milyon liranın 300 milyon lirası iktisadî devlet teşekkülleri, 200 milyon lirası da teknik yardım, er eğitim masraflarına ve münferit programlara tahsis edilecektir.

Anlaşmanın imza töreninde konuşan Büyük Elçi Warren: "Amerika Türk milletine daima müzahirdir" demiştir.

5 Temmuz 1960

Doktor Sevim, daha gaz pedalına basarken:

"– Eğer, diye düşünmüştü, tansiyonu bu sabah da gecekinden düşük çıkarsa, ihtiyarın durumu büsbütün vahamet kesbeder.

Şu günlerde, gönlünce denetleyemediği tek hastası, Miralay Ferid bey. En olmayacak yerlerde, (Bosfor Kulüp'te dansederken, Kuvaför Taylan'da saçlarını boyatırken,) en olmayacak işleri arasında (gece, Akın'la kan ter içinde sevişirken) aklına geliyor: tadını kaçırması bir yana, başedemeyeceği bir meydan okumayla karşılaşmış gibi, bunalmasına yol açıyor.

Şimdi köpeğinin dost solumasını, az önce arabanın ardından Hatice'nin uzun uzun el sallamasını, hattâ Boğaz'ın iki kıyısına cam göbeği bir göğün fena halde birikmiş olduğunu, ona farkettirmeyen, yine o saplantı:

"– ...küstahlık bu, be! Hiç böyle tansiyon görmedim...

Aa, tabii: saçlarını boyatması, başlıbaşına bir sorun! Benim diyen berber istediği piyano siyahlığını ve parlaklığını veremiyor, hele şu gizli lâciverd çakıntıları! Kuvaför Taylan'ın düğümlene düğümlene gelişen kocakarı konuşmasına, elinin yürek bayıltan yavaşlığıyla, başındaki kat kat topuzları yerine oturtabilmek için bütün bir öğleden sonrasını çalmasına katlanışı neden, elbette bundan. Herkesi yıldırım gibi çarpan güzelliğinin, yarı yarıya saçlarındaki siyah elektrikten, yarıdan fazla da süt mavisi gözlerindeki yılan mıknatısından ileri geldiğini biliyor.

Boyu da var şüphesiz, var ama, fakültleyi bitirip basketbolu bıraktığı zaman, şimdiki gibi uzayıp gidiyor muydu? Ne gezer, birkaç ayda on beş kilo mu ne almış: üstüste gelen iki doğum, onu, enine boyuna, aksi suratlı bir 'doktor hanım' görüntüsüne kaydırmıştı. Gece, sarhoşluğun iti-

şiyle. Akın'a bir resim gösterdi: iri burnu ensiz dudaklarını kesen, şişkoya çeyrek kala bir kadın resmi: vatkalı bir tayyör, ama nasıl, dökülüyor; saçlar, 'altı aylık, rezalet!

"– Kim bu kadın, dedi, bil bakalım?"

Akın, ondan daha az sarhoş olmadığından, bilemedi: annesi sandı önce, sonra ablası, sonra 'kimse kim. Oysa Doktor Sevim, kendisini yırtıcı iradesiyle saçlarından yakalamış, işte o resimdeki hantal kadının içinden çıkarmıştı: burnunu küçültmek, çenesini düzelttirmek için, Viyana'da (Evet, Viyana'da) iki estetik ameliyat geçirmiş olduğunu, sağda solda, hâlâ anlatırlar. Bu çakı gibi vücuda yeniden kavuşmasıysa, artık sporla değil, içinde yaşadığı demirden bir cendere gibi kaskatı rejim sayesinde oluyor. O kadar ki, ikinci kocası Profesör Hakkı Saffet Merdoğlu'yla evlendiğinde, yetişmiş iki çocuğuna, uzman hekimliğine, sosyeteyi sarmış ününe rağmen, ilk evlenmesinden daha gençtir.

Akın, resimdeki kadının o olduğunu öğrenince, boynunu kulağından ensesine doğru, dudaklarına süre süre:

– Hadi be sen de! demişti, başka birisi o, seninle ilgisi yok! Bana yutturamazsın!"

"– Yanılıyorsun: o zaman da içinde ben vardım, şimdiki ben: yirmi yıldır, hayallerimde hep aynı kadınım, dış gerçeğimi iç gerçeğime uydurabilmek için didindim durdum."

Akın, kulağının memesini ağzından ayırmıyordu. Doktor Sevim, içgüdülerini salıverse, oğlanın kulağını bir atılımda kökünden ısırıp koparacaktı. Usulca onu itti, sözünü ondan çok kendi kendine söylermiş gibi sürdürdü:

"– ...annemden, üvey babamdan, Zeyrek'teki köhne evden tiksiniyordum: alaturka bir sefalet, zehirli bir bataklık gibi çevremizi sarmıştı. Liseyi arkadaşlarımın kitaplarından okudum ben. Başarılı geçen her imtihanımdan sonra, içimdeki Sevim'in çizgileri biraz daha kesinleşir, kesinliği güzelleşirdi."

Susup. dalgın dalgın Akın'ın saçlarını okşayarak ekliyor:

"– ...zengin doğmuşsun. insan Seyit Sabrı'nin oğlu olunca. sefaletin hıncını bilemez."

Akın bu defa. o düzgün kız burnunu göğüslerinin arasına sokmuş teninin kadifesini soluyordu:

"– Belki. dedi. Basket Sevim'i Basket Sevim yapan da. içindeki bu müthiş hınçtır ha?"

Doktor Sevim bunu çoktan düşünmüş. içinden karara bağlamıştı: Akın'ın şaşılacak bir isabetle bulup çıkarmasından tedirgin oldu: karşılık verecek yerde. belinden kavrayıp onu yatırarak. gül ağzını yok dudaklarıyla tıkadı.

(Gözü arabanın dikiz aynasına ilişince. sol gerisinde siyah bir taksi seçer gibi oluyor. suratı olmayan anlamsız şoförü ve yanıbaşına ıslak bir çomar gibi oturmuş tek müşterisiyle! Bu düşük kulaklı yaşlı çomar. birisine benziyor ama. kime?)

Belleğinde Basket Sevim. akıllara durgunluk veren şampiyon yaşantısını soluk soluğa sürdürüyordu. ama: yoksul bir kenar mahalle kızı: büyük şehrin acımasız dağdağasına kapılıp ufalanmak istemiyorsa. önüne çıkan tek ve son çareye sarılır: spor! Sevim. yaşıtlarından boylu. inanılmayacak kadar çevik bir kızdı: lisede. sadece boyunun uzunluğundan. şaka yollu başlayan basketbol çalışmaları. Üniversite takımı. Eminönü Halkevi Spor Salonu derken. basbayağı ciddileşti: o kadar ki Tıp Fakültesi'nin üçüncü sınıfında iken. sahaya adımını atması seyircilerin yıllarca kulağından gitmeyecek bir orman uğultusu halinde çığlık çığlık boşanmasına yeter olmuştu:

"– Bas-ket Se-vim! Bas-ket Se-vim!
Bas-ket Se-vim!...

Oyunda. bir uçtan bir uca ok yılanı gibi akar. en kalabalık ellerin. en birikmiş vücutların arasından bir köpek balığı şiddeti ve kurnazlığıyla fırlayarak. topu fileden geçirirdi. Ondan sonrası. alkış-kıyamet! Önce Fakülte'de bir takım dü-

zenlemişlerdi, arkasından Üniversite Karması'na alındı, çok geçmeden Galatasaray Kız Basket Takımı'nın yıldızı olup çıkmıştı bile! Belki görgüsüzlüğünden, belki inadına böyle görünmek hoşuna gittiğinden, Beyoğlu'ndan elinde birbirine bağlı yumuşak basket pabuçları, sırtında eşofmanı ile kasıla kasıla geçer: onu görenler, dirsekleriyle birbirlerini dürterek, içinde karanlık isteklerin kaynaştığı yılışık bir saygıyla adını fısıldardı:

"– Bak bak, Basket Sevim geçiyor, hani Galatasaray'lı...

Cinsel tutkusunun yanardağ soluğuyla Akın'ın sol kulağını handiyse yakan Doktor Sevim, gece konuşmasını ilginç bir sonuca bağlamıştı:

...Basket Sevim olmasaydı, Doktor Sevim olabilir miydi? Nefsime itimadım, spordaki sükseмle başlamıştır. Gariptir, o zamana kadar suratıma bakmaya tenezzül etmeyen erkeklerin, benimle ilgilenmesi de...

Sonra sevişiyorlar, fakat buna sevişme demek yanlış, gerçekte Doktor Sevim, Akın'ı seviyor: elleri, ayakları, ağzı ve memeleriyle her yanında çoğalıp, onun varlığını gizli salya, tuzlu ter, bulanık sperma olarak bir kendi varlığına katma çabası var ki, insanı ürkütür: kızıl ve sivri tırnakları sırtını yol yol çiziyor, niye, jilet incesi dudakları, salam pembesi diliyle, her kan ipliğini, kulaklarını uğuldatan bir şehvet tadı duya duya, damağında yumak etmek için! Kirpiklerinin siyah örümceği altında gözleri kayıp kayıp giden Akın, iç karanlıklarından zar zor çıkarabildiği ürkek bir sesle:

"– Kontes Dracula, diyor ona, vampirler kraliçesi!"

Doktor Sevim'in sevişmek denince böylesini aradığını ve özlediğini anlayabilmesi için iki yanlış evlenme yapması gerekmedi mi? Gerek ilk kocası Rıdvan, gerekse Profesör Hakkı Saffet, ona hep 'yukardan' yaklaşırlar, alışılmış bir edilgenliğe gitmesini, sessiz sedasız okşayışlarını kabul etmesini isterlerdi. İkisiyle de anlaşamadılar: Se-

vim okşanmak değil okşamak, sevilmek değil sevmek istiyordu, hem bu işi hayli sert, acıtıcı ve acımasız yapmak! Rıdvan'ın ve Hakkı Saffet'in yaşça büyüklükleri, içinden geldiği gibi davranmasını engelliyor, hele hiç bir şeyin farkında olmayıp üstüne üstüne gelmeleri, genç kadını çileden çıkarıyordu.

Kimbilir, Rıdvan'a sorsalar, ayrılma nedeni diye belki karısının 'soğukluğunu, geceleri bir taş heykel duygusuzluğuyla yanıbaşında uyuduğunu ileri sürer, haklıdır da, Sevim'in öfkesi ona karşı böyle kaskatı katılmasına yol açıyordu o zaman, oysa Hakkı Saffet'le durum tersine gelişti: gerçi 'resmen' boşanmadılar henüz, ama ayrı yaşamaya başladıkları dakikaya kadar sevişmeye hevesleri gümbürtülü kavgalarla yozlaştı durdu. Profesör Hakkı Saffet, ağır ve iri bir sümüklüböcek yumuşaklığı ve yapışkanlığıyla, karısına sahip olmak istedikçe, Doktor Sevim şiddetli bir tepki gösteriyor, sırasında bu direniş, vazoların uçuştuğu, bibloların kırıldığı yukarı katın yangın yerine döndüğü boğuşmalara kadar varıyordu.

Geçen kış bir gece, yine böyle kapışmışlardı. Olanca gücüyle fırlattığı bir vazo, kocasının alnında tuzparça dağılmış, ince ve aydınlık bir kan şeridi, adamın kaşından çenesine doğru inmeye başlamıştı. Hakkı Saffet'in eskimiş hantallığına yakışmayacak kadar genç, diri, pırıl pırıl bir kandı bu, görünüvermesiyle sanki bir büyü bozulmuştu. O anda müthiş bir şey oldu, hanidir gönlünce bir türlü ulaşamadığı cinsel boşalmaya, Doktor Sevim sarsıla sarsıla, ayaküstü ulaştı. Acı ve utançtan ağladığını sanıyor, aşağılık bir zevkin çekimine kapılmış, aslında bir köpek gibi uluyordu.

Hakkı Saffet'in ani bir kararla Rumelihisarı'ndaki villayı terketmesi, Doktor Sevim'in Tunabay'ların yaşgünü partisinde uysal bir kedi gibi ayaklarına sürtünüp duran Akın'ı bulması, bu olaydan sonradır. Kocasının gitmesine hiç aldırmamıştı. İçinde ustura gibi parıl parıl bilenen cinsel isteğin bir erkeğe yansıması gerekiyordu yal-

nız, almayacak verecek, buyurmayacak buyrulacak, okşamayacak okşanacak bir erkeğe hem de! Elini uzatır uzatmaz, Akın, ballanmış bir meyva olgunluğuyla avuçlarına düştü: İstanbul'un ne işe yaradığını kimsenin kestiremediği zengin fakat beyhude bir yaşantısında, yaldızlı teni, kusursuz profili, irkiltici alkol düşkünlüğüyle herkesi şaşırtarak yaşıyor; bir zamanlar, Turgut adında Arnavut çakırı bir şairle aralarında eşcinsel ilişkiler olduğu söyleniyordu. Umurunda mı? Daha ilk gece, ahtapot dudaklarıyla, onun saydam teninden belli belirsiz kan sızdırırken, delikanlının dağınık ve dalgın kendini bırakışından, bir genç kızın bir erkeğe teslim oluşunu andırır izlenimler edindiyse de, üstünde durmadı: aradığı buydu galiba!

Doktor Sevim, Emirgân İskelesi'nin oralarda, ansızın sollayan serseri bir kamyondan, kılpayı kurtuldu. O, gecedenberi sıyrılamadığı cinsel uyuşukluğa öylesine gömülmüş, kamyon öylesine beklenmedik bir anda karşısına çıkmıştı ki, direksiyonu aklından çok içgüdüsüyle sağa kırıp Jaguar'ını zar-zor yana atabilmiş, bu arada Azrail'in soluğunu ensesinde hissetmişti. Vücudunu soğuk bir ter bastı, cıgarayı bıraktığını, ikide bir böyle arandığı için artık yanında da taşımadığını unutarak, çantasında bir süre Kent paketini arandı, bir yandan da:

Olur iş değil, yoksa bu oğlana tutuluyor muyum? diye kendi kendine sorup duruyordu, benim direksiyon başında daldığım görülmemiştir, hele sabah sabah...

Sabah mı? Garip: sabahın görkemli varlığını da, kıpırdayan çiçekleri, uçuşan arıları, sırmalı cam yansımalarıyla fena halde geliştiğini de, yeni farkediyor. Bak şu şilebe, ne büyük şey o, ne hoyrat bir görünüşü var, nereye gidiyor acaba? Ya şu iskeleye yanaşan vapur, ne kadar eski, nasıl lüzumsuz? Kaldırmalı canım şu mendebur gemileri artık, Paris'te Seine üzerinde gördüğü o her yanı cam, çelik ve formica deniz otobüslerinden koymalı yerine, yoksa İstanbul yüzyılların

üzerine yığdığı kôhnelikten kurtulamayacak! İşin tuhafı, gece, Bosfor-Kulüp'te, Tunabay'ların damadı olan o semiz Amerikalı'ya bunu söylediğinde, herifin fikrine katılmayıp karşı çıkışı: bu havasıyla daha güzelmiş İstanbul, yerine daha yakışıyormuş! Lâl!

(Gözü arabanın dikiz aynasına ilişince, yeniden sol gerisinde o siyah taksiyi seçer gibi oluyor, suratı olmayan anlamsız şoförü ve yanıbaşına ıslak bir çomar gibi oturmuş tek müşterisiyle! Hay Allah bu düşük kulaklı yaşlı çomarı birisine benzetiyor ama, kime?)

Miralay Ferid'in kapısı önünde durdu, durur durmaz, içindeki tiksinti yeniden bir kobra yılanı gibi başını kaldırdı. Kara bir balkondan yürek parçalayıcı bir çocuk ağlaması çevreye dağılıyor, takunyalı bir kızcağız, elinde kova, süpürge, bir kapının taşlığını yıkıyordu. Uzaktan, yoğurtçunun sesi. Doktor Sevim öyle sandı ki, kapı açılınca, ön uçları alnına yükselen kaşları, ağzının iki bitimindeki tükürük boncuklarıyla üvey babasını karşısında bulacaktır, annesi içerde sessiz sessiz hıçkırıyor, kardeşiyse hasta. Hayır! Kapı açıldı, fakat iri zenci gözlerinin bütün şirinliğiyle Mürüvvet Bacı göründü, fıstık yeşili tülbendinin bir ucunu, gelen erkekse yüzümü örtüyorum anlamına, dudakları arasına kıstırmıştı:

– Hoş geldin Doktor Hanım!

Doktor Sevim hastanın odasına, (Miralay'ın deyimiyle) "heybet-i devlet" gibi girdi. Lâciverd, düz bir etek, mavi bir bluz giymişti. Tek süsü, boynundaki fular: lâciverd, yosun yeşili benekleri olan, ipek bir fulardı bu, uzun boynunu yumuşacık sarıyor: gözlerinin belirsiz mavisini adamakıllı yok ediyordu: rimeli bol, siyah, sık ve sert kirpiklerin bağdem çerçevesi içinde, buzlu ampul beyazı iki müthiş göz!

– Günaydın Albayım, nasılsınız?

Miralay Ferid, bıyıklarının altından gümbürdedi:

– Aç uyudum, aç uyandım, başkaca bir vukuatım yoktur Kumandanım!

Doktor Sevim, bir nezaket gülümsemesiyle karşılık veriyor:

– Mükemmel! Açlık, sıhhatın yarısıdır. Tansiyonunuz da iyiyse, mesele yok!

Ondan gizliyorlardı ama, Miralay Ferid, doktorun sabah akşam gelişinden, 'tansiyon durumunun' parlak olmadığını seziyordu. Gerçi Eczacı İhsan bey, kadının 'paracı' olmasına yormuştu böyle sık gelişini, "– ...hep böyle yapar, yüklü para kaldırmak için!" demişti ya, bunca saltanatlı bir doktor hanımın, bu kadar önem ve ciddiyetle tansiyon ölçüp biçmesinin, kaygı verici bir nedeni olmamalı mıydı canım? Bu yüzden, Doktor Sevim aygıtın göstergesini izlerken, Miralay Ferid dikkat kesilmişti. Gösterge, dün geceki yerinde durdu. Miralay Ferid, doktorun süt beyazı gözlerinden gizli bir kıvılcımın geçtiğini seçer gibi oldu, bıçak sırtı dudaklarındaysa, bir iç gülümsemesinin ferahlatıcı aydınlığını: bir iyileşme, bir düzelme belirtisi saptamış olmalıydı 'Ceberrut hanım' ama, mübarek kadın söylemezdi ki! Tansiyon aygıtını kutusuna yerleştirirken, sadece:

– Evet, diyor, tansiyon tatmin edicidir, mamafih ihtiyatı elden bırakmayacağız: ilâçlara aynı düzenle devam edilecek.

Kaşlarını çatarak, omzunun üzerinden hastasına bakışı, en azından irkiltici:

– ...perhize de!

Çıkacağı sırada, Miralay Ferid seslendi:

– Kızım, Doktor hanım!

Doktor Sevim, eşikte durdu: yüksek ve ince topuklarının üstünde, güçlü, büyük ve güzeldi. Topuzunun yukarı uçları, neredeyse kapının pervazına değecekti:

– Evet, buyurun.

– ...şey, yatakta diyecektim, sırtüstü yatmaktan patlıyorum yahu! Gazetelere şöyle bir göz atabilsem, radyoda haberleri dinlesem, belki de...

– Bir kaç gün daha, sabır!

Ruhsâr hanım, onu salonda beklemekteydi. Yine o koltuğa oturmuş, canlı bir varlıktan çok yansıtılmış bir görüntü, imgelemden kaçmış bir

yorgun imge gibi, uçucu ve soyut. Gözlüklerinde güneş kaynaşmaları, alnında keder çizgileri. Doktor Sevim, ilk defa olarak tansiyonu bir noktada tutabildiklerini, bunun umut verici bir belirti olduğunu müjdeledi, fakat bunu nedense, içinde en ufak bir sevinç kırıntısı bile olmayan, düpedüz, aşağı yukarı 'meslekî' bir sesle yaptı; sonra belki biraz, hiç sevmediği bu eski zaman evinin kasvetli havasından kurtulabilmek; galiba daha çok, Bekirzade'lere gecikmemek için, hızlı hızlı merdivenlere yürüdü.

Mürüvvet Bacı, uğurlamak amacıyla, onu taşlıkta bekliyordu. Sokak kapısını açar açmaz, elini zile götürmüş, çalmak üzere olan güzel bir kadınla karşılaştılar: bal rengi saçları, saklı, yaldızlı pırıltılarla, dalga dalga omuzlarına dökülen, iri menekşe rengi gözü, fazlaca boyanmış bir kadındı bu, uzun ve kıvırcık kirpikleri bakışlarına hülyalı bir dalgınlık veriyor, giyim kuşamından, damıtılmış aydın kadın beğenileri, aşırı titizliği anlaşılıyordu. Yüzünde uzak bir gülümseme. Doktor Sevim'e yol verdi. Mürüvvet Bacı, avuçlarıyla pat pat kalçalarını döverek, yaygarayı basmıştı bile:

– Küşük hanıım, küşük hanıım, hoş geldin safa geldin, gözlerimiz yollarda kaldı ayol, nerelerdesin?

Ya da, siyah yanaklarından yuvarlanan inanılmayacak irilikteki gözyaşlarını, üstüne başına damlata damlata ileniyor:

– ...ah Suatcığım başımıza dağ yıkıldı, neler şektiiik, neler, yengen de, ben de, kaş gündür yerlerin altındayız...

Doktor Sevim, bu arada, el frenini çözmüştü: Jaguar, yokuş aşağı su gibi akmaya başladı. Oysa onun kafası olmadık bir soruya takılmış, kendi kendine sorup duruyordu:

"– Bu kadar alaturka bir evle, böyle modern bir kadının ne ilgisi olabilir? Benim gibi meslek icabı gelip giden bir kimse mi, yoksa uzak bir akraba filân mı?"

Doktor Sevim'in, Suat'ı daha ilk gördüğü an-

da 'modern' bulması çok değil. tek nedene bağlıydı aslında: güzelliğinin ve şıklığının. bir 'sinema güzelliği ve şıklığı' olmasına! Yaşıtlarının çoğu gibi. Sevim de, çağdaş kadın olmanın yollarını, mahalle sinemalarında gördüğü Amerikan filmlerinden öğrenmişti. O bunaltıcı yoksulluğu arasında. 'Yıldız' dergisine verecek parayı biriktirir, ünlü oyuncuların serüvenlerini ve özelliklerini ezbere bilirdi. Sevim'in, olduğuyla olmak istediği kadın arasındaki farkı, yaratan da, kapatan da sinema olmuştur denebilir: davranışlarıyla Joan Crawford, alımıyla Ava Gardner, sporculuğuyla Esther Williams olacaktı o. Oldu da: bilerek bilmeyerek davranışlarına Joan Crawford kesinliğini ve keskinliğini nasıl yedirdiyse, burnunun Ava Gardner burnu olmasını Viyana'daki estetik ameliyatlarıyla öyle sağladı. Doktor Sevim'in kurt köpeği, Jaguar arabası, *Bandit* kokusu ile ulaştığı etkileyici kişilik ortaokul yıllarından bu yana seyredilmiş yüzlerce filmden içisıra oluşturduğu, sonra gerçekleştirdiği bir bileşim: bütün öğeleri, uzak ve yakın toplumsal çevresinden değil, sinemadan geliyor.

Evini döşemesi gerekince, elinde olmadan bir Hollywood *living-room*'una özenmesi, villasını alçak plastik koltuklar, cart perdeler, cam masalarla donatıp, yoksul ilk gençliği boyunca düşlediği bir dekoru somutlaştırmak istemesi neden, besbelli bundan! Mutfağı bile böyledir, aracı gereci Amerikan pazarlarından, *Px*'lerden, yemek tarifleri İngilizce dergilerden derlenmiştir; aşçılığını Hatice'ye emanet etmesi önemli bir şeye, bu kızın daha önce iki yıl Amerikalıların yanında çalışmasına bağlı: öyle *hamburger* yapar, öyle sandviç hazırlar ki, Metro-Goldwyn-Mayer'in en debdebeli filmlerinde eşi yoktur.

Hem, çağdaş bir evde, eski ve zararlı yemeklerin yeri mi olurmuş? O Nohutlu et, Kıymalı pırasa, Etli bamya türünden, insanı küçük düşüren berbat şeyleri, Doktor Sevim ağzına koymaz, ağzına koymaz ne kelime, görmeye katlanamaz: ilkel bulur çünkü, doğulu sayar, dudak büker! İlk

kocası Rıdvan'dan ayrılmasında, adamın sık sık Sirkeci'deki kebapçılara gidip lâhmacunlar, meyhane pilavları, yoğurtlu kebaplar tıkınması; ikinci kocası Hakkı Saffet'le bozuşmasında ise, koskoca Hukuk Profesörü olmasına rağmen, odaya bir kadın girince ayağa kalkmak gerektiğini öğrenememesi etkili olmadı mı?

Bak Akın öyle mi, herşeyiyle 'batılı' çocuk: duygulu, akıllı da! Dünyası, Doktor Sevim'in dünyasına uyuyor. Dün gece, sevişmenin çığrından çıktığı anda, ona yakıştırabildiği en kötü sıfat, Kontes Dracula sıfatı. Ne kadar ince, basbayağı zarif: Alemdar sinemasında üstünde ıslıkların uçuştuğu bir cumartesi kalabalığı duvarları zorlarken, galiba lise öğrencisi Sevim, Bela Lugosi'yi Kont Dracula rolünde görmüştü, ölümsüz vampir uğursuz ve dumanlı bir ormandaki karanlık bir şatoda, beyaz tüller giyinmiş karılarıyla yaşıyordu: onlar da vampirdiler...

(Gözü arabanın dikiz aynasına ilişince, yeniden sol gerisinde o siyah taksiyi seçer gibi oluyor: suratı olmayan anlamsız şoförü ve yanıbaşına ıslak bir çomar gibi oturmuş tek müşterisi ile! İşin kötüsü, bu düşük kulaklı yaşlı çomarın fena halde birisine, kocası Hakkı Saffet'e benzemesi. Olabilir mi? Artık işi gücü bırakmış, böyle her yanı dökülen taksilere kurularak, gece gündüz ardında mı dolaşıyor bu salak?)

Bekirzade'lerin yalısı, bambaşka bir âlem: aşağıda allı morlu sarılı bir çiçek kalabalığı, çoluk çocuk cümbür cemaat kahvaltı ediliyor: yukarda, ihtiyarı yatağıyla balkona çıkarmışlar, yanında Doktor Sevim'in buluverdiği beygir dişli hastabakıcı, önünde dağınık gülüşmeler, motor patpatları, müzik dalgınlıklarıyla zengin, cıva kaplamalı uysal bir deniz. Sözde, dertleri çok büyük bunların, evin oğlu tutuklanalı yediklerini içtiklerini bilmiyorlar, tasadan yürekleri kabarmış, oysa yalının yazlık yaşantısında aksayan hiç bir şey yok: deniz, güneş banyosu, öğle uykusu, akşam üstleri yelkenliyle Boğaz'da dolaşmak, gece geç saatlere kadar kadehlerin zincirlendiği danslı yemekler!

Doktor Sevim yalının yabancısı mı? En yakın aile dostlarından sayıldığı için, Caddebostanı'na gitmeye üşendiği günler, Akın'la gelip buradan denize girer. İhtiyar Bekirzade'nin gelininden, hattâ karısından fazla ona inanıp güvendiği, aralarında sürekli şaka konusu oluyor. Az önce, onun geldiğini farkeder etmez, marifetli kocakarı suratında vesveseli bir ferah belirdi: İhtiyar Bekirzade, 27 Mayıs'dan bu yana Menderes'i seven milyonlarca kişinin kalkışmasını bekliyor, toplu ve etkili bir eylemin yokluğu onu yıkıyordu. Torunlarından birisi, sabah gazetelerinden birisinde, bir haber mi görmüştü ne, Denizli yöresinde tutuklamalar yapılmış galiba, ferahı ondan, vesvesesi işittiğinin gerçek olmaması olasılığından doğuyordu.

Hışıltılı sesiyle, Doktor Sevim'i sorguya çekti:

– Aslı var mıdır, gazetede okudun mu kız: Denizli'de Yörük Ali'nin oğlu çete kurasıymış. Yenipazar'da yakalamışlar onu, Saraykör'lü beş kişiylen beraber tevkif etmişler, üç mavzer ele geçirilmiş, beş de tabanca!

Doktor Sevim'in kaşları çatılıyor. En anlayamadığı şey, yaşlı hastalarındaki politika tutkusu! Hayatlarını bile tehlikeye atabilecek bir heyecanla kendilerini buna kaptırmaları yok mu, onu delirtebilir:

– Hani gazete okumayacaktınız, diyor, söz vermiştiniz bana? Olaylar, hayatınızdan mühim mi rica ederim?

Diyor ama, sesi Miralay Ferid'e hükmeden o buyurucu tınlamalardan yoksun, daha yumuşak, yumuşak sayılmasa bile, uzlaşmaya yatkın: Bekirzade'lerden bir ayda aldığı parayı bütün öteki hastalarından altı ayda alabilir mi?

– Okumadım, kız, sözüm söz! Okusam, böyle sana sorar mıyım? De bakayım bana, İzmir'de ordu aleyhine nümayişler yapılmış deniyor, doğru mudur? Sekiz kişiyi nezarete almışlar, ha?

Aslı Karadeniz'li ya, dilinde sevimli ve hırçın bir lâz çetrefilliği kalmış, yürekten ilgilendiği konularda büsbütün kendini belli eder. 'Oğlunun

uğradığı iftira'ya değgin bir söz edecek oldu mu, sözcükleri öyle telâşlı bir ıslıkla birbirlerine bitişirler ki, anlam çıkarabilene aşkolsun!

– ...dedim ki avukatına, rezilliktir yaptıkları, piyasada tüccar koymadılar, iktisadî durgunluk dediklerine sebeb de budur, dedim salıversinler tüccarları, söyleyin benim oğlana, en büyük kumandan kimse huzuruna çıksın, görüşsün, hepimiz vâriyetli adamlarız desin, keselerimizi birleştirsek Hazine'yi kurtarırız...

Bir zaman, kıs kıs gülüyor:

– ...ha göreceksin, nasıl çıkacaktır bu dediğim, yaz bir kenara: paranın açmadığı kilit yoktur!

Gelini Sevil, Doktor Sevim vedalaşmak üzere bahçede yanına gelince, ona bir gazete gösterdi. Üçüncü sayfada, beş sütun üstüne iri puntolarla bir başlık açılmıştı: "Davutpaşa'da 88 sanık var" Haberi. Davutpaşa Kışlası'nın içinden bir resim süslüyor, bu arada 27 Mayıs'tan beri orada gözaltına alınmış olanlardan bazılarının, herhalde en önemli ve en ünlülerinin, adları veriliyordu. Sevil, pedikür yaptırmak için olacak, bir şezlonga yusyuvarlak oturmuş, çıplak ayaklarını, ılık su dolu iki ayrı leğene sokmuştu. Hâlâ uykusunu alamamışa benziyordu. Mahmur, esnemelerle dolu bir sesle, tanıdık adları sıraladı:

– ...kimler yok ki, ayol, baksana! Sait İbrahim, Yakup Soyugenç, Asım Taga, İhsan Doruk, Saralim Sağlamer, Süleyman Berkel, Mahmut Baler, Rıfat Bekirzade...

Yüzünden kısa bir hüzün gölgesi geçti:

– ...babama gazeteyi göstermedik, dedi. Rıfat'ın yakında Balmumcu'ya nakledileceğini söylediler, onu da gizliyoruz. Davutpaşa yahut Balmumcu, ne farkeder: ikisi de hapishane değil mi?

Fakat..çabucak kaygısız sosyete kadını havasını buluyor:

– ...bu gece geliyor musunuz, muazzam eğleneceğiz, Rita nişanlısından ayrılışını kutlayacak, dördüncüsüymüş: vallahi, hayranım şu kıza hayatın tadını öyle bir çıkarıyor ki, pes doğrusu!

Doktor Sevim, Sevil'in su aygırı tombulluğundan oldum olası hoşlanmaz, her söz söyleyişinde üstüne başına nedense tükürüklerini saçtığını sanıp irkilirdi, böyle saçıbaşı dağınık, ayakları kalın kalın leğende, obur ağzı esnemelerden kapanamıyor görünce düpedüz iğrendi. Kaşlarının siyah yayı altında rakı beyazı gözleri incecik incelmiş, jilet sırtı gibi keskin beyaz bir ışık çizgisine dönüşmüştü. Kısa, kesin ve hayli soğuk bir sesle, hastayı heyecanlandırmamak gerektiğini tekrarlayarak, arabasına döndü: Kliniğe geç bile kalmıştı.

Jaguar'ın yıldırıcı hızıyla şehre dönerken, dikiz aynasında bir kaç kere o siyah taksiyi, suratı olmayan şoförüyle, kocasına benzettiği yaşlı müşterisini arıyor, yok! Belki hiç olmamışlar, gördüğünü sandıkları, geceleyin Akın'la yaptıklarının vicdanına bir suçluluk duygusu olarak yansımasıymış! Olamaz mı? Kliniğe geldikten sonraysa, bir yandan gündelik işlerin çarkına kapıldığından, bir yandan en büyük hissesine sahip olduğu sağlık yurdunun yıllık ortaklar toplantısı için hazırlanmış olan raporda, kafası kimbilir hangi ayrıntılı hesaba takıldığından, sabahleyin yaşamış olduklarını, Miralay Ferid'i, Emirgân'daki köhne eve gelen sinema güzeli genç kadını, siyah taksiyi ve kocasını büsbütün unutuyor. Taa saat üç sularında, Taksim'deki görkemli muayenehanesine gelinceye kadar! Ondan sonrasını unutması olasız, sanrı diye aldığı şey gerçekleşiyor çünkü: Hakkı Saffet, çevresi morarmış torbalı gözleri, alt dudağı üst dudağından iri ve sarkık abullabut ağzı, kırmızı kelebek kravatı ve kemiklerinden handiyse akan yorgun etleriyle onu beklemektedir.

Aynı zamanda hem hemşirelik hem sekreterlik görevini yapan Nurten, yaklaşan fırtınanın önsezisiyle kaygılı, daha kapıdan Doktor Sevim'i uyarmıştı:

– Beyefendi içerde, Doktor hanım! Fazlaca asabi gözüküyor. Gelenlere bugün hasta kabul etmeyeceğinizi söylememi istedi, maalesef üç kişiyi çevirdim. Bana da, o gelince sen git dedi.

Doktor Sevim böyle bir şey beklemiyordu, kocası çizgileri kesin bir erkek değildi, olmaya da özenmezdi pek. Akın ortaya çıkalı huzursuz olduğunu belirten bir iki davranışı görülmüştü ama, sorunu bu kadar kesin ve katı koymaya kalkışması yine de ondan beklenemezdi. Kar mavisi gözleriyle Nurten'e dimdik baktı, gizli bir sesle:

– Peki, dedi, sen git! Kapıcıya da söyle, yukarıya kimseyi bırakmasın, olur mu?

Tümcesini içinden bambaşka bir tehdit tonuyla tamamladı:

"– ...şu ahmağın derdi neymiş bakalım, görelim!"

Hakkı Saffet, yazıhanenin karşısında, plastik köpüğünden tombul ve yumuşak koltuğa gömülmüş, dalgın cigara içiyordu. Onu beklediği sürece aralıksız içmiş olmalıydı ki, yüksek tavanlı ve geniş bir oda olan muayenehane ince bir sise bürünmüştü. Doktor Sevim, yüksek topuklarının üzerinde yükselе yükselе, (lâciverd, sütlü mavi ve yeşil), kapıdan girince, ilk izlenimi kocasının çarpıcı yaşlılığı oldu. Allah Allah, hep bu kadar ihtiyar mıydı bu adam? Yoksa, birdenbire mi çökmüştü? Belki bu izlenim, günlerdir oğlu yaşında bir gençle birlikte olmasından ileri geliyordu. Öyle ya, Akın'ın kız pembesi teni, dolgun ve sıkı kalçaları, tek kırışık olmayan pürüzsüz yüzüyle karşılaştırılırsa, Hakkı Saffet'in içten çürümüş çınar koltuğu yaman bir yenilgi ve çökmüşlük duygusu vermez mi insana? Elbette verir!

Doktor Sevim, çantasını yazıhanenin üstüne gelişigüzel atarak, alçak fakat sivri bir sesle sordu:

– Nedir bu komedi? Hangi yüzle karşıma çıkıp, ne hakla işlerimi altüst ediyorsun?

Bakışları, iki mavi çelik çivi gibi akmış, Hakkı Saffet'i omuzlarından oturduğu koltuğa çakmıştı. Adam hiç tınmadı, cigarasından derin bir soluk aldı, dumanları burnundan salıverdi, yüzünde öyle acılı ve bitkin bir anlam vardı ki, bil-

meyen birisi anlaşılmayan bir sebebten ölmek üzere olduğunu sanabilirdi.

– Bak Sevim, diye başladı, kavga etmeye gelmedim: ikimiz de yaşını başını almış insanlarız, mağdem ki halli icabeden bir meselemiz var, makulât dahilinde görüşüp halledelim. Yakışanı budur!

Sesi yüzünden canlı, bilgiyle yüklü, iyice inandırıcıydı. Hukuk Fakültesi Anayasa Kürsüsünde ders verirken, bu sesi kullanıyor olmalıydı. Doktor Sevim, yazı masasının üstünden eline ilk geçecek şeyi, (şu gümüş kitap açacağını mı, bronz Hipokrat hekim biblosunu mu, yoksa orada nasılsa unutulmuş kalmış Larousse Medicale cildini mi), onun kafasına fırlatmamak için kendini güç tutuyordu. Ölkesini elinden geldiğince gizlemeye çalışarak sordu:

– Nedir halledilecek mesele?

– Seyit Sabri'nin oğluyla münasebetin...

– O benim bileceğim iş!

Öyle mi sanıyorsun? Resmen karım olduğun müddetçe...

Doktor Sevim, yumruğunu masanın üstüne indirdi:

Boşanalım öyleyse! diye bağırdı: yarından tezi yok, hemen boşanalım! Cehennem ol, git!

Aynı dakikada, cinlerini tepesine toplayan şeyin, Hakkı Saffet'in orada bulunuşu olmadığını farketti, söylediklerini de umursamıyordu bir yerde: çileden çıkmasına o bu değil, kocasının inanılmaz bir rahatlık ve özgürlükle cıgara içmesi sebeb oluyordu: tütün içmeyi o da gereksiniyor, tutkusuyla günlerdir sürdürdüğü savaştan yorgun düşmüş sinirleri, Hakkı Saffet'in bilmeyerek yaptığı kışkırtıcılığa dayanamıyordu.

Kocası: – Bağırma, dedi. Boşanmayı düşünmedim mi sanıyorsun? Evden ayrıldığım günden beri kafamı kurcalayıp duruyor. Fakat ben kariyerimi de düşünmek mecburiyetindeyim. Memleket fevkalâde günler yaşıyor. Üniversite hocaları-

nın itibarı bir anda yükseldi, sağda solda Kurucu Meclis söylentileri, yarın bakarsın...

Sustu, omuzlarıyla bütün söylediklerine kendisinin de inanmadığını belli eden gevşek bir hareket yaptı. Plastik koltuğun tombul yumuşaklığından uzaklaşmış, etlerini yerlere akıta akıta karısının yakınına gelmişti. Bir an, bakıştılar: torbalı gözlerinin derinliklerinde giderilmez bir eziklik, karanlık bir yağmur gibi ince ince çiseliyordu. Sözlerini fısıltıyı andıran bir sesle:

– ...gece, diyerek sürdürdü, ışığı üç buçukta söndürdünüz, neler yaptığınızı göremiyor, ama katiyetle tahmin edebiliyordum. Bu beni öldürüyordu.

Yüzü boncuk boncuk terlemişti. Soluğu göğsüne sığmıyordu. Hayatı verilecek karşılığa bağlıymış gibi, allak bullak bir yüzle, üstelik avazı çıktığı kadar bağırarak sordu:

– ...kaç kere yattınız, kaltak?

O daha sözünü bitirmeden, Doktor Sevim elinin önce tersiyle, sonra yüzüyle, sonra yine tersiyle rastgele vurdu: iri ve kemikli basketçi elinin her şaklayışında kocası sarsılıyor, elleriyle yüzünü korumaya çalışa çalışa, adım adım geriliyordu. Son tokadı yiyince, az önce kalktığı koltuğa yıkılırcasına çöktü, başını ellerinin arasına saklayıp, ağlamaklı bir sesle böğürdü:

– ...yeter artık, yeter!

Doktor Sevim tuzlu bir kızgınlık içinde yüzüyordu. Ona vurdukça gönlünde kızıl dikenli ateş gülleri açılmış, cinsel bir sarmaşığın görünmez dalları bacaklarından boynuna doğru hızla sarılmıştı. Altının ıslanmış olduğunu hissedip bundan utandı, hem de açıklanması zor, gizli bir memnunluk duydu. O, açık pencerede, keskin profilini bıçak gibi rüzgâra vermiş, aşağı katlardan yükselen Domenico Modugno'nun şarkısını dinlerken *(Piove, piove!...)* Hakkı Saffet birdenbire siyah bir takside sabahtanberi varsaydığı yaşlı çomara dönmüştü, kesik kesik soluyup kahredici itirafını yapıyordu:

– ...bilmiyorum. belki sen haklısın. belki genç bir adama ihtiyacın var. fakat ne kadar çabalasam nafile. sensiz yapamıyorum. asıl bunu söylemeye gelmiştim buraya: günlerdir ne uykum uyku. ne çalışmam çalışma. için için eriyip tükeniyorum. Ne yapalım. varsın o olsun hayatında. ama. bak Sevim. ben de olayım ha. ne olursun. bana da bir yer ayır. ufak mufak kabulüm...

HAZİNEYE YARDIM KAMPANYASI DEVAM EDİYOR

Hasta bir genç kız Hazine'ye Zürih'ten küpelerini gönderdi.

Ankara (A.A.)

9 yıl evvel tutulduğu bir hastalık neticesinde mafsalları birbirine kaynayan ve şimdi 15 yaşında bulunan Meral Gürzel adında bir genç kız tedavi edilmekte olduğu İsviçre'den Org. Gürsel'e bir mektupla Hazine'ye teberru edilmek üzere küpelerini göndermiştir.

Meral Gürzel, Devlet ve Hükümet Başkanı'na gönderdiği mektupta, hastalığının Türkiye'de tedavisinin imkânsız olduğu anlaşıldıktan sonra bir gazete tarafından açılan kampanya neticesinde İsviçre'ye gönderildiğini belirtmektedir.

Genç kızın İzmir Kâğıt Fabrikası'nda işçi olan babası kızının tedavisi maksadıyla sabık iktidara müteaddit kereler müracaat etmiş ve her seferinde menfi cevap almıştır.

İki seneden beri İsviçre'de tedavide bulunan ve sıhhatını kısmen kazanan genç kız Gürsel'e gönderdiği mektubunu: "Çocuk olduğum halde sabık iktidarın zavallılığını çok iyi anlamıştım. Babamın ve annemin bana hediye ettikleri düşük ayarlı küpelerimi Hazine'ye vermeniz için size gönderiyorum, kabulünüz beni çok sevindirecektir, yeter ki vatan kurtulsun" diyerek bitirmektedir.

İSTANBUL'DAKİ BAĞIŞLAR

9 Haziran'dan 1 Temmuz'a kadar Millî Emlâk Müdürlüğü'ndeki büroya 3 milyon 724.247 lira 56 kuruş teberru edilmiştir. Bunun 30.300 lirası tahvil, 1.265.658 lirası da ziynet eşyasıdır.

Dün Millî Emlâk Müdürlüğü'ndeki büroya yapılan teberru miktarı da 193.268 lira 38 kuruştur. Mehmet Kavala 100.000, Hacı Bekir 3.000 lira vermiştir.

7 Temmuz 1960

Suat, dayısının kendisine ne büyük bir destek olduğunu, onu yatakta görünce anladı.

Çocukken Direkliyalı'da, büyüdükten sonra Emirgân'da, Miralay Ferid'i yorgan döşek yatarken hiç görmemişti ki! Gümbürtülü sesiyle âvizelerin billûrlarını titreterek, haşarı bir rüzgâr gibi kapıları çarpa çarpa, Pembe Salona dalar; bahçede, çizmesinin burnuyla sonbahar yapraklarını savurta savurta dolaşırdı. Daha sonraları, ne vakit Emirgân'a gelse, onu hep bir yanardağ gibi ayakta, fokur fokur lâv kaynar bulmuş; hele bir keresinde, ilerlemiş yaşına bakmadan baltanın sapına yapışıp, sobalar için kışlık odun kırışını hayranlıkla seyretmişti.

Bu adam mıydı o, her başı daraldıkça kendisine dayanak diye düşündüğü? Bu uç vermiş kır sakallı avurtları çökük, rengi kâğıt beyazı, gülümsemesi istediği kararı bulamayan bitkin ihtiyar mı? Bıyıkları bile alışık olduğu o gururlu, hattâ küstah, diriliklerinden vazgeçmişe benziyorlar, renkleri de az sararmış mı ne?

Dayısı, pencereden, gökte düzenli çemberler çizen uzak bir kuşa dalmıştı, baktığını görmedi. İyi ki görmedi: Suat böyle yıkıcı bir görüntüye o kadar hazır değildi ki, gözgöze gelseler, bütün camları belki bir anda darmadağın olur, gözyaşları boşanırdı. Boğazına birden bir şey düğümlenmişti, ama ne? Dudakları titreye titreye, çekildi hemen: yukarı salonda, o geldi geleli sessiz sessiz ağlayıp, gözlüklerini buğulandırarak, başına gelenleri anlatan yengesinin yanına gitti, birer kuş yavrusu tutarmış gibi dikkat ve özenle, ellerini avuçlarının arasına aldı. Bir süre konuşmadılar. O suskunlukta, komşu bahçelerden birisinden bir su tulumbasının öksürüğü bütün bütün işitiliyor.

Suat, dün gece Şükrü onu Emirgân'a bekle-

diklerini bildirince. her zaman olduğu gibi dayısının gelmeyip yerine başkasını göndermesini biraz garipsemişti ama. bir hastalık olasılığı. hele böyle enfarktüs filân. doğrusu aklının köşesinden geçmemişti. Kocası üç haftadır İzmir'de olduğu için. evde yalnızdı. bir ara neden dolayı Emirgân'a gidip orada bir kaç gece kalmayı daha önce akıl edemediğine şaştı bile. doğru dürüst uyuyamadı. sabaha kadar gece lâmbasının zehir yeşili aydınlığında bir sağa döndü bir sola. sabah olunca da ufak bir valiz hazırlayarak..

Miralay Ferid'le öğleye doğru. güneşi çekilmiş. gölgesi serin mavi. camları uzak martı sağnaklarıyla benek benek odada görüşüyorlar. Miralay. Suat'ın başucunda oturduğunu farkedince. hastalığına. hastalığının yarattığı gizli kaygılarına rağmen. en babacan gülümsemesini bulup buluşturup. bıyıklarının altına konduruyor. sonra uzun süre önce başladıkları bir konuyu görüşüyorlarmış gibi:

– ...askerlik zamanımızda. diyor. bir arkadaşımız vardı. Vav Cemil derdik. anasının gözü. külhani mi külhani bir yiğit. bunun Çanakkale'de yaralandığı duyuluyor. ben. daha birkaç arkadaşı. sahra hastahanesinde ziyaretine varıyoruz. ne diyor bilir misin: bir arslan sırtı için diyor. en tahammül edilmez yük merhamettir.

Yattığı yerde. başını iki yana salladı:

– ...kerata dedi. lâf oturtmasını pek bilirdi. Güyâ Harbiye'deyken ders nazırı'na...

Sözünü askıda bıraktı. elini uzatarak yiğenine öptürdü:

– ...benimkisi de o hesap. böyle sırtüstü serilince herkes bana acıyor sanıyorum. izzet-i nefsime dokunuyor bu! Öp bakalım elimi. hah şöyle. ber-hudar ol kanaryam! Senin hayta nerelerde. İzmir'de mi. Allah Allah. nereden icab etmiş İzmir'e gitmek?

Suat asıl gerçeği. kayınpederi'nin öldüğünü. Halim'in bu yüzden palas pandıras gitmek zorunda kaldığını söylemek istemedi:

– ...biliyorsun dayı. ağabeyi milletvekiliydi.

inkılâptan sonra tevkif etmişler, şimdi Yassıada'daymış. Halim dargındı onunla ama, ilgilendi tabiî, annesigil perişan olmuşlar...

Söz devrime kayınca, Miralay Ferid'in çalıçırpı kaşları gözlerinde tutuşan ateşle aydınlanıyor. Suat'ın evinde pansiyoner kalan o yırtıcı yüzbaşı'yı hatırlamamak olası mı? Hani bir Pazar gelmişti, şurda salonda yemek yemiş, tartışmışlardı! Onu sordu, ne yaptığını, işlerin nasıl gittiğini. (*) Suat sorularına dalgın uysallığıyla kısa karşılıklar veriyor. Üzerinde hep, o asıl söylemek istediklerini sonraya, başka ve daha uygun bir zamana bırakmak istermiş gibi bir hal:

–...Demir, Ankara'da: Orhan Erkanlı'yla irtibatlıymış meğer, sonradan öğrendik, ilk günler Millî Birlik Komitesi'ne alınması bile söz konusu edildi, istemiyordu, şu ara Genelkurmay'da sanırım, işi başından aşkın olmalı...

Miralay Ferid, yatağının ayak ucuna ilişmiş onları dinleyen karısına döndü, açık bir gururla övündü:

– Gördün mü bizim şahini, Ruhsâr? O gün hayli üstüne vardığım halde, hiç renk vermemişti, halbuki boğazına kadar işin içindeymiş!

Daldı, sesi birden zayıfladı:

– ...ne de olsa, diye mırıldandı, Hayrullah'ın yiğeni!

Suat onu konuşturmaması, hele heyecanlandırmaması gerektiğini biliyor, fakat sorularını yanıtlamadan edemiyordu. İçi de bir dağılmıştı ki! Kendini tutmasa, ihtiyarın omzuna kapanıp hıçkıra hıçkıra ağlayacaktı. Babasının erken ölmesinden mi, annesi yüzünden baba evini terkedip yıllar yılı yurtlarda, pansiyonlarda gelişigüzel yaşamasından mı nedense, içisıra Miralay Ferid'i baba bilmiş, farkında olmadan çok benimsemişti. Babasından, Şefik Kaptan'dan, Keçecizade Müçteba Efendi'den sonra, varlığını çocukluk yıllarına

(*) Bkz: "Bıçağın Ucu" "Yaraya Tuz Basmak" roman, Bilgi Yayınevi.

bağlayan son kişiyi kaybetmek tehlikesi. içini allak bullak ediyordu.

Miralay Ferid, onu günlerdir tedirgin eden konuya, ucundan yanaşmıştı bile:

– ...hastalık vaziyeti olmasaydı, bu hafta mutlaka sana gelecektim Suat, geçen gün hemşirenin bir tasavvuruna tesadüfen muttali oldum, kan tepeme çıktı, o öfkeyle soluğu Şişhane'de almışım...

Suat'ın bakışlarını aradı, bulamadı: annesinin adı geçer geçmez, Suat'ın dalgın menekşe rengi gözleri bütün insancıl anlamlarından boşalmış, sanki eriyip akmıştı.

– ...Direkliyalı'ya komşu leb-i derya bir ev vardır ya hani, bilmem hatırlar mısın, annen olacak divâne, sahibi vefat edince veresesinden satın almış, diyeceksin ki pek âlâ pek güzel, ne var bunda, lâkin tutturmuş birlikte yaşadığı o Moskof dönmesi...

Sesi sağlıklı günlerindeki gümbürtülü dikliğini kazanmış. Hayrun aklına geldikçe benliğini saran kızgınlıktan bıyıkları titremeye başlamıştı. Onun kaygan bir düzeyden çarpıntılı bir boşluğa hızla aktığını ilk sezen Ruhsâr hanım oldu, usulca kalktı, Suat'la arasına girip elini alnına koydu, besbelli konuyu değiştirmek amacıyla:

– ...beyim, dedi, Suat bir müddet kalmak niyetiyle gelmiş, nasıl olsa vaktiniz bol, bu bahsi âriz amîk konuşursunuz, şimdi müsade etsen, odasına bir yerleşse kızcağız: bu sıcakta, ta İstanbul'dan gelmiş, belki soyunup dökünmek, sırtına hafîf bir şey giymek ister...

Miralay Ferid, Suat'ın kalacağına çocuk gibi sevindi, sevincinden dediğini diyeceğini unuttu, bir ellerini çırpmadığı kaldı hani! Suat'sa onu böyle dikenli bir konudan kurtardığı için, yengesine yumuşak bir minnetle bakıyordu. Salona çıktılar. Arkalarında Miralay'ın kocaman ve sıcak sesi:

– ...karnım acıktı yahu, bâri yiyecek bir şey getirin bana!

...Sonraları Emirgân günlerini Suat daima

aydınlık, içine epeyce mutluluğun da karıştığı, tatlı bir hüzünle hatırlayacaktır. Orada kendisini 'bir evin bir kızı' hissettiği için. Gerçi o Bayraktar paşazade Halûk bey'in biricik kızıydı, bu söz oldum olası kulağında yer etmişti ama, çocukluğundan beri gerçek anlamda bir yuvanın kızı olmak özlemini çekmiş durmuştu: küçük suçlarını hoşgörülü annesiyle paylaşabilmeli, babasına nazı geçmeli, fakültede ya da bilmem hangi arkadaşının evinde yaşadığı ufak tefek olayları onlara, yalan yanlış, arasıra ayrıntılar katıp abartarak, anlatabilmeliydi. Nerde?

Üniversite yıllarından başlayarak, uzun süre kendisini bir bekâr öğrenci yaşantısına hapsetmiş. Direkliyalı'nın düşbozumunu gizli ve tehlikeli bir yara gibi herkesten saklayıp, her çeşit aileyi ve aile yaşantısını küçümsemekle, küskünlüğünü giderebileceğini sanmıştı. Ne kadar yanılıyormuş! Bir babanın oturaklı ve olgun kişiliği, günlük sorunların kanatıcı mızraklarına ne yaman bir kalkan, bir annenin şefkatli anlayışlılığı, nice kırgınlıklara, nice yenilgilere ne etkili bir merhem imiş! Bunların eksikliğine, bir de zayıf ve dağınık bir kocanın getireceği başka tasalar eklenirse, Suat'ın daha Emirgân'daki ilk geceden kendisini gökyüzünde kurulmuş bir hamakta, yıldızların par par zenginliği ortasında yatıyor sanmasına şaşılır mı? Dayısı hasta, sürekli ölüm tehdidi altında, yengesi bu yüzden şaşkın ve üzgün olduğu halde hem!

Karşılaştığı öyle iç titreten yakınlıklar, öyle ince özenler oluyordu ki, beklenmedik duygulanmalara uğruyordu bu yüzden, gırtlağına bir şey gelip oturuyor, görkemli ve gizemli kirpikleri hafifçe ıslanıyordu.

Yengesinin bir sözü: – Suat, bahçeye iniyorsan sırtına birşey al kızım, akşamları Boğaz serin olur.

Dayısının bir değerlendirişi: – Kadın kısmının aklı siyasete ermez ya, sen maşallah erkeklerden yamansın bu vâdide!

Mürüvvet bacı'nın bir jesti: – ...Suat'şığım,

yumurta çarptım sana, sütlü işersin yoksa sütsüz mü? Benzini sarı gördüm de!...

Suat böyle bir aile sıcaklığıyla çevrelenince, Camekân Sokağı'ndaki evinde içini daraltan ne varsa, birer ikişer unuttu, artık ne gitti gideli kocasının ona tek satır yazmayışını dert ediniyordu, ne çantasındaki paranın iyice azalmış olmasını! Uykusu düzene girmiş, gülüşüne hanidir görmediği bir canlılık gelmişti: ağzının ucuyla şöyle bir gülümsemesi, ortalığı alımlı bir aydınlığa boğmasına yetiyordu. O da, gördüğü ilgiyi karşılıksız bırakmadı ama: Ruhsâr hanım'ı şaşkına döndüren olağanüstü işleri üstüne alıverdi: dayısının ilâçlarını düzenli vermek, Eczacı İhsan bey'le bu konuda bağlantı kurmak, iğneciyi gerektikçe sağlamak, sırasına göre Şükrü'yü şuraya buraya koşturmak onun görevi oldu artık.

Mürüvvet Bacı, hele Şükrü, hele Şükrü, onun evin eski zaman havasında, yeni ve adı bilinmedik bir gül gibi açılışına hayranlıklarını gizlemiyor, sık sık yüzüne karşı açıklıyorlardı. Şükrü'nün, mahallenin her angaryasına koşup aldığı üç beş kuruşla geçinen bu koca kafa yelken kulak Boğaz çocuğunun, onun her buyruğuna dört dörtlük sırıtmalarla öyle içten bir:

"– Başüstüne Suat ablacığım!"

deyişi vardı ki, görülmeye değerdi doğrusu. Bir akşam, geldiğinden üç gün sonra mı ne, Ruhsâr hanım durumu kocasına üç sözcükle özetledi:

– Mahalleyi fethetti Suat!

Yoksa Suat'ı fetheden Emirgân mıydı? Geceleyin toz mavi bir ayışığı penceresinden eğilince yapraklı bir karanlıkta Hafız hanım'ın Kur'an okuduğunu işitmesi: sabah, hiç kullanılmamış olduğu besbelli bir güneş yepyeni bir mavi içinde çeşitlemeler denerken, bahçede deli al, civciv sarısı, soğan kızılı çiçekler bulup, onları hüzünlü bir şefkatle okşaması mı? Çevredeki güngörmüş korulardan, bir yıldız kümesi olarak her sabaha karşı Boğaz'a dağılan bülbül sesleri olamaz mı? Sonra kocaman ve Osmanlı çınarlar? Sahil kahvelerindeki kibirli nargilelerin bol dumanlı felsefe-

si? Hatta gümüş çakıntılı semâverden yaldızlı çay bardağına karanlık bir çayın dünyayı altüst edecek önemde bir sır gibi usulca fısıldanışı?

Başının üstündeki tavan yükselmiş, sabahı bir nemli Galata Kulesi gölgesi olmaktan çıkıp zilli bir güneş cümbüşü haline gelmişti. Yanında getirdiği bir iki kitabı eline alır almaz, gözkapaklarına tatlı bir uyku çöküyor; bazan bahçede ya da balkonda elinde kitapla uyuyakalması yengesinin telâşlanmasına yol açıyordu:

– Suatçığım, Boğaz İstanbul'a benzemez, hastalanırsın çocuğum.

Ya da, arı mavi gözlerini açа açа:

– ...sus sus dayın duymasın, kızacak!

Dayısının ona kızması olası mı? Daha ilk geceden aralarında bir suç ortaklığı kurulmuş: yiğeni gündüz okuduğu gazetelerdeki haberleri, kimseye duyurmadan, fısır fısır ona aktarıyor. Neler neler: Devrim Hükûmeti'nin bir bakanı, Amil Artus, Radyoda konuşmuş, 27 Mayıs'tan önceki gösterilerde en az 11 genç öldürüldü demiş! Elçilik kadrolarında 'tensikat' yapılacağından söz ediliyor. İstanbul'da Belediye Başkanı yardımcılarına 'mecburî izin, yerlerine subaylar atanacak! Memleket kaynıyor canım!

Yatak odasında sadece başucu lâmbası yanıyor, alacakaranlıkta alçak sesle konuşmaları, büyük yazgıları sona erdirecek, hiç değilse değiştirecek önemde, yargılanmalar niteliğini kazanıyordu. Sanki yıldızlı bir boşlukta, herşeyin ve herkesin durumunu belirlemekle görevliydiler; bunu, çarpıntı verici önsezilerle, sorumluluğunu ta yüreklerinde duyarak yerine getiriyorlardı. Miralay Ferid, Suat'a en gizli kaygılarını açmıştı: Eczacı İhsan bey'in rakı sofrasında, Ahmet Ziya'ya, Papazyan'a bile açmadıklarını; fikrince devrim 'fazla yumuşak' gidiyordu, 'kan dökmek' kötüydü ama, devrimin ilkelerini ve yasalarını 'düşükler'in topuna bir atılımda kabul ettirmesi zorunluydu, geç kalınmış olacaktı yoksa!...

Yattığı yerden, kalabalık bıyıklarını ve yedi

canlı gözlerini tavana dikmiş, ıslıklı bir fısıltıyla sık sık:

– ...bak, diyordu, İttihatçılar sokakta gazeteci vururdu, siz o devre yetişmediniz, Kemal Paşa kaldırdı bu âdeti, lâkin İstiklâl Mahkemelerinin salkım salkım adam sallandırması onun zamanındadır, bunlar da elebaşılardan bir kaçını derhal asacaklardı...

Asıl yüreğini yakan soruna daha sonra, ıslıkları tizleşmiş acı bir fısıltıyla değiniyor:

– ...halkta iştirak yok, benim müşahadem budur ve mucib-i endişedir: ordu, matbuat, biraz da münevveran alâka gösteriyorlar, mütebakisi manalı bir sükût içinde!

Suat, Yüzbaşı Demir'e ve sevgilisi Ümid'e olan yakınlığından mı nedir, devrim sabahından beri o kadar herkesin yapılan darbeyi benimsediği izlenimindeydi ki, dayısının bu acı fakat gerçekçi gözlemi onu basbayağı ürküttü. Bir ara, öğrenci gösterilerinin ilk başladığı günlerde içini kaplayan kaygıyı: yeniden, daha yoğun olarak yaşadı:

"– ...işçi sınıfı nerede? Neden hareketin başına geçmiyor? Gerçek üretici güç o olduğuna göre, bütün her yanda..."

Miralay Ferid, sırasını düşürüp düşürüp, şu sorun, bu açmaz, öteki ikilem üzerinde Yüzbaşı Demir'in ne düşündüğünü, ne düşünebileceğini soruyor, öğrenmek istiyor. Meraktan da ötede bir şey bu! Tek görüşmeleri onu o derece etkilemiş, sonradan Yüzbaşı'nın Milli Birlik Komitesi'ne girebilecek çapta bir rol oynadığını öğrenmesi bu etkiyi o kadar büyütmüş ki, Türkiye'nin geleceğini onun dudakları arasından çıkacak tek söze bağlı görüyor. Devrim Hükümeti'nin yaptıklarını ilgi ve içtenlikle karşılasa da, dağınık, tutarsız ve etkisiz bulmaktadır.

O sıra pencerelerden odaya dolan bir vapur ışıldağının toz mavi aydınlığıyla gümüşlenmiş olarak, eğilip dayısına fikrini açıklıyor:

– Acaba yanılıyor muyum dayı? Menderes'i devirmek için ne yapacaklarını inceden inceye

planlamışlar, sonrasını galiba ciddî bir esasa bağlamamışlar, aksi halde bütün bu...

Aşağıda, sulanmış bahçenin ıslak serinliği ve ayışığı döküntüsüne, bir düşten çıkmış bulutlu imgeler gibi yerleşiveren komşuların, Ruhsâr hanım'la ve Bacı'yla konuşmaları işitiliyor. En çok da Hayriye teyze'yle, Sabahat'ın! Ne sıcak kanlı, nasıl da sokulgan insan bunlar? Suat'ı, (daha dün gelmiş bir yabancı) aralarına alıp bağırlarına bastılar bile? Hele hastanın ağır tehlikeyi atlatmış görünmesi: onu elinde bastonu, başında hasır şapkası, gümbürtülü davudî sesiyle, bütün mahallenin büyük babası saymalarından, hepsine gerçek bir gönül ferahı veriyor besbelli. Gelsin artık Mürüvvet bacı'nın elceğiziyle hazırladığı buzlu vişne şerbetleri, üzümlü çörekler!

Miralay Ferid, dayı yiğen başbaşa ürettikleri bu gece söyleşilerinden birisinde, yeniden Hayrun konusuna döndü. Suat'ın, annesinin durumundan en az kendisi kadar bunaldığını biliyor, sorunu duygusal çapaklarından ayıklayıp akıllıca ortaya koymak istiyordu. Önce, kafasını kurcalayan şeyi öğrenmek istedi:

– ...sizin oraya geldiğinde, güyâ Keçecizade'nin evini sana tahsis edeceğini bildirmiş, sen oralı dahi olmamışsın! Aslı var mı bunun?

Suat, sıkılarak başını önüne eğiyor:

– Evet, dayı!

Annesi yalnız bunu söylemekle kalmamış, ayrıca onu aramasını, yalıyı güzelce döşemek için birlikte çarşıya çıkmalarını önermişti: neler alacaklardı neler, öyle ki o ufacık ev, şirin ve zarif bir kuş yuvası olup çıkacaktı!

Suat, hemen her zaman herşeyde yaptığı gibi, fikri sevip benimsedi fakat annesini aramadı. Çokluk, geceleri evde yalnızken, Keçecizade'nin yalısını kuruyor, gönlüne göre odalar, sofalar, taşlıklar tasarlayarak, hepsini ayrı bir özen ve hevesle döşüyordu. Camekân Sokağı'ndaki köhne apartmanın günlük gerçeğinden kopmuştu bir anlamda, imgeleminde o ev 'öteki hayatım' kısıtlamasız yaşayabileceği asıl gerçeği haline dönüş-

müştü. Bu bakımdan dayısı, annesinin yeni tasarısını açıklayınca, açıkça sarsıldı. Kabahatın kendisinde olduğunu unutuyor, Hayrun'un yeni bir haksızlığına uğradığını sanıyordu. Farkında olmadan:

– ...bunu nasıl yapabilir, dedi, bana söz vermişti?

Miralay Ferid fikrini paylaşmadı, bıyıklarını sıvazlayarak:

– ...yooo, dedi, doğruya doğru, eğriye eğri: bal gibi yapar! Ben sana açmadığı zannındaydım, değil mi ki açmış, hattâ beraber döşeyip dayamayı teklif etmiş, sen ise cevap dahi vermemişsin, istediğini yapar, ben olsam..

– Fakat dayı düşünsene, gerçekte teklifi benim Vanikôy'e dönmemi gerektiriyor, onunla aynı çatı altında değilse bile, aynı bahçe içinde yaşamamı, halbuki Halim daha annemi görmemiştir, nasıl yaşadığını bilmez, görünce...

Arkasını getiremedi. Sustu. Gecenin mavi boşluğunda bir Boğaz vapurunun tiz çığlığı, camdan bir mızrak gibi yükselip parıldadı. Uzak bir akordeonun sırmalı soluması, camları yaladı geçti. Suat, uykusunda konuşur gibi hülyalı bir sesle:

– Bahçeye, dedi, tâvus kuşları da almış!

Miralay Ferid, bu arada, sorunun çözümünü bulmuştu. Suat, Avukat Sadık bey'le görüşmeliydi. Önce annesinin gerçek niyeti üzerine kesin bilgi edinecek, sonra kendi düşüncesini ona açıklayacaktı. Hayrun'un önerisini kabul ediyordu, ediyordu ama, evli barklı bir kadındı o, nihayet kocasına bağlıydı, Halim ise 'çok kolay anlaşılabilir bazı nedenlerden' Vanikôy'e göçmelerini istemiyordu. Bunu annesine söyleyebilmenin güçlüğü, Suat'ın yapılan öneriye cevabını geciktirmişti. Avukat Sadık bey, durumu 'hukuk diliyle' annesine anlatır, hem onun gururunu incitmez, hem yalının 'o Moskoftan dönme karıya' gitmesine engel olurdu.

Bulduğu çözüme hayran, yattığı yerden gümbürdedi:

– ...nasıl kanaryam, oldu mu? Yalı bizde kalıyor, sen de o mecnunun yanına gitmiyorsun? Yarından tezi yok, yola düş. Avukat Sadık bey'i bul, yazıhanesi Kadıköy'dedir. Sigorta Hanı var ya hani...

Bu iş Suat'a kalsa, bugün yarın diyerek kimbilir kaç gün savsaklar, her seferinde ne geçerli özürler icad edip gitmekten nasıl cayardı ama, dayısı bırakmadı: daha ertesi sabah, vazgeçemediği tezcanlılığı, tuttuğunu koparan eski asker inatçılığı ile öylesine: onu üzmemek için, İstanbul'a iniyor.

Sıcağın, saydam kelebekler halinde uçuştuğu, bir öğle üstü. Güneşten yumuşamış asfaltlar, topuklarının ucuyla deliniyorlar. Ortalıkta tozlu bir zift ve fren yapmış otomobil lâstiği kokusu.. Karaköy kalabalığı kıllı göğüs, yağlı ruj, pembe topuk ve dumanlı gözlük olarak iki yanından akıyor.

"– ...Sigorta Hanı, buralarda bir yerlerde olacaktı, acaba nerede?"

Avukat Sadık bey'le yazıhanesinin kapısında karşılaştılar: kıvırcık kır saçlı, mavi boncuk gözlü bir adamdı! (*) Öğle uçağıyla murafaa'ya Ankara'ya gidiyormuş, anlattıklarını ayaküstü kıpır kıpır dinledi, daha çok Miralay Ferid bey'in hastalığına üzülmüşe benziyordu, ona 'âcil şifalar' dileyip, 'istedikleriyle Ankara dönüşü behemahal meşgul olacağını' vaadederek sözünü bağladı. Ayrıldılar. Görüşmeleri o kadar kısa sürmüştü ki, Suat yeniden kendisini meydanın sakalı uzamış ve teri tuzlu kalabalığı ortasında bulunca, boşlukta sandı: hiç olmazsa evine uğrayıp, Emirgân'da gereksindiği bazı ötaberiyi almak, Halim'den bir haber olup olmadığını anlamak için, Yüksekkaldırım'a doğruldu.

Evde, kapının altından atılmış, yaldızlı bir kartvizit, bir de buruşuk pusula buluyor. Kartvizit, annesinin: *Hayrun Bayraktar, Bayraktar Çiftliği Sahibi, Vaniköy.* Arkasında eski harflerin alış-

(*) Bkz: "Kurtlar Sofrası" roman, Ataç Kitabevi.

kanlığını atamamış bir elin beceriksiz yazısıyla, iki satır: *"Meleğim, mühim bir hususu görüşmek üzere gelmiştim, bulamadım, ararsan ziyadesiyle memnun olurum. – Hayrun."* Miralay Ferid'le kapışmalarını bilince, neye geldiğini kestirmek kolay. Besbelli, önceki önerisini tazelemek istiyor. Pusulayı yazansa, Ümid, seyrek, yuvarlak ve iri elyazısıyla onu aradıklarını bildiriyor, gözlerinden öperek. Demir Ankara'dan gelmiş, birlikte uğramışlar. Olayların değerlendirmesini yapmak istemiş olmalılar. Ankara'da olup bitenlere ilişkin ne haberleri vardı kimbilir. Suat'ın evde bulunmayışı gerçek bir talihsizlik! Herşey bir yana, Ümid'i, o hayallerinden bir türlü çıkaramadığı siyah kuğuyu, bir kere daha görememiş olması, yeter.

Fakat evinde onu asıl şaşırtan, birbirinden farklı iki şey oluyor: biri Halim'den hiç bir haber olmaması; öbürü, Emirgân'da yaşanmış bir kaç Boğaz gününün evini birdenbire rutubetli, karanlık ve alçak tavanlı bir izbe olarak görmesine yol açması! Böyle berbat bir yerde yaşayıp, bunalmamak olası mı? Dağınıklığının, gerçekle son bağlantılarının kopmasının altında, yaşantısını çevreleyen bu bunaltıcı dekorun, herhalde büyük etkisi var. Yoksa annesine uyup Vaniköy'e gitse mi?

Vaniköy'e değil ama, o akşam üstü Emirgân'a, bir tehlikeden kaçarcasına gitti. Hoşlanmadığı bir Suat'ı Kuledibi'nde bırakıp, orada başka bir Suat bulmak istiyordu. Bulmadı mı: dört yanına küçük gökkuşakları saçarak, çiçekleri sulayan Mürüvvet bacı'nın, peltek konuşmasını dinleyip, yengesiyle bahçede akşam çayını içerken, içinde üst üste pencereler açılıyor, her açılan pencereden sanki daha büyük ve daha mavi bir gök parçası, gönlüne doluyordu. Ruhsâr hanım onu bahçeye almış, yukarıya bırakmamıştı. Sebebini sorunca, çocuk gözlerini mavi mavi açarak:

– Dayının misafiri var, dedi: Mühendis Ahmet Ziya bey, geçmiş olsuna gelmiş! Erkek erkeğe konuşuyorlar.

(Onbeş yıl öncesinden bir görüntü, bu adı

duyar duymaz. Suat'ın belleğine yansıyor: Ressam Fâris'i toprağa veriyorlar. Rumelihisarı Mezarlığı'nda, epeyce bir kalabalık toplanmış: işçiler, aydınlar, öğrenciler, vs. Bir tümseğin üzerinden, boylu boslu bir adam, ölenin kişiliğiyle ve sanatıyla ilgili sözler söylüyor. Kaşları çatık, kır düşmüş gür saçları rüzgârdan darmadağın, sesi kederli olmaktan çok öfkeli. Bir ölüyü mü övüyor, yoksa ölüm dolayısıyla birilerini mi suçluyor, anlamak zor.

Suat, Fâris'i hiç görmemişti, sadece Emekçi Partisi'nin organı Yığın dergisine yaptığı heyecan verici kapaklardan tanıyordu. Yurttaki iki solcu arkadaşının törene gideceğini öğrenince artlarına takılıp gelmişti, pişman da olmuştu biraz geldiğine, fakat bu müthiş adam!... Adını öğrenmek istediğinde, kim olduğunu bilmediği birtakım yaşlı militanlar, cıgaralarını suçlu suçlu içerek:

"– Ahmet Ziya, demişlerdi. Spartakistlerdendir, Nâzım'la ve Şevket Süreyya'yla yattı, hanidir harekete küs!")

Avcunda çay fincanının sıcaklığı, gözlerinde akşama büyüyen gece safalarının rengi bol sevinci, Suat bir süre dayısının yanındaki Mühendis Ahmet Ziya bey'in o Ahmet Ziya olup olamayacağını düşündü. Tanıdığı ve sevdiği Miralay Ferid'le belleğindeki Ahmet Ziya arasında öyle bir bağdaşmazlık vardı ki, ne yanından alırsa alsın, eş koşullar altında ikisini bir araya getiremiyordu. Hele aralarında sıkı fıkı bir dostluk kurulması, aklının alamayacağı bir şeydi onun için. Oysa Ahmet Ziya bey yukarda, sert profilini camlarda yaldızlanan akşama vermiş, pipo tiryakilerine özgü dolgun bir suskunluk içinde, Miralay Ferid'i dinliyordu:

– ...Azrail beni az yoklamamıştır: kırk sene mukaddem, ölümü bir kaç defa sıyırdım geçtim! Hayretimi mucip olan nedir bilir misin, en tehlikeli dakikada vaziyetin vahametini lâyıkıyla idrak edemeyişim! Adamın basireti mi bağlanıyor, ne oluyor? O gece de öyle idi, göğsümdeki ağrıyı fazlaca yemiş olmama atfediyordum. Bir iki, "Ulan yoksa yolcu muyuz?" filân dedimse de, kafam et-

rafta geçen her şeyi. en ufak teferruatına kadar tesbitle meşguldü. yakınlaşan ölümle değil...

Ellerini. bileklerinden kesilivermiş gibi. iki yanına bıraktı:

– ...Hülâsa. dedi. insan ölümün şuuruna belki varır. lâkin öldüğünün şuuruna. asla!

Ahmet Ziya kır düşmüş bıyıklarıyla kalın kalın gülümsedi:

– Hayatın şuuruna varıp. dedi. yaşadığının şuuruna varamaması gibi! Sabah akşam sağ olduğumuza şükredip. yine hayatımızı çarçur etmiyor muyuz?

Miralay Ferid'in geçirdiği krize önceki tartışmalarının neden olabileceği düşüncesi günlerdir yüreğini oyuyordu. Hastalandığını duyar duymaz ziyaretine gelmek istemiş. Eczacı İhsan bey'in uyarısı üzerine vazgeçmişti: hasta onu görünce heyecanlanabilir. buysa durumunu ağırlaştırabilirdi. Sıkıntılı bir bekleyişten sonra. bu akşam eczanede. yumuşak telâşı. ecza kokuları ve kaygan sevimliliğiyle gülümseyip. İhsan bey nihayet ona gidebileceğini söylüyor.

Önce. ellerinde olmadan politikaya bulaşıyorlar. Daha doğrusu. Miralay Ferid'in isteği. yatağa düşeli neler olup bittiğini. bir de onun ağzından dinlemek! Ahmet Ziya. tam tersine. söyleşiyi fazla yoğunlaştırmamak. hastayı yormayacak bir düzeyde sürdürmek niyetinde: Papazyan'dan söz ediyor. yeni hovardalıklarından. son oynadıkları satranç partisinde çocuk gibi mızıkladığından filân. olmuyor ki! Miralay Ferid yattığı yerde bir sürü şey düşünüp biriktirmiş. ille onları söyleyecek:

– ...biz. diye başlıyor. mutlakiyet. meşrutiyet. cumhuriyet hepsini gördük. lâkin bakıyorum. Kemal Paşa'nın sağlığındaki bir kaç yıl istisna edilirse. şöyle rahat bir nefes alamamışız hiç. Düzeni hep bir taraftan kurarken. öbür taraftan bozuyoruz. neden?

Gözlerine kalın bir sis gibi yığılan tarifsiz bir yorgunlukla:

– ...Allah da biliyor ki. vazifeden kaçmadık! diyor.

Miralay Ferid, 27 Mayıs'tan önceki bir kaç ayı çarpıntılar içinde yaşamıştı. Gençliğini imparatorluğun batış yıllarında geçirmiş olmanın verdiği sorumluluk duygusu mu, o günden bu güne, kişiliğini zincirleme eylemlerle oluşturmasının verdiği atılganlık mı ne, yaşantısını karıştırıyor: akşam sabah hükümet darbeleri, divan-ı âli'ler, idam sehpaları tasarlayıp, tambur tınlamalarının boyut boyut genişlettiği içki sofralarında, Bayar'ı Menderes'i sallandırıp duruyordu. Kuşağının devrim anlayışıydı bu. Balkan Savaşı'ndan bu yana, elde silâh ordan oraya koşuşmuşlar, her yanı çatırdayan koca bir yapıyı nasıl, ne yoldan, kimlerle olabileceğini bile doğru dürüst düşünmeden, kurtarmaya çabalamışlardı. Kurtarmışlardı da!

Yine öyle olacak sanıyordu: şafağın pembe serinliğinde beliriveren tanklar, şehrin kavşaklarını tutup toplarını önemli yapılara çevirdiler mi, kötüye işleyen saat duracak, 'milletin makûs tâlii' bir kere daha yenilecekti. Olmadı, galiba! Baştaki ölkesi, ordudan bir 'dur' diyenin çıkmamasından ileri geliyordu, sonraki şaşkınlığıysa 'dur' demenin fazla bir şeyi çözümlememiş olmasından: yönetim ele geçirilmişti ama, halkın elinden alınmışa benziyordu. Peki, demokrasiyi çoğunluk diktası, Meclis'i gönül eğlencesi haline getirenler değil miydi bu yönetimden kovulanlar?

Ahmet Ziya, düşüncelerinin hiç birisine katılmıyordu, fakat bunu farkettirmemeye özel bir dikkat gösterdi: politika konuşmayı sevmezdi zaten, akşam söyleşilerinde dinlemeyi konuşmaya yeğlemesi, konuşması gerekirse satrançtan, Boğaz'daki gülünç balıkçılık serüvenlerinden söz etmesi bundan değil miydi? O gece nasılsa boş bulunmuş. Miralay Ferid'in taşkınlığı damarına bastığından mıdır nedir, 27 Mayıs'ın devrim filân olmadığını, ilkel bir hükümet darbesi sayılması gerektiğini ağzından kaçırmıştı. Bu akşam, belki hastalığın etkisiyle, olayın olumsuz yanlarını tartışmaya, Miralay çok daha yatkın görünüyordu ama, o temkinli davrandı, konuyu değiştirmeyi daha uygun buldu: Papazyan'ın ağzına bakılırsa,

Boyacıköy'deki eski yalılardan birisi daha el değiştirmiş. şu pembe yalı hani. pancurları yeşile boyalı olan? Yeni sahibi yıktırıp yerine apartman yaptıracakmış. üstü kat kat satılacak. altı ya çay bahçesi olacak. ya da gazino!

Miralay onu gülümseyerek dinlemişti. Sözünü bitirince. daldı:

– Her neslin İstanbul'u ayrı. dedi. Bizimkisi çoktan kayboldu. şimdi kaybolmakta olan. sanırım sizinkisidir. İşin hakçası aranırsa. insanlar zamanlarının şehirleriyle birlikte kaybolmalı: yoksa. her tahavvül başka bir hicran oluyor...

Sustu. besbelli 'devrimciliğini' hatırlayıp:

– ...her biri. mühim bir terakki hamlesini ifade etse de! dedi.

Daha konuşurlar mıydı. belki. Doktor Sevim'in kapının eşiğinden 'heybet-i devlet' gibi belirmesi. bu olasılığı darmadağın etmeye yetiyor. Bu akşam. bütün kar mavisi giyinmiş: bıçak gibi ütülü pantolonu. kısa kollu bluzu. inadına yüksek topuklu pabuçları. hatta çantası! Ya Bekirzade'lerin oradan bir kotra safasından dönmektedir. ya Bosfor Kulüp'e yemeğe gidecek!

Ahmet Ziya'nın başı 'sosyete kadınları' ile hoş olmadığından. Doktor Sevim'in pırıltılı toz zerrecikleri halinde yaydığı *Bandit* kokusu çevresini kuşatır kuşatmaz kalktı. Çabuk çabuk. Miralay Ferid'le. sonra salonda rastladığı Ruhsâr hanım'la vedalaşıp. merdivenlerden iniyor. Fakat. o ne: aşağıdaki dumanlı mavi akşam karanlığında. onu uğurlamak için bekleyen başka bir kadın: bal kıvamındaki saçları omuzlarında köpüren. büyük menekşe rengi gözleri. ince ve uzak gülümsemelerle yaldızlı.

Ona kapıyı açarken: – Ben. diyor. Suat! Miralay'ın yiğeniyim. Doktor hanım aniden geldi. haber veremedik. sohbetiniz yarım kaldı.

– Yooo. vakitti. Hastayı yormamak lâzım. Maşallah. iyi gördüm.

Sonra. kadınların önündeki her zamanki be-

ceriksizliğiyle, elini uzatıp, kendisini tanıtmaya yelteniyor:

– ...efendim, ben Ahmet Ziya, mühendis.

– Tanışıyoruz, daha doğrusu ben sizi tanıyorum: Fâris'in cenaze töreninde konuşmuştunuz, yıllar önce. Ben, öğrencilerin arasındaydım.

(Mezarlığın üstünden, kenarları fena halde parçalanmış, ağır beyaz bulutlar geçiyordu. Suat, sırtına bir şey almayı düşünemediği için, üşümeye başlamıştı. İçinde, hep o garip soru: devrimci bir sosyalisti dinsel törenle gömmek doğru mu? Bir ara, dişlerinin birbirine vurduğunu duyup, toparlanıyor. Ahmet Ziya'nın sesi hayli gür de olsa, rüzgâr bazı kelimelerini alıp alıp götürdüğünden, söylediklerini anlamak güç. Zaten söylediklerinden çok, söyleyiş biçimi etkili oluyor kalabalığın üstünde: sesinin yükselip alçalması, el hareketlerinin belirli hırçınlığı. O kadar ki, oradakilerin çoğu birbirini tanımadığı halde, açıklanması müşkül bir dayanışma duygusu ile, hem birbirlerine, hem de gömülmekte olana sokuluyorlar. Biri yukardan baksa, ölü bir çekirdeği sımsıkı sarmış heyecanlı bir insan halkası görecek!)

Fâris'in adında ne sihir vardıysa, anılır anılmaz, Ahmet Ziya'nın gözlerindeki karanlık sonbahar grisi yumuşak bir şafak mavisine dönüyor; Suat'sa karşısında, inceden inceye boyanmış, süslü bir 'burjuva' kadını olmaktan çıkıyor. Sanki az önce ikisinin arasında gözle görünmez, saydam bir perde çekilmişti de, belirli bir 'resmiyet' çizgisinden öte yakınlaşmalarını önlüyordu, oysa Fâris'in adı, onun anılmasıyla çığlık çığlık üstlerine yığılan çağrışımlar, (Sansaryan Hanı'nın az ışıklı koridorları, sorgu odalarında insanın içini saran o beyhudelik duygusu, heybetli ağırceza mahkemeleri) onu silip atmış, yıldızların gizli gizli yapraklanmaya başladığı bu Emirgân akşamının bir köşesinde, ikisini, aynı gövdeye bağlı iki el gibi birbirine yaklaştırmıştı.

Bakışlarında belli belirsiz bir erkek şefkati, Ahmet Ziya gözleriyle Suat'ı okşayarak:

– ...öyle mi, dedi, nereden nereye!

– Yaa!

Arkasından, önüne geçilmez o soru:

– ...sizinle biraz dertleşseydik, Suat! Emirgân'da kalacak mısınız bâri? Bilmez değilsiniz a, bazı şeyler ancak bazı kimselerle konuşulabiliyor. Emirgân'da beni herkes tanır, aslında kimse tanımaz. Ressam Fâris'i, onun gömülüşünde hazır bulunan öğrenci Suat'ı tanımadıktan sonra...

Suat heyecanlanmıştı: – ...bir süre kalacağım, dedi. Dayım bu kadar ağır hasta iken, bir yere gidemem. Görüşürüz, ben de fikirlerinizden faydalanmak isterdim. İnsan olayları kendi başına ne kadar yorumlasa, yine de...

Ahmet Ziya (*) gittikten sonra, Suat sofanın ışığını yaktı, şemsiyeliğin kalın aynasında dikkatle güzelliğini süzdü, eliyle saçlarının büklümlerini düzeltip, rujunu tazeledi. Yanlış bir heyecanla yukarıya çıkarken de, Emirgân'da kalışının ve kalmak isteyişinin gerçek nedenini, yıldırım çarpmış gibi birdenbire buldu çıkardı: ne Miralay Ferid'in hastalığı, ne Ahmet Ziya'nın fikirlerinden yararlanmak arzusundan doğuyordu bu istek: daha ilk geldiği gün, elini kapının ziline uzattığı sırada, eşikte beliriveren olağanüstü kadın yok mu, ona çarpılmıştı işte: Doktor Sevim'e!

(*) Bkz: "Yaraya Tuz Basmak", "Dersaadet'te Sabah Ezanları" "O Karanlıkta Biz" roman, Bilgi Yayınevi.

PİYASADA İTİMAD YARATILACAK YENİ FAİZ HADLERİ İLÂN EDİLDİ

Mevduat sahiplerine yüzde 3,5 ile 6,5 arasında faiz veriliyor

Ankara (A.A.)

Maliye Bakanı memleket ekonomisinin zararına olan gelişigüzel bir ucuzluk peşinde olmadıklarını belirterek, bankaların sanayici ve ihracatçılara plafon dışı serbestçe kredi açabileceklerini söyledi.

İş hayatına normal ve müsbet şartların gelmekte olduğunu belirten Maliye Bakanı Ekrem Alican, yabancı resmî malî müesseselerle olan münasebetlerimizin inkişaf etmekte olduğuna işaret ederek:

"4 Ağustos tarihli stabilizasyon programının tatbiki kararını müteakip İhracat ve İthalat Bankası ve Kalkınma İkraz Fonu gibi resmî finansman müesseselerinin memleketimize vermeyi kabul ettikleri ve iki yıla yakın bir zamandanberi ancak 900 bin dolarlık kısmı intaç edilebilen 75 milyon dolarlık krediyi kullanmak kararındayız" demiştir.

10 Temmuz 1960

Ağabeyinin yatağa düştüğünü öğrenip, Hayrun'un Emirgân'a gelmemesi olacak şey mi?

Çıktı geldi: bir sabah, siyah Chrysler arabasından, olanca ağırlığı ve aykırılığıyla indiğini gördüler: sırtında petrol yeşili erkek giysileri, tiril tiril ipek gömlek, muşmula rengi kravat, -adamakıllı karanlık ve iç karıştırıcı!- Suat geleceğini nedense günlerdir umuyor, kendisini ufak ufak buna hazırlıyordu, daha önce yaşadığı iki şeyden öylesine etkilenmiş, sinirlerini bozmuştu ki, karşısında görüverince yine de şaşırdı, nerelere saklanacağını bilemedi.

O iki şeyden biri, Doktor Sevim! Hastasına gelip giderken ne kadar Suat'ın yüzüne bakmasa, Ümid'i, Matmazel Raşel'i, Paula'yı düşlerindeki öteki kadınları kovalayıp, baş köşeye kurulmuş bir kere. Gece, Temmuz sıcağında denizin tuzu ışıldak büyüleriyle karanlığa dağılırken, yatağında çıplak Suat, o yapışkan ve tehlikeli oyuna yeniden başlıyor: eski bir gramofonda, bakışları buğulu Zarah Leander'in erkeksi sesi; dev bira bardaklarında, sarışın bir ıslıkla köpüren bira; gözünde tek gözlüğü, ayaklarında pırıl pırıl çizmeleri, kolunda gamalı haçıyla son derece yakışıklı bir Nazi subayı: Doktor Sevim.

Neden Nazi subayı, neden suskunluğu ağır bir tehditle yüklü, neden onunla ilgilenişi garip bir horgörmeyi andırıyor, belli değil. Isınmış lâstik kokan renkli balonların uçuştuğu, çok büyük, çok geniş, çok tenha bir mermer salonda dansediyorlar. Ortalıkta ikisinden başka kimse olmadığı halde, çevrelerinde bir sürü Nazi subayı, bir sürü Suat: salonun duvarları boydan boya ayna çünkü. Dans ilerledikçe vücutları yaklaşıyor, göğüslerinin birbirine dokunduğu anda, Suat, bu rakı beyazı gözleri hain bir üstünlüğü deyimleyen subayın bir kadın olduğunu, birden fark ediyor.

O anda bir eli kendi göğsünü okşamaya koyulmuş, öteki eliyse sinsi bir ısrarla bacaklarının arasındaki ıslak yumuşaklığa uzanmıştır, dudakları koparırcasına kenetlenince de...

İlk konuşmalarını istemiyerek Eczacı İhsan bey hazırladı. O akşam, Bebek dönüşü. Miralay Ferid'i yoklamak için geçerken şöyle bir uğramıştı. Efendim Resai bey'lere müsiki yapmaya gitmişler imiş, 'malûm-u âliniz' böyle üç haftada, onbeş günde bir, üç beş eski ahbap bir araya toplanır, sevdikleri 'o cânım eski besteleri birlikte meşk ederlermiş' de!

Miralay Ferid, yattığı yerden, babacan gülümsüyor:

– Bilirim, diyor, neydi, bir parçanız olacaktı hani?

– Acaba hangisi Miralayım? Emin Ağa'nın Acemaşirân saz semâisi olmasın, ne zarif bir ses örgüsüdür o, ne vakûr bir duygulanmanın bir lisan-ı hafiyle ifade edilişidir!

Miralay, bıyıklarını püskürerek, bu defa:

– ...bunun eczacılığı, particiliği hikâye! diyor. İhsan bey yaradılıştan müsikişinas, kanaryam!

Oysa İhsan beyin gelişi yarı yarıya Miralay Ferid'e 'muhabbetinden' ise, yarıdan fazla 'particiliği' ile ilgili: gazetelerde bir haber, siyasal partilerin ocak bucak örgütleri lağvediliyor. Eczacı İhsan bey, Emirgân'daki örgütün sorumlusu sıfatıyla İl Başkanı'yla görüşmüş. CHP'nin karara uyacağını öğrenince durumu örgütün direği sayılan Miralay Ferid'e duyurmaya gelmiş! Bir yandan da, haberin onu üzmesinden korkuyor, ya koca Miralay'ın yine o dillere destan öfkelerinden biri patlayıp...

Hayır, patlamadı. Miralay Ferid kısaca:

– Emir emirdir, dedi. Mühürü vesaireyi toparla, götür Vilayet'e teslim et! Belki böylesi daha iyidir.

Oysa haber, yüreğinden bir tel daha koparmıştı. Başından beri anlayamadığı bir yanı vardı bu devrimin, Demokratlar'ın bütün zulmüne kat-

laman partisi olduğu için, o, Millî Birlik Komitesi'nin İnönü'yü iktidara getireceğini, sonra çekilip gideceğini sanmıştı. Öyle olmadı, üstelik Komite'nin ileri gelenleri, devrimin hiç bir partiden yana yapılmadığını ısrarla belirttiler. Parti çalışmalarını da o zaman yasaklamışlardı, şimdiyse partilerin ocak bucak örgütlerini kaldırıyorlar. Millet Partisi'nin 'iğrapta mahalli olmadığına göre, karar doğrudan doğruya Cumhuriyet Halk Partisi için alınmış sayılabilir. Peki, ne demek oluyor bu: cuntanın, ortalığı kötü siyaset bulaşıklarından temizleyecek yerde, bir ucundan politikaya bulaşması mı?

...bak ben bundan korkarım! 1331 Temmuzunda bir geceyarısı, Kemalyeri'nden Çamlıtekke'ye giderken, Mustafa Kemal Paşa (o tarihte henüz Kaymakam), bana müthiş bir sual tevcih etmiştir, demiştir ki:

'– Çocuk, İngiliz donanmasını ve ordusunu Anburnu'nda tevkif etmeye muvaffak olduk, hem de iki sene önce Balkan Harbi'nde hezimete uğrayan bir orduyla, nasıl oldu bu?'

Ne diyeceğimi bilemedim. O akşam, Ordu Kumandanı Liman Von Sanders, Mustafa Kemal'i Anafartalar Grubu Kumandanlığı'na tâyin etmişti. Sabaha karşı taarruza geçebilmesi için, gece mece demeyip yola çıkmıştık. Atlar, benekli bir yıldız alacasında şehit cesetlerinden yoğunlaşmış bir kokuyu, kalın bir sis gibi dağıta dağıta ilerliyorlardı. Bir zaman yalnız onların nal sesleri, bir de gündüzkü muharebede obüs isabetiyle yaralanmış bir mekkâre katırının canhıraş çığlığı!

Sonunda Mustafa Kemal Paşa sualine 'bizzat' cevap verdi:

'– ...Abdülhamitçi paşaları tasfiye ederek, Enver ordudaki siyasi tefrikayı kaldırmayı nihayet akıl edebildi. Vaktiyle yapılsaydı bu, Balkan Harbi'ni de kaybetmez idik.'

Millî Mücadele'de aynı fikri takib etmiştir, Kuvve-i Seyyare'nin tasfiyesi, bu nokta-i nazardan..."

Eczacı İhsan bey, onun dalgınlığını yorgunlu-

ğuna yoruyor, pabuçlarının burnuna basa basa odadan çıkışı, ömür. Salonda, lâciverde dönmüş Boğaz akşamının sırmalı aydınlığı camları kaplamış ama, içersi basbayağı karanlık. Suat ışığı yakmaya davranınca, İhsan bey engel oluyor, arkasından Miralay'ın ya da merdivenlerden ruh gibi sessizce çıkıverecek Ruhsâr hanım'ın duymaması için, sesini iyice alçaltarak:

– Kızım, diyor, hayli müşkül bir durumdayım, yardımınızı rica etsem, Doktor Sevim hanım...

Tümcesini askıda bırakıp bir an, çok kısa bir an kendini dinlemesi niye: durumu gerçekten söylenemeyecek kadar kötü mü, yoksa Suat'ı söyleyeceğine hazırlamak mı istiyor?

– Buyurun İhsan bey, yapabileceğim bir şeyse...

Eczacı İhsan bey'in sıkılganlığı konuya birden girmesini engellediğinden sözü bir süre dolaştırıyor, kirpiklerini eğe eğe, acı likör yeşili gözlerini kaçıra kaçıra, tereyağı yumuşağı sesiyle konuyu o kadar dağıtıyor ki, Suat nereye varmak istediğini akıl yordamıyla ancak bulup çıkarabiliyor: Doktor Sevim, eşi az bulunur bir kalp hastalıkları uzmanıymış ama, insan olarak kabaymış biraz, paraya da fazlaca düşkün: İhsan bey'e telefon edip edip, vizite ücretlerini kimin, ne zaman ödeyeceğini sorup duruyormuş!

– ...tasavvurun fevkinde müşkül bir durum, Miralay'a açamam, hasta!, yenge hanıma söylemek ayıbıma gidiyor, çârnaçâr size başvuruyorum kızım, bir kolayına bakılsa iyi olacaktır, parası ödenmedikçe viziteyi kesmez, zira gelip gittikçe rakam yükselir...

Koyulaşan karanlıkta, denizden yansıyan gizli aydınlık, yüzünün yuvarlak hatlarını fosforlu bir parıltıyla yaldızlıyor. Bu Eczacı İhsan bey hiç kuşkusuz ince bir adam, iyiliksever, dostlarına düşkün, ama davranışlarında, konuşurken boynunu hafif yana büküşünde, ya da sesinin tonunda ne var ki Suat'a hep yanlışlıkla vazelin el-

lemiş duyguları verir: öyle ılık bir yumuşaklık, yapışkan bir kayganlık...

– İyi ki söylediniz, ben yengeme açar, icabedeni yaparım.

Hemen o akşam, sofrada açtı. Bahçede, başbaşa yiyorlardı. Bacı, arasıra gölgesini ışığın önünde devleştirip çiçeklerin üzerine devirerek, mutfaktan yemek meyve vs. taşımak için gelip gidiyor, Şükrü yukarda Miralay'ı bekliyordu. Ruhsâr hanım, hünerli ellerinin ve altın çerçeveli gözlüğünün ardında, ayışığı mavisinden bir resim gibiydi. Suat'ın bilinmez hangi yetimlik anlarında yokluğunu ta içinde duyduğu bir anne resmi gibi: anlayışlı, içten ve zeki.

– ...ah Suat, kaç gündür içim içimi yiyor, neden, bu yüzden: Doktor'a soracağım, fırsat bulamıyorum ki, işi bitti mi bizden kaçıyor âdeta, bir fincan kahvemizi içiremedik kızım; dayın boşuna 'Ceberrut hanım' demedi ona...

Daha az duyulur bir sesle sözünü sürdürdü:

– ...o kadar param yok. Ferid bey'den de isteyemem doğrusu, sen hele yarın şu bendekileri ver, üstünü bankadan alır tamamlarız.

Öyle yapamıyorlar, iki nedenden: Doktor Sevim gelmeyiveriyor bir kere, arabasının canavar uğultusunu alıştıkları gibi kapının önüne yığarak, ne o sabah görünüyor, ne akşam! Suat, acaba bir haber var mıdır diye, Şükrü'yü eczaneye koşturuyor, nafile: orada haber olmadığı gibi. İhsan bey telefona sarılınca Doktor Sevim için, evinden 'çıktı'. Klinikten 'gelmedi, muayenehanesinden ise 'gelmeyecek' diyorlar. İhsan bey iyiye yormuyor bunu, Suat'a Şükrü ile dolambaçlı bir haber iletiyor: "Emaneti bir an önce evine götürseler, iyi olur, adresi Rumelihisarı'nda şudur" diye!

İşte orada, ikinci zorluk: vizite ücretini bankadan alacaklarıyla denkleştirecekler ama, para Ruhsâr hanım'ın üstüne yatırılmış değil ki! Miralay Ferid'i kaldırıp götürmek söz konusu olamaz, adamcağız hasta, ayrıca durumu ona duyurmak istemiyorlar. Peki, ne yapmalı? Çareyi Mürüvvet

bacı buldu: böyle önemli bir işe yaramanın heyecanıyla, mor dudaklarını titrete titrete ağlayıp, 'ölümlük dirimlik' parasından gerekeni veriyor, ağzından bir de dua:

– Allah tezelden Miralayımızı sağlığa kavuştursun da...

Ertesi gün, çantasında para ile Rumelihisarı'na giderken Suat, ne kadar tedirgindi: bir yanıyla Doktor Sevim'le evinde görüşme olanağı bulmuş olmaktan seviniyor, bir yanıyla basbayağı ürküyordu. Çünkü bu kadın, ilk karşılaştıkları günden beri, bir kere bile yüzüne dikkatle bakmamıştı: ne vakit gözgöze gelseler, bakışları Suat hiç yokmuş gibi üstünden akıp gidiyor, davranışları onu hesaba zaten hiç katmıyordu.

"– Şimdi ister misin o şahâne soğukluğuyla parayı alıp, kapıdan çevirsin beni?"

Umduğunun tersine Doktor Sevim onu, belirli bir ilgi, belirsiz bir yakınlıkla karşıladı. Hatice'nin izin günü olduğundan, evde yalnızdı. Sutyeni ve kilotuyla beraber, atlet vücudunu bütünüyle gösteren, saydam bir sabahlık giymişti. Ayaklarında yüksek ökçeli ve pomponlu terlikler; başında, kat kat yükselen piyano siyahı o görkemli topuz; elinde, buzları tıngır tıngır, uzun viski bardağı. Balkonda, masanın üzerinde dağılmış gazetelere bakılırsa, besbelli onları okuyormuş. *(Üç sâbıka ait gayr-i menkuller açıklandı/ Koraltan, Polatkan ve Konur, üç ilde 117 parça mülk satın almış!)*

Suat onun yanında kendisini inanılmayacak kadar kısa, özensiz ve çirkin buluyordu. Yüzüne bakmaya cesaret edemeyerek:

– Affedersiniz, diye başladı, sizi rahatsız ettim, fakat...

Doktor Sevim onu omzundan tutup balkona çekti:

– Resmiyeti bırakın, dedi. Albay'a bir şey mi oldu?

– Yoo, hayır! Gelmeyince, sizi merak ettik. Zaten borcumuzu da...

Arkasını söyletmedi, ona bir koltuğu gösterip sordu:

– Viski? Serinlersiniz!

Bardağı doldururken, jilet gibi dudaklarında, yüzünü adamakıllı keskinleştiren o bilenmiş gülümseme belirmişti:

– ...cıgarayı bırakmaya çalışıyorum, kolay olmuyor, avunmak için bir viski, bir viski daha, bir viski daha deyip...

Suat içkisini alırken, aşağıdan yukarıya ona baktı:

"– Sarhoş olabilir mi, diye içinden geçirdi, belki bu yakınlığını içtiği bir kaç bardak viskiye borçluyum."

Güneş batıda kaybolmuş, Boğaz'ın karşı kıyısını kızıl bir parıltı kaplamıştı. Uzak yalıların erimiş camlarından denize yansıyor, gittikçe koyulaşan eflâtunlara morlara dönüşerek, gökyüzüne vuruyordu. Akşamla çoğalan martılar, yansımalar arasında, tutuşmuş paçavralar gibi savruluyorlardı.

Doktor Sevim, birdenbire: – Akşam! dedi.

Bunu ağır bir hastalık 'teşhis eder' gibi, karanlık bir sesle söylemişti. Sözünü, daha çok kendi kendine, sürdürdü:

– ...her akşam, hayat karşısındaki gücümüzü bize bir kere daha duyurmalı, bir öncekine oranla kendimizi daha güçlü hissetmeliyiz. Geçen günü, benden bir şey alıp götürmüş saymıyorum, giden odur, ondan bir çok şey alıp kalansa, benim. Akşam, bana göre, zamanın insanlara mağlubiyeti!

Suat, içkisinden bir yudum aldı, karşı koyması güç bir merakla, Doktor Sevim'in gözlerine bakmak istiyor, bunu bir türlü yapamamak asabını bozuyordu. Akşam serinliğinin şaşırttığı bir arıya dalmıştı, balkondaki çiçekleri bir bir yoklayışını izliyor: bu balkon, bu çiçekler, bu akşam ve bu kadın, ona somut gerçeği olmayan bir görüntü izlenimini veriyordu.

Doktor Sevim, ilk günden beri merak ettiği şeyi, bu arada sordu:

– Albay neyiniz oluyor, sizin?

– Dayım. Niye sordunuz?

– O eve hiç yakışmıyorsunuz da! Alaturka evleri sevmem, alaturkalıktan tiksinirim: sallanan bir salıncak, ninni söyleyen bir kadın, taşlıktaki takunya sesleri beni deli edebilir. Ne yaparsınız ki kanımıza işlemiş, en Avrupalı görünenlerimiz, en kibar pavyonlarda, gecenin bir saatinden sonra çiftetelli oynuyorlar!...

Birden konuyu değiştirdi: – ...evli misiniz? Nasıl, bir aktörle mi, tahmin etmeliydim: giyiminiz, makyajınız, filân... Bu aktörler tuhaftır. Seniha'yı tanıyor musunuz, Seniha Algül, (*) bir tarihte Darülbedayi'nin yıldızıydı, bir ara hastam oldu, gündüz demez gece demez çağırır, giderim yatağa uzanmış, çırılçıplak, iğne yapmamda ısrar eder, rastgele iğne olsa neyse, morfin yapmamı istiyor, üstelik tam clitoris'in üzerine, delirmezse iyi...

Bardağını kaldırıyor: – Adınız neydi?

– Suat!

– ...şerefinize Suat!

Bir çizgide, ne varsa içiyor, yalnız burun deliklerinde hafif bir kımıldanma, üst dudağında bir iki ter damlası. Suat, hiç değilse Miralay'ın durumunu öğrenebilmek için, yumuşak bir sesle:

– Dayımın, diyor, hastalığı?

Doktor Sevim, kemikli ve iri eliyle, sözünü âdeta biçti:

– Hiç bir şey söylenemez! Önceleri, tansiyondaki düşme temayülü beni endişelendirmişti, şimdi alelâde bir enfarktüs nekahetine doğru gidiyor, ama belli olmaz ki!

Geniş omuzlarının ortasında boynu uzun, konuşurken çenesi hep yüksekti. Zaman zaman soğuklaşan sesi, Suat'ın az önce edindiği soyutluk izlenimini yoğunlaştırıyordu.

– ...siz hiç parmağınızın altında bir nabzın durduğunu farkettiniz mi? Ben ettim: değişen hiç bir şey yokmuş gibi göründüğü halde, nabız du-

(*) Bkz: "Kurtlar Sofrası" roman, Ataç Kitabevi.

rur, bir hastanın değil bir cesedin bileğini tutmaya devam edersiniz.

Kalktı, bardağını içkiyle doldurdu, buzları atıyor:

– ...hekim, işine duygu karıştırmayacak, karıştırırsa kötü hekimdir: bir defasında hastam, onu öldüren krizi geçirdiğinde, bana, kendisini ne kadar iyileşmiş hissettiğini anlatıyordu. Ölüm tesbitini yaptıktan sonra, Caddebostan'a yüzmeye gittim.

Suat, içinden kararını vermişti:

"– Sarhoş bu kadın, yalnız da, ilk gördüğü birine yoksa ne diye bu kadar açılsın?"

Gökten lâciverd bir toz yağmaya başlamıştı. Bahçede Zorba'nın havladığını duydular. Doktor Sevim:

– ...merhamet, diye devam etti, hayata yakışmayan bir his, fazla gevşek, neredeyse kadınca diyeceğim! Hoş, adı yalnız kitaplarda kalmış ya! Hayat, varlıklı yaşanınca bir şeye benziyor, herkesin varlıklı yaşamak istemesi merhamete yer mi bırakır? Kimse kimsenin gözünün yaşına bakmıyor. Ben kendi hesabıma, bakmam.

Suat konuşmak istemiyordu ama, kendini tutamadı:

– Bencillik olmaz mı? diye sordu.

– Olmaz olur mu, bencilliğin ta kendisi olur, doğru dürüst yaşamak için başka çıkar yol yoktur ki: istek çok, olanak az, güçlü olanların bencilliğini kurallaştıracaksın!

– Ya güçsüz doğanlar?

– İstedikten sonra, öyle bir güçlenirler ki!

Gözlerini Suat'a dikti. Birden, akşam alacasında Suat, kısa ve siyah kirpiklerin çerçevesi içinde, mavileri hiç olmayan iki beyaz gözle karşılaştı. Doktor Sevim, gözlerini gözlerinden ayırmadan, sözlerini sürdürüyordu:

– ...ben nasıl güçlendim? Sıfırdan başladım, lisede kitabım, Tıbbiye'de beyaz gömleğim yoktu, bu ev, Ihlamur'daki klinik, altımdaki araba, hepsini ben yaptım: uğraşa uğraşa, didine didine, kimsenin gözünün yaşına bakmayarak!

Suat işte o zaman hayallerinde ona ne diye Nazi üniformasını yakıştırdığını buldu çıkardı, siyasal bir bilinçlenmeyle adını koymamış bile olsa, faşistti Doktor Sevim, mutluluğu ancak kendisi gibi 'üstün' insanlara tanıyan, yığınlaraysa onlara kölelik etmek görevini yükleyen, koyu bir faşist!

(Birden hatırlıyor, özgürlük ve demokrasi diyerek iktidara gelmiş Demokrat Parti'nin Barışsever hareketini ezdiği sıralardı, bir akşam, Suat, kocası, arkadaşları aktör Galip, Pangaltı'daki Haylayf'ta yemeğe çıkmışlardı: yüksek iskemlelerde, kimbilir hangi Avrupa'ya göçmek hülyasına dalmış tatlısu frengi sarhoşlar, acınacak Fransızcalarıyla kendi aralarında patırdıyor, virajı dönen Kurtuluş/Tünel tramvaylarının dağıttığı elektrik şimşekleri, hepsinin suratına sık sık, korku filmlerinin asid yeşili maskesini geçiriyordu.

Galip, birasının köpüklerini üfleye üfleye, demişti ki:

"– ...faşizmin olması için, sadizmin olması şart! Siz bakmayın Dimitrov'un tarifine, bütün klasik marksistler gibi o problemin yalnızca ekonomik ve siyasal yanıyla ilgili: faşizm en gerici, en emperyalist, en gözükanlı kapitalistlerin dikta rejimiymiş! Şüphesiz öyledir, öyledir ya şu 'gözükanlı' lâfı bile, subjektif bir sadizmin varlığını gerektirmiyor mu? Bizdeki faşizm, yönetimi tekeline almış bürokratların, gizli sadizmidir..."

Suat o zamanlar Galib'e değil, Dimitrov'a inanırdı, öfkesini basit sloganlara indirgemek kolayına gidiyor, tarihsel atılımları oluşturan toplumsal karşıtlıkların diyalektiği gibi, bireysel gelişmeleri belirliyen kişisel karşıtlıkların bir diyalektiği olabileceğini aklına bile getirmiyordu. Galip, biraz da içkinin etkisiyle, sözünü: "...İnsan vardır ki, faşist doğar!"a bağlayınca onu şiddetle azarlamış, ciddî olmamakla suçlamıştı. (*))

Doktor Sevim, gitmek için kalkınca Suat'ı, bahçe kapısına kadar geçiriyor, Çamların yoğun neftisi, balkona oranla bahçede, akşamı çok daha

(*) Bkz: "Bıçağın Ucu", roman, Bilgi Yayınevi.

fazla koyulaştırmış. Adımlarını dışarıya atar atmaz, baharlı yaz karanlığının içinden, tehdit yüklü bir sevinç harıltısı olarak, Zorba'nın kopup geldiğini görüyorlar. Soluk soluğa, çevrelerinde dört dönüyor. Komşu evlerin birinde, usta bir piyano. Suat, ulaştığı yargılardan sersemlemiş de olsa çalınan parçayı tanıyacak: *Appassionata!*

El sıkışırlarken, Doktor Sevim alkolün ince bir kan kızıllığı yaydığı rakı beyazı gözleriyle, yeniden Suat'ın gözlerini bularak:

– Tanıştığımıza memnun oldum, Suat! diyor. Daha ilk gördüğüm gün anlamıştım, siz onlardan değilsiniz. Arasıra beklerim. Hatice izinli olmasaydı, Emirgân'a atıverirdim ama, evi yalnız bırakamam: misafirim gelecek!

Suat'ı o gece sabaha kadar uyutmayan, işte bu 'siz onlardan değilsiniz' sözü, daha doğrusu bu sözün rahatsız edici bir gerçeği insafsızca ortaya koyması: Suat, 'onlardan' olmadığını bilmiyor mu? Ne kadar uğraşsa çırpınsa, Hafız hanım'la, Gümrükçü'nün karısıyla, Sabahat'la kendisini özdeş hissedemiyor: hep aralarında görünmez, ama aşılmaz bir duvar! Bu duvarın varlığını sezmek onu yorsa, yıldırsa da, Doktor Sevim'den yana olmak istemediği ayrı bir gerçek! Olmak istediğini olamıyor, olduğunu olmak istemiyor! Onu intiharın eşiğine kadar bu çıkmaz götürmedi mi?

Saat bir, bir buçuk, iki! Gecenin hummalı sessizliği, kulaklarında yüksek voltajlı bir elektrik akımı gibi vınlıyordu. Odanın pencereleri, gemi ışıldakları taradıkça, deli mavi boşluklar halinde parlıyor: bir kaç saniye süren aydınlık, içisıra geliştirdiği o kötü filmin darmadağın olmasına yetiyordu. Suat'ı kıvrandıran, filmi istediği doğrultuda geliştirememesinden çok, ne yapsa ne etse, araya ne kadar iradesini katmak istese, yine de bu filmin tutsağı oluşuydu. Aklıyla Doktor Sevim'i nasıl yargılarsa yargılasın, duygularıyla etkisinden kurtulamıyordu çünkü, tiksine tiksine fakat heyecanla o parlak çizmeli, tek gözlüklü Nazi subayını buluyor, yanıbaşında olmaktan ıslak ka-

dife yumuşaklığında tüylü bir tad alıyordu: cinsel bir tad!

Ayışığının, yüksek servileri ince ince gümüşlediği, bir şato korusundaymışlar. Soğuk, dağ uçlarına doğru acı yeşil ağaran bir mürdüm eriği karanlığı, çevrelerini sarmış. Suat'ın saçlarında gece rüzgârının yumuşak parmakları, çıplak omuzlarında birdenbire üreyen ürpermeler. O kadar üşüyor ki, Doktor Sevim kendisini daha da uzun boylu gösteren pelerinini, bıçak ağzı bir gülümsemeyle çıkarıp, omuzlarına sarıyor onun. Bu yakışıklı subayın kemikli ve iri ellerini, omuzlarında sımsıkı duyunca, güvenle karışık bir korku, kaygıyla karışık garip bir mutluluk duymamak olası mı?

Ya da, hayır: Bavyera Alpleri'nden bu korkunç kartpostal, anlaşılmaz bir çabuklukla yerini, taş duvarları ayak seslerinden ve mahmuz şakırtılarından çın çın öten, bir kale görüntüsüne bırakmıştır. Suat, bir hristiyan ortaçağı karyolasında, elleri ve ayakları zincirle bağlanmış, çırılçıplak, işkence yapacak Nazi subayını bekliyor. O, gıcırtılı çizmelerinin üstünde kılıç gibi dik ve parıltılı, az sonra kapıdan girince; buzlu cam mavisi bakışlarını, büyülenmişçesine Suat'ın apışarasına dikerek uzun ve kemikli parmaklarından ansızın peydahlanan, kocaman bir enjektörün iğnesini...

Suat'ın bütün direnişi boşa çıktı, uykuyla uyanıklık arasındaki dumanlı bölgede, Doktor Sevim'le inanılmaz sevişmeler tasarlayıp, bir eliyle göğsüne, bir eliyle orasına uzandı, bir kere daha tutkusuna yenildi. Sonra utanç ve kahırdan, yumruklarını ısıra ısıra bir zaman ağladı. Hıçkırıklarının ardından, evinde olmadığı halde, annesinin Direkliyalı'dan ona getirdiği minyatürlü saatin mırıl mırıl mırıldandığını işitiyordu. Kederini bir kaç katına çıkaran garip bir yanılmaydı bu.

Sabah olmak bilmedi. Suat yeniden 'sise gireceğini' uzak uzak farkediyor, bütün gücüyle bunu önlemeye çalışıyordu. Herkesten önce kalktı, kahvaltıda bir sürü kahve içti, dayısına anlatabil-

mek için gazeteleri okumaya çabaladı, boşuna: kocaman turuncu bir ayın sarktığı eflâtunu soğuk bir gecede, su mavisi bakışlarını şeytana çaldırmış, o erkek ama aslında kadın Nazi subayının yanına koşmaktan, bir türlü kendini alamıyordu. Alışveriş bahanesiyle acaba çıkıp bir dolaşsa mı?

Öyle yaptı: elinde file, saçlarını bir eşarpla gelişigüzel sarmış, İskele'den Çarşı'ya doğru deniz kıyısında yürürken, Beykoz'un üstünde sakız beyazı bulutlar ağdalaşıyor: güneşi peçeleyen sarı pus ışığın tozlanıp dağılmasına yol açtığından, yadırgatıcı bir belirsizlik, bir kesinsizlik duygusu çevresini sarıyordu. Çınaraltı kahvesi'nde kimseler yoktu, çarşıysa gerçek bir çarşı olmaktan çok bilinmez hangi filmden çalınmış, o gün için oraya eğreti olarak getirilmişe benziyordu. Alışveriş boyunca Suat, belki bu yüzden açılamadı, o kadar ki Eczacı İhsan bey'e uğramayı unuttuğunu bile ancak dönerken, yolda hatırladı.

Ahmet Ziya bey'le o sırada karşılaştılar: ellerini pantolonun ceplerine sokmuş, boynuna bulut mavisi bir fular bağlamıştı. Kısa ve tüylü piposunun ardında, duruşuyla dinç, bıyıklarıyla kırçıl, saçlarıyla griydi. Duman duman gülümseyerek, ona:

– Günaydın Suat, dedi. Çarşıdan öyle mi?

Cevabını beklemeden, uzanıp elinden filesini alıyor:

– ...sizi götüreyim, hem iki üç lâf etmiş oluruz.

Ya da, o saatte orada bulunuşunu, üstü kapalı açıklama denemesi: – ...Temmuz'dan itibaren, yazları, haftada üç gün işe gitmiyorum, hesapça bu bizim tatilimiz oluyor. Gece balığa çıkmıştık, hâlimdeki zindelik deniz havasının verdiği...

Yürüyüp dururken, durakladı. Kaşları hayretle alnına yükselmiş:

– ...öyle ya, dedi, ne yaptığımızı söylemedik ki, bilesiniz: Dolapdere'de araba tamirhanesi işletirim, benim Almanya'dan diplomalı mühendislik, ancak bu kadarına yarayabildi...

Suat'ın içinde bir anda sağlıklı bir rüzgâr çıkmıştı, geceden beri üstüne gelen sis karanlığını önüne katmış, uzaklara sürüyordu. Ahmet Ziya o arada Miralay Ferid'in sağlık durumunu sordu. Hemen arkasından ilginç bir değerlendirmeye girişiyor:

– ...ne de olsa eski toprak, atlatır bu vartayı da! Miralay'ın nesli, tam bir aksiyon neslidir: 1908'den 1919'a dek dur otur bilmez, bunlar: Derne'de Şeyh Sunusî'yi silahlandırmaktan tutun, Buhara Emiri'ni bolşeviklere karşı silahlanmaya kadar, nelere burunlarını sokmazlar ki! Havsalanın almayacağı bir iman, yıldırıcı bir cesaretle aksiyondan aksiyona geçer, işin garibi, hepsinde yenilirler. Sebebini çok çok düşündüm...

Sözünü öyle bir yerde kesti, öyle derin sorgularla Suat'a baktı ki, genç kadın ne diyeceğini bilemedi. Ne diyebilirdi zaten? Dinlemekten çok hoşlanacağı sözleri, en az hazırlıklı olduğu bir anda duymak, onu allak bullak etmişti. Ahmet Ziya düşüncesini daha uğultulu bir sesle geliştiriyor:

– ...teoriyle pratiği dengeli ve rabıtalı bir şekilde yürütmek diye bir şey varsa, son yetmiş beş yılda Türklerin yapamadığı budur: Miralay'ın nesli teorisi olmayan aksiyonların ateşinde erimiş, biz, aksiyonu olmayan teorilerin girdaplarında boğulmuşuzdur.

Suat, handiyse bağırarak: – Ya 27 Mayıs? dedi.

Ahmet Ziya gülümsüyor: gülümsemenin dolgun bıyıklarının çehresine kattığı kalın ve sert anlamı silivermesi, yerine ucu hafif dışarı doğru dişlerinin yaşına göre çok sağlam ve diri sevincini koyması, görülecek şey! Suat'ın sorusuna karşılığı, başka bir soru:

– Vaktiniz var mı, Suat?

– Acele bir işim yok.

– ...şurda beş on dakika oturur, hem bir çay içeriz.

Şurası dediği, kıyıdaki kahvelerden birisi: sabahın sakızlı parıltısını, masa, iskemle, camekân

ve akasya kalabalığı halinde, önemli bir köşesinden karartmış. Dipte çok şişman, gerdanlığı şakırtılı bir Ermeni madam, mavili beyazlı bir oğlanı yanına oturtmuş, soluğunun yalazıyla, damla damla eritiyor. Bir iki masada gazetelerini öğüten emekliler, yanıbaşlarında çalışkan nargilelerinin güvercinleri andıran aralıklı gurultusu. Suat, şimdi yirmi bilmem kaç yaşındadır, Emirgân'a gelmiş, biricik dayısına 'tanınmış bir aktörle, evlenmeye karar verdiklerini' söyleyecek. Onun gazocağı gibi harlayıveren öfkesinden öyle korkuyor ki!

Ahmet Ziya, umulmadık bir yerden konuya dönmüştü:

– ...27 Mayıs, dedi, onların istikametinde bir hareket: nazariyesi olmayan bir aksiyon! Kanaatımı sorarsanız, neticesiz kalmaya mahkûmdur. Matbuatın, son beş yıl içinde ortaya attığı tezlerle, belki bazı kanun tadilâtı yapılabilir ama, ihtilâl yapılamaz.

Piposunu avcunda tutuyordu. Gülümsemesi sürekli, öyle ki bir süre sonra Suat bunun gerçek bir gülümseme olmadığını, Ahmet Ziya'nın iç düşüncelerindeki gelişmeyi yansıtan yerleşik bir tik olduğunu farketti. Yine de tartışmalara hoşgörü yumuşaklığı katan bir aydınlıktı bu, kesinlemelerin şiddetle çarpışması yerine, sorunları sorularla ortaya koymaya, çözümlemeye çaba gösteren olumlu bir tutum:

– ...geçen gece, İhsan bey'in orda içiyoruz, birden aklıma geldi: Güney Amerika ülkelerindeki hükümet darbeleriyle, alay eder dururuz. Amerika Doğu Akdeniz'e ayak basalı, bizim buraları oralara dönmedi mi? Biliyorsunuz, Menderes düşürülmeseydi, iki ay sonra Rusya'ya gidecekti, blöf yapıyordu belki ama, tehlikeli bir blöf! Onun hükümetini deviren, yani kendi hükümetine baş kaldıran cuntanın, ihtilâl sabahı Nato'ya ve Cento'ya bağlı olduğunu ilân etmesi nasıl iç bulandırmaz?

Suat bunu Yüzbaşı Demir'e sormuştu, cevabını Ahmet Ziya'ya tekrarladı:

– Dış müdahaleyi önlemek içindi bu!

– Hayır, bence müdahalenin kendisiydi. Sonrası bunu göstermiyor mu: Menderes'e kullandırılmayan Amerikan kredisi cunta hükümetine açılmıştır. Ayrıca Washington, Türkiye'ye bir milyar hibe ediyor. Neden? Kara gözümüze mi âşık?

Suat, koyu karanlıkta çok sert bir şeye çarpmış gibi sersemlemişti. Ahmet Ziya, yanlış gülümsemesinin altını piposunun ucuyla çize çize konuştukça, sersemliği büyük bir iç telâşına dönüştü. Neler söylüyordu bu adam?

– ...bizde devrimciliğin tarihi, bir bakıma yabancı müdahalelerin tarihidir Suat: Mithat Paşa'yı İngilizler korur. Jöntürklerin muhtelif gizli servislerin yardımıyla teşkilatlandıkları, muhakkak: İtalyan mason localarından *Intelligence Service*'e kadar bu işe burnunu sokmayan kalmamış. Zaten iktidara el koyunca, Libya'nın İtalyanlarca işgaline gık demez, açık açık İngilizlere yamanmaya çalışırlar. Anadolu ihtilâli ki içlerinde devrime benzeyeni odur, onun bile bolşevikliğin Ortadoğu'ya yayılmasına sed çekmek için, emperyalistler arası bir uyuşmayla gerçekleşebilmiş olması, aklıma yakın geliyor.

Birden sustu. Ortalığı sedef parıltılarına boğan sakız aydınlığını, deniz kıyısı boyunca, egzos homurtuları birbirine zincirlenmiş, askerî bir GMC konvoyu basbayağı karartmıştı. Bir süre, arabaların geçişini seyrettiler. Hemen her kamyonun ardında, küçük bir damga görülüyordu: ABD bayrağının üzerinde sıkışan iki el, altlarında dikkat edilince okunabilen ince bir yazı: *"United State of America."*

Ahmet Ziya, sözünü: – ...aslında mesele basit, diyerek sürdürdü: – ...emperyalizm için, (daha o zamandan) önemli olan petrol, petrolu ele geçirmek ise Arap ülkelerini Osmanlı'nın hâkimiyetinden kurtarmakla mümkün! İnkiraz halinde fîlân ama, asrın başında Osmanlı taa Yemen içlerine kadar hükmünü sürdürüyor. Şimdi bakın, bu hükmün azalışı, yani bu toprakların elimizden çıkıp emperyalistlerin eline geçişiyle, Osmanlı İm-

paratorluğu'ndaki inkılâp hareketlerinin inkişaf ters orantılıdır: muvaffak olan her inkılâp hamlesi, aşağı yukarı, bize bir eyâlete mal olur. O kadar ki Abdülhamid'in sukutu bir despotluğun sonu olmuştur ama, sonraki on yıl içinde imparatorluk diye bir şey de kalmamıştır.

Biraz duraksadı, daha ağır, galiba hüzünlüce bir sesle:

– ...Ankara'nın hilâfeti ilgası, şüphesiz muasır bir devlet olmamızı temin ediyor, lâkin ne pahasına? Türkiye'nin Ortadoğu üstündeki yüzlerce yıllık nüfuzundan vazgeçilmesi pahasına değil mi? Miralay'ın saf saf inkılâp sandığı tahavvülâtın büyük bir kısmı, hakikat halde, Türkiye'yi müslüman maziinden, dolayısıyla Araplardan, yani petrol bölgesinden tecrit eden radikal tedbirlerdir.

Duyduğu şeyler Suat'a o kadar aykırı geliyordu ki, bir zaman sonra Ahmet Ziya'yı bakarak dinleyemez oldu. Yüzünü semaverin sarı dışbükey aynasından çarpılmış olarak izliyor: dudakları inanılmaz bir irilikte öne doğru fırlamışlar, alnı daralmış, gözleri kulaklarına kaymış gibi.

– ...halka gericî deyip, duruyoruz ya, bu gericiliğin izahı dediklerimde saklı: ileri olduğu iddia edilen her adımın, memleketi olduğundan daha berbat hayat şartlarına sevketmesi, ilerliyoruz dedikçe gerilememiz, onların bu çeşit inkılâpçılıklara âdeta sevk-i tabiiyle karşı olmasına yol açıyor. Altyapıda, halkın menfaatına tek değişiklik yok. üstyapıda yapılan değişikliklerse yabancıların, bir de onlarla işbirliği edenlerin işine yaramış. Halk, tarihî ve içtimaî bir müdafaa-yı nefs sevk-i tabiisiyle, elbette bunları müdafaa edenlerin karşısına çıkacaktır. Çünkü bizde inkılâpçı demek, farkında olarak olmayarak, bir yabancının çıkarını müdafaa eden münevver demektir.

Piposunu pabucunun topuğuna vurup, külünü yere silkeledi. Sesinde sinsi, güç sezilir bir alay belirmişti:

– ...bu ihaneti yutturmak için, dedi, batılılaşmak numarasını keşfetmişler. Müthiş bir numara bu, zannedildiğinden çok daha müthiş. Türk mü-

nevveri. (şimdi aydın diyoruz bunlara öyle mi?) inkılâpçı olmak için önce batılı olması icabettiğini sanıyor, o dakikadaysa halkı iki asırdır istismar eden batılının, onun içerdeki uşağı olan kompradorun yanıbaşında yer alıyor! Bunun pratik sonucu inkılâbı yapabilecek istihsal kuvvetleriyle onu idare edecek dimağların birbirinden kopması! Ondan sonra sen, istediğin kadar 'batılı' istikamette emperyalizme de, kapitalizme de at tut, gayretin -hiç bir vakit elle tutulur hale gelemeyecek- mücerret bir fikir spekülasyonundan ibaret kalır, halbuki onlar iktisadî istikamette hem ülkeyi kullanmakta devam ederler, hem de iğdiş ettikleri münevverler halkla irtibat kuramadığı için temelden gelebilecek bir infilâki, yani patlamayı önlemiş olurlar.

Yeniden, bu sefer hepsinden bunaltıcı bir sessizlikte buluştular, diplerinde İstinye'ye uzaklaşan motorlu kolun acı acı uğuldadığı gizemli bir sessizlikti bu, güneşi peçeleyen sarı pusun dağılmasıyla komutayı eline alan sedefli aydınlık yüzünden gizli gizli çıtırdıyordu. Suat'ın eli kolu sanki bağlanmıştı: birbirinden sert itirazların, iç denizlerinde, yunus balıkları gibi parıl parıl sıçradıklarını handiyse gözleriyle görüyor, nedense sözcüklere dökerek hiçbirisini ileri süremiyordu. Deminki sağlıklı rüzgâr ansızın kesilmiş, uzaklara sürdüğü sis karanlığı geri dönüp gönlünü kaplamıştı.

Ahmet Ziya, yüzünde hep o gülümseme olmayan gülümseme, sözünü getirip 27 Mayıs'a bağlıyor. Ama ne bağlayış!

- ...kendimizi aldatmayalım: hareket üstyapıdadır, bunlar bürokrat, başka türlüsünü esasen bilmezler! Menderes tahakkümünün dayandığı halkçı demagojiye irtica diye hücum edecekler, kasaba çarşılarında çarşaflı kadın, bereli ihtiyar kovalayıp, iktidarı dışa bağlı bir iktisadın mutemed adamlarına bırakacaklar. Bırakacaklar da lâf mı, şu kurdukları hükümete baksanıza, bıraktılar bile: israf bahanesiyle sınaî yatırımların durdurulması, buna mukabil ticaret burjuvazisinin

şikâyetlerini önleyecek tavizler verilmesi neden. işte bundan!

Kollarını iki yanına açıp, omuzlarını kaldıra kaldıra:

– ...halkın, diyor, hareketi desteklemediği aşikâr, eğer mukavemete tevessül etmiyorsa, başı çekmesi icab eden aydınların, hep o geleneksel batıcılık numarası dolayısıyla karşı tarafta olmasından, başka şeyden değil!

Sonra, kimsenin ondan ummayacağı abartılmış bir içtenlikle Suat'ın ellerini tuttu, ısrarla arayıp gözlerini buldu:

– ...Suat, dedi, bu ülkeyi iki yüz senedir aydınlar batırır, halk, canını süngüsüne takıp kurtarır, işin aslı bu!

Suat, dinlediklerini önce dehşetli yadırgamıştı, gerçekliklerini kendi ilişkilerinde somutlaştırınca, inandırıcı bulmaya başladı: o ilerici aydından sayılmaz mı, sayılır elbet, öyleyse Gümrükçü'nün karısıyla, Hayriye teyze'yle, Sabahat'la değil de, Doktor Sevim'le daha kolay anlaşması neden? Sözde öncekilerin çıkarını savunuyor, onların mutluluğundan yana, bu yüzden sonrakini davranışları ve sözleriyle düpedüz burjuva hattâ faşist sayıyor ama, gündelik yaşantının akışı içersinde öncekilere değil, sonrakine daha yakın: yanyana geldiler mi, konuşabilecek daha çok 'ortaklaşa' konu bulabiliyorlar, 'dalga uzunlukları' daha çok birbirine uyuyor. Biçim olarak birbirlerine benzemeleri, cabası!

Çıldırtıcı yansımalarla, sakız macunu gibi üstlerinde yoğunlaşan, sessizliğin altından zor kalktılar. Suat, dalgınlığının kalın sisi arasında, Ahmet Ziya'nın ortaya attığı sorulara telâş telâş karşılıklar arıyor, Ahmet Ziya kısa ve tüylü piposunun ardında, ellerini pantolon ceplerine sokmuş, o fütursuz hâliyle gülümsüyordu. Suat'ı sarsmış, Yüzbaşı Demir'in bir süredir ona katmış olduğu 'küçük burjuva menşeli *kadrocu* inkılâpçılık temayüllerini' darmadağın etmişti. Tuhaftı bu yeni yetişenler yahu, beş on subayın bir olup demagog bir yönetici kliğini alaşağı etmesinden he-

men 'proletarya ihtilâli'ne ulaşacaklarını sanıyorlardı: oysa, dış konjonktürle eşzamanlı bir bürokrat tepkisinin iktidarı ele geçirmesinden ibaretti 'keyfiyet', belki klasik burjuva hürriyetlerini kanunlaştıracak, fakat iktidarın 'sınıfî karakterini' kesinlikle değiştirmeyecekti. Hele dış politikayı, asla ve kat'a!

Suat'ı yokuşun başına kadar götürdü. Ayrılacakları sırada, babasıymış gibi usul usul omzunu okşayarak:

– ...hep ben konuştum dedi, kusura bakmayın Suat! Yaşlılık insanı egoist ve nobran yapar. Geceleri balıktayken, şafak sökünceye kadar, kafam arı kovanı gibi uğulduyor: bir yandan oltaları kolluyor, bir yandan bunları düşünüyorum: solcu aydınlar, istihsalde ve kültürde, müstahsil ve ameleyle birleşmedikçe hakiki bir inkılâbın objektif şartları doğmayacaktır. Vardığım netice bu!

Suat, duyulur duyulmaz bir sesle söylediklerine kendisi de hayret etti: – İyi ama, bu herşeye yeniden başlamayı gerektirmeyecek mi?

Ahmet Ziya, ucu hafif dışarıya doğru ve sapasağlam dişlerinin temiz aydınlığını, havadaki sedef parıltılarına katıyor:

– ...ah Suat ah! Siz şimdiye kadar çok şey yapıldığını mı sanıyorsunuz: kat'edilen mesâfe, çekilen ıstıraba nisbetle hiç mesâbesindedir.

Suat vahim bir iç tartışmasının yınlayan gerginliği içinde yokuşu çıkarken, yanıbaşından süzülerek geçen lüks arabanın farkında bile olmadı. Şahane bir Chrysler'di bu, gitti gitti. Miralay Ferid bey'lerin kapısı önünde durdu, içinden petrol yeşili giyinmiş kerli ferli bir bey indi, kapıya yürüdü.

Gözünün üstünde bir tokat patlamış gibi irkilerek, Suat annesini ancak o zaman ve birdenbire tanıdı.

HÜKÛMET PROGRAMI AÇIKLANDI

Millî Birlik Komitesi, Âmil Artus tarafından okunan programı bir hafta içinde inceleyip görüşünü bildirecek.

Programın tasvibi Hükûmet'in güven oyu kabul edilecek.

Ankara (Özel)

İnkılâp Hükûmetinin programı dün saat 16.30'da Millî Birlik Komitesi'nde, Devlet Bakanı Âmil Artus tarafından açıklanmıştır.

Hükûmet programının açıklanması münasebetiyle Millî Birlik Komitesi eski Büyük Millet Meclisi müzakere salonunda toplanmıştır. Salonun arka kısmı gazetecilere tahsis edilmiştir. Hükûmet programını yabancı diplomatlar da kendilerine ayrılan locadan takip etmişlerdir. Hükûmet erkânı kendilerine ayrılan yerde oturmuşlardır.

Saat 16.30'da Devlet ve Hükûmet Başkanı Cemal Gürsel salona girince, ilk önce, locada bulunan Amerikan Büyük Elçisi Warren ayağa kalkmıştır. Bunu diğer büyük elçiler, MBK üyeleri, hükûmet üyeleri ve basın mensupları takip etmiştir.

Gürsel'in kısa açış konuşmasından sonra kürsüye gelen Devlet Bakanı Âmil Artus programını okumaya 16,34'de başlamış ve otuz dokuz dakika sonra bitirmiştir.

İnkılâp Hükûmetinin programında yer alan belli başlı hususlar şunlardır:

– Anayasa hazırlanmaktadır. Vatandaşın hür iradesini aksettirecek bir seçim mekanizması kurulacaktır. Türk mahkemelerine hiç bir kuvvet müdahale edemeyecektir. Millî savunmamız için en modern vasıtalar sağlanacak, ordu mensuplarının yaşama seviyesi yükseltilecektir.

– Dış siyasetimiz 27 Mayıs sabahı radyolarla dünyaya ilân edilen prensiplere dayanmaktadır. "NATO'ya bağlıyız, CENTO'ya bağlıyız. NATO müttefiklerimizden bahsederken ABD ile olan samimî ve ileri dostluk bağlarımıza işaret etmemek mümkün değildir."

– Malî ve iktisadî işlerimiz için azamî tasarruf yapılacak, planlı hareket edilecek ve hakikî bütçe denkliği temin olunacaktır.

– "Hükûmetimiz yabancı sermaye yatırımlarını en sıhhatlı dış yardım kaynağı telâkki etmektedir. Bu bakımdan yabancı sermayeyi teşvik için gayret sarfedilecek ve Türkiye'deki yatırım imkânlarını yabancı sermayedarlara tanıtmak üzere lüzumlu teşkilâtın kurulmasına çalışılacaktır."

12 Temmuz 1960

Sonradan, annesinin eve nasıl girdiğini, Suat Ruhsâr hanım'dan ayrıntılarıyla öğreniyor:

Allah tarafından, komşulardan sabah kahvesine gelen yok. Şükrü'yü beş on dakika önce iğneciye göndermiş. Mürüvvet bacı zeytinyağlı dolma yapmak için mutfakta patlıcan oyuyor, o da Miralay Ferid'in odasından kahvaltı tepsisini almış, merdivenlerden inmektedir, birden kapı: "–Suat'tan başka kim olacak, çarşıdan döndü herhalde..." diye düşünerek bir açıyor ki, bulanık gri gözleri örümcek ağı kanlanmış, 'pürhiddet' Hayrun!

O kalın ve boğuk, genzinden mi gırtlağından mı çıkardığı anlaşılmayan sesiyle, içeriye adımını atar atmaz, başlıyor mu iri iri atıp tutmaya:

"– ...bu ne iştir, kadın? Dâr-ı dünyada, benim ağabeyimden başka kimim kalmıştır? Onun rahatsızlığından, ne hakla beni haberdar etmezsin ki, koşup başucuna geleyim? Karısı olmakla, sağlığında olduğu gibi, hastalığında da inhisarına alıp..."

Eli ayağı boşanan Ruhsâr hanım, şaşkınlıkla karışık bir "Aman duymasın!" kaygısına kapılmış, gözlük camları buğulana buğulana:

"– Sus Hayrunisa, diye yalvarmış, ayağının tûrâbı olayım sus: işitirse bir şey var zannedecek. Doktor temkinli olun, heyecanlanmasın diyor, sana da haber vermekte bu yüzden tereddüt etmedik mi?"

Oralı olan kim? Hayrun, sol eli pantolonunun cebinde, sağ elinin işaret parmağını şimşekli suçlamalar halinde Ruhsâr hanım'a uzata uzata, yol boyunca içinde biriktirdiği ne varsa hışımla boşaltıyor:

– ...sen ne söylüyorsun, kadın? Biricik ağabeyim burada ölüp gitse, benim orada ruhum duymayacak! Kalkmış bir de, 'işitirse, bir şey var

zannedecek' diyor. Şu küstahlığa bak: bir şey yok mu bunda? Ben kimin için yaşıyorum yahu, ağabeyimle kızım için değil mi?

Ya da, sık sık alnına düşen saç virgülünü, çok gençliğinden kalma bir baş hareketiyle geriye atıp, daha loş bir sesle:

– ...zaten, diyor, rüyasını görmüştüm, günlerdir iş güç arasında ağabeyime gidemedim diyerekten helâk oluyorum, dün akşam Avukat Sadık bey söyleyince yüreğime inecekti az kalsın, hattâ dedim, onun başında bir şey dolandığını biliyordum ama...

Arkasından yine aynı öfkeli parlama: – ...öz ağabeyimin hastalığını avukatımdan duyuyorum yahu, yakışık alır mı hiç, yol var iz'an var: hadi evime gelmeye tenezzül etmezsiniz, eliniz telefona olsun varmadı mı? 'Hayrunisa ağabeyin hastalandı' de, bir çeyrek sonra burdayım...

Ruhsâr hanım'ın gizli gözyaşları, pırıltılı sesinin belli belirsiz buğulanmasından sezilebiliyordu. Söyledikleri de, neler: ya görümcesinin patırtıcı erkek öfkesini, ne sihirdir ne kerâmet alıverecekmiş gibi o acı yakarış sözüne sarılıp tekrarlıyor. (Sus Hayrunisa, ayağının tûrâbı olayım sus!), ya başını inanılmaz bir çaresizlikle iki yanına sallayarak, onu aşağı salondan dışarıya, hiç değilse bahçeye çekmeye çabalıyor. (Gel çardağın altında konuşalım, duymaz...).

Hayrun'un sağa sola dökülüp saçtığı kızgın telâş, kedileri çoktan koltukların kanapelerin altlarına, duvar resimlerindeki Harb-ı Umumî ve Millî Mücadele zabitlerini, sessiz ve soluk dalgınlıklarına sindirmiş, köşelerde koca koca tavana yükselen devetabanlarının cilâlı yeşil yapraklarını ince bir deprem gibi titretmektedir. Mürüvvet bacı ise, dolma içine bulaşık elleri dua edercesine havada, mutfağın kapısında kalakalmış: zenci gözlerinin mavi papatyalar gibi açıldığı karanlık yüzünde, mor bir korku, eflâtun bir şaşkınlık!

Annesini görmesiyle Suat'ın içini dayanılmaz bir bun karanlığı basmıştı. Gireyim girmiyeyim diye bir hayli bocalayıp, bir ara çekip evine gitme-

yi bile düşündüyse de, merakına yenildi. Vücudundaki kıl diplerine, sanki iğneler batırılıyor; ince, adamakıllı ağulu bir ter, yumuşak bir zar gibi her yanını kaplıyordu. Bacı, fileyi elinden alırken, gözlerini devirerek:

– Kuşük hanım, dedi, ah ah, kım geldii bir bilsen?

Suat: – Biliyorum Bacı, gördüm! diye mi cevap verdi, yoksa kulağı yarım yamalak onda, gözleri verandaya bakan camlara kaymış: -...neredeler? diye mi sordu, kesinlikle hatırlamıyor, hatırladığı, üstelik ölüp ölesiye hatırlayacağı, gri saçları sımsıkı ensesine fırçalanmış, traşlı bir ense, bir de parmakları arasında yaldızlı cigarayı güvenle tutan o tombul, ölü beyazı el!

Fırtına geçmiş, Ruhsâr hanım Hayrun'u bahçeye çıkarmayı başarmıştı. Suat yanlarına geldiği zaman, kocasının hastalığına ilişkin açıklamalar yapıyor, pırıltılı sesinde az önceki gizli gözyaşlarının sinsi ıslaklığı uzak uzak hissediliyordu.

– Hah, diye bir çığlık attı, işte Suat geldi.

Suat'ı çarpan, bir kere annesinin, onu görür görmez, feleğin çemberinden geçmiş bir salon erkeği gibi fırlayıp ayağa kalkışıysa, ikincisi, elini öperken burnuna gelen *Yardley* kokusu: Allah Allah, bu, 'sosyete' erkeklerinin traş olduktan sonra sürdükleri pahalı bir koku değil midir?

Hayrun, ağzı dolu dolu: Meleğim, diyor, bir tanecik kızım!

Bir adım geri çekilerek, gözlerini kısıp, kızını tepeden tırnağa süzüyor: – Maşallah, şu güzelliğe bak Ruhsâr, yaradana kurban olayım!

O kadar da dikkatli ki!: – ...aa, sen saçlarını kesmişsin, yakışmış, vallahi çok yakışmış!

Asıl şaşıran, günlerdir Suat'la beraber olduğu halde, onun saçlarını kestirmiş olduğunu farketmeyen Ruhsâr hanım, arı mavi gözlerinin derinliklerinde masum bir eksiklenme, mahcup mahcup:

– Sahi, diyor, nasıl da görmedim, hastalık telâşı...

Suat, aylar süren ağrılı bir bocalamadan

sonra, gerçekten bu işi yaptırmıştı ama, içisıra kurduğundan farklı bir biçimde: ortadan ayırdığı saçlar, iğde kabuğu yansımalarıyla, dalga dalga omuzlarına dökülüyordu artık, bu yüzünün hafifçe tombulluğa eyilimli düzgün ovalini meydana çıkarıyor, çekile çekile taranıp topuz yapılmış haline oranla, görünüşüne daha yumuşak ve dolgun bir kadınlık katıyordu. Annesinin ilgisi ve dikkati, onu o derece utandırdı ki, bir süre eli ayağına dolaştı, ne yapsın, nereye otursun, bilemedi. Oturduktan sonra da, Hayrun'un Kuledibi'ndeki eve geldiğinde olduğu gibi, gözlerini onun sivri burunlu ve bağcıklı erkek pabuçlarından yukarıya kaldıramadı: kahverengi, yumuşak, yazlık pabuçlardı bunlar. Suat bir kaç hafta önce Beyoğlu'nda bir mağazanın vitrininde Halim için beğenmiş, çok pahalı olduğundan alamamıştı.

Kahvelerini içerken, Hayrun'u Miralay Ferid'le nasıl görüştüreceklerini tartışıyorlar. Kocasının, kızkardeşine değgin duygularını, hiç değilse sezdiğinden, Ruhsâr hanım bu karşılaşmadan dehşetli çekiniyor. Hayrun, tam tersine: bir an önce yukarıya çıkıp, ağabeyinin 'elini öpmek' niyetinde! Hastalığın önemi, hekimin öğütleri konusunda Ruhsâr hanım'ın söyledikleri, başlangıçtaki öfkesini geçirmiş. Suat'ın meydana çıkışı hâline tavrına biraz da eğreti duran 'alafranga' bir kibarlık getirmiş ya, yumuşaması Miralay Ferid'i görmekten vazgeçmeye kadar gitmiyor. İlle görecek!

Ceketinin kibrit cebinden, yassı ve zarif, (besbelli altın) bir Ronson çakmağı çıkarıp, Suat'a tuttuğu cıgarayı yakarak:

– ...böyle vahim hastalıklarda, diyor, tek doktorla iktifa olunur mu a canım? Koskoca profesörler var, hele ağabeyimin rızasını alayım, içlerinden birisini, iktiza ederse hattâ bir kaçını alır gelir, dört başı mamûr bir konsoltasyon yaptırırız...

Suat, cıgarasının dumanını, ağaç ve çiçek kalabalığından, bahçede yeşile dönmüş sakızlı aydınlığa salıveriyor. Arılar, sarmaşığın yaprakla-

rı arasında vızıldayan, kükürt sarısı saplantılar. Cıvardaki iki çınardan, birinden ötekine, gümüş iplikler halinde yüzen, örümcek ağları. Komşuda bir radyo Rast makamından bir eski İstanbul bulmuş, üç çifte kayıkları, ayışığı dolu kadehleri ve kederli udlarıyla geliştiriyor. Radyo olmayabilir, belki pikap çalıyorlar.

Hayrun'la Ruhsâr hanım, söyleşiyi iyice koyulaştırmış: annesi, platin köpek dişiyle cıgara dumanlarını kese kese, yengesine bir şeyler anlatıyor, ama ne? Nasıl kendinden emin, ne kadar tuttuğunu koparır bir insan izlenimi yayıyor çevresine, şaşılacak şey! Suat görmeyeli, kendisine daha bir çekidüzen vermiş. Kılık kıyafeti de ona göre. Tiril tiril, bej rengi ipek gömleğinin sol göğsüne, adının ve soyadının baş harflerini simle işlemişler: H.B. Kravatı, ilk bakışta muşmula rengi düz renk bir kravat gibi görünüyor ama, değil, zeytin yeşili ince çizgilerle süslü.

Suat, böyle gizliden gizliye annesini inceleyip dururken, artık istese bile ondan eskisi kadar tiksinmediğini farkediyor. Bu, müthiş ürkütüyor onu:

Nasıl olur? Hayatımın altüst olmasına tek sebep değil midir? Ferid dayı'mın hastalığı dahi, bir bakıma...

Miralay Ferid'i, doğrusu ya, hastalıktan çok, yatakta unutulmak yıkıyordu. Kalabalık yaşamaya alışmış bir adamdı o, şaka maka, yaşlılığında bile kallavi öksürüklerinin ve hoyrat bıyıklarının çevresine epeyce eşdost toplayarak, kalabalığını eksiltmemeyi bilmiş, ölümü çokluk yoğun bir yalnızlık diye tasarlamıştı: sessiz ve ulu bir boşlukta, giderilmez bir yalnızlık! Günler geçtikçe, hastalığının başlangıcında evi ve yatağını saran telâş anaforu gücünden kaybediyor, bu anaforun savrula savrula başucuna getirdiği insanlar, Doktor Sevim'den Eczacı İhsan bey'e kadar, birer ikişer ortalıktan çekiliyordu. Hele böyle ev halkının gündelik uğraşlarına dağıldığı anlar yok mu, tamam, Miralay Ferid artık kendisini yatakta unutulmuş bir ceset sayar: Suat çarşıya, Şükrü iğne-

ciye. Bacı mutfağa gidip de Ruhsâr hanım 'işlere gözkulak olmaya' inince, yoğunluğu katlanılmaz bir kerteye ulaşan yalnızlık, öteki adıyla ölüm, ağır ve tembel bir boa gibi yüreğine çöreklenir. Dayan artık Miralay Ferid, dayanabilirsen!

Bir tarihte, çok uzak sayılmaz hani, Eczacı İhsan bey çıkarıp ona bir cep takvimi armağan etmişti. 'Mûtaddan ziyade' içtikleri bir akşamdı o akşam, bu ölçüyü kaçırmanın önemli bir nedeni olacaktı ya, nasılsa aklından çıkmış işte. Ahmet Ziya, piposunun arkasında gözlerini kısmış, dişlerini göstererek kurt gibi gülümsüyor; Papazyan, kafayı her buluşunda yaptığı üzere, esmerliğinden mavileşmiş yağlı ter damlalarını burnunun ucundan damlata damlata, tambûr taklidi yapıyordu. Gırtlağının kimbilir neresinden çıkardığı tınlamalı seslerle, hicaz makamından öyle bir taksim geçiyordu ki, işitenlerin ağzı bir karış açık kalır. Dediğine bakılırsa, babası Keğork Papazyan yalnız tambûr değil, aynı ustalıkla ud ve klârnet taklidi yapar, hele bir coştu mu, bunları öyle usturupla birbiri içine yedirirmiş ki, 'taşradan duyanlar, evde fasıl heyeti var sanırlar' imiş!

İşte bu içki cümbüşü içersinde, gözleri ağaçlardaki renkli ampullerin ışıklarından cam bilyalar gibi renk renk kaynaşan bir Eczacı İhsan bey, takvimi Miralay Ferid'e uzatmış, sarhoşluğun diline verdiği yumuşak pelteklikle:

"– ...miralayım, demişti, mîrim efendim, ne zaman bir yeni takvim görsem, beni şu düşünce perişan eder: derim ki, ölümüm belki takvimdeki bu günlerin birisinde mukadderdir, ama acaba hangisinde?...

Nedense son iki sözcüğünü tekrarlamaya heveslenmiş. Papazyan tam o sırada taksimi kestiği için, doğuveren boşlukta kaygan sesi bir garip yankılanmıştı:

...acaba hangisinde?"

Miralay Ferid'in içine yatakta unutulduğu kaygısı düştü mü, yanar döner bir görüntü olarak, bu anı neredeymişsin çıkıp geliyor, onu kalp

hastalarının kararsızlıktan doğan kötümserliğine doğru hızla itiyordu:

"– ...bizim hesap, artık cartayı yılın hangi gününde çekeceğimiz hesabı olmaktan çıktı, bizim hesap bakalım sabaha sağ çıkar mıyız hesabı: yatalak matalak, akşama ulaştığımız her günü kazanç hanesine düşmemiz neden, basbayağı Azrail'den çalıyoruz da ondan!"

Ölüm düşüncesi, onu kaptığı gibi, ölmüşlerine götürüyor. Hem kimlere, savaş alanında can verişini gözüyle gördüğü silâh arkadaşlarına mı, ne münasebet, babası Kolağası Rüstem bey'e sözgelişi, annesi Münire hanıma, bu ikisiyle hattâ Saraylı Hala'yla ilgili bir sürü çağrışıma: Kaşla göz arasında yedi yaşında sünnet çocuğu, onüç yaşında askerî rüştiye talebesi, yirmi bir yaşında mülâzım-ı evvel oluyor. Sultan Hamit devrinde bir Ramazan akşamı, çorbaya herkesten önce daldığı için annesinden sunturlu bir azar işitiyor. Hayır, evcek Sultanahmet meydanı'na cambaz seyrine gidiyorlar, en önde elinden tuttuğu acı buğday sarışını bir kız çocuğuyla o, kız çocuğu kim derseniz, Hayrunisa, kardeşi canım!

"...çocukluğunda hemşire resim güzeli bir kızdı: olura olmaza güler, lap lap sağa sola koşar, sakızı ağzında büyüyen mahalle kızlarıyla, sek sek oynamaya bayılırdı. Valde üstüne pek varmadığından, şımarmış olmalı. Ona yol yordam öğreten Saraylı Hala'dır: çıngıraklı kahkahalarıyla yalının tavanlarını çın çın öttürerek, her sakarlığıyla bir güzel alay eder, onu utandırır, arkasından doğrusu neyse öğretirdi..."

Anneleri ölüp bu iki öksüz eline kalınca, kadıncağız yemedi yedirdi, içmedi içirdi. Öyledir, bundan ötürü Miralay Ferid Saraylı Hala'sını oldum olası rahmetle anar ya, Harb-ı Umumî'de, 19. Fırka Süvari Bölüğü emrine verilince, 'kıtasına iltihak etmek için' yalıdan ayrılırken, onu değil de, bir anne özeni ve titizliğiyle sabaha kadar öteberisini hazırlamış olan Hayrunisa'yı hatırlaması neden?

Boğaz'ın hırçın bir günüydü, denizin üzerine

poyraz çetrefil imzalar atıyor, martı yumakları daha oluşamadan yırtıcı çığlıklarla dağılıyordu. Yalının emektarı Üzeyir ağa, Yüzbaşı Ferid'in hurçunu arabaya taşırken, Hayrunisa hüzünlü elleriyle hâlâ ağabeyinin üniformasından görünmez iplikler alıyor, yağmur grisi gözlerinde boşandı boşanacak gözyaşları, ona ihtiyatlı olmasını, cephede hayatını rastgele tehlikeye sokmamasını tembih ediyordu. Ağabeyinden başka kimi vardı ki? Sonra, bu zalim dünyada, bir başına ne yapardı o? Miralay Ferid, ayrılış anındaki boğucu kahrını kalın kalın cigara içerek gidermeye çalışmış; arabada iskeleye doğru uzaklaşırken, kızkardeşinin ağladığı omuzlarının sarsılmasından besbelli olan görüntüsünü, öksüzlüklerinin ve birbirlerine ölesiye gereksinmelerinin bir kanıtı olarak belleğine kazımıştı.

Yatağa düşeli, görünür yanıyla ondan ne kadar uzak olursa olsun, görünmez yanıyla gizlice ilgisini beklemesi de bundan, iki öksüz kardeşin acılara karşı dayanışmasını zorunlu saymasından dandı belki. Eğer ölecekse, çocukluğunda elinden tutup cambaz seyrine götürdüğü, cepheye giderken ardında iki gözü iki çeşme bıraktığı kızkardeşini, bir kere daha görmeden ölmek istemiyor, üstelik buna hiç şaşmıyordu. İçin için, Ruhsâr hanım'ın ya da Suat'ın hastalığını Direkliyalı'ya duyurmayı önermelerini bekledi durdu. Onlar cesaret edemediler, o üsteleyemedi, besbelli üstelemeyi onuruna yediremedi. Fakat, irade zoruyla sorunu ne kadar yok sayarsa saysın, gecelerinin toz mavi aydınlığında bilinmez hangi dürtü onu uyandırdığı zaman, Hayrunisa'nın hayalini (ama o eski, o sonbahar gözlü dalgalı sarı saçlı genç kız halindeki hayalini) karşısına alıyor, kaygılarını, kuşkularını, korkularını mırıl mırıl anlatıp, yorgun ve hasta kalbine bir teselli arıyordu.

Az önce aşağı salondan, sonra bahçeden onun sesini işitince, pırıl pırıl bir şeyin içinde hop etmesi, elbette bu yüzden. Benzetmesine sesi benzetiyor, açıkça işitebildiği bazı sözcüklerinden konuşanın Hayrun olduğunu kestiriyor ya, aşağı-

larda oyalanıp bir türlü yukarıya çıkmayışı kafasını karıştırıyor. Yoksa gelen bir başkası mı? Onun iç özlemlerini sezememiş olan karısıyla yiğeninin, sonu felâkete varacak bir ölke parlamasını önlemek için, aşağıda çareler araştırdıklarını ne bilsin? Kadın kadına çeneye daldıklarını sanıp titizleniyor. Olmazsa, seslenecek. Kararını tam uygulayacağı sırada, merdivenlerde bir ayak sesi. Kim o, Hayrunisa mı? Hayır, kapının çerçevesinde Suat'ın sisli güzelliği dumanlı bir eylül sabahı gibi beliriyor. Aşağıdakiler, Hayrun'un geldiği haberine, yavaş yavaş dayısını alıştırması göreviyle yukarıya onu göndermişler ama, Miralay Ferid buna fırsat bırakmıyor ki! Yiğenini görür görmez, kalabalık bıyıklarını titreten gümbürtülü bir sesle:

– Kız kanarya, diyor, kim o gelen, Hayrunisa mı?

Suat'ın dikkatinden iki şey kaçmadı: dayısının sesinde, ölke karanlıklarının arasına karışmış o pırıltılı sevinç kırıntıları, bir: annesine, her zaman olduğu gibi 'divane', 'mecnun karı' demeyip Hayrunisa demesi, iki. Olayı doğallaştırabilirse, sorun kendiliğinden çözümlenecekti. Gülümseyerek:

– Evet, dayı! dedi. Avukat Sadık bey'den hasta olduğunu işitmiş. Müsaade edersen, elini öpmeye gelecek.

Miralay Ferid, 'müsaade etti, ama bir şartla': yiğenine bu şartı, gözlerini nedense gözlerinden kaçırarak söyledi:

– ...yalnız gelsin!

Suat'ın o gece sabaha kadar gözünün önünden gitmeyen, annesinin o geçkin salon çapkını şıklığıyla dayısının odasına girerken, ceketinin önünü saygıyla ilikleyişi olacaktır. Yüzünün köse solgunluğu galiba artmış, bakışlarının kıpırdak bulanıklığı bir an için durulmuştu. Ceketini ilikledikten sonra, fazla erkek bir el hareketiyle, saçlarını yandan arkaya doğru bastırarak yatırdı, hafifçe öksürüp içeriye girdi.

Suat'la Ruhsâr hanım, 'misafiri' öğle yemeği-

ne alıkoymak gerektiğine çoktan hükmetmişlerdi. Mürüvvet bacı'yla işin ayrıntılarını konuşmak üzere aşağıya inip, onları yalnız bıraktılar. Akılları fikirleri, hep yukardaydı ama: ufacık bir tıkırtıda kulakları dikiliyor, Miralay'ın ya da Hayrun'un sesi azıcık yükselse kaygılı kaygılı bakışıyorlardı. O kadar ki Mürüvvet bacı:

– Ayol n'oluyorsunuz, diye onları payladı, şojuk mu bunnar? Biraz buraya bakın da, şu Allahın cezasına ne yedireceğimizi bulalım: dolma hazır, guveşte turlü piştii, bir de şorbaa!...

Yukarda Miralay Ferid, ansızın zaman içinde kaymış, kapıdan, sırtında iğde kabuğu Şam ipeklisinden dökümdökümmaşlahı, geriye geriye savurttuğu dalgalı saçlarına gelişigüzel atılıvermiş ördekbaşı başörtüsüyle, Boğaz'da kayık sefasından henüz dönmüş bambaşka bir Hayrunisa'nın girmesini bekliyordu. Onun yerine, belirsiz bir bıyık gölgesi altında platin köpek dişi soğuk soğuk parıldayan, son derece terbiyeli, fakat son derece 'beyefendi' birisinin girdiğini görünce, kanı tepesine sıçradı. Az kalsın...

Yo, hayır! Dudaklarını çiğneye çiğneye kendini tutuyor. Hayrun, damarlarının ağacı mavi mavi belirmiş asker elini öpmeye eğilirken, boğuk bir sesle:

– Geçmiş olsun ağabey, diyor. Bizi korkuttun yahu!

Miralay Ferid'in dudaklarında, hani o babacan gülüşü:

– Korkuttunu var mı Hayrun, tevellüt 1306, vakittir.

Araya kısa bir sessizlik sokuşturup, ekliyor:

– ...lâkin kıymet-i harbiyesi sıfır bir ölüm olacak!

Hayrun'da, içten olduğu besbelli bir telâş:

– O nasıl söz, ağabey? Ağzından yel alsın! Şimdi eskisi gibi mi, İstanbul'da hâzik hekimden geçilmiyor, üçünü beşini alır gelirim, bir konsoltasyon yaparlar, marazın adı konur, tedavisi neyse ona tevessül ederiz.

Hastalığın önemini hastanın gözünde küçültmek için, çabucak bir örnek veriyor:

– ...Vicdanî Baba'ya bilirsin, hiç adamda iki kalp krizi geçirmiş hâli var mı? İkincisine bizzat şahit oldum, ağzından kan geliyor ki, bilâhare en ağır biçimidir dediler. Vallahi, yalan olmasın, altı hafta mı ne yattı, şimdi hepimizden sağlam...

Miralay Ferid onu gözlerini tavana dikerek dinlemişti. Susunca hemen konuşmadı. Kısa bir süre sonra, içisıra tel örgüler, makinalı tüfek takırtıları, şarapneller uçuşan dağdağalı bir sesle:

– ...tevellüt, diye tekrarladı, 1306, vakittir.

Aslında petrol yeşili giysilerinin içinde kibirli bir güvenle oturan yanıbaşındaki bu hünsâ yaratıktan kurtulmak, kızkardeşi Hayrunisa'yı bulmak istiyordu. Şöyle bir deneyeyim dedi:

– ...beni Çanakkale'ye yolcu ettiğin günü hatırlar mısın? Köpek gibi bir poyraz esiyordu. Geceden, ağlamayacağım diye söz vermiştin. Ağlamadın da. Lâkin araba uzaklaşırken...

Hayrun, hüzünlü bir dalgınlıkla boynunu büktü:

– Unutmak kaabil mi? dedi, bütün gençliğimiz.

– Onaltısında var mıydın?

– Muhtemelen!

Sonra, istemediği bir dönemi hatırlamaktan tedirgin:

– ...insan, diye ekledi, bir ömürde kaç hayat yaşıyor.

Farkında olmadan önemli bir şey söylemişti. Miralay Ferid, yılların, damarlarında ağır ve koyu siyah bir kan olarak pıhtılaştığını duya duya:

– Öyle ya, dedi, onu doğruladı. İçimde, izahı müşkül bir his: Harbiye-i Şahane talebesi Ferid Eminönü, Mustafa Kemal Paşa'nın maiyet zabiti Yüzbaşı Ferid, Mütareke'de Gülistan Satvet hanım'la evlendirmeye kalkıştığın süvari binbaşısı, sanki ayrı ayrı adamlar, ayrı ayrı zaman parçalarında, birbirinden müstakil olarak yaşamakta devam ediyorlar.

Gözlerinde ansızın peydahlanmış dayanılmaz bir kor harıltısıyla Hayrun'a kıpkızıl baktı:

– ...ben onların yabancısıyım, diye sözünü tamamladı, onlar benim.

Aklına vasiyet etmek geliyor. (Karıma mukayyet ol, tek başına yaşamayı bilmez. Kızını ortalarda bırakma, kocasından hayır yok, haytanın biri!), bunu Hayrun'a yapmak ağırına gidiyordu. Neredense, suratına bir de sinek musallat olmuştu: bıyıklarının çevresinde dolaşıyor, yanaklarından boynuna doğru iplik iplik uzuyordu. Elini şöyle sallasa, gider mi?

Hayrun, özür dilemek için, bu anı seçti. Gözlerini, pantolonunun çizgisini düzelten tombul ellerine eğerek, kabahatlı kabahatlı:

"– ...gelişim esas maksadı, dedi, tarziye vermek!... Geçen gün Şirket'te, bir hayvanlıktır ettim. Bağışla! Endişelerinde haksız sayılmazsın. Kararım karar. Keçecizade'nin yalısını Suat'ın üzerine yapacağım. Dediğin gibi, münasibi budur.

Onu dinlerken Miralay Ferid, bir kaç saniye, başucundaki erkek mi kadın mı belirsiz yaratığın, o iğde kabuğu maşlahlı ve sonbahar gözlü genç kadınla yer değiştirdiğini sanıyor. Ne güzel bir sanma bu. Mavi çinilerin yansıttığı, ferah bir su aydınlığından gözleri kamaşmış. Direkliyalı'dalar galiba, büyük havuzun fıskıyelerini mi açmışlar, ne: basınçlı su pat pat fışkırırken, gün ışığından süzüp çevresine binbir renk dağıtıyor. Üff, fakat şu sinek!...

Hayrun, gitmek için kalktığında, yine elini öptü. Yeniden o becerikli, tuttuğunu koparır işadamı tavrını takınmıştı. Saygıyla fakat kendine güvenerek konuşuyordu:

– ...hekimin hatun kişiymiş, beğenmedim: kadın başıyla bu işin üstesinden nasıl gelecek? Sana başka doktor getireceğim, maneviyatını bozma sakın, ihtiyacın olursa bildir, gerisini bana bırak!

Bir eli pantolonunun cebinde, saçının virgülü alnına düşmüş, gülümsedi:

– ...şimdilik eyvallah!

Merdivenden, yaşlı basamakları inlete inlete inip kaybolurken, Miralay Ferid, yüksek açılmış bir komşu radyosundan öğle ajansına takılmıştı bile. Küstah sesli bir kadın spiker, bütün Türkiye'yi azarlar gibi, haberleri veriyordu:

"– ...Bayar'ın idâmı istendi. Millî Birlik Komitesi, sâkıt Reis-i Cumhur'un hıyanet-i vataniye suçu ile yargılanmasına karar verdi. Sâbık devlet reisinin, Anayasa'nın çiğnenmesinde başlıca rolü oynadığı bildiriliyor...

Ardından, daha az önemli saydığı sesinden belli, başka bir haber:

"– ...Devlet ve Hükûmet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel, bugün Amerikan Büyükelçisini kabul etti. Yarım saat kadar süren görüşme esnasında, Büyükelçi Warren'in Orgeneral Gürsel'e, Amerikan hükûmetince, hükûmet programının müsbet karşılandığını söylediği belirtiliyor..."

Miralay Ferid, o arada, deminden beri yüzünde dolaştığını sandığı sinekten kurtulmak amacıyla tokadı indirdi. Parmakları ıslanınca, sinek sandığı şeylerin yanaklarından boynuna süzülen gözyaşları olduğunu, dehşetle farketti. Yerin dibine geçti utancından: Hayrun'la konuştuğu sırada ağlamıştı da haberi bile olmamıştı demek!

Koca sesiyle ortalığı gümbürdeterek, bir zaman kendi kendine sövdü saydı:

– Hay böyle ihtiyarlığın anasını avradını...

Ruhsâr hanım'la Suat, tasarladıkları gibi, Hayrun'u yemeğe alıkoyamıyorlar: İşi çokmuş, bir kere Balmumcu Kışlası'na uğrayacak, nedeni var mı ayol! Şirketin başlıca müdürleri orada mevkuf, aileleri haftalardır perişan; sonra muhakkak büroya dönmesi lâzım, saat üç buçukta birisine söz vermiş...

Sofanın ovulmuş tahta ve gizli vanilya kokan tenha loşluğunu çakmağının aleviyle aydınlatıp, çevresini ağzından burnundan dumana boğarak:

– ...ağabeyimin, diyor, maneviyatını biraz bozuk gördüm. Buna behemahal bir çare bulmalı-

yız. Bugün olmazsa yarın, bir doktor göndereceğim. Mutlaka. Bakalım o ne diyecek?

Ya da, işaret parmağının çengeliyle Suat'ın çenesini usulca okşayıp: – ...seninle, diyor, hususi bir işimiz olacak, dayınla böyle olmasında mutabık kaldık, yarından sonra yazıhaneye gel, öğleden itibaren hep ordayım, hem işimizi hallederiz, hem...

Hayrun'un ağabeyinin hastalığına ilgisi, ertesi gün, biri kıvırcık kır saçlı, lüks bıyıklı, aralıksız ellerini ovuşturan, ötekisi acı dazlak, kupkuru dudakları siyaha yakın mor, iki doktor olarak kendini gösterdi. Kaba asker şakaları yapıp, odanın güneşli aydınlığını aksırık ve öksürükleriyle tozutarak, hastayı muayene ettiler: kalın bağa gözlüklerini taka çıkara, Doktor Sevim'in aldığı electro-cardiogramme'ları, yazdığı ilâçları inceleyip, Miralay Ferid'in erkeğe konuşmanın verdiği rahatlıkla anlattığı, hastalığın başlangıcına ve gelişmesine ilişkin açıklamaları dinlediler. Doktor Sevim mi, aa tanımaz olurlar mıydı hiç, ünlü bir uzmandı o! Tuttuğu tedavi yolu akla yakındı, verdiği ilâçlarsa pekâlâ uygun! Bunca savaş belâsından paçayı kurtarmış olan Miralay Ferid'in, (değil mi ya cânım efendim), bu hastalık belâsından nasıl olsa sıyrılacağına kalıplarını basardı ikisi de. Bu bakımdan onlara, sadece 'endişeyi mucip bir hâl olmadığını Hayrun hamfendi'ye müjdelemek' kalıyordu ki, bu da yerine getirilmesi zevkli bir vazifeydi doğrusu!

Doktorların bu besbelli hesaplı iyimserlikleri, Miralay Ferid'e yetti: yapısı zaten iyimserdi ya, hemen o eski Harbiye bıçkını neşesini buluverdi: o gün akşama kadar "çorbanın tuzunu unutmuşsun, sen koca istiyorsun" diye bacı'ya mı takılmadı, Maviş hanım aşağı Maviş hanım yukarı karısına aşk mı ilân etmedi, kaşla göz arasında Suat'ı Kuledibi'nden Vaniköyü'ne, Keçecizade'nin yalısına mı taşımadı? Avuçlarıyla paldır küldür bıyıklarını sıvazlayarak, dolu dolu:

– ...güzün o tarafı şahane olur, diyordu. Artık Ruhsâr'la gelir, gece yatısına kalırız.

Ya da, bir süre kıs kıs gülüyor: – ...senin hayta. Hayrun'a ne diyecek yahu? diye soruyordu: – ...kayınvalde mi, yoksa kayınpeder mi, ha?

Ertesi gün Suat annesini, Akın Limited Şirketi'nde, mehtap lâciverdi takım elbise, beyaz ipek gömlek, bordo kravat görünce, ister istemez dayısının bu sözünü hatırladı. Arkası dönük olduğundan, Hayrun onu farketmemişti: bir elini kapının pervazına dayamış, öbür elinde kalın bir Havana pürosu, burun deliklerinden mavi duman düğümleri çöze dağıta, kız güzeli bir delikanlının anlattıklarını dinliyordu. Tuz biber grisi saçları, şakaklarından ensesine, briyantinle sımsıkı taranmıştı. Sekreteri, rimellerinin ağırlığından kirpiklerini kaldıramayan, oynak kalçalı o takvim kızı, yanına sokulup Suat'ın geldiğini haber verdiği an, pürosunu ağzına götürmekteydi, bu yüzden, dişlerinin arasında pabuç kadar yaprak cıgarasıyla dönerek kızına gülümsedi.

Oğlanı çarçabuk savıp Suat'ı odasına alırken, asıl konuşacakları zaten buymuş gibi:

– ...nasıl, parlak çocuk değil mi? diye sordu. Seyit Sabri'nin oğlu, Akın. (*) Günlerdir nerede olduğu, ne halt karıştırdığı meçhul. Babası malûm burada yok, annesinin yüreğine inecek, vırt zırt beni arıyor kadıncağız, para vermiyeyim, nasihat filân edeyim diye, ona bakarsan evli çocuk çomak sahibi bir kadın zaptetmiş oğlanı...

Çelik yazı masasının ardındaki koltuğa gömüldü:

– ...lâkin ne ten, dedi. Bu yaşıma geldim, erkekte bu derece duru ve beyaz bir ten görmedim.

Suat, hayal gücünü ne kadar zorlasa, Camekân Sokağı'ndaki evde son görüşünden sonra bile, annesinin, böyle 'oturaklı bir beyefendi' yaşantısını her yerde, en ufak ayrıntılarına kadar uygulayarak sürdürebileceğini, doğrusu düşünememişti. Böyle bir şey, Direkliyalı'da, Emirgân'da, kısacası aile içinde bir dereceye kadar hoş görülebilirdi belki ama, ona göre, şehir hayatının gün-

(*) Bkz: "Kurtlar Sofrası", roman, Ataç kitabevi.

delik akışı içinde şiddetli tepki uyandırırdı. Bu bakımdan Hayrun'un, 'erkekliğini' koca şirkette herkese bu kadar kolaylıkla kabul ettirebilmiş olmasına şaştı. O kadar ki annesi platin dişini parıldatarak: "– ...önce söyle bakalım, dayın nasıl?" diye soruverince, ne diyeceğini bilemedi, bocaladı biraz, neden sonra kendisini toparlayıp:

– İyice, dedi. Doktorlar için, size teşekkür ediyor.

Hayrun'un alnı karardı: – ...vazifemiz, dedi, daha kaygılı bir sesle: – ...bu adamlar, işin mütehassısları, diyerek devam etti, etraflıca konuştum, calib-i dikkat olan taraf şu ki, kat'iyyetle tehlike geçmiştir diyemiyorlar, bilâkis bu yaşlarda ilk krizi bir ikinci, bir üçüncü krizin takip ettiği sıkça görülürmüş..

Sağa sola dağılan bakışları, Suat'ın gözlerinde yoğunlaştılar:

– ...tedbirli olmak şart, bunun münasibi bir kliniğe kaldırmak ama, biliyorum ağabeyimin ne inatçı ayı olduğunu, ölür gitmez, binaenaleyh sen başında döneceksin. Ruhsâr nanemollanın biridir, bacıdan hiç hayır yok...

Suat, içinden olumlu cevaplar veriyor:

– Haklısınız, diyor sözgelişi, işitir işitmez başına koştum!

Ya da: – Zaten Halim İzmir'de, diyor, evde oturacağıma...

Ama düşündüklerini söyleyip söylemediğinin farkında mı? Plastik Venedik perdelerinden enli dilimler halinde yere vuran güneşin, göz kamaştırıcı parmaklığına dalmış. Annesiyle onun arasına çekilmiş, bir ateş parmaklık bu, ikisini ölüp ölesiye ayırıyor: bu yanında sisli yalnızlığı, tutarsız devrimcilik hayalleri ve kahredici cinsel uyarsızlığıyla Suat, öbür yanında, floresant lambaların vınlayan aydınlığı altında parmak uçlarından daktilolarına zımbalanmış sekreterleri, yeni vergi kaçırma yöntemleri araştıran kirli ve karanlık muhasebe uzmanları, çelik kasaları, telefonları, teleksleriyle Akın Limited Şirketi ve şirketin önemli ortağı Hayrun Bayraktar!

– Evet, dedi, Akın Limited!

Bunu adamakıllı ciddî bir işadamı sesiyle söylemişti. Telin öteki ucundan kulağına gelenler hiç de bu düzeyde olmayacak ki, gevrek gevrek güldü, daha hınzır, daha salon zamparası bir ses arayıp karşılık verdi:

– ...hadi ordan zilli, sen kim rakı içmek kim? Ha bak Betül dersen, anlarım, hovarda karıdır, oturdu mu tek başına bir büyüğü devirir.

Bir süre, pürosundan derin soluklar çekip ağzından dumanları halka halka salıvererek dinliyor, sonra meraklı:

– ...ne zaman, diye soruyor, Cumartesi'ye mi? Tamam, Müberra'nın orda öyle mi, âlâ! Kimler geliyor peki? Kim, kim, Gilda mı, deme yahu, hani şu artist...

Telefonu kapatışı, omuzlarını kaldırıp ellerini iki yanına açа açа Suat'tan özür dileyişi, görülecek şey:

– ...karılar rahat bırakmıyor ki!

Sonra kalktı, açılınca Amerikan bara dönüşen gizli dolaptan kızına buzlu içki sundu:

– ...birer viski içeriz ha? Hem serinletir, hem zihnimize küşâyiş verir! Seni çağırmamın sebebi, biliyorsun...

Annesi, tatlı Havana kokusu yüklü duman bulutları arasında, bu defa yazıhanenin ardındakine değil, Suat'ın yanıbaşındaki koltuğa çöküyor. Havana kokusunun altından, Suat, serin bir Yardley esintisi seziyor ki, bu yeniden şaşırtıyor onu: annesi belleğinde hep Nadejda'nın gizli leylâk kokusuyla birlikte varolmuş, son araba gezmelerinden burnunda kalan bile o koku. Öyleyse, Yardley'in anlamı ne?

Hayrun, kızının içinde neler geçirdiğinden habersiz, kalıbına hiç yakışmayan serzenişler ederek, 'yalıyı Nadejda'nın üstüne yapmaya kalkışmasına, hakikat-ı halde, Suat'ın basbayağı müstağni davranmasının' sebeb olduğunu anlatıyor. 'Bösböyük yaşıyla ayağına kadar gelip, onu Keçecizade'nin yalısına çağırmış, hattâ elbirliğiyle dayayıp döşemelerini 'teklif etmiş' de, biricik kızı

bir cevap vermek tenezzülünde dahi bulunmamış. 'o da bittabi bunun öfkesiyle...'

O konuşurken Suat, yine o küçük yalıyı içisıra döşemeye dalmıştı. İşin kötüsü, deniz pencerelerine havai mavi tüller geçirir, köşelere buğulu fânûs abajurlar tasarlarken, Türk mavisi bir başka pencere Boğaz'a açılıyor. Hafız Post'un o dokunaklı ezgisi bir kanûn içlenmesi olarak korularda yankılanıyordu. Sonra birden, bu yalıyla ilgili tasarılarında, kocasına hiç yer vermediğini farketti. Ne zaman bu hayali geliştirmeye kalksa, o ev hep yalnızlığının, (hayır, hayır, 'öteki hayatı'nın) evi oluyor, kimbilir gerçekleştirmeye girişmesini, belki bu bir türlü itiraf edemediği eğilim engelliyordu.

Hayrun, bu arada "yüreğinin şişini indirmiş", yaprak cigarasını kristal kül tablasında hamamböceği çıtırtılarıyla ezerek, sözünü sonuca bağlamıştı:

– ...Sadık bey bütün muameleleri bitirdi, kendisi esasen benim her hususta selâhiyetli vekilimdir, şurda imzalanacak bazı kâğıtlar var, ayrıca Üsküdar Tapu Dairesi'ne gitmemiz icab ediyormuş, irtibatı kaybetmeyelim de boş bir günümüzde aradan çıkarıverelim, hem bir gezme olur...

Suat, duyulur duyulmaz bir sesle: – Tabii, tabii! diyordu.

Bu kadarla kalsa iyi, üstelik yerli yersiz teşekkür ediyor, ettikçe, artık kendi gözünde küçüldüğünden mi, yoksa zincirleme teşekkürlerin iç karmaşıklığını belli edeceği kaygısından mı, nedense, yaptığına bozuluyordu. Hayrun, yazıhanenin sumeni üzerinde, ona gerekli kâğıtları imzalatırken, köse gülümsemesinin platin makasını parıldatarak:

– Meleğim, dedi, ama şartımı hiç sormuyorsun?

Suat, o söylemeden şartının ne olduğunu kestirebiliyordu, yine de 'neymiş o' anlamına Hayrun'a baktı, kıvırcık kirpiklerin çerçevelediği; yoğunluğu yüksek, boyutları derin, menekşe rengi bir soruydu bu bakış.

Hayrun, erkek ellerini onun omuzlarına koydu, en oturaklı sesiyle: – ...Kuledibi'ndeki, dedi, o çakal ininden Vanikōy'e taşınacaksınız, serian olacağına sōz vereceksin bu işin.

Suat, sesini çıkarmadan başını eğiyor. Ne demek bu:

– Evet, taşınacağız! demek mi.

yoksa: – ...hele bir düşünelim! demek mi?

Hayrun, Allah bilir, üsteleyecek, açık seçik bir karşılık isteyecek, fırsat kalmıyor, kapıyı tıklatıyorlar: koltuğunda dosyalar, gözleri buruşuk yüzünde lağım baloncukları gibi şiş şiş, bulaşık bulaşık duran, çarpık çurpuk bir adam giriyor içeriye. Şirket'in Muhasebe Müdürü Hayri bey'miş. Seyit Sabri'nin ve ōteki müdürlerin yokluğunda işleri asıl yürüten adam. Onu görür görmez, annesi Suat'ı unutuyor. Onları besbelli çok yakından ilgilendiren bir konuyu görüşmeye kapılıyorlar.

Suat, elinde buzları görünür bir hızla eriyen içki bardağı, damağında viskinin yapışkan ve soğuk tadı, ne görüştüklerinden çok, nasıl görüştüklerini seyrediyor bir süre: Hayrun, sağ eli pantolonunun cebinde, sol eli havada, boğuk sesiyle bir şeyler asıp kesmekte; Hayri bey, dolambaçlı cümlelerini kesik ōksürüklerle noktalayarak, ona bilgiler verip, açıklamalar yapmaktadır. Annesinin ōylesine güçlü; boyun eğilmesi handiyse zorunlu görünen, ōylesine egemen bir havası var ki, etkilenmemek olasız.

Sonra sonra, daha kavrayıcı bir gerçeğe ulaşmayacak mı:

"– ...Halim'in gerçek bir erkek olduğu halde veremediği güven duygusunu, annem gerçek bir erkek olmadığı halde mükemmel verebiliyor: ona sığınabilirsin, seni herşeyden korur, oysa Halim sana sığınmaya çalışır. Acaba bu farkı yapan annemin paralı Halim'in parasız olması mı, yoksa kōklü ve başka bir etken mi? Ōyleyse, ne?"

Hayrun, Muhasebe Müdürü'nü gönderdikten sonra, yazıhanenin üzerindeki kavanozdan yeni bir Havana pürosu aldı, avuçları içinde peydahla-

nıveren kedi dili bir alevle yaktı, burun deliklerinden boğum boğum duman salıvererek:

– Bunlar, dedi, Seyit Sabri'nin! Avrupa'dan hususi surette getirtmiş, kôftehor! Geldim geleli, gözümün önünde durur, aklımı çelerlerdi. Geçen gün bir tecrübe edeyim, dedim, vallahi bayıldım.

Güneş gittikçe batıya kaydığından, az önce yerdeki ışık dilimleri, şimdi enli parıltılar halinde pantolonuna çizilmiş. Gururlu, gururlu olduğu kadar küstah yürüyüşüyle, onları darmadağın ediyor. Hayli geniş Genel Müdürlük makamında, iri iri gidip gelişi Suat'a birisini hatırlatıyor, ama kimi, yoksa dayısını mı?

– ...Bekirzade'yi duymuşsundur, meşhur armatör, denizde kum onda para! Balmumcu'ya takılan işadamları arasında oğlu da var, ortaya bir akıl atmış: inkılâp hükümeti darlık çekiyor, biz varlıklı adamlarız, yardım edelim diyesi!

Odanın orta yerinde durdu, yaprak cıgarasını ucu ateşli bir sopa gibi Suat'ın yüzüne uzattı:

– ...iyi fikir, dedi. Acaba müessir olur mu?

Sonra görünmez bir düğmesine basarak, vantilâtörü çalıştırıyor. Aynı anda odaya yayılan bir gizli orman fısıltısı, dönen çapraz kanatların, güneşe rastladıkça, cıva tozları gibi pırıl pırıl çevreye dağıttığı, ışık zerrecikleri.

– ...kışlanın kumandanı olurmuş, orada bir yarbaya vaziyeti açmışlar, güya müsait karşılamış. Geçen ziyaretimde bizim müdürler meseleyi Seyit Sabri'ye çıtlatmamı rica ettiler. Dün konuştuk, aklı yattı, harekete geçin dedi. Hayri bey onun telâşı içinde...

Suat elinde olmadan Ahmet Ziya'yı, gülümseme olmayan gülümsemesiyle, Emirgân'daki çay bahçesinde ona dediklerini hatırlıyor:

"– ...Menderes tahakkümünün dayandığı halkçı demagojiye irtica diye hücum edecekler, kasaba çarşılarında çarşaflı kadın, bereli ihtiyar kovalayıp, iktidarı dışa bağlı bir iktisadın mutemed adamlarına bırakacaklar. Bırakacaklar da laf mı, şu kurdukları hükümete baksanıza, bıraktılar bile!"

Hayrun, dumanları başının üstünde mavi bir ağ gibi asılı bırakıp, Suat'ın az önce kalktığı koltuğa çökmüştü. Vantilâtörün, güneşe rastladıkça çevresine dağıttığı cıva tozları, yüzünün ve giysilerinin bütün çizgilerine gümüşten bir zırh çekiyordu. Ceketinin üst cebinden çıkardığı ipekli mendiliyle, üst dudağında boncuklaşan teri kurulayarak:

– Mühim olan, dedi, Ankara'nın kabul etmesi! Yarbay vakıâ söz vermiş, Millî Birlik Komitesi'ne bizzat arzedeceğine dair, insan inanamıyor ki!

...Suat'ın bunca yıl düşman olduğu annesiyle ilişkisinin olağanlaşması, o günlerde mi başlamıştır? O bunu sonraları, içinin balta girmemiş orman karanlığında, arayıp durdu. Bu yakınlaşmayı, bazan birikmiş başarısızlıkların, yalnızlık korkusunun, sinsi bir kanser gibi hart hart içini oyan cinsel karmaşıklığının, hazırladığını sanıyor; bazan, Miralay Ferid'in hastalığı çevresinde örülen ilişkilerin, aradaki soğukluğu kaldıran asıl neden olduğuna inanıyordu.

Her iki açıklama, başka başka açılardan, geçerli sayılabilirdi elbet: Suat'ın farkına varmadan tamamladığı iç hazırlığı olmasa, annesinin hastalık yüzünden Emirgân'a sık gelip gitmesi etkili olmaz; fakat annesi, yaşlı ve kalın salon çapkını şıklığıyla, ikide bir gündelik hayatına girmese, duygusal iç hazırlığı somutlaşıp belirlenerek, bilinçli bir davranış haline dönüşemezdi. Hele Suat'ta!... Hele onun gibi, herşeyi soyut bir düzeye aktarıp orada çözümlediğini sanan, gerçekteyse askıda bırakıp bunun azabını çeken bir kadında!...

Ayrıca Hayrun'un, ağabeyinin hastalığını bu kadar önemsemesi de garipsenebilir: yoksa onun sağlığını bahane edip, kızını kazanmaya mı çalışıyor? Neden olmasın, olur olur! Çokluk akşamüstleri, kibrit yeşili birtakım vahşi yıldızlar cıs cıs Boğaz'a dökülürken, lüks arabasının kromlarını parıldata parıldata, evi iskeleye bağlayan yokuşta peydahlanıveriyor: ense traşlı, saçlar kalıp gibi

arkaya fırçalanmış, son bahar bulanığı erkek gözleri darmadağın! Bazı akşamlar, beyefendiliği tutuyor galiba, ince fikirli bir aile babası özeni ve titizliğiyle, arabanın bagajına doldurup neler getirmiyor ki: Balıkpazarı'ndan duyargaları henüz oynar karidesler mi istersiniz, gizlice şekerli ve bol kimyonlu midye dolmaları mı, yoksa kesekâğıtları dolusu şeftali ve üzüm mü? Ankara pazarı'ndan kabuğu zar gibi sıyrılan taze Adapazarı patatesleri, 'en iyisinden' bersanî pirinçler, yağlı siyah Ayvalık zeytinleri getiriyor ki, o cilâlı siyahlıkları dokunanın parmak uçlarında yapışır kalır. Fakat asıl, Suat'la Mürüvvet bacı getirdiklerini mutfağa taşırlarken, onun Ruhsâr hanım'ın yanında cıgara yakışını görmeli: saygılı, son derece kibar, görevinin ve sorumluluğunun farkında bir aile büyüğü. İlk geldiği gün, kadıncağıza kaba saba yüklenen sanki o değil.

Bazı akşamlarsa, hışıl hışıl burnundan soluyarak hafif çakırkeyif, eli boş geliyor. Yüzünde, vırt zırt kravatının yanardöner ipeğine dökülen o hınzır zampara gülüşü, insana aslında griymiş duygusunu veren olağanüstü irilikte ter taneleri, bir de ağabeyinin hastalığını düşünerek dışarı vurmamaya çabaladığı külhanbeyi bir sevinç. Miralay Ferid'in başucuna, yukarıya, çıkmıyor o zaman. Bahçedeki hasır koltuklardan birisine yığılıp Suat'ın çabucak pişirip getirdiği kahveyi içiyor. Çardaktaki ampuller, titrete titrete karanlığı delen görünmez titreşimleriyle, tutkusal pervaneleri, saydam kanatları gizemli gece böceklerini çağırıyorlar. Yarasalar, kadife çınar yaprakları gibi sağa sola savruluyor. Hayrun, tırnakları dörtköşe kesilmiş tombul parmaklarının ucundan uyandırdığı kedi dili bir çakmak alevini, Suat'ın cıgarasına tuttuğu anda, Ruhsâr hanım sesinin nazlı genç kız ışıltısıyla, hastanın o günü nasıl geçirdiğini anlatmaya koyulmuştur. Kedileri, ayakları dibinde oynaşırlar. Mürüvvet bacı, gerilerde bir köşede, aralıksız bir iskemlede, simsiyah uyuklar. Oysa vakit erken, yemek bile yemediler daha. Her seferinde Hayrun'u alıkoymak istiyorlar, her

seferinde o bin özür uydurup, isteklerini savuşturuyor:

– Yoo, zahmet etmeyin Allah aşkına! Maksadım ağabeyimi şöyle bir yoklamak! Esasen Vaniköyü'ne döneceğim, az yol mu?

Ya da incineceğini önceden bildiği, çok duyarlı bir çocuğu avutur gibi, Suat'ın omuzlarını okşayarak:

– ...bu akşam imkânsız, diyor, fevkalâde mühim bir iş için bir ahbapla buluşacağız, inşallah başka bir akşama...

Nihayet, hiç beklemedikleri bir gün, birden razı oldu:

– ...peki, Cumartesi akşamı nasıl, münasip mi sizce?

Tesadüf. Miralay Ferid'in keyifli bir akşamıydı. Sabahtan iyi kalkmıştı zaten. Ev halkı Hayrun'a 'şöyle lâyıklı bir yemek çıkarabilmek amacıyla' aşağıda çırpınır dururken, o yukarda Şükrü'yle dama oynuyor, arada coşup direk gibi sesiyle aşağıdakilere yetişiyordu:

"– Maviş hanım, sen yemeği bırak da meze hazırla, meze! Bu divâne karı, şaka maka, küp gibi rakı içer ha!"

Canı rakı içmeyi çeken, besbelli kendisiydi: sağlığını biraz yerinde hissetti mi akşamcılığı depreşiyor, özlemini geçerli saydırmak için de Eczacı İhsan bey'in kimbilir hangi tarihte söylemiş olduğu, müthiş bir gerekçeyi ileri sürüyordu:

"– Alkol kalp hastasının ilâcı yahu, damarları genişletirmiş.

Hayrun, elinde sarı güllerden koca bir buket, dilinde 'en kalpten sıhhat temennileri', akşam üzeri odasına 'arz-ı endam' edince, patırtılı bıyıklarının altından kıs kıs gülerek, elini öptürdü, başucundaki koltuğa buyur etti. Önü ilikli mehtap laciverdi giysileri, düzgün taranmış saçları, bordo kravatı ve cep mendiliyle, kızkardeşi ne kadar ağır, oturaklı ve 'beyefendi' görünüyorsa, o, kırçıl kaşlarının handiyse örttüğü çipil gözleri, alnını kat kat kırıştıran abartılmış şaşkınlık çizgileri, tepesinde dikilmiş ak saçları yüzünden, o kadar

afacan bir 'mahalle çocuğu' görünüyordu: afacan, epeyce külhani. fakat bin yaşında bir mahalle çocuğu! Hani Sultanahmet'teki evlerinde otururlarken, (ailenin henüz dağılmadığı, o eski iyi günler) Ramazan'da gece misafirliğine çıkanların fenerlerini kapmaya giderlerdi ya, işte o zamanki hâli!

İki kardeş yanyana geldiler mi, eskilerden konuşuyorlar. Yine öyle oldu. Miralay Ferid, nereden nereye:

– Yahu Hayrun, diye sordu, Gülendam Kalfa ne âlemde?

Hayrun: – Sizlere ömür ağabey, dedi, sessiz sedasız göçtü gitti. Çok kocamıştı fukara, son zamanlarda iki kulağı da işitmez olmuştu.

Miralay Ferid, oysa dalmış, bambaşka bir hayale gülümsüyor. Bir süre öyle kendi kendine gülümsedi, sonra hafif bir sesle:

– ...hatırlar mısın, dedi, bir Gülistan Satvet vardı?

CEMİYET HABERLERİ

Sosyal olaylar:

Aysel Sadıkoğlu ile hariciyecilerimizden Salih Diler, gelinin ağabeyi Nâzım Sadıkoğlu'nun Moda'daki meşhur teraslı dairesinde verilen bir kokteylle evlendiler. Balaylarını Kilyos'ta geçirip, damadın tâyin edildiği Chicago'ya gidecekler.

Fenerbahçe Kaptanı Naci Erdem ile Tülin Güneş'in muazzam bir kalabalık tarafından takip edilen nikâhlarında şahitler gelinin dayısı ve amcası Nihat Erim ile Turan Güneş'ti.

Memleketimizde kendisini çok sevdirmiş olan İngiliz Basın Ataşesi Patrick O'Regan kızının vaftizini bir şampanya partisi ile kutladı.

Rıza Derviş'in Büyükada'daki partisi çok neşeli geçti.

Amerikan Baş Müsteşarı Leon Cowles'in verdiği büyük garden partide Dahiliye Vekili Muharrem Kızıloğlu hemen her sefaret mensubu ile kendi dilinde konuştu.

Soroptimistlerin yıllık toplantısında çok tartışıldı.

Ne âlemdeler?

Leylâ Gencer yaz tatilini Boğaz'da bir yalıda geçiriyor.

İsmail Rüştü Aksal tamamen iyileşti.

Selçuk Egemen, tayin edildiği Ankara'da ev buldu, taşınıyor.

Metin Toker ise tatilinin tam yedide beşini İstanbul'da geçirmekte: her hafta Pazar akşamı, Ankara'ya gidip, Salı akşamı dönüyor. Kayınbiraderi Ömer İnönü'nün Maltepe'deki evinin yanında bir ev kiraladı: durmadan deniz kayağı yapıyor.

Kasım Gülek'in yazını dolduran işler: çıkaracağı gazetenin hazırlıklarını tamamlamak, sık sık Anadolu'ya seyahatler yapmak, geri kalan zamanlarında Hilton'un havuzunda yüzmek.

Lükse rağbet sahiden azaldı mı?

Kürkçü Giorgio Mandel: "Dört senedir kürk gelmediği için hemen hiç satış yapamıyoruz. Tabii elden satanları bilemeyiz."

Kuyumcu Franguli: "İşler biraz yavaş, biz büyük düğünleri bekleriz, onlar da azaldı."

Otomobil Komisyoncusu Semih Tuğlu: "Talep azaldı, fiyatlar düşüyor. Alıcılar küçük arabaları, bilhassa Alman otomobillerini tercih ediyorlar."

Çiçekçi Muzaffer Bozok: "En hovarda müşterilerimizden büyük kısmı Yassıada'da. Vakit geçirmek için kuş besliyorum."

Amerikan Pazarı Sahibi Emin Sözeri: "Millî Korunma Kanunu bizim satışları durdurmuştu. Şimdi kalkarsa tekrar başlayacağız. Yalnız benim elimde üç yüz bin liralık mal var."

İstanbul Tekel Satış Müdürü: "Viski satışları artıyor."

17 Temmuz 1960

1919

ağustos/eylül

Amerikan Yardım Heyeti
Başkanı'nın beyanatı:

"TÜRKİYE'Yİ MEDENİ HALE GETİRMEK İÇİN 100.000 AMERİKALI KİFAYET EDER"

Binbaşı Arnold, Amerika'nın 'insaniyet duyguları ile Türkiye mandasını kabul edeceğini' de söylüyor.

Paris (Özel)

İngilizlerin Kafkasya'daki kuvvetlerini geri çekmeye karar vermeleri üzerine, Londra'da bazı temaslar yapmaya gitmiş olan, Türkiye'deki Amerikan Yardım Heyeti Başkanı Binbaşı Arnold, Fransız başkentine dönmüş, Lord Perry ile konuştuğunu açıklayarak demiştir ki:

"Lord Perry, Birleşik Amerika üç ay içinde yeter kuvvet göndereceğine dair teminat vermedikçe, İngiliz kıtalarının Ermenistan'da kalamayacaklarını söylemiştir."

Binbaşı Arnold, Türkiye üzerinde tesisi tartışma konusu olan manda için de şunları söylemiştir:

"Amerika, insaniyet duygularıyla Türkiye mandasını kabul edecektir. Rumeli ve Anadolu Türkiyesi'ni medeni hâle getirmek için 100.000 Amerikalı kifayet eder. Bu kuvvet iki sene içinde şartlar hafifleyinceye kadar asayişi muhafaza edebilir.

Bundan başka Rus Ermenistanı'ndaki Ermeniler, eğer Rus, İngiliz kıtaları oradan ayrılırsa, ya açlıktan ölür-

ler yahut katliama uğrarlar. Ermeniler kendilerini çevirmiş olan Gürcü, Türk, Tatar ve Kürtlerin düşmanıdırlar.

Amerikalıların besledikleri binlerce Ermeni çocuğu, münakalâtı koruyan yeter sayıda ecnebi kuvvetleri bulunmazsa, hiç şüphesiz açlıktan öleceklerdir."

29 Ağustos 1335

Gülistan Satvet'in eroin düşkünlüğünü. Binbaşı Ferid, Madam Mizrahi'nin 'yaz sonu partisi'nde, tesadüfen öğreniyor.

Görev diye, onu bu ilişkiye zorla iten Doktor Hayrullah, Polis Müdüriyeti'nden toparladığı bilgiyi aktarırken, 'karının her telden çaldığını' söylememiş değildi ama, doğrusu bu kadarını ikisi de kestirememişti. Hem, kimin aklına gelir canım! Eroini Dersaadet'e 'Beyaz Ruslar' getirmediler mi, şehirde hepsi hepsi bir iki yıllık geçmişi var, bu 'münevver', bu 'alafranga' kadın nasıl olmuş bu belâya bulaşmış, muamma!

'Münevverliğine', 'alafrangalığına' diyecek yok: çoğu zaman Binbaşı Ferid, yanında bir Fransız güzelini gezdirdiğini sanıyor. Giyimi kuşamı tepeden tırnağa Paris modası ya, nazı edası hiç aşağı kalmıyor ki! Dolgun vücudunun olanca yuvarlaklığını ortaya çıkaran, dar mı dar, dekolte mi dekolte, simli yeşil ipek tuvaleti, sarkaçlı zümrüt küpeleri, ince uzun gümüş ağızlığı ve yüksek ökçeli lâme iskarpinleri, çevresindekilerin ne kadar gözlerini kamaştırıyorsa, sesinin dolu dolu tınlayışı, bardak kırılır gibi şangırtılı gülüşü, o kadar kulaklarının pasını gideriyor.

Avrupa kesimi abanoz saçları, ensesini çıplak bırakmış ama, sık, kalın ve ışıltılı kâhkülleri-nin kaşlarına inerek, alnını bütün kapatışı, gözlerinin limonküfü camını sanki içerden buğulandırmış. Hele, rimelden ağırlaşan kirpiklerini, çatal çatal aralayıp, bakışlarını lâmba gibi kısışı yok mu, ne Osmanlı zabitanında can bırakıyor, ne işgal zabitanında! Ya canfes kızılına yürek biçimi boyanmış o ufacık ağzının, kapanınca bile dışarda bıraktığı o iki dişe, o iki dişin pembe sedef parıltılı mıknatısına kim dayanabilir?

Gülistan Satvet, değme benim diyen kabada-

yıyı, şöyle şuh bir gülüşü, anlamlı cıgara üfürüşüyle kendine bendedebilen, büyülü kadınlardan: üstelik büyüsü, beraberliği oranında artıyor, yoğunlaşıyor: onunla ne kadar çok beraber olursan, yanında o kadar çok azalıyorsun, öyle ki bir süre sonra 'perestişkârları' arasına katılmamak olasız. Onlarsa, o kadar çoklar ki!

O gece Mizrahi'lerin davetine gelmeyebilirlerdi. Gelmeyeceklerdi de. Binbaşı Ferid, Manastır'lı Salih Paşa'lara gitmeyi tasarlamıştı. Bağlarbaşı'na. Daha sabahtan, gerçeklik duygusunu silen o mehtap buğusu içinde, taflanlı yolda Ruhsâr'la nasıl dolaşacaklarını kuruyordu. Şu kongre meselesi olmasa! Mustafa Kemal Paşa'nın, Sıvas'ta da bir Müdafaa-i Hukuk kongresi yapacağı duyulalı, herkesi bir telâştır almıştı. Dışarıya renk vermeyen, gittikçe daha yaygın çarpıntısını el altından sürdüren, gizli bir telâştı bu. İngilizler tek durmuyor, Bâbıâli üzerine baskı yapıyorlardı. Hanidir, Dahiliye Nezareti'nde birşeyler dönüyordu ama, ne?

İşin garibi, bu konuda onları uyaran, hiç kimsenin aklına gelmeyecek biri, ön uçları havada kaşları, ağzının iki bitiminde tükürük boncuklarıyla, Yenibahçe'li Rıza Muhiddin bey olmuştu:

"– ...efendim bendeniz, bazı malûmat-ı hafîye muttali bulunuyorum, tahkiki iycab eden bir iki husus kaldı, ikmal edince vaziyeti mufassal bir raporla arzedeceğim, yalnız kanaat-ı âcizânem odur ki, Nezaret, Kongra üzerine müsellâh kürdleri tahrik eylemek temayülündedir...

Doktor Hayrullah'la Binbaşı Ferid'i bu kadarcığı bile dehşete düşürmeye yetmişti, yine de bir hafta sonra, çürük kavun, ıslak köpek ve demli çay kokan bir Kasımpaşa karanlığında, Yenibahçe'li Rıza Muhiddin işin aslını anlatınca, öfke ve hırstan, asker yumruklarını nereye koyacaklarını bilemeyip, birbirlerine bakakaldılar.

Hacı Şevket'in kahvesi, yıldız yıldız terleyen Temmuz gecesinin Osmanlı gölgeleriyle doluydu. İskemleler, çevredeki dut ağaçlarının altına yayıl-

mış. sulanmış toprağın tozlu serinliğine. iki boz çomar yanyana uzanmıştı. Bitişik karpuz sergisini aydınlatan karpit lâmbasının kûstah aydınlığı. o yana dönük oturanların yüzüne sanki camdan tokatlar patlatıyordu. Rıza Muhiddin bey. söyleyeceklerinin ona kattığı önemin farkında. derinlemesine sarhoş. katlanılamayacak kadar lâubâliydi ama. kaşlarının bitiminden başlayan fesi. bağdem bıyığı. sırıttığı zaman sivriliveren köpek dişleri ışıktan kalaylandığı için. yüzü bir karnaval maskesine dönüyor. söyleyeceklerinin ağırlığıyla bu görüntü adamakıllı çelişiyordu.

Zaten konuya hemen girmedi. âdeti üzere olmadık bir tarih söyleşisine daldı:

"– ...azrail. bizim devlet ricali indinde. melekâtın padişahı mesabesindedir: ölümü. irade-i seniye tekabbül eder gibi. mütavaatla karşılar hepisi! Viyana hezimetini müteakip. malûm-u âliniz. Merzifon'lu Kara Mustafa Paşa'nın idamına ferman çıkıyor: mumaileyh. iki rek'at namaz kıldıktan sonra. sakalını eliyle kaldırıp. cellâdın kemendi boynuna geçirmesine bizzat yardım eylemiş. bu arada 'tez şu kilimleri toplayınız. vücudum has toprağa düşsün' demiştir...

Onu etkilemiş olan. besbelli son tümce. Üstünde direniyor:

"– ...vücudum has toprağa düşsün ne demek?"

O bataklık lıkırtısı gülüşü. değerli sessizliği kirletti:

"– Gluk. gluk. gluk...

Arkasından. ateşi parmak uçlarını yakacak kadar ufalmış bir cıgarayı içmekte inat ederek. asıl diyeceklerini sıralıyor:

"– ...esasında aynı aileden iki şâhıs. Bedirhanî'lerden Celâdet ve Kâmuran beyler. sonra Diyarbekir'li Cemil Paşazade Ekrem bey vardır. o. Elaziz üzerinden Malatya'ya gönderildiler. İşin içinde bir de İngiliz zabiti bulunuyor ki. ismini lâyıkıyla tesbit imkânı maalesef hâsıl olamadı. Mis-

ter Novil yahut Mister Noel'dir zannederim. haddizatında işin başını çeken bu herif-i nâ-şerif, harekâtı Dahiliye ve Harbiye nazırları müştereken tanzim etmişler, maksadları..."

Islak dudaklarını, bir ateş böceğine dönüşmüş cigarasından son bir nefes alabilmek için, öpüşecekmiş gibi uzatıp aralıyor. Başında fesi, cam bir fânus. Çapaklı gözlerinde, karpit lâmbasının pürtüklü ışığı.

"– ...maksadları Bedirhanî aşiretinden silâhlı kürdlerle Malatya'dan Sıvas'a teveccüh edip Kongra'yı basmak, Mustafa Kemal Paşa'yı derdest eyleyerek...

Binbaşı Ferid, dayanamayıp patladı:

"– Uzatma be kardaşım, istihbaratının menşeini söyle!"

Zorla değildi ya, bu adamı şeytanları almıyordu işte. O da, Binbaşı Ferid'den hoşlanmıyordu pek, gözdesi 'Bilezikli Kalyopi'nin çalkantılı yatağını ona kaptıralı, hoşnutsuzluğunu yerli yersiz imalarla belli ediyor, bazı bazı edepsizliği, şakaya getirip omzuna sarhoş yumrukları indirmeye kadar vardırıyordu. Bu sefer öyle yapmadı, çok yukardan bir bakışla, yarı alaylı:

"→ ...biraderiniz âcizleri! diye cevap verdi: evrakı bendeniz tebyiz ettim. Hatta Elaziz Valisi Ali Galip bey'in de meseleye methaldar oluşuna vukufum buradan neşet ediyor..."

Doktor Hayrullah, gürül gürül nargile içen o bodur çam, dudaklarını marpucundan ayırmaksızın sordu:

"– Onun dahli nedir?"

"– ...henüz meçhul? Ne var ki Nazır bey'in mutemet adamlarından addedilmek lâzım gelir. Sıvas Valiliği'ne nakledileceği rivayet ediliyor. Bu takdirde, Bedirhanîlerin emrine vereceği kürdlerle, makam-ı memuriyetine gelip, orada hâl-i içtimada olan Kongra'yı...

Binbaşı Ferid, Doktor Hayrullah'ın gözlerini aradı:

"– Ne dersin yahu. cür'et edebilirler mi buna!"

Sorusuna o dakika değil. Rıza Muhiddin bey'den ayrıldıktan sonra. yıldızların kükürtlü sular gibi aktığı lâciverd bir gök altında. iki arkadaş başbaşa yürürken. cevap alabildi ancak. Nedense Doktor Hayrullah. durumu önemsemişe benziyordu:

"– ...ederler Ferid. dedi. Adam dalâlete düşmeyegörsün. ika eylemeyeceği denaet yoktur. Baksana işin içinde İngilizler var. Şimdi bize düşen. aldığımız malûmatın ne dereceye kadar sahih olduğunu tahkik etmek. Ben hele Harbiye Nezareti cihetini bir yoklayayım. sana bilâhare iycab edeni söylerim.

O günler. Nâzım Paşa'nın Harbiye Nazırlığından azledildiği günler. Hey'et-i Vekile toplantısında. Dahiliye Nazırı Adil bey'le kapışıyorlar. Sadrazam Damat Ferid Paşa bunu fırsat bilip adamı palas pandıras koltuğundan kaldırıyor. yerine o gün mü. bir gün önce mi ne. Anadolu'da bir 'tahkik' gezisinden dönmüş olan. Süleyman Şefik Paşa'yı oturtuyor. Geçenlerde. Bekirağa Bölüğü'nde tutukluyken. İttihatçı'lardan Halil Paşa'yla Küçük Talât bey. gecenin bir vaktinde. kollarını sallaya sallaya Anadolu'ya kaçmadılar mı. ertesi günkü gazeteler Nâzım Paşa'nın azlini elbette buna bağlıyorlar. Yeni Nazır Süleyman Şefik Paşa'nın. gezisi sırasında. Afyonkarahisarı'nda çıkan İkaz gazetesine. "Kuva-yı Milliye'nin hakkından ben gelirim" demiş olduğu da unutulmadı ki!

Binbaşı Ferid. olayı okur okumaz. 'Saray'daki havayı alıp teşkilâta aksettirebilmek maksadıyla'. Direkliyalı'ya damlamıştı. Orada kimi bulsa. iyi: Gülistan Satvet hanım'ı! 'Yazın son lâtif günlerinden bilistifade. Hayrunisa'yla bir sandal safası yapalım' demişler. akşam üzeri Vaniköyü'nden Küçüksu'ya bir gidip bir dönmüşler! Tanıştıkları beri. Binbaşı Ferid Direkliyalı'ya ne gün gelse. bu zehirli esmeri –bazan yalnız. bazan teyzezadesi Nurcihan Hanım'la– orada buluyor:

simsiyah kâhkûllerinin altından çıldırtıcı çağrılar salıveren buğulu limonkûfû gözleri, ıslak kızıl ve aralık dudaklarından tatlı pembe dışarı vurmuş parıltılı ön dişleriyle!

Halûk bey, sıkma gözlüklerini yorgun yorgun eline alıp, kabineyi sarsan olayın iç nedenini Binbaşı Ferid'e çabucak özetlemişti:

"– ...o makama daha gayyûr, daha zecri tedbirler ittihaz edebilecek bir zat münasip düşüyordu. Ferid Paşa Saray'a geldiğinde, tesadüf, Başkâtib'in nezdindeydim, vaziyeti hülâsaten anlattı, takriri derhal göndereceğini ilâve etti..."

Bir dahaki buluşmalarında, Binbaşı Ferid, onun dediklerini kelimesi kelimesine, Doktor Hayrullah'a aktardı. Cigarasını adam öldürür gibi çizmesinin topuğuyla ezerek, Rıza Muhiddin'in 'istihbaratıyla', Harbiye Nazırı'nın 'daha gayyûr, daha zecri tedbirler ittihaz edebilecek bir zat olması' arasında gayet aşağılık, gayet iğrenç ilişkiler sezdiğini belirtti. Şakası yoktu bu işin, kongre'yi basacaklardı, vesselâm vessepet! Böyle bir olasılığı düşünmek bile, içindeki pusmuş öfkeyi fır dönen bir ateş top haline sokuyor, soludukça burun deliklerinden çevresine handiyse kıvılcım saçıyordu.

Doktor Hayrullah, başını eğip üç kat çenesini titreterek, onu doğruladı:

"– Haklısın kocaoğlan, haklısın ya, katır gibi eşinip durma dikkati celbedeceksin! Bi'r-ûs-sebî sahrasında değiliz, Beşiktaş İskelesi'ndeyiz, etrafımızda yetmiş iki buçuk milletten insan dolanıyor.

Ünlü Beşiktaş yangınının çıktığı akşamdı. Birden büyüyen ateşin çatırtılı yalazı, bütün Cihannüma Mahallesi'ni kaplamış; şehrin dört bucağından yangın yerine üşüşen itfaiye arabaları, evlerinden dışarıya uğrayan halk, seyir için ara sokaklara yığılan işsiz güçsüzler, ortalığı ana baba gününe çevirmişti. Elektrikli bir yangın kokusu, duman duman, denizin üzerine akıyor: iskele'den çarşıya, çarşı'dan mahalle içlerine pat pat dağılan

ayak sesleri, gizli gizli herkesin yüreğini yoklayan, o inatçı ölüm telâşını yoğunlaştırıyordu.

Doktor Hayrullah, bu telâşı yok sayarak:

"– ...Nezaret'teki tahkikatımın sonunda, benim vardığım netice, seninkinin aynı, dedi. Rıza Muhiddin'in istihbaratı doğru! Fakat, eksik: meseleyle Fransızlar da alâkadar: Sıvas Valisini tazyik ederek kongre'ye mâni olmak için, galiba bir Jandarma Müfettişini tavzif etmişler..."

"– Yapma yahu."

"– Evet, maalesef! Keyfiyetin tahkiki tabiatıyla zat-ı devletlerine düşüyor."

Binbaşı Ferid, anlamamış anlamamış baktı:

"– Niyeymiş o?"

Gülünce, Doktor Hayrullah'ın zaten çitlembik tanesi kadar ufak olan gözleri, geniş aydede yüzünde büsbütün kayboluyordu:

"– Şimdi bu seninkisi tecahül-ü arifâne mi, yoksa bildiğimiz hamakat mı? Ulan Gülistan Satvet'le hangi sebebten alâkanı takviye etmeni istemiştik, bu sebebten değil mi? Karı Fransızlarla can ciğer kuzu sarması, hoş İngilizlerle de öyle ya! Demek ben Harbiye Nezareti'nden, İşgal Karargâhı'ndan meselenin esasına nüfuz etmeye çalışırken, sen Gülistan Satvet hanım cephesini tutacaksın!"

Gülüşü kalın bir kahkahayla yozlaştı. Binbaşı Ferid'in böğrüne hatırı sayılır bir yumruk indirip:

"– Böyle muharebe, dedi, hiç bize nasib olmaz ki!"

Kalabalığın karşı konulması güç akıntısına kapılmış, farkında olmadan Cihannüma Mahallesi'ne yürüyorlardı. Karanlık bastırdıkça, yangının kızıllığı koyu mor gökyüzüne damar damar yayılıyor, ahşap evlerin âni tutuşmaları, gözkamaştıran alevleriyle mahalle aralarını kor beyazı bir aydınlığa boğuyordu. Ortalıkta elbet, gelen geçenin ayaklarına dolaşan hortum tomarları, deliklerinden yer yer fışkırıp yangın sıcağından buharlaşan

cüce fıskıyeler, bir de su çeken itfaiye motorlarının insanın eline yüzüne yağlı yağlı sıvaşan inatçı uğultusu!

Binbaşı Ferid, bıyıklarının kalabalık ağacını okşuyordu. Kafası konuştuklarına takılmıştı. Daha çok kendi kendine:

"– ...meselenin, diye sordu, esası ne olabilir peki?"

Doktor Hayrullah, önce Nezaret'ten kulağına çalınanları ona söyledi:

"– ...İngilizler, iycab-ı halinde Samsun'a asker ihraç edeceklerini ileriye sürüp Bâbıâli'yi ürkütmüşler, kongre'ye bundan dolayı mümanaat edilmek isteniyor, halbuki...

Sustu, iki üç günlük sakalının ak karıncalarını, sert sert yanağını kaşıyıp ürküterek, asıl düşüncesini daha koyu, daha kulakta kalır bir sesle ortaya döktü:

"– ...halbuki, İngilizleri de, Fransızları da pirelendiren, Kongre'den Amerikan mandası lehine bir kararın zuhur etmesidir sanırım: İki aydır Dersaadet'i âdeta kaplayan Amerikan mandası taraftarlığını düşünsene! Bizim Kara Vasıf bey'in dahi, Mustafa Kemal Paşa'ya bu mealde telkinlerde bulunması mevzuubahis oluyor. Eh, Müttefikler aşı kendileri pişirip komşuya kaptırırlar mı, elbette tedbir ittihaz edecekler. İşte o tedbir de..."

Binbaşı Ferid o dakika otelde her gece selâmlaştığı dişleri ağızlarına sığmayan, gök gözlü Amerikalıları hatırlıyor. Sahi yahu, 'Tahkik Heyeti' sıfatıyla bunların, Amerikan Sefarethanesi'nde Payitahtın önde gelenlerini toplayıp temaslar yaptıklarını sağır sultan bile duymadı mı? Görünüşte Ermenistan sorunu ele alınıyor, gerçekte herkese, –Şehremini Cemil Paşa'ya bile– manda konusundaki düşünceleri soruluyor. Vay anasını avradını silsilesini... ulan evvelce Amerikan mandası kimin aklında vardı be? Hiç kimsenin! İki aydır, 'parçalanmaktansa, mülkün tamamiyetini kurtarmak ancak Amerikan mandasına girmekle

mümkündür' lâfı, önüne gelenin ağzında: aydınların, subayların, Meclis-i Mebusan ve Ayan üyelerinin! Basın ikiye ayrılmış, harıl harıl İngiliz mandası mı, Amerikan mandası mı daha iyidir diye tartışıyor: işte bir yanda kurtuluşu Amerikan mandasına girmekte bulan Akşam, Vakit, Tasvir-i efkâr, Tercüman vs... öbür yanda İngiliz mandasını savunan Alemdar, Sabah ve İstanbul! Böyle bir gidiş İngilizlerle Fransızları kuşkulandırmaz mı, fazlasıyla kuşkulandırır, Allah bilir ya, şu İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin kuruluşu bile 'mukabil bir cereyan yaratmak maksadına matûf olarak', bu nedenden düşünülmüştür...

Doktor Hayrullah, dazlak başı yangın kızılından parıl parıl, yürüyüp giderken birden durdu. Boyca Binbaşı Ferid, handiyse iki katı olduğu için, ona aşağıdan yukarıya doğru boncuk mavisi bakarak:

"– Ulan Ferid, dedi, bu düşünceler senden mi sâdır oluyor, yoksa seni böyle Allah mı söyletiyor? O koca sûvari kafan, Agob'un kazı gibi tıkınmaktan başka şeye ermez zannederdim, neredeyse yanıldığımı aklım kesecek."

Mazhar Paşa Sokağı'nda önlerini, üstünde kıvılcımlı dumanlar kaynaşan, şaşkın ve meraklı, bir kalabalık kesti. Yangının harıltısı, önüne geçilmez bir vicdan azabı gibi, yüreklerini oyuyordu. Bir süre orada dikilip, sessiz, yangını gözlediler. Sokağın öteki ucunda, hoyrat bir ateş anaforu, dantel perde, kadife örtü, işlemeli sedir demeyip, ne bulursa kapıyor, döndüre döndüre öğüttükten sonra, koyu ve öğürtücü bir duman halinde kusuyordu.

Bir ara kalabalığı bir söylenti dalgalandırdı:

"– Sirayeti önlemek için, evleri bombayla atacaklarmış!"

Attılar da! İlk patlama, kanlı bir uçurum gibi gecenin alacalı böğrüne açıldığında, Doktor Hayrullah dönüş yolunda arkadaşına, üstünde eğreti duran bir ağırlıkla düşüncelerini söylemekteydi. Savaş alışkanlığından olacak, tınmadılar: sadece

boyunları biraz kısıldı, başları iki parmak omuzlarına girdi, o kadar. Oysa yangının yıldızlara savrulan yalazı, kadın çığlıkları, tesbih dizisi patlamalarla onları izleyen telâşlı ayak sesleri, Doktor Hayrullah'ın sözlerine ne heybetli boyutlar veriyordu:

"– ...imparatorluğun na'aşından, herbiri arslan payını kendisi almak istiyor. âşikâr bir şey: onlar arslan payını alıp, bize sırtlan payını bırakacaklar, karınlarını çatlayasıya doldurduktan sonra, beğenmediklerini!! Peki, biz buna müstehak mıyız? Bu mülk ki, ecdadımızın olmuştur ve bizim mülkümüzdür ve biz ki mülkün arslanıyız, bu zillete boyun eğecek miyiz? Meselenin aslı, esası budur kardaşım Ferid, gerisi teferrüat! Onların herbiri, İngilizi, Fransızı, Amerikanı, nasıl arslan payını istiyor, sırtlan payına rıza göstermiyorsa, bu mülkün sahib-i aslisi olmakla, biz de öyle arslan payına sahip çıkacak, sırtlan payına tenezzül etmeyeceğiz.

Ayrılırlarken, hergünkü şakacı sesiyle görevini hatırlattı:

"– ...unutma gözünü seveyim, şu Gülistan Satvet'i bul, Fransız Jandarma Müfettişi'nin Sivas'a hakikaten gidip gitmediğini iyice öğren, Kemal Paşa'ya rapor edelim..."

Binbaşı Ferid, işte bu sözler üzerine, Manastır'lı Salih Paşa'nın köşküne varıp, Ruhsâr'la gümüş mavisi bir Çamlıca mehtâbını paylaşmaktan vazgeçiyor, o aradığın yerde bulunmaz Gülistan Satvet hanım'ın ardına düşüyor. İşin kötüsü, karşılaşmaları çokluk Direkliyalı'da olmuş, şehirde ya bir ya iki kere Tepebaşı'ndaki bir pastahanede buluşmuş, bir gece de beraberce yine buraya, Madam Mizrahi'nin yalısına gelmişler, hepsi o kadar. Durumunu kurtarmak için olacak, Gülistan Satvet ortalıkta görünmekten hiç hoşlanmıyor, adresini vermemiş, gerekirse Nisvan Mecmuası'ndan aramasını söylemiş. Binbaşı Ferid, ne yapsın, otelden bir iki kere telefon ediyor, her seferinde orada olmadığını tekrarlıyorlar, ancak

üçüncüsünde o ağdalı ses, telin öbür ucundan, kapsamını yalnız kendisinin bildiği saklı vaadler, çıldırtıcı çağrışımlarla yüklü olarak, randevu veriyor ona: saat alafranga altı buçukta, Petrograd Pastahanesi'nde olacak, söz mü söz!

Petrograd Pastahanesi, boru sesli arşidükle-rin, artık geçmez olmuş binlik Romanof Rublelerini saya saya eskidikleri, *créme caramel* ve erimiş çikolata kokan çok camlı, az garsonlu bir Tepebaşı pastahanesi: günün her saatinde, gireni çıkanı belirsiz: İtibarlı masalarda, zıvanalı Rus cıgaraları içen, iri kalçalı, beyaz sarışın birtakım yoğun kadınlar, Dağıstan'lı beyzade, işgal zabiti ya da Düyun-u Umumiye memuru kılıklı birtakım gevşek erkekleri çevrelerine toplamış, hüzünlü gözlerinde görünmez gözyaşlarıyla, inanılmaz 'ihtilâl' serüvenlerini anlatıyorlar. Binbaşı Ferid, cıgara içip Gülistan Satvet'i beklediği sırada içlerinden birisini, Kont İgnatiyef'in hoppa karısı Ekaterina İgnatiyeva'yı tanıyor: Ne kadın, ne kadın! Elinde şampanya bardağı, dişlerinin arasında bir sap karanfil, hâreli gözlerini süze süze, masasına çakılmış birbirinden yakışıklı üç İtalyan zabitini efsunluyor. İster misin örümcek örümcek kanlanmış gözleriyle, Kont İgnatiyef geliversin üstlerine!

Kont İgnatiyef gelmiyor, açık mı açık, dar mı dar, simli yeşil tuvaleti, sarkaçlı zümrüt küpeleriyle dalgalana dalgalana, Gülistan Satvet hanım 'arz-ı endam ediyor. Nedense sinirli bir günü, masanın örtüsünden, vermouth'un kadehinden başlayarak, herşeyde bir kusur buluyor. Bir ara, başka bir masada, sakalları gözlerinin altında bitmiş, dudakları resmen boyalı bir Rusla Fransızca düpedüz atışıyorlar. O kadar ki Binbaşı Ferid içisıra 'kalkıp deyyusu ayağımın altına alsam, diye düşünüyor çok mu kabalık olur?. Buna hacet kalmıyor ama, kazasız belâsız pastahaneden çıkıp, ilk rastladıkları otomobile atlayarak...

Mizrahi'lerin yalısı, Nevşehir'li Damat İbrahim Paşa dönemi yapılarından: tığla, elde örülmüş gibi ince ve zarif; tavanı duvarı silme lâle,

gösterişli bir yalıydı. Leon Mizrahi bunu Selânik'ten Payıtahta göçüşlerinin senesine mi ne, Abdülhamid ricalinden dara düşmüş bir Paşa'dan, kelepir bulup almış; sonradan haremle selâmlığın arasını açıp genişleterek, daha ferah, daha kullanışlı bir duruma sokmuştu. Mizrahi'ler, Selânik'in en namlı, en soylu ailelerindenmiş. Leon Mizrahi'nin dedesi, Sultan 2. Mahmud döneminin 'muteber' tüccarlarından biri. Sonra sonra ihracat ithalât işlerine giriyorlar. Leon Mizrahi, Avukat Carasso'nun aracılığıyla (ünlü İttihatçı Emanuel Karasu) Mason localarında İttihat ve Terakki ileri gelenleriyle tanışıyor. Yakınlığı o derece ileri götürüyorlar ki, Hürriyet'in ilânından sonra, biraz da 'Maliyeci Cavit bey'in teşvikiyle', aileyi Dersaadet'e taşıyıp, işleri buradan çevirmek 'farz oluyor.

O ilk geldikleri akşam, Mizrahi'lere değgin bu bilgiyi Binbaşı Ferid'e aktaran Gülistan Satvet, yuvarlacık eli boynundaki inci dizisinde, nazlı nazlı:

"– ...şayan-ı hayrettir, demişti. Müsü Mizrahi'yi hemen hiçbirimiz burada görebilmiş değiliz. Ziyadesiyle meşguldür. Ya İzmir'de, ya Beyrut'tadır, zaman zaman Kahire'de, hattâ Londra'da olduğunu işitiriz. Lâkin Madam Mizrahi öyle müdebbir, öyle dirayetli bir hanımdır ki, zevcinin gaybubetini asla hissettirmez...

Madam Rosa Mizrahi, çatısı bol kemikli tutulmuş, gözlerinden havagazı alevi gibi harıltılı mavi bir zehir sızdıran, sesi erkekle kadın arası, olağanüstü *'mondaine'* bir kadındı: Tanzimat-ı Hayriye'den bu yana, Dersaadet'teki Fransız okullarının düzinelerce yetiştirip, varlıklı hristiyan ve musevi tüccarlarına eş olarak dağıttıklarından, hani: piyanoya oturdu mu az buçuk Debussy, Fauret tıngırdatır, edebiyattan açıldı mı Musset'den, Baudelaire'den bir iki mısra okur, ya da Colette'in son kitabındaki fîlân tipe benzemeye özenir, yaşı çoktan kırkı geçmiş, gözü hâlâ çöplükte, iç karıştırıcı bir kadın!

Görkemli topuzundaki pırlantalı tarakları yıldız yıldız ışıldatarak: kemikli, iskelet elinden farksız elini. Binbaşı Ferid'e törenle öptürmüş; saplı gözlüğüyle tepeden tırnağa onu güzelce inceledikten sonra, Gülistan Satvet'e:

"– *Oh ma chère, quel homme*, demişti, *un vrai mâle!*" (*)

O akşam Gülistan Satvet ne dediğini doğru dürüst çevirmedi. "iltifat ediyor, efendim"le geçiştirdi: bu akşamsa, karşılaşır karşılaşmaz kadınla ayaküstü en az 10 dakika konuştular, hem ne konuşmak, el işaretleri, omuz kaldırmalar, gerdan kırmalar, gırla!, tek kelime çıtlatmadı yine ne konuştuklarından, sadece:

"– Binbaşı, dedi, şu günler çok mükedderim, kederimi belki musiki dağıtır, belki bir kadeh şampanya! Beni büyük salona götürün."

Birkaç gün sonra, 'salona nasıl geçtiklerini', Binbaşı Ferid, Doktor Hayrullah'a şöyle anlatacaktır:

...büyük salon dediği, bir arazi-yi vâsıa, birader: saçaklı, gayetle ağır perdelerle tefriş edilmiş, yerde envai çeşit taban halısı, ortalıkta tepsi tepsi şampanya gezdiren cennet hurisi Rum hizmetçiler, hâsılı görmek lâzım canım! Hele misafir kısmını hiç sorma, kâmilen teklif tekellüf üzerine: İngiliz göbeklerini, Bahriye-i Hümayun davulu gibi önlerinde taşıyan, matruş tatlı su frenkleri, efendime söyliyeyim, süfera kılıklı bazı sakallılar, galiba bir iki de paşa: takmış takıştırmış, sürmüş sürüştürmüş, Osmanlı mı frenk mi anlaşılmayan birtakım kokonalarla bakara'ya oturmuşlar, içlerinde gözüme iki üç işgal zabiti de ilişiyor ki rütbeleri en aşağı kolonel! Böyle bir muhitte kendimi, yularından tutulup, paldır küldür, Yıldız Sarayı'nın Muayede Salonu'na sokulmuş, bir enayi topçu kadanası sanıyorum zahir!

Hele Gülistan Satvet 'dans oynayalım' filan diyecek diye ödüm patlıyor, zira bol kollu parlak

(*) "– Ah şekerim, ne adam bu, gerçek bir erkek!"

fıstanlı çigan çalgıcıları, kıyıda bir yerde, yürek bayıltan kemanlarıyla şurup gibi bir şeyler çalıyorlar. Neyse ki hatun musikiye rağbet etmedi, yılışarak sokulan prostelâlı Rum kızından bir şampanya alıp, köşedeki bir koltuğa oturdu. Biz de ardından. Birader bir ağızlık kullanıyor, nah, asgari bir endaze boyunda, gümüş mümüş olmalı, ucuna o nefis İngiliz cıgaralarını bilirsin ya, cephede vurulmuş zabitlerin üstünden çıkardı, işte onlardan bir cıgara taktı, biz tabii ateş koşturduk, kırk yıllık alüfte edasıyla dumanları bir üfleyiş üfledi ki, Allah seni inandırsın, nefsim uyandı yahu!

Şimdi bak, bu Gülistan haspasının rezil tarafı neresi: bizde kadın kısmının asla ve kat'a cür'et edemeyeceği ef'ali akla ziyan bir suhuletle yapıyor. Buna bakıp diyorsun ki, ulan bu karıyı bu gece teslim alırım ben, bok alırsın, iş ciddiyete binince fevkalâde kaçak güleşiyor aşifte! Türlü işveyle iştahlandırıyor adamı, aklını başından aldıktan sonra, başlıyor savsaklamaya: yok, müz'iç, ama nasıl müz'iç bir başağrısı çekiyormuş; yok, o esasında hissiyata kıymet verirmiş, estek köstek! Bu arada, asabiyeti berdevam, sağa sola sırnaşır mı sana: en ziyade, bakara oynayanların arasında kısa bir herif var, ona takılıyor: (*)

"– Acaba Abdi bey'de bir atf-ı nazara tenezzül de mi kalmadı?"

Herif oyuna dalmış, ses yok, sadece bizden yana şöyle bir bakıyor, böyle fevkalbeşer göz ben hiç kimsede görmedim yahu, parıl parıl, âdeta saplanıyorlar insana! Gülistan Satvet'in cinlerini başına toplayan da galiba bu oldu, makinalı tüfek gibi bir araba frenkçe lâf saydıktan sonra, herife resmen ve alenen:

"– Mendebur!" dedi.

Şimdi bak, yukarda Allah var, sen ben olsak n'aparız, aşifteye şamarı indirdiğimiz gibi... Yooo,

(*) Bkz: "Bıçağın Ucu" "Dersaadet'te Sabah Ezanları" roman, Bilgi Yayınevi.

öyle yapmıyor elin oğlu: göz niyetine kullandığı kasaturaları ışıldatarak, çalgıcılara dönüp, çalınacak parça kumandası veriyor. Hem de nasıl, fevkalâde kuru, mütekebbir bir sesle:

"– *Maestro, Putsza Czardas!*"

Ya da: "– *...Te Adtad Nekem...*

Lâkin ne dersin, kemanlar daha verilen kumandaya yatmadan, bir rezalettir koptu: Gülistan Satvet, önce elindeki bardağı, bilâhare ortalıkta ne bulduysa onu, yere çalıp kırmaya başladı. Gözleri halka halka mor, dişleri birbirine çarpar, alnı ve şakakları kâmilen terlemiş. Eli ayağı titreye titreye, hem vazodur, biblodur, şamdandır önüne ne çıkarsa savurtuyor, hem katıla katıla ağlıyor. Bu arada, elbet, bakaracı takımı duman olmuş. Baktım, yabancı miralaylar avcı hattına yayılmış, üstümüze geliyorlar, karıyı verir miyim, belinden kavradığım gibi, iç odalardan birine attım: sen sağ, ben selâmet.

Girdikleri odanın, boydan boya cam denize bakan yanı, yaz gecesi Boğazı'nın ışık kuşlarıyla beneklenmişti. Kristal mavisi yarı aydınlıkta Binbaşı Ferid, Madam Mizrahi'nin yanıbaşında peydahlandığını hayal meyal seçti. Kadın, içinde zerre kadar şefkat bulunmayan harıltılı bir sesle, sözde Gülistan Satvet'i yatıştırıyor, gerçekteyse ince kâğıttan yamyassı bir paketi avcuna sıkıştırmaya çabalıyordu. Başaramıyordu, ama: Gülistan Satvet durduğu yerde durmuyordu ki! Vücudunu çepçevre saran güçlü kolların arasında, kendisini bir sağa atıyordu, bir sola. Üstelik, tuvaletinin gereğinden fazla açık yakasından göğsünün biri dışarı fırlamış, ılık ve sütlü bir meyva kokusuyla Binbaşı Ferid'in aklını başından alıyor. Hele gizli, son derece karanlık, bu yüzden ulumayı andıran çığlıklarla ağlamasına, dayanılır gibi mi? Baktı başka türlü olmayacak. Madam Mizrahi meramını Fransızca anlattı. Gülistan Satvet, o daha sözünü sürdürürken, kirpiklerinde siyah siyah asılı rimelli gözyaşlarıyla, bir atmaca gibi atılıp paketi elinden kapmıştı, sonra ikisini de dışarıya kovdu.

Orada konuştular. Madam Mizrahi, buğulu mavi gözleriyle saplı gözlüğünün arkasına çekilmiş, anlamlı anlamlı gülümseyerek Gülistan Satvet'in hırçınlığına özürler uyduruyordu:

"– ...Ah Ferid beyciğim, ah! Bu Matmazel Satvet, tepeden tırnağa *sensibilité!* Bu yaşıma geldim, bu kadar hassas bir kadın görmedim ben. Ne zamanki Yüzbaşı Lariviére Sıvas'a gidiyor, alıyor bunu bir hiddet..."

"– Niyeymiş o?"

"– ...giderken ona bir mesaj bırakmamış, haber de vermemiş, ondan! Olur mu canım, o da nihayet bir asker..."

Binbaşı Ferid'in kafasında kocaman bir ışık yandı. Bıyıklarının püsküllerini parmaklarına dolaya dolaya:

"– ...bak hele şu işe, dedi. Hadi bunun sebeb-i hiddetini anladık, öteki niye gitmiş Sıvas'a?"

Madam Mizrahi'nin karşılığı çok yukardan: biraz Fransız İşgal Komutanlığında olup bitenleri avcumun içi gibi bilirim havalarında, biraz Binbaşı Ferid'in saflığına acıyormuşçasına:

"– ...Binbaşı Brunot var, hani jandarma enspektörü, ona mühim bir misyon verilmiş, maiyetinde Yüzbaşı Lariviére'i de götürüyor. Kemalistler kongre mi toplayacaklarmış, nedir?"

Binbaşı Ferid aradığı bilgi damarını en ummadığı yerde bulmuştu, yüreğinde çarpıntılı bir sevinç, besbelli daha başka şeyler soracak, işin ayrıntılarına girecekti. Olmadı. Az önce Gülistan Satvet'in hakaret ettiği, o gözleri çinkodan kesilmişe benzeyen kısa herif kalkmış, bulundukları yana geliyordu. Madam Mizrahi telâşlandı, Binbaşı Ferid'i dakikasında unutarak, ona doğruldu:

"– ...Ah Abdi bey, *vous qui etes un homme du coeur, vous l'excuserez certainement! (*)* diyordu. Onun namına lütfen tarziyemi kabul etmek lütfunda bulununuz."

(*) "– Ah Abdi bey, siz ki bir gönül adamısınız, onu bağışlayacaksınız elbet!"

...kaldık mı yine mekkâre katırı gibi ortada? Kafa dersen, mübarek, Berk-i Satvet muhribi, almış başını tam istim gidiyor: İngiliz Ali Galip vasıtasıyla Bedirhan Aşireti'ni Mustafa Kemal Paşa üzerine tahrik ededursun, demek Fransız da boş oturmayıp o tarafa hey'et-i askeriye göndermiş! İyi ama, niçin? Harekat-ı Milliyeyi boğmak için diyeceksin biliyorum, lâkin başka bir hinoğlu hinlik sezmiyor değilim ha! Son günler zarfında, o kadar çok Amerikan mandası lâfı edildi ki, Müttefiklerin Sıvas Kongresi'nden bu mealde bir karar çıkacağından endişelenmiş olması muhtemeldir. Hem de ziyadesiyle...

Kafa meşgul, bir cıgara yakmaya davrandım, burnuma ılık, sütlü meyva kokusunu andırır bir koku geldi. Daha doğrusu böyle bir kokunun rüzgârı. Allah Allah, bu da nesi? Gülistan Satvet, kollarımın arasında çırpınırken, vücudunun tekmil rayihası, meğer üstüme sinmiş birader. Parmak uçlarımı koklayayım dedim, namusum hakkına başım döndü yahu, basbayağı nefsim uyandı: öyle koyu, öyle adamın iliklerine işleyen bir rayiha ki bu, insanda ne can bırakıyor, ne takat!

O hızla, yeniden odaya dalmışım. Başucunda fânuslu bir şamdan, seninki puflа kanapeye uzanmış yatıyor: kâhkülleri dağınık, gözleri kapalı. İlk nazarda uyuyor bile sanırsın ya, değil. Olmadığı şurdan belli ki, gözlerini açmadığı halde, girdiğimi derhal farkediyor. Duyulur duyulmaz bir sesle:

"– Yanıma gelir misiniz Ferid bey, diyor.

Ya da: "– Teselliye muhtacım Ferid bey, diyor, teselliye!.

Şimdi bak, körün istediği bir göz, Allah vermiş iki göz: dakikasında başucuna şitap ediyoruz, sesimize vaziyete münasip düşen bir ahenk vermeye çalışarak:

"– Arzularınız, diyoruz, bizim için emirdir."

Gözleri hep kapalı: "– ...çok meyyus ve bedbahtım" diyor.

Sen ol da taşı gediğine koyma birader:

"– ...ye'sinizin sebebi o mahût Fransız zabitiyse, değmez: Osmanlı kadınlarının hisleriyle oynamak mutadıdır."

Gözlerini açmıyor, yalnız sesinde bir merak:

"– ...bir şey mi bilmektesiniz, Binbaşı?"

"– ...çok şey bilmekteyim: sizden evvel gece gündüz beraber olduğu dilberi gözünü kırpmadan terketmiştir. O mazur görülebilirdi belki. Bilezikli Kalyopi nihayet Cadde-i Kebir'in namlı yosmalarından biri. Lâkin, sizin gibi münevver ve asil bir Osmanlı kızının haysiyetiyle böyle gaddarcasına...

Ulan Hayrullah, Allahın bildiğini kuldan ne saklamalı, kendimi tutmasam hatunu oracıkta kıtır kıtır yiyeceğim. Fistanı zaten fevkalâde dekolte, göğüs gerdan meydanda, eteği sıyrılmış bacakları sürahi gibi uzanıyor, hele aralık dudaklarının pembe karanlığında parıldar o sedefli iki dişi yok mu, tövbe tövbe, cenneti cehennemi unutturur canım. Uzatmayalım, el peşrevine başladık: Göğüslerinin ılık bir yumuşaklığı var ki, teması dahi berbat ediyor adamı. Teması deyişimi beyhude zannetme, temastan ötesine müsaade yok, meselâ tutamıyorsun, avuçlarına dolduramıyorsun şöyle, niyetlenir gibi oldun mu, elini usulca uzatıp elini başka bir yanına, diyelim ki omuzlarına, beline, hatta kalçalarına kaydırıyor. Yoooo, ümitlenme, orada da vaziyet aynı, sadece okşamaya izin var, kedi sever gbi okşayacaksın, hafif hafif, az ileri gideyim dedin mi, yasak! Felâket bir karı yahu, böylesini gördün mü hiç: Sanki susuzluktan gebermek üzeresin, önünde bir koca damacana Hamidiye suyu, lâkin sana katiyyen içirmeyip damacanayı sadece dışından ellemeye mezun kılıyorlar, adam delirmez mi?

Kibarlığa toz kondurmayalım diye, abuk sabuk iltifat etmiş olacağız ki, bir ara dirseğinin üzerinde doğruldu, benim cıgarayı ağzımdan alıp derin bir soluk çekti:

"– Hayır Ferid bey, dedi, iltifatlarınıza lâyık değilim, mahvolmuş bir kadınım, ben!"

Arkasından eroin düşkünlüğünü anlatıyor. Boktan bir hikâye: Bu işin evveliyatı Paris'e kadar uzanırmış, babası orada sefîr-i kebir olarak bulunurken, kibar muhitinden bir matmazel dadandırmış zehire bunu, hem de bir lâtife hafifliği ve umursamazlığıyla. Nasıl bir ateşe düştüğünü anlamıyor yâni. Anlattığına bakılırsa, o cenabet şehirde kullanmayan yokmuş! Bilâhare yakasını nasıl bir canavara kaptırmış olduğunu anlıyor, anlayış o anlayış. Dersaadet'te Beyaz Ruslara zebun oluşunun sebeb-i aslisi bu, ihtiyacı olan zehiri ona temin eden bu haşerat, daha doğrusu, Petrograd Pastahanesi'nde atıştığı o kazık boylu, sıska sakallı var ya, Prens Aleksi mi ne diyor, işte o: Borçlu olduğu için günlerdir buna dirhem koklatmamışlar. Fukara ne halt etsin, bu kere gelip Madam Mizrahi'nin ocağına düşüyor. Anlayışım o haspa da aynı yolun yolcusu, elbet birbirlerini kollayacaklar.

Binbaşı Ferid, öğrendiklerine ne kadar üzülmüşse, bir o kadar sevinmişti: eroin düşkünlüğü ve parasızlığı, 'malûmat kûpü' bu kadını, 'harekât-ı milliye menfaatına' kullanmalarına yarayacaktı. Gerektikçe eline bir kaç altın frank sıkıştırmak, hattâ (niye olmasın) konuyu Kaymakam Hüsamettin bey aracılığıyla Kısm-ı Siyasi'ye çıtlatıp, Polis Müdüriyeti'ndeki el konulmuş eroinlerden bir 'miktar-ı münasibini' arasıra armağan etmek, nice değerli bilginin sızdırılmasını sağlayabilirdi.

Sesini bir kaç kat daha ağırlaştırarak:

"– Sizi, dedi, bu meş'um iptilâdan kurtarmak için birlikte mücadele edeceğiz. Hiç bir çaresi yok mudur?"

Gülistan Satvet, ince ince göğüs geçiriyor:

"– Maalesef Ferid bey, çok geç!"

Sonra, orada bulunan fakat görünmeyen başka birisine fısıldar gibi:

"– ...hiç olmazsa, dedi, aldığım miktarı azaltabilseydim!"

Binbaşı Ferid'e iyice yaklaşmıştı. Soludukça, şamdan aydınlığının gümüşlediği çıplak göğsü inip kalkıyor, o ılık sütlü meyva kokusu büsbütün yoğunlaşarak duman duman çevresine dağılıyordu. Binbaşı Ferid, kocaman elini onun saçları arasına soktu, başını kendine doğru çekti.

"– ...azaltırsınız, dedi, azmin elinden hiç bir şey kurtulmaz. Bademâ o serseri güruhuna müracaattan sizi menediyorum, hin-i hacette, biz ne güne duruyoruz?"

Gözlerinin camı, içinden içinden, tirşe rengi buğulanmış Gülistan Satvet, ona minnetle, kimbilir belki sevgiyle de, bakıyordu. Biçimli dudakları, Binbaşı'nın makas görmemiş dağlı bıyıklarına dokundu, dokunacaktı. Ne var ki Binbaşı Ferid kendisini daha fazla tutamayıp, bütün ağzı bıyıkları ve dişleriyle ağzından öpmeye davranınca, onu bütün gücüyle itti:

"– Hayır, diye bağırdı, hayır! Öyle değil!"

Dudaklarına masum bir çocuk öpücüğü kondurdu. Kırık, son derece yorgun bir sesle:

"– İşte böyle, dedi."

Dudakları o kadar soğuktu ki, Binbaşı Ferid bir cesedi öpmüş gibi oldu.

"İNGİLTERE MANDASI İÇİN İMZA TOPLANIYOR"

Bazı kimseler kapı kapı dolaşarak, "emeklilere şu kadar maaş verilecek, menfaatlarınız şöyle olacak" diye halkı kandırıyor.

İstanbul (Özel)

Son günlerde şehrimizde bazı kimseler, kapı kapı dolaşarak vatandaşlardan manda lehinde imza ve rey toplamaya başlamışlardır. Öğrendiğimize göre, mahiyetleri anlaşılamayan bu kişiler her çaldıkları kapıda, duruma göre, emeklilere şu kadar maaş verilecek, menfaatlarınız şöyle olacak gibi boş vaadlerle halkı kandırmakta ve imza toplamaktadırlar. Bir çok vatandaşın neye imza attığının farkında bile olmadığı anlaşılmaktadır. Hatta bazı evlerde, tehditler de savrulduğu ve bu şekllde yabancı mandası lehinde rey toplandığı bildirilmiştir.

Polis Müdürü Nurettin bey, olaydan haberdar bulunduğunu söylemiş, tahkikat yapılacağını ilâve etmiştir. Yalnız bu tahkikatın netice vermesi şüphelidir. Çünkü bütün bu faaliyetin gerisinde İngiltere ile Hürriyet İtilâf Partisi ve ona bağlı (İngiliz Muhipleri Cemiyeti) bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kimdir bu papaz?

Türkiye'nin İngiliz mandası altına girmesi için, perde gerisinde bütün faaliyeti idare eden şahsın bir İngiliz papazı olduğu tesbit edilmiştir. Bizzat Loyd Çorç tarafından özel vazife ile gönderilen papaz Frew, uzun süre Hindistan'da aynı gayeler için çalışmış bir İngilizdir. Diğer bir adı-

nın da 'Ordu Albayı papaz Emiling' olduğu söylenmektedir.

Papaz Frew'ün bu ayın başlarında kurulan (İngiliz Muhipleri Cemiyeti)nin bütün faaliyetini idare ettiği bilinmektedir. Devamlı nerede kaldığı bilinmemektedir. Mütarekeden ne zaman sonra İstanbul'a geldiği kat'i olarak anlaşılamayan papaz Frew evvelâ Sadrazam Damat Ferid Paşa ile Mediha Sultan'ın oğlu Prens Sami'yi ağına almıştır. Saray ve Hükümet çevrelerine telkinleri bu yoldan gitmektedir. İngiliz Papazı, daha bidayette Hürriyet ve İtilâf Partisi lideri Emekli Miralay Sadık bey'i de kendisine bağlamıştır. Cemiyetin kuruluşunda ve İngiliz mandası lehindeki faaliyetlerde en fazla alet olarak kullandığı şahıs ise eski Şûra-yı Devlet Reisi Sait Molla'dır.

Bu günlerde de, manda lehinde kapı kapı imza ve rey toplayanların doğrudan doğruya Sait Molla ile irtibatları olduğu zannedilmektedir.

3 Eylül 1335

Binbaşı Ferid, Gülistan Satvet'i evine bırakıp Cadde-i Kebir'e çıktığında, saat alafranga bir buçuğu geçiyordu. Nemli bir sıcaklık toz halinde geceye dağılmış, havagazı lâmbalarının gizli mavi aydınlığına puslu bir dalgınlık çökmüştü. Önüsıra, gözleri iki damla fosfor bir beyaz kedi, St-Antoine Kilisesi'nin merdivenlerine su gibi aktı. Bir meyhane kapısı açılınca, dışarıya vuran lâternanın görünmez ahtapot kolları, kaldırımda esner işgal devriyelerini çepçevre kuşatıp, içeriye aldılar. Biraz ilerde Parisiana, renkli ışıkları, Türkçe, Rumca, Fransızca afişleriyle, altın dişli bir fahişe gibi parıltılı kahkahalar atıyordu. Edepsiz bir de cacık kokusu.

Binbaşı Ferid, Gülistan Satvet'in tutuşturucu fakat söndürmeyici yakınlığından öylesine çapraşık bir cinsel gerilime kapılmıştı ki, elinde olmaksızın:

"– Acaba, diye düşündü, şuraya girsem mi?"

Nedense bu geceyi mutlaka bir kadınla sevişerek geçirmesi gerektiğini sanıyordu. Hem öyle az buz değil, adamın iliklerini boşaltan, dallı budaklı, esnek, kasları kıpır kıpır bir kadınla. Gülistan Satvet'ten hayır çıkmayacağını aklı keser kesmez. Bilezikli Kalyopi'yi tasarlamıştı ama, kaltak bir kaç gündür Senegal'li bir zenci Başçavuş'la evlere şenlik bir aşk yaşıyordu. Bu bakımdan, belki Parisiana'da başka...

"Kemençeci Aleko ve Hanende Selânikli Emin efendi ve rüfekasından mürekkep sekiz kişilik mükemmel incesaz takımı, her akşam alafranga saat yediden itibaren yukarı salonda icra-yı ahenk eylemektedir."

Afişin altında, bir cigara yaktı. Burun deliklerinden, bıyıklarının ağacına, bol duman dökülüyor. Cinsel gerilimi, içinde bir yerinde, hallaç yayı gibi zonk zonk atıyordu. Gazinodan başı hasır

şapkalı, kelebek kravatlı tatlısu frenkleriyle, gözleri alkolden kızıla dönmüş, birtakım vahşi karılar çıktılar. Hiç değilse o öyle görüyordu onları: terli vücutlarından şehvet tüten, arsız ve bayağı yosmalar!

...alt kısımda ise, alafranga saat dokuz buçuktan itibaren mükemmel varyete ve kabare dansları. Müessesemiz gece saat ikiye kadar açık bulunmaktadır. Müdüriyet, Hasan Burhanettin."

Elinden oyuncağı alınmışçasına, canı sıkılıyor:

"– Saatın iki olmasına şurada ne kaldı ki? Girmeye değmez, iyisi mi otele varıp kafayı vurmalı."

Birden, Kont İgnatiyef'le burun buruna geldiler. Rus, omuzdan düğmeli yosun yeşili ipek kaftanının üzerinde, çatık suratı, sarkık tatar bıyıklarıyla son derece yakışıklı ve ürkütücüydü. Onu görür görmez, omuzlarından yakalayıp, bütün R'lerini cart cart yırtarak, önce bozuk Fransızcası, sonra daha bozuk Türkçesiyle karısını sordu:

"– Gospodin! Vous voir ma femme, gospodin?"

"– Efendi, var siz görmek, benim familya?"

Bir an, çok renkli fakat kelebek kanadı gibi toz olup dağılıveren uçucu bir resim olarak, Ekaterina İgnatiyeva Petrograd Pastahanesi'ndeki haliyle, Binbaşı Ferid'in gözleri önünde canlanıyor: elinde şampanya bardağı, dişlerinin arasında bir sap karanfil, hareli gözleri süzgün!

"– Ulan acaba söylesem mi?"

Meramını nasıl anlatabileceğini kestiremediği için, içki ve kıskançlıktan gözleri dönmüş Rusu, Parisiana'nın son müşterileri arasında çırpınır bırakarak, Asmalımescit'e yöneldi. İçinde, kısa bir cephe gerisi izninde hovardalığa gidiyorum duygusu, şafak vaktı bir makinalı tüfek ateşi gibi, mor lâleler halinde açılıyordu.

O ne, anahtar gözünde bir zarf. Salondan vuran vişneçürüğü aydınlıkta, Doktor Hayrullah'ın aralıklı yazısını tanıyor:

"Aradım yoktun, yarın behemahal Nezaret'e

gel. Mustafa Kemal'in yâverlerinden Yüzbaşı Şevket'i tevkif ettiler. Kulağında bulunsun."

Binbaşı Ferid, loş ve rutubetli merdivenleri çıkarken de, koridorlardan bir hayalet gibi süzülüp geçerken de, Doktor Hayrullah'ın bu handiyse 'ihtiyatsız' uyarısına bir anlam veremedi. Ancak ışığı söndürüp yattıktan sonradır ki işin önemini kavradı:

"– Yuf be! Bu bendeki kafa kafa mıdır yahu? Gülistan Satvet gibi bir aşifte, aklımızı başımızdan almaya kifayet ediyor. Mustafa Kemal Paşa'nın yâveri olmadıksa da, 19. Fırka'da mumaileyhin maiyet zabitliğini yapmadık mı?"

1331 Nisanı'nın o uğursuz onbirinci gecesi, Yüzbaşı Ferid'in aklı yine Liman Paşa'nın bir türlü akla uygun bulamadığı emrine takılmış, gözüne uyku girmemişti: 5. Ordu'yu henüz devralmış olan Alaman Mareşali, 3. Kolordu bölgesini denetlerken, galiba Kabatepe'yle Kilya arasında beyaz atlı bir süvari görüyor, görmesiyle küplere binmesi bir oluyor: beyaz at, açıklardan eksik olmayan Müttefik zırhlıları tarafından farkedilirmiş! Arkasından, ordudaki bütün beyaz atların boyatılmasına emir çıkıyor! Bu arada, elbet, 19. Fırka Süvari Bölüğü'nün atları da boyatılacak. Yüzbaşı Ferid'in aklının almadığı, işte bu: arada bunca tepe, bayır, fundalık olduğu, üstelik bahar sisleri çokluk 'rüyeti' bozduğu halde nasıl olur da İngiliz ya da Fransız bahriyelileri 19. Fırka Süvari Bölüğü'nün beyaz atlarını farkedebilirler?

"– ..yahu biz her iki sahilden de, hayli içerde değil miyiz? Bu sefinelerde dağdeviren dürbünleri yok ya?"

Akşam, bir ara Fırka Erkânıharbi İzzettin bey ağzından kaçırır gibi oldu: iki üç gündür, Kolordu'da aynı şey konuşuluyormuş, Liman Paşa'yla dolaşan Binbaşı Sedat, olayı, Kolordu Erkânıharbi Kaymakam Fahrettin bey'e anlatmış, Aşiret Süvari Livalarında uzun hizmeti geçmiş olan Fahrettin bey, durumu Kolordu Komutanı Esat Paşa'ya rapor edince...

Ama Sabanca'lı Hakkı'ya bakarsan, 'müna-

kaşanın esası alelâde bir beygir mevzuu olmayıp', çok bilmiş Alaman erkânıharpleriyle Türk komutanları arasında beliren görüş farkı: düşman çıkarmasına karşı kumsallarda mevzilenmiş iki alayı. Liman Paşa 'parmaklık müdafaası olur mu' diyerek geri çekesiymiş! Kıyılarda, hepi topu birer bölük bırakmış, birer de makinalı tüfek: 27 Alay'dan 7. bölükle, 57 Alay'dan 8. bölük!

Sabanca'lı Hakkı, iri taneli kehribar tesbihini şakır şakır avcundan avcuna boşaltarak, Fırka'nın cebeltopu taburunda batarya komutanı olduğunu unutup, o takınmayı çok sevdiği 'dahi erkânıharp' halleriyle:

"– ...Liman Paşa'nın yaptığı, diyor, bizim Kumandan'ın müdafaa idrakine muhaliftir, zira muharebeyi düşman karaya çıktıktan sonra kabulü derpiş ediyor, halbuki bizim vazife-i aslimiz bu çıkışı men ve düşmanı sahile ayak basmadan itlâf etmek!...

Yüzbaşı Ferid, şimdi bu sözlere bıyık altından gülmesin mi? 19. Fırka, Bigalı çevresinde 'resmen' 3. Kolordu'nun, hattâ 5. Ordu'nun 'ihtiyatı' olarak konaklamış bulunuyor, demek 'vazife-i aslisi' bu! Zaten iki alayı, 72 ve 77 alaylar, depo alayları, işleri güçleri sabah akşam er eğitimi, tatbikat, manevra. Daha önceki gün Sıkıtavlı ile Uzunhızırlı arasında sıkı bir tatbikat yaptılar, ama koca Fırka'da bu iki alayın savaşta iş görebileceğine yürekten inanan tek kişi çıkmaz. Arap alayları bunlar, Suriye'li marunî'lerden, yezidî'lerden, nuseyrî'lerden oluşmuş, üstelik eğitimleri kıt, savaş yetenekleri düşük.

Ay battı batacak. Fırka Kumandanlığı Karargâhı'nın bulunduğu değirmen yöresindeki çamları gizlice uğuldatan bir rüzgâr. Yüzbaşı Ferid, koca süvari pelerini içinde kaybolmuş, hem çadırının önünde ateşini avcunda saklayarak cıgara içiyor, hem Sabanca'lı Hakkı'yla savaş öncesi günlerinde Boğaziçi'nde geçirdiği o unutulmaz akşamları düşünüyordu: balığa çıktıkları bir gece, şimdi 7. Bölükte sahil muhafazasında olan Alaman Yüzbaşısı Schröder bey'i denizden güç

belâ çıkarmışlardı. Alamanın kendini hangi sebeble vapurdan suya atıp intihara kalkıştığı pek anlaşılamamıştı gerçi. Hakkı'nın hemşiresi Zeynep hanım'a sonradan abayı yaktığına şek şüphe yoktu lâkin, bir gün Kapalıçarşı'dan...

(...ay battı batacak, bakır kızılına dönen ışığının acı acı aydınlattığı sularda 108 savaş ve 306 taşıma gemisi, Osmanlı kıyılarına çıkarma hazırlıklarını tamamlamıştı. Günlerdir, Mondros ve Kondiya limanlarında süren şenlik, bando mızıka, meyhane, kıyıyla gemiler arasında motor ve sandal safaları sona ermişti artık. Akşamın ilk saatlerinde İmroz ve Bozcaada açıklarında buluşan filolar, üç koldan Çanakkale Boğazı'na ilerlemeye koyulmuşlardı: Kraliyet Bahriye Tümeni, Bolayır oyalaması için Saros Körfezi'ne, 29. Tümen Hellas koyu'na çıkarılacaktı, Anzac'lar ise Kabatepe'ye.

Gece soğuk, deniz kararsızdı. Solgun yıldızların çırpındığı tasalı bir gökte, telâşlı bulutlar, düğümlenip düğümlenip çözülüyordu. Çok az kimse uyuyabildi. Bazıları sinir gerginliklerini mektup yazarak dağıtmaya çalışıyorlardı, bazıları gevezelik ederek. Uyuyabilenler de, saat ikiye doğru uyandırıldılar. Queen, Prince of Wiles ve London zırhlıları Kabatepe açıklarına varıp durmuşlar, filikalarını mayna etmişlerdi. Sıcak kahve somundan ibaret bir kahvaltı verildikten sonra, ilk saldırıyı yapacak Anzac'lar güvertede toplandılar.

Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.)

(...ay battı batacak, 7. Bölük Karargâhı'nda telefon çaldı. Bölük Komutanı Schröder bey kaygılı bir içseziyle aygıta uzanıyor. Sol kanatlarında, onlar gibi kıyı korunmasıyla görevli 8. Bölüğün Komutanı Yüzbaşı Nazmi bey'miş, az önce Alay'dan düşmanın ani bir baskınına karşı uyanık bulunmaları için, uyarı emri almışlar, onu duyuruyor. Schröder bey'in baskın beklemediği gece yok ki!

Yüzbaşı Nazmi'ye teşekkür ederek, kıyıya en yakın gözetleme yerine indi, havadaki nemliğin, şeytan elleriyle insanı elleyip ürperttiği bir gece

bu, uzakta boğum boğum köpek havlamaları, yakında yeşil siyah bir deniz balkımasından gizemli şıpırtılar! Gözetleme yerinde, çengel bıyıkları ve parıltılı böcek gözleriyle, bölüğün tek mitralyözüne komuta eden Yusuf Çavuş onu karşılayıp, tekmilini verdi: deniz cihetinde herhangi bir vukuat kaydedilmemişti. Schröder bey, azı Türkçe çoğu Almanca o garip diliyle, Yusuf Çavuş'u uyardı: tetik üstünde olacaklar, kuşku uyandırıcı en ufak bir kımıldama gördüler mi aydınlatma fişeğini atıp, ateşe başlayacaklar!...)

Ay batar batmaz yoğunlaşan karanlık, sunturlu bir yıldız baskınına uğradı. Cebeltopçu Taburu'nda nöbet değiştiren devriyelerin ayak sesleri, tedirgin katırların inatçı aksırıkları, boşlukta büyüyerek amma da yankılanıyor. Gerilerden, Maydos taraflarından mı nedir, netameli köpek havlamaları? İçi dışı, yağlı tüfek, taze at fışkısı ve palaska kokan Yüzbaşı Ferid'in üstünde, bir türlü kurtulamadığı, irkiltici bir duygu: Bigalı'nın güneyinde, Fırka'nın bağlı birlikleri, sanki yer yer yıldız kaymalarıyla delinmiş bu ağır karanlığın basıncından yamyassı eziliyorlar.

Bıyıklarını çiğneye çiğneye: "– Hayırlısıyla, diyor, sabahı kazasız belâsız bir tutabilsek!..."

(...ay batar batmaz yoğunlaşan karanlık, sunturlu bir yıldız baskınına uğradı. Avustralyalı bin beş yüz er, silâhları omuzlarında ve çantaları sırtlarında, ip merdivenlerden kayarak filikalara iniyorlar. Büyük ve geniş çıkarma filikaları. Herkes yerini alınca, gemilere yol veriliyor: bilinmez bir gezegenin korkunç sessizliği içersinde, gemi makinalarının inanılmayacak derecede büyüyen gürültüsü! Bunun dışında ne bir ses, ne bir cıgara ateşi. Yalnız yarımadanın ötesinden, Çanakkale'de denizin yüzünü tarıyan Türk ışıldaklarının gökyüzüne vuran çakıntıları. Bir de, ağrılı bir şafak ufkuna uzak uzak çizilmiş, simsiyah tepeler.)

(...ay batar batmaz yoğunlaşan karanlık, sunturlu bir yıldız baskınına uğradı. Mülâzım Sıtkı Efendi, gözetleme postasından yükselip gecenin ıssız mağarasında dev bir kasımpatı gibi yemyeşil

açılıveren aydınlatma fişeğini görünce, Schröder bey'i uyandırıyor. Bir şeyler oluyor ama, ne? Önce kulak kesilip denizi dinliyorlar. İşittikleri hep aynı şıpırtılar mı, yoksa başka sesler mi acaba?

Schröder bey, Mülâzım Sıtkı Efendi'yi Alay Komutanlığı'na telefon etmesi için bırakıp, bir koşu gözetleme postasına geldiğinde, kumsala birbiri ardınca yanaşan sandallara ateş açılmıştı bile: Anzac'lardan kimisi daha karaya ayak basamadan vurulup devriliyor, kimisi, ilk rastladığı kaya parçasının ardına sinmiş, ateşe ateşle karşılık veriyordu.

Schröder bey, elinde tabanca, bir ara 8. Bölük bölgesinden de tüfek sesleri işitince, düşmanca girişilen harekâtın önemli olduğu yargısına vardı. Bu yargıya varmak için sağı solu dinlemeye gerek yoktu aslında, sadece aralıksız kumsala yığılan fişilikaları görmek, gövdeleri hayal meyal seçilen zırhlıların uzaktan bütün toplarıyla kıyıyı dövmeye başladığını işitmek, durumun ağırlığını anlatmaya yeterdi...)

Yüzbaşı Ferid, sabahı 'kazasız belâsız' tutamadı! İri ve kanlı bir güneş, tülbent mavisi sis perdesini yırtarak doğarken, Arıburnu üzerinden bir cayırtıdır koptu. Doğrusu ya, umursamıyorlar pek: düşman zırhlıları, Şubat ortalarından beri, Boğaz'daki tabyaları denizden dövüyor. Daha dün balon gözetlemesiyle Maydos'u topa tutmadılar mı? Yine öyle bir şey olabilir. Fakat, hayır! Fırka Kumandanlığı'ndan 'harekete hazır' bulunmaları emredildi. Ağızdan ağıza yayılan söylentilere bakılırsa 27. Alay 'takviye istemiş', düşman Kabatepe kıyılarını bombardıman ettiği gibi, sahile piyade ihracına başlıyormuş!..

"– ...Bu ne cür'ettir, anlaşılmaz!"

Saat 05.10'da, komşu 9. Fırka Kumandanlığı'ndan gelen rapor, durumu, hiç bir duraksamaya meydan vermeyecek bir açıklıkla ortaya koymuştur:

"Düşmanın, Arıburnu ile Kabatepe arasında müteaddit harb sefinesi ve deniz vasıtasıyla yaklaşarak ihracat teşebbüsüne başladığı ve şimdi

Anburnu mevkiine asker ihraç ettiği haber alındı/ Halil Sami."

Bunun üzerine onlara, Fırka Kumandanlığı'ndan savaşın ilk emri veriliyor: Süvari Bölüğü olarak görevleri, Kocaçimen Tepesi güneyine sarkıp, hem keşif yapmak, hem de ilerdeki birliklerle bağlantı kurmak!

O tarihte yaldızlı doru bir ata binerdi, soylu, çekiç başlı, son derece çevik bir hayvan, adı Cevahir, daha çizmesinin burnu üzengiye değer değmez atının durduğu yerde duramadığını, hiç alışkın olmadığı bir telâş içinde kulaklarını kısıp, gemini çiğnediğini farketti. Çıkartmayı örtmek için kıyıya ateş döken düşman topçusunun, iri gülleleri, düştükçe, ayaklarının altında toprak sanki oyuluyor; boğuk bir uğultu, birbirine çarpa çarpa genişleyen korkunç bir bulut çalkantısı halinde, yukarlardan bir yerlerden üstlerine yıkılıyordu. Nasıl ürkmesin hayvan?

Çok geçmeden bölük, arkasında ince bir toz bulutu bırakıp, dikenli fundalıklar arasından tesbih dizisi gibi aktı ama, ne onları Kocaçimen Tepesi'ne götürecek doğru dürüst bir yol vardı, ne ellerinde bu engebeli, orasından burasından kayalıklı sel yataklarıyla kesilmiş çetrefil arazide, yönlerini bulmalarını kolaylaştıracak bir harita.

...vakıa hayli garip görünür, muharebe sıfatını iki münasebetsiz fikirle yapmışımdır ben, 251 rakımlı tepe istikametinde münasip bir süratı tutturmuş gidiyoruz ya, bir yandan da zihnen Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın harb ilânına dair emr-i yövmisinden cümleler zikrediyorum: *'Allahın inayeti, peygamberimizin imdad-ı ruhanisi ve mübarek padişahımızın hayır duasıyla, Ordumuz düşmanlarımızı kahredecektir!'* Ya muharebeye, Yunan Harbinde şehit düşmüş rahmetli pederin intikamını almak gibi bir maksad-ı şahsiyle dalışıma ne demeli? Velhasıl, tecrübesizliği dolayısıyla muharebenin taht-ı tesirinde kalmış toy bir zabitin hezeyanları ki, bilâhare hatırladıkça hicap etmişimdir.

Savaşta ölüm olasılığının yüksekliği, hatırla-

mayı başlıbaşına bir ömür değerine yükseltiyor. Harbiye-i Şahane'deki Coğrafya-ı Osmanî hocaları 'Muharip' Namık bey, bunu ilk söylediği zaman, ne kadar tuhaflarına gitmişti. Oysa gemi toplarının, toprakta çarçabuk yanardağ ağızları açan ateşten çemberine sokuldukça, aklına neler gelmiyor: Ağaçların, yapıların ve insanların rengini çalıveren o külrengi Teşrin-i sâni akşamı, Taksim Kışlası'nın önünde durmuş, yüreğinde anlaşılmaz bir ağırlıkla gökyüzüne bakmıştı. Damar damar mor bir bulut kalabalığından, bıyıklarına soğuk ve ince bir toz dökülüyor, bulutların derinliklerinden geldiğini sandığı, yumak yumak çığlıktan olma bir uğultu, kulaklarında yankılanıyordu. İstanbul'u bir boydan bir boya yırtan bu dalgalı uğultunun ne olduğunu önce kestirememiş, sarığının altında sakalı birden ağarmışa benzeyen bir ihtiyar: "Salâ veriliyor" deyince, hanidir bekledikleri belânın gelip çattığını anlamıştı. Gerilimli günlerdi o günler: biri Yavuz Selim, biri Midilli adını almış iki Alman kruvazörü, Goeben ve Breslau, Alman Amirali Suchon'un komutası ama Osmanlı sancağı altında Karadeniz'e açılmış, Rus limanlarını, bu arada Sıvastopol'u topa tutmuşlardı. İlk önüne çıkan tütüncüden bir gazete alıp, baktı. Padişah'ın savaş buyruğu baş köşeyi kaplamıştı: *"...Rusya Devleti, Erzurum hududunu nokât-ı muhtelifesinden tecavüz eylemiş, İngiliz ve Fransız donanmaları müştereken Çanakkale'ye ve İngiliz kruvazörleri Akabe'ye top atmak suretiyle bilfiil muhasemata iptidar ve âhiren Düvel-i Mezbûre, Devlet-i Aliyye ile hâl-i harpte bulunduklarını ilân eylediklerine binaen, Hükümet-i Osmaniyece müstaine Bitevfikâtullahi Taâlâ mezkûr üç devletle harp ilânını irade eyledim. – Mehmet Reşat."*

Fakat o ne, 19. Fırka'nın Süvari Bölüğüyle Kabatepe'deki Anzac çıkartmasının dağıttığı kıyı koruma birliklerini ararken, güneşin erimiş cam gibi aktığı Gazze Cephesi'nde, kendini birden 3. Kolordu'ya bağlı 3. Süvari Fırkası'nın Karargâhı'nda buluyor: zayıf bu Fırka, iki alaylı, bölükle-

rindeki mızraklı sayısı sekseni geçmez. Kolordunun Kumandanı Miralay İsmet bey. Ordu'nun Kumandanıysa Kress Paşa. Bi'r-ûs-sebî. çın çın ötten aydınlığın çiğ parıltıları altına. eli ayağı bağlı kurbanlık bir deve gibi uzatılmış: üstünde pul pul İngiliz keşif uçakları. sağında solunda düşmanın şimşek hızı ve yalınlığıyla çakı çakıveren. süvari öncüleri. Allenby saldırısının eli kulağında! Başladı. başlayacak.

Binbaşı Ferid. ağzında gıcır gıcır kum çiğneyerek. karargâh çadırından giriyor ki. Allah Allah. Bi'r-ûs-sebî'de değil. artık Şam'dadır. hem hangi Şam'da. büyük Suriye bozgununun orduları darmadağın eden karanlık günlerinde. silâhlı Arap milliyetçilerinin. akrep kuyruğu hançerlerin. İngilizlere çalışan maruni papazlarının kaynaştığı o rezil şehir var ya. onda. İşin kötüsü. girdiği yer karargâh filân değil. düpedüz genelev. genelevin mermer havuzlu kabul salonu: Gülistan Satvet. vişneçürüğü ipekliden kuştüyü yastıklara gömülü. duman duman nargilesini tokurdatıyor. Fıstık yeşili maşlahı. omuzlarından kaymış: katı ve dimdik göğüslerinin arasında. dövmeyle işlenmiş iki yapraklı bir gül. Havuzun çevresinde. suyun cıva ışıltılı yansımalarıyla pırıl pırıl benekli. genç fahişeler: en büyüğü onbeşinde var yok. birbirlerinin eflatuna boyanmış meme uçlarını elleyerek. şangur şungur gülüşüyorlar.

Sadrettin Kütahya. içlerinden en körpesini kaptığı gibi. kayboldu ortalıktan. Hani saçaklı kirpikleri. safra yeşili gözleri adamın içini bayıltan o kıvırcık kız vardı ya. adı Semra mı ne. onu. Hınzır herif!... Tilki Nuri. gelmeden aşağının bayağısı bir dükkânda zıkkımlandıkları Zahle'nin etkisinden midir nedir. o ince uzun burnunu yere eğmiş. bir türlü kaldıramıyor. Kızlar inadına sırnaşıyor. inadına eteklerini kaldırıp kaldırıp apışaralarındaki pembe şehvet güllerini ona gösteriyorlar. boşuna. o açıklanması zor bir dalgınlığa kapılmış. şöyle bir bakılırsa havuzdaki suyun ince şıpırtılarını dinliyor gibi. bir bakılırsa çok kaygılandırıcı. ansızın bastırmış bir ölüm önsezisinin

durgunluğu içinde. Binbaşı Ferid'inse nargilesini tokurdatan Gülistan Satvet'ten başkasını gözünün gördüğü var mı? Gülistan Satvet mi. ne Gülistan Satvet'i be! Esnek kalçaları üstünde yaylanıp duran bu kadın. o bembeyaz yamyam dişli Dürzî dilberi değil mi? Ta kendisi! Binbaşı Ferid'i adamakıllı çileden çıkarmak amacıyla. toz pembe yılan dilini uzatıp uzatıp nargilesinin kehribar marpucunu yalıyor: ya da yutacakmış. yutmak için önüne geçilmez bir arzu duyuyormuş gibi bütün dudaklarıyla kavrayarak ağzına alıyor. Boğulacak kahpe!

Binbaşı Ferid. nereden peydahlandığını kestiremediği sedef bir udun ağdalı damlaları içine damlayadursun. bir yanıyla durumda müthiş bir terslik olduğunu seziyor. öteki yanıyla -terslik merslik- ne bok olursa olsun. bu kaltağı altına alıp. üç yıllık savaşçı açlığıyla. kemiklerini kırmak istiyordu. Besbelli yaşadıklarını gerçeğe oturtamayışındaydı terslik. o Şam genelevine 7 Ordu Halep yöresine çekilirken Sadrettin Kütahya ve Tilki Nuri'yle değil, çok. ama çok daha önce. daha Allenby saldırısı başlamadan. Beyrut'ta. Cebel-üz-zeytin'deki 5. Ordu Karargâhı'nda ziyaret ettiği Maiyet Tabibi Doktor Hayrullah'la kaçamak yapıp gelmişti. Peki nasıl oluyordu da havuz aynı. Arapça gülüşmeleri kırlangıçlar gibi uçuşan küçük fahişeler aynı. nargilesini duman duman tokurdatan göğsü gül dövmeli Dürzî dilberi aynı kaldığı halde. zaman ve öteki insanlar farklı olabiliyordu?

Orasını pek çıkaramıyor ama. çevresinde fır dönen allı pullu kızları elinin tersiyle kovalayıp. gözlerini gözlerinden ayırmaksızın Dürzî dilberine sokuluşu. aklından hiç çıkmamış. Hele bakışmaları!... Sanki az sonra cam tozu serpilmiş gibi pırıldıyan ipek bir halı üstündeki koskoca bir karyolada altalta üstüste sevişmeyecekler: kaşları çatık. burun delikleri şiş, dişlerinin arasında cenbiyyeler, öldüresiye dövüşecekler. Önce kadın onu. inanılmaz bir gerekçeyle reddediyor: bir erkek yetmezmiş! Olacak şey mi? Hem yetmez dedi-

ği kim. 3. Kolordu'nun anlı şanlı Binbaşı 'Ayı' Ferid'i ki, dumanlı Halep, işveli Beyrut ve karanlık Kudüs'te, dölünün bereketiyle ün salmış. Bu belâlı şıllığın çukuru ne türlü bir yılan yuvası olmalı ki, Doktor Hayrullah'ın sık sık çam yarması saydığı bir adamı, azımsayabilsin?

Binbaşı Ferid, öfkelenmesine öfkeleniyor ya, bozuntuya vermiyor hiç, vişneçürüğü yastıkların üzerine bir iki Osmanlı altını atıyor: sonra da, bıyıklarını işaret parmağına dolaya dolaya, kadının kalın bir Arapçayla havuzun ötesindeki kafesin ardından zenci kıvırcığı bir it çağırmasını, onunla bir şeyler konuştuktan sonra, ikisinin önüne düşüp, onları perdeler, perdeler, perdeler içi bir loşluğa, umduğunun tersi yoksul bir odadaki berbat bir yer yatağına götürmesini yaşıyor. Sedefli udun ağdalı damlaları bir peşrevin uyumlu basamakları olmaktan çıkmış, zamanın geçişini belirleyen, inatçı, hattâ bunaltıcı işaretler olmuşlar: bir kaçı Binbaşı Ferid'i ayakta ve henüz giyinik saptıyorsa, sonraki gelenler çıplak ve sırtüstü yerde, kıvırcık itini vagon gibi ardına takmış, emekleyerek üzerine gelen Dürzî dilberinin hışıltılı soluğuyla sarhoş yakalıyorlar.

"...hâzâ rezilliktir: bu yaşıma geldim, böyle dehşetengiz bir fahişeyi ne görd üm, ne işittim. Akla havsalaya sığmaz hayasızlığı beni mahv-üperişân etmekle kalmayıp, kaltak o küstah oburluğuyla iliğimi kemiğimi sömürmüş, mecalsiz bırakmıştır, dostlar başına! Fakir, bütün Harb-ı Umumî imtidadınca türlü belâ savuşturdum, çölde mecalsizlikten rahmet-i Rahmana kavuşacağımı zannettiğim çok anlarım olmuştur, lâkin Şam kerhanesindeki bu Dürzî dilberinin verdiği mecalsizlik gibi leziz, tarifi müşkül bir belâya hiç uğramadım. Bir belâ-yı azîm ki yeme de yanında yat! Böyle hünerli bir fahişenin, adamın her uzvundan ayrı bir zevk çıkarmak, ateş hattından damarlarında birikmiş cephenin tekmil kirini, hem de neresinden çekip alarak, kanını âdeta tazeleyip, ona yeni bir kan vermek kaabiliyetini tarifte, lisan-ı beşer acze düşer yahu!

Hele üstünde, tenine sinmiş bir koku vardı ki, o gün bu gün burnumdan gitmez: içinde gizli gizli tömbeki dumanları uçuşan bir sütlü meyva rayihası mı desem, yoksa hafif ter, müphem esans, gayetle müessir bir demirbaş şıllık kokusu mu desem, ne halt etsem! Mizrahi'lerin yalısında, Gülistan Satvet'in memesi topatan kavunu gibi dekoltesinden fırlayınca, burnumun direğine vuran koku, o dakika dizlerimin bağını çözerek bana, iğrenç ve rezil olduğu bilâşüphe ve lâkin tadı damağımızda kalmış olan, o Şam sefahatını derhatır ettirmiştir.

Bir kapı çarpılmasıyla, sıçrayarak uyandı: kuytularında görünmez mermiler vızıldıyan edepsiz bir karanlık, bıyıklarının üstünden atlayıp hant hant gözlerine saldırıyor: ağır koyuluğuyla görüşünü kaplayıp onu düpedüz kör ediyordu. Karanlığın böyle eki belirsiz olunca, uykuyla uyanıklığın, düşle gerçeğin sınırını bulmak ne kadar zorlaşır? Eğer yukardan o şuh, besbelli zilzurna sarhoş kadın kahkahası, bir ayna ışıltısı gibi kulaklarına yansımasa, Binbaşı Ferid daha bir süre uyur mu uyanık mı olduğunu kestiremeyecek, savaşın bütün cephelerinde ve lânetli cephe gerisi şehirlerindeki o korkunç köşe kapmaca oyununu sürdürecekti.

Ama o kahkaha!... Yeniden, çok renkli fakat kelebek kanadı gibi toz olup dağılıveren uçucu bir resim olarak, Ekaterina İgnatiyeva'yı Petrograd Pastahanesi'ndeki hâliyle görüyor: elinde şampanya bardağı, dişlerinin arasında bir sap karanfil, hareli gözleri irkiltici çizgileriyle, başka bir görüntü beliriyor bu resmin altından, şimdi karısının ayna yansıması kahkahalarına bütün R'leri patiska gibi yırtarak ölkeli karşılıklar veren Kont İgnatiyef'in Parisiana'nın holündeki görüntüsü bu: omuzdan düğmeli yosun yeşili kaftanının üzerinde, sarkık tatar bıyıkları, içki ve kıskançlıktan kanlanmış gözleriyle, son derece kaygılı ve ürkütücü.

Binbaşı Ferid, uykusunun arasında, Dürzi dilberi için mi, Gülistan Satvet için mi, yoksa

Ekaterina İgnatiyeva için mi olduğu anlaşılmaksızın, mırıldanıyor:

"– ...Yahu ne kadın, ne kadın!"

Saat alafranga sekizi on geçe. Anzac süngülüleri 8. Bölüğün artıklarını önlerine katmış, 261 rakımlı tepeye doğru sürüyorlardı. Yüzbaşı Ferid'in Schröder bey'le bağlantı sağlasın diye öncü çıkardığı müfreze, iki eksiğiyle, kan revan içinde döndü. Ne Schröder bey'den eser vardı ortalıkta, ne de 7 Bölük'ten! Bulundukları yerdense, cam mavisi uzak bir denizle. Çimentepe, Kocadere, Conkbayırı sırtlarını hallaç pamuğu gibi atan düşman zırhlılarından başka bir şey görünmüyor. İhraç'ın yapıldığı Kabatepe kumsalı sapada kalıyordu. Yüzbaşı Ferid, tabancası elinde, verilmesi zorunlu çabuk ve kesin bir kararın ağrısını çekerken. Cebeltopçu Taburu Kumandanı ve Sabanca'lı Hakkı bey'le karşılaşmaz mı? Bak şu işe! Yanlarında iki de Topçu Mülâzımı, ağızlarını bıçak açmıyor. Zarzor, 19. Fırka Komutanı Kaymakam Mustafa Kemal bey'in 57 Alayın başında Kocaçimen tepesine doğru yola çıktığını öğreniyorlar. Meğer bu topçular sarp arazide Alaya elverişli yol bulsunlar diye çıkarılmış, felâket şurda ki, kendileri kaybolmuşlar.

Savaş mavaş, Yüzbaşı Ferid o ev göçüren kahkahalarından birisini az kalsın savurtacaktı, savurtmasına kalmadı, fundalıklardan sapır sapır mermi yağdı üstlerine: düşman görülmüyor, yalnız fazla kalabalık olmadığı ateşin seyrekliğinden anlaşılıyordu. Görevleri savaşmaktan çok, 57. Alaya yol bulmaktı ama, 261 rakımlı tepeye doğrulunca Anzac'ların içine düştüler. İki üç dakika, anlaşılmaz bir tabanca, kılıç, mahmuz, üzengi, çığlık patırtısı yaşandı. Yüzbaşı Ferid, bu iki üç savaş dakikasından çıktığı zaman, iki düşmanı atıyla çiğnemiş, birini kılıcıyla biçmiş, bir başkasını tabancasıyla vurmuştu. Sakalları ansızın uzamış, farkında olmaksızın pislik ellemiş gibi berbat bir izlenim içindeydi. Ağır bir darbe sersemliğinden farksız olan, savaşın ilk şaşkınlığını üstünde taşıyordu: Kılıcının ağzı, adamın boy-

nuyla omzunun bitiştiği yeri yarıp atınca, basıncı yüksek bir kan fıskiyesi suratını tokatlamıştı: başı döndü biraz, gözleri kararır gibi oldu ya, asıl onu şaşkınlığa düşüren kanın o derece sıcak olmasıydı, o kadar ki Alaya kavuştuklarında, yüzü boydan boya, kızıl buğulu ılıklığını hâlâ koruyordu.

Alayı, Conkbayırı üzerinde, düşmanla tutuşmuş buluyorlar: harekâtı yöneten, gepgenç, kılıç gibi bir adam: Fırka Kumandanı'nın ta kendisi! Bıyıkları tuzlu kızıl, gözleri süngü çakıntılarıyla parıl parıl, dürbün merceklerinden çektiği, Süvari Bölüğü'nün getirdiği bilgilerden, birinci yayılma hattında üç Anzac taburunun varlığını kestiriyor. 2. Tabur Kumandanı Ata bey'e bir emir, 261 rakımlı tepede düşmanla ilk kapışan bölüğü pekiştirecek. (Başüstüne Kumandanım!); Cebeltopçu Taburu'na bir emir, Suyatağı'nda mevzilenip düşman piyadesini ateşleriyle havadan bastıracaklar. (Başüstüne Kumandanım!): arkasından Fırka Erkânıharbiyesine, Karargâha bir emir: *"İzzettin bey, Alay 72 Maltepe'ye takarrüp etsin, Sıhhiye Bölüğü Kocadere'ye gelsin (hepsi), Alay 77 Kocadere şarkına takarrüp etsin, ayrıca şu raporu Kolordu Kumandanlığı'na geçiriniz: 3. Kolordu Kumandanlığına/Arıburnu şimalindeki sırtlar/12 Nisan saat 10, dakika 24 evvel/Düşmanın karaya çıkmış bulunan piyadesi Arıburnu ile Kabatepe arasında bir buçuk kilometre kadar bir cephedeki sırtları işgal etmiştir. 27. Alay düşmanı şark cephesinde sekiz yüz metre mesafede işgal ediyor. Düşmanın tamamen sol cenahından, altıyüz metre mesafeden taarruza başladım. Yalnız piyadeden ibaret olan düşmanı bir alay tahmin ediyorum. Muharebe devam ediyor. Bir saat kadar ateş muharebesinden sonra, düşmanın 261 rakımlı tepeye kadar ilerlemiş olan kıtaatının ricate başladığı görüldü./19. Fırka Kumandanı, Mustafa Kemal."* 72 ve 77. alayların hareket emrini ve Kolorduya geçirilecek raporu, Fırka Karargâhı'na Süvari Bölüğü'nden Yüzbaşı Ferid götürecektir. *(Başüstüne Kumandanım!).*

Yüzbaşı Ferid yola çıkmadan. Sıhhıyecilerin sedye sedye Fırka Sertabibine taşıdığı ilk yaralıları gördü: çenesi dağılmış genç bir Mülâzım. sanki azarlanmış bir çocuk. uslu uslu ağlıyor: karnına el bombası gömülmüş bir Onbaşı. barsaklarını çıkarırcasına öğürerek. ortalığı velveleye veriyordu. Sıhhıyeciler. Yüzbaşı Ferid'in yüzünü dalga dalga kan görünce. yaralı sandılar. Oysa Cevahir'i mahmuzlamış. dikenli fundalıkları sıyıra sıyıra. tezelden Bigalı deresine varmaya çalışmakta: benliğiyle hayatı. daha da korkuncu. benliğiyle kendisi arasına. ne olduğunu bir türlü anlayamadığı bir şeyin. ya da kim olduğunu çıkaramadığı birisinin girdiğini sezmekteydi.

Kılıcı. o Anzac neferinin şahdamarını keser kesmez. onun yaşantısında da bir şey kopmuş. çocukluğundan ilk gençliğine bütün anıları. bir tesbihin taneleri gibi dağılmıştı: Sultanahmet'teki ahşap ev. babası Kolağası Rüstem bey. eski Ferahnâk şimdiki Kanun-u Esasî Kıraathanesi. Hayrunisa. Kuleli Askerî İdadîsi'ndeki. Harbiye-i Şahane'deki kaygısız günler. Avrupa Tiyatrosu'nda Peruz hanım'ın alkış kıyamet şano'ya çıkışı. daha neler neler. gittikçe hızlanarak. dipsiz ve karanlık bir boşluğa düşmeye başlamışlardı sanki. Cevahir'in dörtnalı. onu ateş hattından değil. çok yakın tanıdığı birisinden. kendi kendisinden uzaklaştırıyor: Fırka Karargâhı'nda onu yine çok tanıdığı birisi. kendi kendisi bekliyordu. Bu iki zabit arasındaki fark. hayatla ölüm arasındaki farktı. besbelli onun içindir ki Yüzbaşı Ferid sorumsuz gençliğini işte o 1331 Nisanı'nın 12. Pazar günü. saat on sıralarında. Arıburnu cephesi'nde kaybetti ve bir daha hiç bulamadı.

Fakat. asıl anlayamadığı. altındaki atın değişmesi: Cevahir değil bu. bir kere rengi başka. yaldızlı dorudan çok ala çalıyor. yanar döner. kınalı bir al: sonra rahvan. yan yan süzülüşüyle Sina Cephesi'ndeki atına benziyor. Benziyoru var mı. zaten o. Sâika! At sürdükleri yer ise. uzak ve ince hurma iskeletlerinin. şafak alacasının fırın kızılına çizildiği. dumanı tüten Bi'r-üs-sebî sahrası!

...İngiliz saldırısı bugün yarın başlayabilir. Kress Paşa bilâfasıla sûvari keşfî emrediyor. Dolaşan rivayete bakılırsa, geçenlerde bir gün, böyle bir keşifte, düşmanın gizli evrakını ihtiva eden bir irtibat zabiti çantası bulmuşlar. taarruzun bilcümle kroki ve haritaları içindeymiş! Bizim keşiflerden maksad, ele canlı esir geçirip, bu haritalardaki malûmatı şifahen tasdik ettirmek: doğru mu değil mi, anlayalım!

Cephede âdettir, malûm, taarruzun ağırlığını kimse üzerine almak istemez. Keyfiyet, aynen vâkiydi: biz, 3. Kolordu takımı, denizden ikmal imkânlarını düşünerek, sahil boyunca Gazze üzerine vuracaklar diyoruz; Gazze'yi tutanlar, akılları buna yatsa, ele geçen vesaik bu ihtimali teyit etse de, Bi'r-ûs-sebî hedef-i aslîdir, oraya yüklenilecek diyorlar. Şom ağızlı kerâtalar! Lâkin, dedikleri bir doğru çıkarsa, bu cenahta vaziyetimiz gayetle müşkülleşir: seksener mızraklı iki sûvari alayıyla, İngiliz'in tam mevcutlu iki fırkasına nasıl karşı koyarsın, birader?"

Binbaşı Ferid, keşfîn önemini, yapacak birliğin komutasını ona vermelerinden, çıkarmıştı. Bunca Kolağası, Yüzbaşı, Mülâzım dururken, neden Binbaşı Ferid seçiliyor, bunun elbette bir anlamı var. Atlıları, çölün cehennem buğusuna dalmış, bir kâbusun titreşen görüntüleri gibi birleşe dağıla, birbirinin içine gire çıka, vahaya doğru akıyorlardı. Binbaşı Ferid, yan gözle şöyle bir baktı, bir boy gerisinde at süren Mülâzım İhsan bey'i gördü: tehlikeli saydığı anlarda hep yapmaz mı, gözlüğünü çıkarmış, buysa yüzünün yumuşak inceliğine büsbütün genç, büsbütün çocuk bir ifade vermiş!

Tilki Nuri haklı mı yoksa? Bu kadar narin, böyle 'nâzenin' bir Mülâzımla, son derece önemli bir keşfe çıkmak, bir 'cinnet alâmeti', inkârı 'gayr-ı kaabil' bir ihtiyatsızlık mıdır? Adaaam, varsın olsun! Tehlikeli görevlerde sürekli olarak kenarda bırakılması bu çocuğun hassas bünyesini ve dolayısıyla maneviyatını sarsıyor. 'Müfrezenin teşkili esnasında, öyle niyazkâr nazarlarla'

baktı ki. (Beni de. beni de!) Binbaşısı teslim oldu. bıyıklarının ormanını sarsan gümbürtülü sesiyle adını araya sokuşturdu:

"– Mülâzım-ı evvel İhsan bey. muavinim olarak!"

Şafak. çöl alacasını. pembeye çalan morumsu bir aydınlığa bulamıştı. Hamsîn Vahası iskelet hurmaları. kuyusu ve yoksul yeşilliğiyle. tan kızıllığının önünde belirivermiş bir serabı andırıyordu. Az sonra büyü bozulacak. sanki herşey göz açıp kapayıncaya kadar ortadan kaybolacaktı. Oysa Almanların çok seyrek uçak keşifleri. İngiliz birliklerinin bu vahada üslendiklerini rapor ettiler. Bi-r-ûs-sebî'nin doğusuna geçen İngiliz süvarisinin. su bulabileceği tek kuyu burada olduğuna göre. vahada en azından bir koruma birliğinin bulunması akla yakın. Bütün iş hepsini sabah uykusunun en tatlı yerinde bastırıp. soluk aldırmadan...

Hayır. tam tersi oldu. onlar mitralyöz çaprazına düştü: şafağın buğulu sıcağında mitralyöz ağızları eflâtuna çalan bir yalazla ağulu zambaklar gibi açılı açılıverdiler: biri sağ kanatlarında yuvalanmıştı. biri sol kanatlarında: ölüm kekelemeye başladılar mı. ateşleri birliğin üzerinde çaprazlaşıyor. birbirini izleyen mermilerin ateşten çizgisi. handiyse gözle görülüyordu. O anda müthiş bir şey oldu. Mülâzım İhsan bey. çocuk mavisi gözleri yuvalarından uğramış. eli ayağı düpedüz titreyerek:

"– Mahvolduk. diye bağırdı. aman Allahım!"

Daha da kötüsü: "– Kaçalım. diye bağırdı. kaçalım çabuk!"

Ve Binbaşı Ferid'in. birliğini piyade savaşına yaymak için gürül gürül verdiği emirlere kulak asmadan. kaçmaya yeltendi. Süvariler yere ağıp mevziye girince. atıyla o. mitralyözlere inanılmaz irilikte bir hedef oluvermişti. Fırsatı kaçırırlar mı. mor iğneleriyle makasa alıp delik deşik ettiler. Atıyla birlikte düştü. henüz ölmemişti. atını siper etmeyi akıl edebilse. yine kurtulurdu. edemiyor-

du ama, mitralyözlerin ateşten tarağı altında bü zülmüş, bağırıp duruyordu:

"– Kurtarın beni! Allah aşkına kurtarın beni!"

Aralarında mermilerin ıslık ıslık sektiği, yir mi, yirmibeş adımlık bir uzaklık. Binbaşı Ferid'in gözleri önünde onun, ansızın terle yaldızlanmış kumral kaşları, korkudan büyümüş çocuk mavisi gözleri vardı. Bir kaç kere, "Yahu bir hamle et sem, vurulmadan ulaşabilir miyim?" diye düşün medi değil, fakat...

Fakat, mitralyöz sesleri yerine kulaklarından genzine, sedefli udun ılık bal kıvamındaki ağdalı damlaları, ığıl ığıl akıyor. Dürzî dilberinin pembe yılan dili, erkekliğinin her yanında başına buyruk dolaşıyordu: sert, pürtüklü, olağandan büyük bir dildi bu, ya da şehvet gerginliğinden Binbaşı Ferid öyle sanıyordu. Dudak dudağa geldiler mi, bıyıklarının arasından ağzına öyle bir doluş doluyordu ki mübarek, sanki yuvasına çöreklenen hınzır bir yılan! Sonra göğüslerinin sertliği: yoo, büyüklüğüne çok büyük sayılmazdı bunlar: biri hafîf şaşı, 'âdeta' göğüslerdi ama, dokununca yarı olmuş bir kayısının diriliğini duyuruyorlardı adama: Binbaşı Ferid'in avuçlarını tastamam dolduruyor, kadının tumturaklı çalkantısından her yanlarını incecik sarmış ter zarı buharlaştıkça, o sütlü meyva kokusu beynine vurup, sarhoşluğunu bir kaç kat daha yoğunlaştırıyordu. Zenci kıvırcığı Arap ardına kenetli olsa da, kadını omuzlarından bastırıp sonunda yere çaktı ya, herif karıdan kopmuyordu ki!...

Kadın dersen, belânın püsküllüsü! Bol kirpikli, yarı açık göz kapaklarının altında baygın gözleri, cinayet lâmbaları! Dişlerinin mühürüyle, nereye rastlarsa orayı mühürlüyor. Belirli aralıklarla, ağız dolusu tekrarladığı, hep aynı Arapça kelime:

"– Mazbut! Mazbut! Mazbut!"

Sonra nasıl olduysa oldu, zaman birden çatladı: parçaları, eşzamanlı yaşama olanakları veren, yepyeni boyutlar halinde gelişiyorlar: Binbaşı Ferid, bunaltıcı bir öncelik sonralık sırasıyla ya-

şadıklarını, o andan itibaren, bir arada yaşamaya koyuluyor: Ne garip bir duygu, ne çarpıcı bir izlenim bu! Şaşılacak şey! Tek ve aynı kaldığı halde, aynı zamanda parçası içinde, hem Şam genelevinde, çalkantısından camları titretmeye başlayan kaltakla sevişebiliyor, hem Hamsîn Vahası'nda düştüğü mitralyöz çaprazının öldürücü dehşetini yaşayabiliyor, hem de Anafartalar'da Fırka Kumandanı'nın 'maiyet zabiti sıfatıyla; o unutulmaz süngü hücumuna katılabiliyor. Davranış ve imgeler, kendi başlarına birer bütün, tutarlı birer anlam olmaktan çıkmışlar; saniye farklarıyla birbirlerinin üstüne düşüyor, yanına kayıyor, ya da bitişiyorlar. Yine de kargaşalıklarıyla, yoğun ve çetrefil bir acının, çözülmesi güç anlamını ve toplamını oluşturuyorlar. Hiç bir kuşku yok bunda. Ölüm kadar açık ve acımasız.

Binbaşı Ferid, Dürzî dilberinin memelerini kavradığı an, mitralyöz yuvasına atacağı el bombasını avcunda sıkmakta; bezdirici tekdüzeliğiyle beyninde yankılanıp duran 'mazbut!' sözcüğü, '27 Temmuz, saat 1.30 evvelde, Gümbürdek bayırının cenubundaki' Anafartalar Grup Karargâhı'na yaklaşan atlıların nal seslerine dönüşmektedir. Şam'daki genelevde, içinde bıyıklarını yüzdüre yüzdüre içtiği su, Hamsîn Vahası'nda Mülâzım İhsan bey'in kumlara kızıl çukurlar açıveren kanı; doğrulur doğrulmaz Dürzî dilberinin apışarasındaki iki bacağı boyunca inen yapışkan ve rezil ıslaklık, süngü hücumu öncesi Anafartalar'daki o sessizliği gergin bekleyiş sırasında, Binbaşı Ferid'in ensesinden kuyruk sokumuna inen ecel teri; vahanın orda kulağına uzak ve çelimsiz gelen saatinin tiktak'ı, havuzlu salondaki yerine, doygun ve kibirli, yeniden kurulmuş Dürzî dilberinin nargilesinden dağılan küstah tokurtu. Sonra altalta, üstüste: Sina cephesi'nde eğri gagalı, uğursuz ve lânet çöl kuşları; Şam'da, alaycı gülümsemeleri andıran cenbiyyeler; Çanakkale'de Mustafa Kemal bey'in tarihî saldırıyı başlatan kırbaç işareti! Hızı gittikçe başdöndürücü bir hal alan bu imge kösekapmacası; nereden nereye, Ku-

düs'ü boşalttıkları, ağır bir bozgun hüznünü yüreklerinde duya duya, yukarılara, daha yukarılara çekildikleri gün, rastladığı bir ceset görüntüsü üstünde sabitleşiyor: erkeklik takımı, şarapnel isabetiyle darmadağın olmuş, gepgenç bir yüzbaşı cesediydi bu, sırmalı ala gözleri göğün kızgın maviliğine dalmıştı, çevresinde uzak uzak, hınzır bakışlı, yırtıcı dişli Filistin itleri dolanıyordu.

Bir patlamayla sıçrayıp, uyandı: eli hemen yastığının altına gitti, tabancasını kavrayıp çekti, başucundaki ışığı yaktı. Otel odasını olduğundan köhne ve bayat gösteren sıtmalı aydınlıkta, ardı ardına iki patlama daha işitildi. Ancak uzun namlulu Nagant bir tabancadan çıkabilecek seslerdi bunlar, ne kadar tersini düşünmek isterse istesin, yukardan, tam üstündeki odadan geliyorlardı. Binbaşı Ferid, gecelik entarisini savurtarak, kapıya doğrulduğu an, içi sızıyla dolu:

"– Ulan, diye düşündü, yoksa?..."

Koridora çıkmasıyla, Kont İgnatiyef'in kapısından Ekaterina İgnatiyeva'nın görkemli bir hayal gibi dışarıya süzüldüğünü görmesi bir oldu. Kadın, hâreli gözlerini anlatılması olasız bir hüzünle boşluğa dikmiş, bastığı yeri görmeden merdivenin başına geldi. Orada dizlerinin bağı birden çözüldü, basamakları kana bulayıp, Binbaşı Ferid'in ayaklarının ucuna kadar yuvarlandı: sırtında üç kurşun deliği vardı.

Kont İgnatiyef, elinde Nagant tabancasıyla, neden sonra dışarıya çıktı.

SIVAS KONGRESİ'NDE 'MANDA' MESELESİ TARTIŞILDI

İstanbul murahhasları Amerikan mandasını müdafaa ederken, Anadolu murahhasları buna şiddetle cephe aldılar.

Sıvas (Özel)

Millî Kongre, İstanbul murahhaslarından İsmail Fazıl Paşa, Bekir Sami ve İsmail Hami bey'ler tarafından imzalanmış olan muhtırayı dün bütün gün tartışmıştır. Manda meselesinin bugün ele alınarak bir karar ittihaz edilmesi beklenmektedir.

Dün İstanbul murahhasları ve bu arada Kara Vasıf, Bekir Sami, Hami beylerle İsmail Fazıl Paşa manda muhtırasını şiddetle müdafaa etmişler, fakat Anadolu murahhaslarından sert cevaplar almışlardır. Bu arada Hey'et-i Temsiliye azası Erzurum murahhası Hoca Raif Efendi manda aleyhinde şiddetle konuşmuş ve tam istiklâl istenildiğini tebarüz ettirmiştir.

Bu arada, Amasya karârlarına rağmen, İstanbul tarafından vazifesinden azledilince kolordusunu bırakmış olan Refet bey de manda lehine uzun bir konuşma yapmış, bu münasebetle:

"– ...herhalde bir Amerika kefaletini kabul etmek mecburiyetindeyiz. Yirminci Asırda beşyüz milyon lira borcu, harap bir memleketi, pek münbit olmayan bir toprağı ve ancak on, onbeş milyon lira varidatı olan bir kavim için bir müzaharet-i hariciye olmaksızın idame-i hayat etmek imkânı olamaz" demiştir.

Daha sonra konuşan Bursa murahhası Ahmet Nuri bey ise manda aleyhinde bulunarak ezcümle şunları söylemiştir:

"– ...Kendimizi bütün bütün aciz ve meskenet içinde kalmış görerek, bizi kurtarın diye şuna buna yalvarmak gibi bir zillete bu millet tahammül edemez. Ya ölürüz, ya istiklâl-i tam sahibi oluruz."

9 Eylül 1335

Binbaşı Ferid, Avrupa Pasajı'ndaki Berber Yuvakim'in dükkânında traş oluyordu, aynalar birden karardı, hüzünlü bir loşluğa büründüler, kısa sürdü gerçi bu, az sonra ışık eski şiddetini ve sertliğini edindi ama, sürdüğü kadar traş olanlarla traş edenler ayna içlerinden gamlı gamlı bakıştılar. Binbaşı Ferid, savaş boyunca Mülâzım İhsan bey'den işite işite ezberine aldığı mısraı, için için tekrarladı: *"Sevgilim... gölge, her taraf gölge!"* Köşedeki hasır iskemlede oturmuş, haşır huşur Peyam-ı Sabah'ı gözden geçiren, vişneçürüğü fesi son derece iyi kalıplı kıranta müşteriyse, öksürüklü sesiyle uğursuz tahminlere girişiyor:

"– Ne de olsa hazan iptidasıdır, rumî Eylül yağışlı girerse, o sene ziyadesiyle soğuk yaparmış derler..."

Yuvakim'de lâf çok, olmadık bir yerinden karşı çıktı, cümbür cemaat bir olurdu olmazdı tartışmasına dalaşıyorlar. Binbaşı Ferid'inki, bayram traşı: Manastır'lı Salih Paşa'nın köşküne olsun, Direkliyalı'ya olsun, bir ziyaret yapması gerekiyor ya, eli ayağı düzgün gidecek: ilkinde Ruhsâr olduğundan, ikincisinde Hayrunisa'yı kocasının yanında küçük düşürmek istemediğinden! Şimdi Doktor Hayrullah olsa, işaret parmağıyla sağ gözünün altını çekip, göz boncuklarının içi ışık kaynaşa kaynaşa:

"– Pışt, derdi, külâhıma anlat! Esas hazırlığımız, Gülistan Satvet'e rastlamak ihtimaline binaen yapılıyor, lâkin hakikatı itirafa cesâretimiz yoktur."

Demezdi belki de, olmayan bir nargilenin yok marpucunu tutarcasına, elini, üç çenesinden sonuncusu hizasında boru yaparak, bir süre susar; son gecelerini gizli uğultularıyla dolduran önemli haberlerin yeni bir değerlendirmesine girişirdi. Kaçtır, İngiliz Komutanlığı'ndan, cilâlı bir bilârdo

topu gibi yuvarlana yuvarlana geliyor. bazan Kanun-u Esasî Kıraathanesi'nde. bazan Kasımpaşa'daki Acem'in orda onu bularak. öğrendiklerini ulaştırıyordu:

"– Yahu Ferid. ne günlere kaldık? İngilizler. Müşir Ahmet İzzet Paşa'nın. Amerikan mandası lehine karar çıkması için. Sıvas'taki kongreye lâyiha göndermiş olduğunu istihbar etmişler. Hiç ihtimal verir miydin?"

Ya da. kafasının aydınlık dazlağını hart hart kaşıyarak:

"– ...tamam. diyor. Kongre bilâvukuat kûşat edildi. Kemal Paşa. bir nutuk irad etmiş. Sıvas'ı basmak isteyen Ali Galip. henüz Elaziz'dedir. teşebbüsünde muvaffak olamayacak gibi görüyorum."

Daha o gün. (yağmur ıslağı bir sabah. Acem'in kahvesine bitişik arsada. boynuzları yaldızlı kurbanlıkların boyalı hüznü. yanıp sönen beyhude melemeler. genze vuran ıslak koyun kokusu) Yirminci Kolordu'nun İngilizlere cephe aldığı haberini getirmedi mi? Ali Fuat Paşa. Geyve Boğazı'nın batısından doğusuna hiç bir kuvvetin geçirilmemesini emretmiş! Gerçekte bu. hükümetin işgal kuvvetlerinin yardımıyla Eskişehir demiryolu bölgesinde yapmayı tasarladığı askerî harekâta meydan okumak! İngilizler besbelli. Kongre üzerine bu yandan bir baskıyı da deneyecekler. Binbaşı Ferid. kocaman avcunda kaybolmuş çay bardağını avurduna dayayıp. bir kaç saniye hızla eriyen şekerin çıkardığı elektrik çıtırtılarını dinliyor. sonra:

"– İyi ama. diyor ne yapabilirler?"

Bunu iki gün sonra öğreneceklerdir: iki manga Hintli asker. Eskişehir Mıntıka Komutanı 'Millici' Atıf bey'i Kurban Bayramı gecesi tutukluyorlar. Nizamiye Taburu ve Mitralyöz Bölüğü'nü şehir dışına çıkarıp. çadırlı ordugâh kurmuş olan Atıf bey. hem şehirdeki örgütle bağlantı kurmak. hem ailesine veda etmek amacıyla gizlice şehre inip evine gitmiş imiş: sabaha karşı evi kuşatıp

yakalamışlar, tutuklu olarak derhal İstanbul'a gönderiyorlar.

Oysa Binbaşı Ferid, o gece, Bağlarbaşı'ndaki taflanlı köşkte, Ruhsâr'la başbaşaydı. Sonradan, sabahın ilk saatlerine kadar içini dolduran mutluluğu hatırladıkça, kendisinden utanacaktır. Garip bir utançtır bu, benzese benzese, saldırıda yitmiş şehidin karavanasını, saldırıdan sonra paylaşırken duyulan utanca benzer, yarısı gerçek utançsa, yarısı sağ kalmış olmanın bencil mutluluğudur. Ne var ki Binbaşı Ferid, köşkün arkasındaki ıhlamur ağaçlarından, ışıltılı bir yıldız dumanı gibi geceye dağılan bülbül seslerini dinleyip, Ruhsâr'ın kınalı yapıncak sarışınlığını seyrederken, yıllardır asıl bu anı yaşamak için savaşmış olduğunu, birdenbire farkedecektir. Adamı heyecandan boğabilir böyle bir şey! Öyle yüksek gerilimli, öyle yoğun, yeni ve çıngıraklı bir yaşama sevincidir ki duyduğu, önceleri Beyrut'ta Bellum Oteli'nde, sonraları Dersaadet'te Concordia'da, ya da Mizrahi'lerin yalısında beynini oyan o uğursuz soru işaretini (Bunlar için mi harbettik?) silip, yaşantısına yeni bir boyut, özverisine ulu bir anlam katar: sanki büyük ve zahmetli yolculuk bitmiş, yorgun ve tükenmiş de olsa, yolcu varacağı yere varmıştır.

"Bayram bu, Paşa'nın ziyaretçisi eksik olmaz" düşüncesiyle, Binbaşı Ferid, Bağlarbaşı'nda oyalanmamaya karar vermişti. Ne kadar yanılmış! Manastır'lı Salih Paşa'yı sırtında hırkası, yanında semaveri, boşluğa asılmış görmeyen gözleriyle, bu defa Selâmlık'taki koltuğuna dikili, dalgın ve yapayalnız buldu. Biraz hastaydı galiba! Onun sesini işitince, yüzünü kaplamış kör duyarsızlığı, yerini belirli bir hoşnutluğa bıraktı. Öpsün diye elini uzatırken:

"– Hoşgeldin Binbaşı, dedi, ahval-i âlemden ne haber?"

Herşeyi merak ediyordu: Devletin başına bunca gaileyi sardıktan sonra, İttihatçıların hâlâ tek durmadıkları kulağına çalınmıştı. Berlin'de bulunan Talât, bolşevik rüesasından biriyle, Ra-

dek mi ne, konuşasıymış! Enver'in Moskova'da olduğu ısrarla söyleniyor. Hâlâ akıllanmadılar mı bunlar yahu? Zabitan arasında hafî bir teşkilât kurdukları, hakikat mıdır? Yeni Harbiye Nazırı'nın Anadolu'daki harekât-ı millîyi bunların tahrikatına atfetmesi sahih olabilir mi?

Ucu üyesi olduğu örgüte dokunacağı kaygısıyla, Binbaşı Ferid, Salih Paşa'nın sorularına kısa ve kesik karşılıklar veriyordu:

"– Hilâf-ı hakikattir, Paşam...

"– Filhakika, biz de duyduk Paşam..."

"– Haiz-i ehemmiyet değildir, Paşam..."

Ama gözü kapıda, aklı fikri Ruhsâr'da: şimdi kapı açılacak, saçlarına bulut bulut atılıvermiş havai mavi baş örtüsü, ilkbahar aydınlığı gözleriyle, içeriye girecek! Her gelişinde, onun, çok kısa bir süre sonra meydana çıkıp çay sunuşuna o kadar alışmış ki, bu defa bir türlü görünmeyişi kafasını karıştırıyor, dikkatini dağıtıyor. Acaba nerdedir? Sakın İstanbul'a inmiş olmasın? Yoksa hasta mı? Hele çay sunmaya köşkün dışarı işlerine bakan Hurşit Ağa gelince, huzursuzluğu elle tutulur bir üzüntüye döndü. İyi ki Paşa'nın gözleri görmüyor. Körlere vergi inceliğiyle, yine de bir şeyler sezinledi galiba, yarı Hurşit Ağa'ya, fakat daha çok Binbaşı Ferid'e:

"– Harem'deki telâş daha bitmedi mi? dedi. Görmüş geçirmiş üç hatun başedemiyor da, o kuş kadar kızcağız mı ağırlıyor misafirleri?"

Ruhsâr, yanlarına ortalık kararınca geldi: hem Binbaşı Ferid'in tam da hayallerindeki gibi: oda kapısından, önce çekingen bir aydınlık; arkasından elinde karpuz şişeli kocaman lâmbasıyla Ruhsâr: yüzüne vuran ışık gözlerindeki maviyi daha arılaştırmış, yaslı çocuk gülümsemesini iyice belirlemiş, kirpiklerinin gölgesini alnına uzatıyor. Körlerin vesveseli duyarlığıyla, içeriye birinin girdiğini sezen Salih Paşa, anlattıklarını kesip:

"– Ne o, diyor, ne var?"

Işığın odaya girmesiyle camlardaki alacalık birden koyulaşıp acı siyaha dönmüş, sanki gece

olanca kesinliğiyle o anda gerçekleşmiştir. Ruhsâr, Binbaşı Ferid'e gülümseyip:

"– Benim Paşa baba diyor, lâmbayı getirdim de.

"– İyi ettin! Şuraya bir kenara koy! Binbaşı'nın elini öptün mü bakayım?"

Binbaşı Ferid'i o dakika vursalar, bir damla kanı akmazdı herhalde. Her zaman sağlıklı olan yüzü, bir anda mum gibi sararmıştı. Ruhsâr, yanaklarında beliriveren uçucu bir pembelikle, ince bir hayal, solgun bir resim gibi yanına sokuldu, onu şaşırtan bir olağanlıkla elini öptü. Yumuşak dudakları, hafif ıslaktılar. Soluğu iyice kabarmış, göğsüne sığmaz olmuştu.

İçin için: "– Yahu, diyordu, nedir bu? Biz farkında olmadan abayı yakmışız galiba?"

Ya da, pırıltılı bir serpme ağı gibi ansızın üstüne inip onu kıskıvrak saran bir tutkusallığa tutsak, göğüs geçire geçire:

...yok, diyor, böyle narin bir kadını, güvercin sever gibi, şehadet parmağının sırtıyla seveceksin.

Şaşırtıcı iriyarılığından mı, ailenin dağılması nedeniyle anne şefkatine doyamamış olmasından mı nedir, Binbaşı Ferid, Kalyopi gibi zilli, Dürzî dilberi gibi fentli, hattâ Gülistan Satvet gibi münevver şıllıkları tek eliyle alaşağı ederdi de, böyle Ruhsâr gibi üflesen uçacak, mavisi arı, gülümsemesi mahzun genç bir kadına denk geldi mi, eli ayağı birbirine dolaşır, basbayağı düğümlenirdi. Kadını dişi diye aldı mı, karşısında ne kadar külhanî, bilemedin hovarda kesiliyorsa; kadın diye aldı mı, o kadar çekingen ve alıngan oluyor: kibarlık etmeye kalkışıp, üstelik 'bu haltı yiyemediğini de bildiğinden', kafasını duvarlara vurmamak için, kendini güç tutuyordu.

Manastır'lı Salih Paşa önce yemeğe, sonra geceyatısına alıkoymak isteyince, handiyse şahlanarak karşı çıkması neden? Kalmayı gerçekten canının çekmediğinden mi? Elbette, hayır: Ruhsâr'ın yanıbaşında bu kadar uzun süre kalabilmenin mutluluğuna dayanamayacağını bildiğin-

den! Galatasarayı'ndaki Apollon Fotoğrafhanesi'nde çekilmiş, o kahverengi ipek kâğıda basılı solgun resimdeki eli şakağında Ruhsâr'la, Suriye çekilişinin en güç anlarını gık demeden başbaşa yaşayabilmiş de; Selâmlık'da kurulacak yer sofrası hazırlığını denetlerken, aynı Ruhsâr'ın yanıbaşında olunca, heryanını ateş basıyor. Havai mavi fıstanıyla bu nasıl ruh gibi uçucu, elle tutulmaz ama etkili bir varoluş biçimidir ki, bir mahzun gülümsemesi, iki şıngırtılı sözcüğüyle, içinin bütün yapraklarını hanidir dökmüş ağaçlarını, ilkbahar çiçekleriyle bir anda donatmaktadır?

Manastır'lı Salih Paşa, karanlığı bilinmez hangi eski anıların görüntüleriyle zengin, durup durup, bir kavgaya hazırlanır gibi yırtıcı:

"– Allah! diyordu, Allah!"

Ya da, Binbaşı Ferid'in ne türlü bir duygu fırtınası yaşadığından habersiz, ona çok merak ettiği bir şeyi. İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin namlı üyelerini teker teker saydırıyor.

"– ...Fesuphanallah, Memduh Paşa da mı? Hani Dahiliye Nazır-ı esbakı? Hadi onu anladık diyelim, peki Mahkeme-i Temyiz Reisi Ali Rüştü Efendi'ye ne oluyor, halim selim bir zat diye bilinirdi. O bu değil ya, ziyadesiyle taaccüp ettiğim 5. Kolordu Kumandanı Hamdi Paşa'nın bu cemiyete kaydolmuş bulunması keyfiyetidir: mumaileyhin ailesiyle aramızda eski, çok eski bir âşinalık olmakla...

Bir ara, Aydın'da Yunan Yüksek Komiseri Stergiadis'e yapılan suikasta değindi. Olayı, Ruhsâr'ın gazetelerden ona okuduğu kadarıyla biliyordu: işgal kuvvetleriyle Kuva-yı Milliye çeteleri arasındaki son çarpışmalardan sonra, yıkık, dumanı tüten şehirde, millîci bir fedai Stergiadis'e bir kaç el ateş etmişse de, (heyhat) tutturamamış! Manastır'lı Salih Paşa'yı çileden çıkaran, asıl bundan sonrası. Dikleşip, akşamın nemli serinliğini boydan boya yırtan küstah ve öfkeli sesiyle:

"– ...Stergiadis, diye bas bas bağırıyor, İzmir'e dönünce, Osmanlı Valisi İzzet bey, derhal kendisini ziyaret ederek arz-ı teessüratta bulun-

muş! Binbaşı, binbaşı, söylesene sen, zilletin bu derecesi kaabil-i tahammül bir şey midir?"

Yemeği yer sofrasında yiyorlar. Manastır'lı Salih Paşa, Kırım Savaş'ından bu yana, Osmanlı mülkünü sarmış her türlü frenk özentisine, oldum olası karşı durmuş bir adam. Konağında eski görenek sürüyor: Selâmlık hizmetçileri, önce sofra bezini serip, ortayerine alçak boylu kandil iskemlesini koyuyorlar, sonra onun üzerine büyük pirinç tepsiyi. Sofranın çevresindeki kuştüyü minderlere herkes bağdaş kurup oturunca, hizmetçiler tarafından peşkirleri, dizlerine rastlayacak bir biçimde atılıyor. Allah Allah! Binbaşı Ferid, Sultanahmet'teki evlerinden beri yer sofrasında yemediği için mi böyle bulutlandı, yoksa Ruhsâr'ın önünde 7. Orduyla kıtlık getiren ünlü iştahını nasıl gemleyeceğini bilemediğinden mi? Oysa, asıl sıkılan Ruhsâr: millet konağında yalısında masalara kurulup çatal bıçakla alafranga yemek yerken, onların konuklarını yer sofrasına çöktürerek eline, fildişinden yapılmış ve mercan saplı da olsa, eski zaman kaşıklarını vermeleri yakışık alır mı? Üzüntüsü bundan ama, bu konuda Paşa Babası'nın söz dinlemeyeceğini de bilmeyen yok! Çok geçmeden, Binbaşı Ferid de öğreniyor zaten: O Manastır'lı Salih Paşa ki yeryüzünde bir tek 'cennet-mekân Abdülhamid-i sâni'ye toz kondurmaz, lâfın ucu alafrangalığa dokununca gözü onu dahi görmüyor, başlıyor verip veriştirmeye:

"– ...balık baştan kokar Binbaşı, bilmez değilsin a! Hayriye tüccarının batmasına bizim Saray sebeb olmuştur: Tophane Müşiri Fethi Paşa'ya kefereden hanedana türlü libas vesaire getirtmeye vasıtalık ettiğinden 'Bezirgân Paşa' denildiğini hep işitmedik mi? Zât-ı Şahâne'nin dahi, Paris Sefir-i kebiri Tahsin Paşa, bilâhare Satvet Refîi bey vasıtasıyla maalesef aynı yola tevessül etmiş bulunması...

Binbaşı Ferid, Ruhsâr onlarla oturmayacak sanmış, bayağı üzülmüştü; gözleri görmeyen Salih Paşa'nın tek başına yemek yemesi düşünüle-

meyeceğinden. Ruhsâr'ın ona yardımcı olacağını anlayınca. içine gün doğdu. Yemek boyunca. gözgöze. konuştular durdular artık. Binbaşı Ferid. aralıksız anlam değiştiren bakışlarıyla. Mülâzım İhsan bey'in yazdığı mektuplardan ezberinde kalmış bütün tumturaklı sözleri. bütün az rastlanır benzetmeleri. tekrarladı. Farkında olmadan bıyıklarının altına. son derece uysal. ona nedense yaşlı. görmüş geçirmiş bir hava veren. babacan bir gülümseme oturtmuştu. Sofrayı birbiri ardınca şenlendiren kuzu dolmalarını. Rumeli böreklerini. gerdan tatlılarını. görenlerin inanmayacağı bir iştahsızlık. ince bir çekingenlikle yiyor: Salih Paşa'ya lâf yetiştirmek zorunda olması yüzünden de. Ruhsâr'la karşılıklı konuşamıyordu. İçin için. utanıyordu da galiba bundan!

Ancak. kahvelerin içileceği sırada. Ruhsâr onu yepyeni bir gökyüzü gibi masmavi sarıp içini cıvıl cıvıl kuş sürüleriyle doldurarak sordu:

"– Kahvenizi 'orta şekerli' mi emredersiniz efendim?"

"– Estağfurullah. 'sâde' lütfetseniz...

"– O nasıl söz. vazifemdir...

Ruhsâr çıkınca. Manastır'lı Salih Paşa sesinin derinliklerinde ansızın beliren bir gevşeklik. içli bir dağınıklılıkla Binbaşı Ferid'e dokunaklı bir açıklama yaptı:

"– ...bu çocuk olmasa. Binbaşı. dedi. ziyade yaşamazdım. Hakkını ödeyebilmem. muhaldir. Bana dünyayı ferah tutmak endişesiyle fukara kendi elemini bilmedi. Huzur içinde ölebilmem. ancak onun saadetini görmemle mümkün olabilir amma..."

Sustu. elleriyle umutsuz bir işaret yaptı. Belki:

"– ...olmayacak şey!" anlamına geliyordu bu. belki de:

"– ...insanlar fâni. herşey beyhude!" anlamına.

Binbaşı Ferid. Ruhsâr'la evlenmeye o anda mı karar verdiğini. yıllardır içinde binbir kalıba girmiş gizli bir düşün. o anda mı gerçekleşebilir

bir olasılık haline dönüştüğünü asla kestiremeyecektir. Kestirdiği, kestirebileceği sadece, gecenin sonraki bölümünün öncekine oranla çok daha yoğun, çok daha zengin bir iç yaşantısı olarak geçeceği. Nedeni şu: kötümser tahminlerinin tersine, Salih Paşa'nın uykusu erkenden bastırıyor. O sanmıştır ki yalnız ihtiyarların çoğu nasıl geçmişin anılarına dalıyorlarsa, Paşa da öyle yapacak, gecenin geç saatlerine kadar müslüman sakalları, göğüslerini boydan boya kaplayan nişanları, madalyaları ve kordonlarıyla eski komutanlarını, 'Plevne müdafii Gazi Osman Paşa'yı, 'Yunan harbi kahramanı Gazi Ethem Paşa'yı, aynı savaşlara kimbilir kaçıncı defa sokup çıkararak anacaktır. Nasıl da yanılmış! Manastır'lı Salih Paşa, yoksa biraz keyfi kırık olduğu için mi, yemekten sonra bir saat oturuyor oturmuyor, başlıyor uyuklamaya: uyuklaması da hayli tuhaf, bir anısını anlatır dururken, bakıyorsun dalmış gitmiş! O zaman öbürleri, Selâmlık'ın yüklük tahtalarının iri iri çatladığı kof sessizlikte, büyük büyük bakışıyorlar. Arkasından ya Ruhsâr, kirpiklerini eğerek:

"– Üzerinize âfiyet, diyor, Paşa Babam biraz rahatsız da!"

Ya da Binbaşı Ferid, gümbürtülü fısıltısıyla duvarları devireceğinden korka korka:

"– Tuh, diyor, istirahatına ben mâni oldum.

Aslına bakılırsa, yalnızlıklarından ikisi de gizli gizli seviniyorlar. Ruhsâr, İhsan bey'in ince fakat çetrefil duygululuğuna oranla bu salkımsaçak bıyıklı, rüzgâr pelerinli Binbaşı'daki sağlıklı duygusallığın ne kadar güven verici olduğunu aklından geçiredursun, Binbaşı Ferid, parmağının ucuyla dokunsa kırılıverecekmiş izlenimini uyandıran bu genç kadında kendisini büyüleyen şeyin ne olduğunu, nereden geldiğini bulmaya uğraşıyor: Çok savunmasız, her hâliyle korunmaya muhtaç oluşundan mıdır, içinin temizliğinden midir, tartışma götürmez iffetinden midir?

Arada, başı önüne düşünce, Salih Paşa öksürerek karanlığına uyanıyordu:

"– ...ha ne diyorduk? Ben Dâr-ı Şûra-yı Aske-

rîde vazîfe görür iken, Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın bir münasebetle şöyle dediğini kulaklarımla işittim...

Ya da, bilinmez hangi çağrışımların zincirine takılmış:

"– ...hata-yı askerî, diye kesip atıyordu, Ahmet İzzet Paşa'nın, Erkân-ı Harbiye-i Umumiyeyi, San'a'dan idare etmeye kalkışmasıyla başlamıştır. Daha o tarihte ki..."

Nihayet, dûpedûz: "Ruhsâr, beni yatırın!" dedi.

Kalktılar. Salih Paşa, Binbaşı Ferid'e iyi geceler diledi, Ruhsâr'a Binbaşı'nın istirahati için gerekli herşeyi yapmalarını söyledi, ileri uzanmış kemikli kollarının ardısıra, dimdik ve kupkuru, çekildi gitti. Ruhsâr da onunla gitmişti. Salonda yapayalnız kalınca, bir an ne yapacağını bilemeyen Binbaşı Ferid, yeni bir cıgara yaktı, bir zaman duvarları süsleyen hüsn-ü hat yazıların düğüm düğüm cümbüşüne kapılıp, anlamlarını sökmeye çabaladı: 'Hamsîn Vahası'nın iki ucundan onları çapraz ateşe almış İngiliz mitralyözleri, eflâtun lâleleri ile şafağın mor alacasını benekleyerek, atının cesedini siper edinmeyi bile düşünemeyen Mülâzım İhsan bey'i delik deşik ediyorlardı.

Çok geçmeden Ruhsâr, gülümseyen bir yüzle dönüyor, ama yalnız değil, belki konağın göreneği gerektirdiğinden, belki Salih Paşa böylesini uygun gördüğünden, yanında gözlerinin akı simsiyah suratında şirin şirin ağaran, yürüyüşü paytak bir zenci dadıyla: Mürüvvet bacı! Binbaşı Ferid, başdöndürücü bir sevinç dalgasının içinden köpürüp taştığını davranışlarıyla belli etmemek için, ne yapacağını bilemiyor artık. Demek gece onlarındır, demek Salih Paşa çekilmekle onun da çekilip yatması gereğini dokundurmamış, bu sevimli bacının yanıbaşında da olsa, demek Ruhsâr'la daha bir zaman başbaşa kalıp konuşabilecekler! İnanılır şey mi?

Mürüvvet bacı, Binbaşı Ferid'i gözlerini devire devire süzdükten sonra, çetrefil Türkçesiyle:

"– Safa geldiniz, diyor, akşam şerifleriniz hayırlı olsun!"

"– Safa bulduk, bacı. Nasılsınız?"

Bu söz üzerine Mürüvvet bacı, sapır sapır gözyaşı dökerek, iki gözü iki çeşme ağlamaya başlamaz mı:

"– ...perişanız ki nasıl, kuşukbey'in şehadet haberiyle dünyalar başımıza yıkıldı sanki, akşam sabah kahkahalarla çın çın öten koca Salih Paşa konağı ıssız bir matemhaneye döndü. Paşamız alil, hanımlar..."

Ruhsâr tatlı ama sitemli bakışıyla susturmasa, Bacı daha kimbilir ne kadar konuşacak, İhsan bey'in şehit düşmesiyle konağın temelinden sarsılmış olduğuna değgin ne kanıtlar sıralayacaktı? Başörtüsünün ucuyla gözlerini kuruluya kuruluya sustu, sustu ama, Selâmlık'ı yeniden sarıveren ıslıklı sessizliğin ortayerinde Mülâzim İhsan bey'in üniformalı hayalini bırakarak! Ruhsâr'ın hüzünlü ve kısa bir dalgınlık anından sonra, konuğuna, şehit kocasının çalışma odasını göstermek istemesi bunun etkisiyle mi oldu, Binbaşı Ferid sonradan ne kadar düşünse çıkaramayacak. Görmek istemeyebilirdi bu odayı, istemediğinden emindi, yine de Ruhsâr'ın umutsuz dalgınlığı, su mavisi saydam bakışıyla pekiştirdiği öneriye hayır diyemedi, boyun eğdi.

"– Elbet arzu ederim, hatırasını taziz etmiş oluruz.

Önde lâmbayı kavramış Mürüvvet bacı, devleşen gölgelerini duvarlara çarpa çarpa iki koridor dolanıp, yüksek tavanlı genişçe bir odaya girdiler. Bacı, lâmbayı bir duvarı boydan boya kaplayan yazıhanenin üstüne bırakarak, gölgelerin çalkantısını kesti, çizgiler ve renkler biribiri içine girip dağılmaktan kurtuldu. Zengin döşenmişti oda, görkemliydi, usta elinden çıkma sedef kakmalı iskemleler, çerçevesi oymalı aynalar, camları lâmbanın görüntüsünü ısrarla çoğaltan kütüphane, bir zamanlar burada çalışan adamın soylu beğenisini, okumaya düşkünlüğünü, ince kişiliğini gösteriyordu.

Ruhsâr, odaya girer girmez, nedense masanın üzerindeki ortası ince, üstü altı iki cam küreden oluşan garip bir eşyayı eline almış, herzamanki aydınlık sesine benzemeyen kırık bir sesle:

"– ...kum saati!" demişti.

Binbaşı Ferid, ne diyeceğini bilemedi: Boylu boyunca kendini attığı yerde, solukları bıyıklarına bulaşan kumları üfürüyor; soldaki mitralyözün mermileri, onunla ölüme bıraktıkları Mülâzım İhsan bey arasında ateşten çekirgeler gibi zıp zıp zıplıyordu. Belki bininci kere, ...sıçrayıp bir hamle etsem, diye düşündü, kurtarabilir miyim acaba?", belki bininci kere düşündüğünü gerçekleştiremedi. Bilmediği, o günedeğin hiç tanımadığı gizemli bir güç, sanki onu oraya, hırçın çöl dikenlerinin arkasındaki kuytuya çivilemişti.

Birden Ruhsâr'ın sesiyle toparlanıyor:

"– ...gideceği günün gecesiydi sanırım, girdim ki saati çevirmiş, içindeki kumun bir kavanozdan ötekine incecik akışını seyreder. Ama nasıl bir seyretmek, sanırsın büyülenmiş. İşte şuraya oturmuştu, saçının bir perçemi gözlüğünün camına düşmüş. Geldiğimi farkedince, 'Bak Ruhsâr' demişti hiç unutmam, 'zamanın ezelden ebede intikalini, hiç bir yerde böyle gözlerinle göremezsin'...

Binbaşı Ferid, çevresine bakındı. Duvarda, bir resim: narin yüzlü, ince bıyıklı, gözlükleri altın çerçeveli bir münevver. Altında bir ithaf ve bir imza: "Refîk-i azizim İhsan Nejad'a muhabbetle– Şahabettin Süleyman..." Kütüphanenin yanıbaşında, üst üste yığılmış, Servet-i Fünun dergisi ciltleri. Kapıya daha yakın bir yerde, belki o yüzden girerken farkına varamadığı, bir de borulu fonograf.

Mürüvvet bacı, Binbaşı Ferid'in nereye baktığını görünce, havayı dağıtmak için midir nedir:

"– Kuşukhanım, diyor, bir hava çalsana Binbaşı'ya, gönlünü tazelemiş oluruz."

Binbaşı Ferid, öneriden dehşete düştü:

"– Sakın ha! Paşa'nın istirahatını selbetmeyelim."

Mürüvvet bacı, ancak konaklarda büyütül-

müş dadıların göze alabileceği bir teklifsizlikle Binbaşı Ferid'in yeninden tutuyor, usulca çekiştirip, zenci dişlerinin porselen aklığıyla odayı ışığa boğarak:

"– Duymaz ayol, duymaz! diyor, maşallah uykusu pek ağırdır Paşamızın, top atılsa işitmez vallahi!"

Ruhsâr fonografın iğnesini, üstündeki plağa değdirmişti bile. Kısa bir süre, halka halka genişleyen anlamsız bir hışırtıyı dinlediler. Sonra, telaşlı bir erkek sesi, saz heyetini ve hanendeyi tanıttı: "– ...kemençeci Aleko idaresindeki incesaz refakatinde Selânikli Emin efendi tarafından...". Arkasından, Mûtareke'nin uysal bir yağmur çiseleyen bu ilk Kurban Bayramı gecesine, titreşimleri yorgun, dokunaklı bir erkek sesi yayıldı:

"Solsam da sararsam da yine gül gonce dehensin..."

Şarkı boyunca Ruhsâr, şarkıcıya değil, mutluluğunu daha başlamadan darmadağın etmiş acımasız talihinin uzak vınıltısına kulak verir gibi, solgun ve gözleri kapalı durdu. İnce gözkapakları o kadar saydamdı ki, gözlerinin arı maviliği dışarıya vuruyordu sanki. Başörtüsü hafifçe geriye kaymış, meydana çıkan saçları lâmbadan vuran aydınlıkla tel tel yaldızlanmıştı. Binbaşı Ferid, Bi'r-ûs-sebî'de malaryadan yatarken, Mülâzım İhsan bey'in karısına yazdığı mektubu kendisine okuduğu an, gözlerinin önünde canlanan hayalin, şimdi şu karşısında duran düş yaratığının eşi olduğunu birdenbire farketti ve korktu. O dakika Hamsîn Vahası'ndaki İngiliz mitralyözleri kulaklarında çatırdamaya başladılar. İçinden bir ses, ne yapıp yapıp sıçraması, handiyse delik deşik olan Mülâzım İhsan'a ulaşıp onu bir kuytuya çekmesi gerektiğini tekrarlıyor; fakat ne olduğunu kestiremediği o amansız güç elini kolunu sımsıkı bağlayıp kımıldamasına olanak vermiyordu. Neydi acaba bu güç? Korku mu, korunma içgüdüsü mü, birliğini düştüğü pusudan kurtarmak için hesabını soğukkanlılıkla yapan temkinli komutan önsezisi mi?

Şarkıdan salona, derin bir sessizlik köprüsünden geçtiler. Ruhsâr'ın, koparılmış bir sap zambak gibi, boynu bükülmüştü. Binbaşı Ferid'in gönlünden uğultulu teselli sözleri geçiyor, nedense ağzını açıp bir tekini bile söyleyemiyordu. Hele Mürüvvet bacı, onlara karanfilli ıhlamur pişirmeye gidince, sessizlik adamakıllı koyulaştı. İşte o zaman bülbülleri duydular. Sesleri vahşi, çarpıntılı ve güzeldi. Binbaşı Ferid ki savaşlardan çıkmış, ölüm tehlikesine bile kanıksamış bir adamdı, gecenin nemli karanlığına gizli yakınmalar, yakıcı özlemler, çetin sevdalar dağıtan bu hicranlı sesleri işitince, tüyleri diken diken oldu. Ruhsâr bunu hissetti mi, bilinmez, ne var ki bu anı seçti söze başlamak için:

"– ...o gece, dedi, bana bu şarkıyı çalmıştı. Haftalardır fonografın başına gidip gidip dönüyorum, elim bir türlü bir daha çalmaya varmıyor. Halbuki ruhumda bir iştiyak, dinleyemezsem öleceğim âdeta. Kısmet bu gece imiş..."

Bakışlarıyla Binbaşı Ferid'in önüne masmavi bir deniz uşku açtı yine, sesi inanılmaz iç tınlamalarıyla alabildiğine zengin:

"– ...besbelli, dedi, mevcudiyetiniz kuvvet verdi bana, yoksa yapamazdım...

Belki bu sözler yüzünden, karanfilli ıhlamurlarını, buruk bir savaş sonu mutluluğunu içlerine sindire sindire içtiler. Mürüvvet bacı yarım diliyle olmadık şeyler anlatıp onları güldürdü. Yatmak için odalarına çekildiklerinde, gece çok ilerlemişti ama, haremin arkasına düşen ağaçlarda bülbüller hâlâ ötüyordu. Binbaşı Ferid, son cıgarasını, konağın penceresinden bakarak içti. Koyu gölgeler arasında, mevsimin ilk serinliklerini taşıyan yumuşak güz yağmurunun cam iplikleri görülüyordu. Belli belirsiz, Berber Yuvakim'in dükkânında hatırladığı mısraları tekrarladı, bir ara: *"Sevgilim gölge... her taraf gölge.* Ve yatmadan, küçük cep defterinin o günkü tarihi taşıyan sayfasına şunları yazdı: *"Ruhsâr hanım'la evlenmemiz, tahakkuku zarurî bir keyfiyettir."*

Oysa ertesi gün Direkliyalı'da niyetini çıtlatır

gibi olduğu Hayrunisa, sorunu başka bir yanından alacaktır. Dağınık, durduğu yerde duramayan sonbahar grisi bakışlarını, onun üzerinde toplamaya çalışarak, gittikçe üzerine yerleşen o çok bilmiş saraylı hanım edasıyla:

"– ...ilâhi ağabey, diyor, Gülistan'ın benden gizlisi saklısı mı var, herşeyi tâfsilen anlattı: Mizrahi'lerin yalısında fenalık geçirdiğini, senin onu kucaklayıp yatırdığını felân..."

Söylediğinden fazlasını bildiğini sezdiren sinsi, hafîf çapkın bir gülümseme, gelmiş dudaklarına gizlice yerleşmişti:

"– ...ben, diye devam etti, vallahi ziyadesiyle memnun olurum. Daha o gece sana dememiş miydim, vâriyetli insanlardır bunlar, babası bugüne bugün Sultan Hamit'e sefir-i kebirlik etmiş bir kişizade, annesi dersen...

Binbaşı Ferid, yalının pencerelerinden, denizin üstünde martıların telâş telâş çözüp bağladıkları görünmez düğümlere dalmıştı. Boğaz'daki zırhlılardan birisi, galiba bir İngiliz kruvazörü, akıntıdan öyle garip bir durum almıştı ki, ilk bakışta bombalamak için taretlerini Direkliyalı'ya çevirdiği sanılabilirdi. Hayrunisa, iğde kabuğu Şam ipeklisinden dökûm dökûm maşlahı, geriye geriye savurttuğu dalgalı saçlarına gelişigüzel atılıvermiş ördekbaşı başörtüsüyle, pencereden boşalan cıvalı deniz aydınlığında, hem harıl harıl ağabeyine lâf yetiştiriyor, hem gümüş bir kaşıkla sakız macunu atıştırıyordu. Önlerindeki alçak sehpanın üzerindeyse gümüşten tepsi, simli kahve fincanları, gümüş kaşıklar, kirlilerinin içine konacağı gümüş zarflı, içi su dolu bardak!

Binbaşı Ferid kendisini yabancı hissetti.

Bayramını kutlamak amacıyla, hele Halûk bey'in odasına çıktığında, içini kaplayan yabancılık duygusu, karanlık bir bulut gibi kaynaya kaynaya büsbütün şişiyor. Oysa eniştesinin davranışlarında onu incitecek hiç bir şey yok. Hep aynı siyahlar giyinmiş kayzer bıyıklı saray adamı: gözleri, sıkma gözlüklerinin gerisinde, son derece uysal; hareketleri, fesinin püskülünü bile kımıldat-

mayacak derecede yumuşak! Kayınbiraderine, 'onları bu kadar ihmal ettiğinden dolayı' sitem bile ediyor. Öyleyse Binbaşı Ferid'in yabancılık duygusunu perde perde çoğaltan nedir? Harbiye Nazırı'nın Yâver-i ekremliğine değgin anlattıkları mı? Meğer, neler olmuş, neler?

"– ...efendim Mabeyin Başkâtibi Ali Fuat beyefendi, Sadrıazam Paşa'nın konağından avdetini müteakip, keyfiyeti Hünkâr'a arzediyor, diyor ki, Sadrazam Paşa Hazretleri, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa'nın Yâver-i ekrem olmak arzusunu bilhassa tebarüz ettirdiler..."

Binbaşı Ferid olayı gazetelerde okumuştu, olup bittiğini sanıyordu. Yanılıyormuş. Ali Fuat bey, Sadrazam Paşa'ya, "Zât-ı Şahane'nin bir çok yâveri, ancak tek bir Yâver-i ekrem'i olabileceğini, bu sıfatı halen İzzet Paşa taşıdığına göre, Süleyman Şefik Paşa'nın Yâver-i ekrem nasbedilmesinin imkânsız olduğunu arz ve izah etmiş! Gelgelelim Damat Ferid Paşa bunu böyle anlamıyor, tutup Harbiye Nazırı'na müjdeyi veriyor, o da ne yapsa beğenirsiniz...

"– ...bir emr-i vâki! Nâzır Paşa, Yâver-i ekrem nasbolunduğunu ordu kumandanlarına tâmimen bildirince, vaziyet ciddiyet kesbetti. Ya Sadrıazam'ın Nazır Paşa'nın Yâver-i ekrem kalmasındaki ısrarına ne demeli? Aldı bizi bir telâş, Cuma Selâmlığı'nda sancağı kim tutacak: Hakiki Yâver-i ekrem İzzet Paşa mı, yoksa..."

Binbaşı Ferid, için için, fena kurulmuştu. Şeytana kulak verse, yumruğunu masanın üstüne gülle gibi indirip, eniştesinin oracıkta hıp diye ödünü patlatarak, Sadrıazam'ına da, Yâver-i ekrem'ine de, memleket işgal altında bunalırken bunlarla vakit ziyan eden hükûmetine de, çoktan ana avrat düz gidecekti, ama... dinlemedi, tuttu kendini, sinirlerini gemlemesini becerdi. Öfkesinden bıyıklarını ısıra ısıra, Halûk bey'in zihnindeki görüntüsünü korusun diye, aptal soruları bile sordu:

"– ...Padişahımız efendimizin gazabından hiç mi korkmazlar?" dedi sözgelişi, ya da:

"– Hünkâr vaziyeti nasıl görüyor?" dedi.

Oradan paldır küldür son günlerin tartışmalı konusuna yuvarlandılar. Açıkça belli etmiyordu ya, besbelli Halûk bey de 'mülkün tamamiyetini ancak ve ancak bir İngiliz mandasının muhafaza edebileceğine' inanıyordu. Şurasından burasından yırtıp bağlayarak, lâfı epeyce dağıttı gerçi, saray adamlarının âdeti üzere işin içine ufak tefek dedikodu filân karıştırdı ama, dediklerinden üç aşağı beş yukarı bu anlam çıktı: efendim, Hünkâr'ın durumu nasıl gördüğünü kestirebilmesi zormuş, 'tabiat-ı şahânesi iycabı düşüncelerini katiyyen hafî tutarmış'. Ali Fuat beyefendi ya da Sadrazam Paşa hazretleri lütfederlerse, bazılarına vakıf olmak mümkün olabiliyormuş!

Bu arada iki müthiş gerçeği açıklıyor:

"– ...Nisan iptidasındaydı sanırım. Sadrazam Paşa vasıtasıyla Zât-ı Şahâne'nin İngiltere Devlet-i Fehimanesine, tamamiyetini temin maksadıyla, Osmanlı mülkünü onbeş sene müddetle müstemleke almasını teklif ettiğini işitmiş idik...

Öteki söylediği, daha az mı korkunç:

"– ...Sadrazam Paşa İttihatçı makûlesinin devleti temelinden yıkacağından endişelidir. Binbaşı! Halâsı, İngiltere'den bekliyor. İttihatçılarla millîcilerin tevkif ile Dersaadet'ten ihracını, İngiliz Yüksek Komiserliği memurlarından Hohler'den talep ettiği doğrudur. Evet, evet, bizzat ve şifahen! Bu muhavere esnasında, yegâne ümidinin Allah ile İngiltere olduğunu söylemiştir hattâ. Bunları hep Ali Fuat beyden işitiyoruz, malûm-u âliniz Ferid Paşa'yla hiç geçinemezler, araları açıktır hayli...

Binbaşı Ferid duyduklarına inanamıyordu. Dinledikçe, dondurucu bir şaşkınlığa dönüşmüştü öfkesi, bu yüzden cıgarasının parmakları arasında elini yakacak kadar küçüldüğünün farkına bile varmamıştı, onu kül tablasında yamyassı ezerken, Bayraktar Paşa'nın duvardaki portresiyle gözgöze geldi, şatafatlı üniforması içinde basbayağı yiğit ve sert görünen Paşa'nın, gözleri ateş saçıyordu.

Saat, her hangi bir buçuğu çaldı: pırıltılı ve yumuşak sesler, 'Kâtibim' şarkısının dokunaklı ezgisini, kaşla göz arasında dokuyuverdiler. Binbaşı Ferid, saltanatlı bıyıklarının altında usul usul genişleyen o babacan gülümsemesiyle, bir an, önceki gecenin kum saatine gitti geldi. Ruhsâr, elinde saat, ışıkta cam ipliğine dönen kumun, incecik akışına bakıyordu. Pencerelerin ardında, ilk güz yağmurunun, bir genç kız gibi tertemiz göğüs geçirişi.

"...ayıp oluyor yahu, enişteyi resmen dinlemiyoruz, haddızatında fevkalâde mühim şeylerden bahsetmektedir..."

Gerçekten öyleydi. Halûk bey bu defa Harbiye Nezareti'nin altını üstüne getiren son tasfiyelerden sözetmeye durmuştu. Bir yandan da yazıhanenin üstündeki mavi bir parşömen kâğıda, anlaşılması güç bir ısrarla, üstüste elifba'nın bütün harflerini çiziyor; işin garibi bunu, bir hattat ustalığı ve becerisiyle yapıyordu:

"– ...Süleyman Şefik Paşa, Nezareti behemahal zapt-ü-rapt altına almak kararında görünüyor. Müsteşar'ın, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reis Muavini'nin azlini, bu zaviyeden mütalaâ eylemek münasip olur. Harbiye Nezareti'ndeki nüfuzlu zevatın, Anadolu'da güyâ Kongre küşat edip, Devlet-i Âliye'yi yeni gailelere sürüklemek isteyenlerle münasebettar olması nasıl feci, nasıl dehşetengiz bir ihtimaldir ki..."

Hep aynı uysal sesle, fakat Binbaşı Ferid'in gözlerine hiç bakmaksızın, onu çok ilgilendiren bir şey söyledi:

"– ...Nezaret emrinde bulunan bazı zâbitan'ın da hatt-ı hareketi murakabe altındaymış. İttihatçılara mütemayil olanların tasfiyesine tevessül edilecekmiş. hakikat ise, sanmam ki mâni olmak mümkîn olabilsin, bu itibarla...

Ne diyecekti? Binbaşı Ferid'i uyaracak mıydı? Aslında onu Nezaret'te kollayan enistesinin nüfuzuydu, adamın kulağına bir şeyler çalındıysa ürkerdi elbet, bu yüzden uyarmayı düşünebilir, fazlasıyla ince bir salon adamı olduğundan bunu

böyle dolaylı yoldan yapardı. Durumu aydınlatabilmek için, Binbaşı Ferid tam bazı sorular sormaya hazırlanıyordu ki, aşağıdan yeni konukların geldiği bildirildi, ister istemez lâfı askıda bırakıp Pembe Salon'a indiler.

Eğer yarım saat kadar sonra, bir punduna getirip Hayrunisa onu bahçeye çağırtmasaydı, Binbaşı Ferid, o kalıbı düzgün feslerin, bağdem bıyıkların, kehribar ağızlıkların, altın dişlerin, temennâlar ve incir çekirdeği doldurmaz nezaket tümceleri arasındaki dağdağalı cümbüşünden bunalıp kaçar, ya da kendini sımsıkı kendine kilitleyip, bir gece öncesinin bülbül çatırtılı duygusallığına dönerdi. Hayrunisa bunu bildirmişçesine çağırdı fakat!

Bunlar, kızkardeşi ve Gülistan Satvet, 'havanın açmasından bilistifade' yaz boyunca safasını sürdükleri hasır koltuklara kurulmuşlar, konuk derdinden bir kaç dakika olsun uzakta, güneşin tadını çıkarıyorlar: yapraklarda boncuklaşan yağmur serinliğini gizli soluklarla içine çeken, bulutları kanlı bir güneşin! Tanrı da biliyor ya, Binbaşı Ferid ilkin Gülistan Satvet'i tanımadı: o gün orada karşılaşabileceklerini o kadar ummuyordu ki, tirşe gözleri buğulu, acı siyah saçları kulak hizasından kesik o frenk giyimli kadının Gülistan Satvet olabileceği aklından bile geçmedi. Mahmuzlarını şakırdata şakırdata, bütün bıyıkları, kaşları ve Binbaşı rütbesiyle üzerine yürüyor, yine de boynunda o arı mavi gözlü ilkbahar sesli genç kadını, kutsal bir muska gibi saklı tutuyordu.

Çay içiyorlarmış, ona da verdiler. Hayrunisa basbayağı çırpınıyor ama beliren soğukluğu, bir türlü gideremiyordu. Tam tersi olacak, Gülistan Satvet gibi, ağabeyi de bu karşılaşmadan sevinecek sanmıştı, olmadı: gayet ciddi, 'alafranga' el sıkıştılar. Gülistan, rimelden ağırlaşmış kirpiklerini eğip, gözlerini kaçıra kaçıra:

"– *Bonjour* Ferid bey, dedi, ne mes'ut bir tesadüf!"

Binbaşı Ferid, inadına Osmanlı bayramını kutluyor:

"– Bayram-ı şerifiniz mübarek olsun, Gülistan hanım."

Sonra, sustular. Hayrunisa, yakın martı çığlıkları, uzak davul ve ince rüzgâr iniltisiyle genişleyen deniz sessizliğini doldurabilmek için, nelerden dem vurmadı ki! Ağabeyinin takılmalarını önemseyen Gülfidan kalfa'nın çeyiz hazırlamaya koyulduğundan, Nurcihan'ın (hani Gülistan'ın teyzezadesi, o burnu kemerli taze), epeydir yakınlığını sürdürdüğü İngiliz zabitiyle evleneceğine kadar. Hepsi boşuna! O evlenme konusu çevresinde dönedursun, berikiler hiç oralı olmuyor, gittikçe daha daha belirginleşen tatsız bir tedirginlikle koltuklarında kıpır kıpır kıpırdanıyorlardı. Bereket haremdeki kızlardan biri peydahlanıp, (böyle yapması önceden tembihlenmiş miydi, artık orası belli değil!), onu çağırdı da yanlış iyimserliğinden ve yersiz ısrarlarından kurtuldular.

Hayrunisa gidince, denizin çarpıntısı ansızın büyümez mi? Rüzgâr, hırçın ve kararsız. İşgal donanmasının külrengi hayaletleri arasından, bir Şirket-i Hayriye vapurunun, (yoksa İnşirah mı?) akıp gittiğini görüyorlar. Gülistan ne kadar şık: beli fiyongalı eflâtun bir elbise giymiş, yine Paris modası, sırtında kötümser mor bir şal. Belki huzursuzluğunu gizleyebilmek, belki bir şey yapmış olmak için cigara yakmaya davranıyor. Binbaşı Ferid, çakmağın alevini avcuyla koruyarak iletirken, iç bayıltan parfümüyle karışık o sütlü meyva kokusunu duyuyor yine.

"– Hay Allah! Bu kadında ne türlü bir cinsî câzibe vardır ki, ne vakit yanında olsak aklımızı başımızdan alır?"

Gülistan Salvet, daha dudaklarından salıverirken, rüzgâr cigarasının dumanlarını kapıp götürüyor. Denizden yansıyan güneş çakıntıları, gümüş zarflı çay bardaklarını, alev alev tutuşturmuş. Uzaktaki davulun, rüzgâr sağanaklarının gücüne göre, kalınlığı ve heybeti azalıp artan sesi. Kötü bir sessizlik, bu! Yırtmak gerek.

Bu işi Gülistan Satvet yapıyor:

"– Dün gece, diyor, sizi otelinizden sordum Binbaşı.

"– Vah vah, zahmet buyurdunuz!"

"– Hayır, bizzat gelmiş değilim. Bir ahbabımda yemekteydim, oradan telefon ettim."

Döndü, bütün gözleriyle onu aradı. İki dişi, dudaklarının yürek biçimi kızılı ortasından, buğulu buğulu ağarıyordu. Boğukça bir sesle, handiyse öfkeli:

"– Yoktunuz" dedi.

"– Yoktum filhakika, Manastır'lı Salih Paşa'yı tebrike gitmiştim, Bağlarbaşı'ndaki konağına, bırakmadılar."

O anda içisıra Ruhsâr, inanılmayacak bir hızla çoğalmış, her saniye aralığını kaplamıştı: o kum saatine dalmış, bu fonograftaki plağı dinliyor, öteki karanfilli ıhlamurunu dalgın dalgın karıştırmaktadır, beriki körlerin kibirli dikliğiyle yürüyen "Paşa Baba"sını elinden tutmuş, yatmaya götürecek. Binbaşı Ferid'in içinden çıkamadığı şu: İçi dışı bu derece Ruhsâr'la dolu olduğu, bu dokunsan kırılır genç kadını nikâhına almaya karar verdiği halde, Gülistan Satvet'i görür görmez, 'nefsi neden uyanıyor?'

...nur içinde yatsın, biz bu nazik mevzuu Sabanca'lı Hakkı'yla münakaşa eder dururduk: Osmanlı erkeğinin, alafranga bir karı gördü mü neden aklı başından gider, zevcesine deli divane de olsa, en münasebetsiz hovardalığı neden kendisine mübah görür?

Seferberliğin ilânına tekaddüm eden buhranlı günlerdi, aylardan Ağustos filân olmalı, havalar gayetle sıcak. Ben o tarihte, güyâ farkettirmeden Hakkı'nın hemşiresi Zeynep'e dolanıyorum, iki üç günde bir Yeniköy'deki yalıdayım. Geceleri balığa çıkıyoruz, bazı rakı içiyoruz, bazı da Hakkı'nın pederi Molla Ayetullah bey'in, adamın içine cami serinliği gibi dolan Kur'an-ı kerim tefsirlerini dinliyoruz.

Bahsettiğim münakaşalar rakı sofrasında oluyor. Selâmlık bahçesindeki, o narin yaprakları

yeşil bir su gibi üstümüze akan salkımsöğüdün altında. Kehribar tesbihini, parmaklarına dolaya dolaya. Hakkı'nın söyledikleri aklımdan çıkar mı hiç:

"– ...Osmanlının münevveri gözünü nerede açar? Ya Kemeraltı'nda, ya Beyoğlu'nda. Tadına ilk baktığı kadın nedir? Rum, Ermeni, bilemedin tatlısu Frengi, yani alafranga karılar! Fikrimizde, alafranga karılar hoppa karı, bittabi müsavileşiyor, alafrangalık fahişeliğin âlamet-i fârikası oluyor âdeta, alaturkalık da iffetin, faziletin! Irz ehli olur diye alaturka karıları nikâhımıza alıp, işvelidirler zannıyla alafrangalarla çapkınlık etmemizin menşei budur kocaoğlan!"

Şimdi, dumanını rüzgâra savurta savurta cıgarasını içen şu Gülistan Satvet, Ruhsâr'dan güzel mi? Eline su dökemez! Zarif mi? Hâşâ! Ulan öyleyse bize ne oluyor? Üstelik Ruhsâr'ın Fâtih'teki ya da Bağlarbaşı'ndaki konakların bir güngörmez sultanı, Gülistan Satvet'inse eroin düşkünlüğü dahil rezaletin envaına dalıp çıkmış bir salon kadını olduğu malûmumuzdur, hal böyleyken ilkiyle izdivacı düşünüp ikincisiyle her an ve vaziyette endahta âmâde oluşumuzu Sabancalı Hakkı bey biraderimizin felsefesiyle mi izah edeceğiz, yoksa şıllık takımına uçkurumuzun oldum bittim gevşek olmasıyla mı? Hoş, ikisi de aynı kapıya çıkar ya!

Zannım budur ki insanın nasıl acıyan yeri başka acıkan yeri başkaysa, bunun gibi, tutulan yeri başka arzulayan yeri de başkadır, yani gönlünü Ruhsâr gibi bir nevnihâle kaptıran yiğit, efendime söyliyeyim, şeyini de şu Gülistan Satvet denilen iblisin..."

Düşündükleri, elif lâm ve cim, alnına harf harf yazılıyormuş da Gülistan Satvet bir bakışta hepsini okuyacakmış gibi utançla başını Boğaz'a çevirdi. Güneş o dakika bulutlarca perdelendiğinden gittikçe koyulaşan bir gölge ansızın her yanı sarmıştı. Binbaşı Ferid, elinde olmaksızın o mısraı hatırladı yine: *"Sevgilim! gölge... her taraf gölge!.."*

Gülistan Satvet cıgarasını denize atarken, hiç önemsemediği bir konuymuş gibi:

"– ...bir dostum, dedi, sizinle teşerrüfü arzu ediyor. Bir mahzuru yoksa. Cuma akşamı Mizrahi'lerin yalısında takdim edeceğim.

Binbaşı Ferid çok başka yerlerdeydi, dehşetli şaşırdı:

"– Kimmiş bu?" diye sordu.

"– ...Mösyü Pandikyan! Fevkalâde kibar, Osmanlı çelebisi bir zattır, Avrupa adâb-ı muaşeretine vukufu derseniz...

Sıvas Kongresi kat'i kararını aldı

ANADOLU, PAYITAHT İLE BÜTÜN İRTİBATINI KESTİ

Dersaadet'te yabancı devlet mümessillerine gönderilen bir tebliğde, Damat Ferid Paşa Hükûmetinin gayr-ı meşrû bir hükûmet olduğu iddia edildi.

Sıvas (Özel)

Dünden itibaren Anadolu'nun Dersaadet ile bütün irtibatı kesilmiş bulunmaktadır.

Damat Ferid Paşa Hükûmetine dün sabaha karşı verilen ültimatoma bir saat zarfında hiç bir cevap alınamamıştır. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa bütün kumandanlara ve valilere aşağıdaki telgrafı çektirmiştir:

"Hükûmet, milletin sevgili Padişahına olan maruzat ve irtibatını kesmekte ve tahakkuk eden hainane tavrını devam ettirmekte ısrar eylediğinden, millet de meşrû bir hükûmet başa geçinceye kadar İstanbul Hükûmeti ile idarî cihetten münasebetlerini ve İstanbul ile her türlü telgraf ve posta muhaberatını topyekun kesmeye karar vermiştir. Heryerdeki sivil memurlar, askerî kumandanlarla birlikte bu kararı icra edecek ve neticeyi Sıvas'ta Kongre Hey'et-i Umumiyesi'ne bildirecektir."

Bu telgraf, 'Kongre Hey'et-i Umumiyesi' imzası ile derhal keşide edilmiştir.

Gayr-ı meşrû hükûmet

Diğer taraftan Sıvas'ta Kongre Hey'et-i Umumiyesi dağılmadan önce İstanbul'daki Yabancı Devletlerin mümessillerine de bir tebliğ gönderilmiştir. Dün gönderilen bu yazıda, Damat Ferid Paşa Hükûmetinin gayr-ı meşrû olduğu, bu sebebten kendisiyle irtibatın kesildiği tebarüz ettirilmekte ve sulhün bu hükûmetle de imzalanmasına imkân bulunmayacağı hatırlatılmaktadır.

13 Eylül 1335

Barba Andon'un Kalyoncukulluk'taki 'selâtin' meyhanesinde, cıgara dumanı ve alkol buharı öylesine yoğunlaşmıştı ki, garsonlar, ellerindeki karafakiler ve meze tabağı salkımları, beyaz hayaletler halinde, mavi bir denizde yüzüyorlardı.

Lâterna, o sırada başladı: dolambaçlı bir şarkının geniş yapraklı tınlamaları, sis arasında kocaman ay çiçekleri gibi parıldadılar. Yağlı esmerlikleri terden yumuşamış Bengal sûvarileri, suratlarında dudaktan geçilmeyen Senegal'li başçavuşlar meyhanenin gediklisi bir kaç Osmanlı Rumu, anlaşılmaz bir aceleyle yiyip içiyor: acı bir yanmış yağ, sarmısaklı cacık kokusu, ortalığı kasıp kavuruyordu. Garsonların avaz avaz bağırışları da, cabası:

– *...ena bukali mastiko!*
– *...diyo lüferaki fresko!*
– *...maliste pasan!*

Doktor Hayrullah kadehini henüz dikmişti, Binbaşı Ferid'in bir tomar lâkırdı arasında Pandikyan efendi'nin adını söylediğini işitince, rakısını püskürdü. Boğulacaktı az kalsın! Öksürük aksırık, kendini zor toparladı. Boncuk gözlerinden iki sıralı inen yaşı, elinin tersiyle silerek:

– ...kimmiş, kimmiş? diye sordu, bir daha söyle bakalım.

Binbaşı Ferid şaşırmıştı biraz, sesini sözde hafifletip:

– ...Allah Allah, dedi, ne varmış bunda? Gülistan Satvet'in sözlerini naklediyoruz: Cuma'ya Mizrahi'lerin yalısında beni Mösyö Pandikyan diye birisiyle tanıştıracak!...

Doktor Hayrullah, kafası bir şeye takıldı mı hep yapar ya, iğnebaşı kır kır belirmiş sakallarını, bir sûre hart hart kaşıdı yine, arkasından Binbaşı Ferid'e:

– ...yahu sen ne söylüyorsun, dedi, bu Pandikyan efendi İngiliz İstihbaratı'nda müdürlük eden herif, Major Gordon diye bir keferenin maiyetinde çalışır...

Bir yudum sustu, hışıl hışıl soludu:

– ...sana dememiş miydim Gülistan karısından istifademiz ziyade olacak diye, bak seni hangi cihete sevkediyor? Körün istediği bir göz, Allah vermiş iki göz.

Böyle bir şey, Binbaşı Ferid'in doğrusu hiç aklına gelmemişti. Bir an sımsıkı tombulluğu, mor şalı, rimelden ağırlaşmış baygın ve buğulu bakışlarıyla, Gülistan Satvet'in o gün Direkliyalı'da dalgın ve hüzünlü cıgara içişi belleğinde canlanıyor. Hemen arkasından, yarı ona, yarı kendisine bir soru:

– Peki ama, maksadı nedir?

Doktor Hayrullah, içkinin verdiği rahatlıkla çoktan olasılık hesaplarına girişmişti:

– ...iki rahmetten biri, ya bu kaltak oldum olası İngilizlerin hesabına çalışmaktadır, şimdi fırsat zuhur etti, seni onlarla temasa geçirip ısbat-ı sadakat edecek, ya da İngiliz İstihbaratı tavr-u hareketinden şüpheleniyor, hususiyetine girmek suretiyle seni yakından tarassuta alacaklar, her hâl-ü-kârda...

Binbaşı Ferid, sözünü kesti:

– Bana bak, Ermeninin o adam olduğundan emin misin?

– Dinim gibi! Keyfiyeti elbet Hüsamettin bey'e aksettireceğiz, onun fikrini de almamız, iycab-ı zarurettir.

Hüsamettin bey'in çağrışımıyla, asıl söyleyeceklerine geçiyor: Kara Vasıf bey, malûm, murahhas olarak Sıvas Kongresi'ne gittiydi; avdetinde Hüsamettin bey'le uzun boylu konuşmuşlar, intibalarını anlatmış. Neler efendim, neler?

– ...Kemal Paşa bir taraftan Ali Galip'le Bedirhanî'lerin Sıvas'ı basmalarına mâni olmaya çalışırken, bir taraftan mandacı tâifesi ile mücadele etmekteymiş. Hattâ Kara Vasıf bey'e serzenişte bulunuyor, Karakol Teşkilâtı münasebetiyle...

Hani bir beyanname neşredilmişti ya, teşkilâtın gizli kumandanlarından filan dem vuran, Paşa, "Kim bu kumandanlar?" diye sormuş, Kara Vasıf bey, "Enver Paşa" diyecek değil a, mütebessim "Sizsiniz Paşam" demiş ama, ikna edememiş galiba...

Sustu, ufacık gözleri birer cıva damlası gibi ışıldıyordu:

– Edebilir mi hiç, dedi, ne kurttur o!

Binbaşı Ferid, nedense içinden burkulmuş, rakısının sütlü beyazlığına dalmıştı. Burun deliklerinden saçaklı bıyıklarına adamakıllı kalın, düğümü bol bir cigara dumanı dökülüyor, köhne bir şilep gürültüsüyle düşünüyordu: Doktor Hayrullah, Kaymakam Hüsamettin bey, Bahriyeli Muhiddin derken, İttihatçılar'a bulaşmıştı yine; sık sık, onların başka kendisinin başka bir şey yapmak istediğini seziyor, koşulların çetrefilliğinden mi, aklının yetmediğinden mi nedir, sezdiğini açık seçik, kolay anlaşılır bir kalıba dökemiyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın ta Anadolu içlerinde aynı kaygıya düşmüş olması, hem sevindirmiş hem irkiltmişti onu: Düşmanın envai mülkü sarmış, Osmanlı payitahtında bile bilmem kaç fırkaya bölünülmüş iken, bir de maazallah mücadele bayrağını açanlar tefrikaya düşerse...

Benli Panayot, alkış kıyamet, o sırada meydana çıktı. Narin parmak uçlarından çalışkan zilleri çevresine pırıltılı ışık kıvılcımları dağıtıyor, sütbeyaz gerdanına yapıştırılmış al yeşil mavi pullar, vücudunun çalkantısına göz kamaştırıcı bir zenginlik katıyordu. Ayağına Şam ipeklisinden canfes rengi şalvarını, çıplak tenine sırmalı yeleğini geçirmiş, iri siyah gözlerine çengiler gibi sürme çekmişti.

Çevredeki masalardan, çengel bıyıklı iki sarhoş, narayı bastılar:

– *...ah vre Panayoti pedimu!*

– *...yassu palikari!*

Doktor Hayrullah, üç çenesini iki tombul avcunun içine almış, köçeğin ortalıkta kırıla dökülе

dolanışına, aşağıdan yukarıya bir hayranlıkla bakıyor: dazlak başında ansızın belirmiş iri ter damlaları, pul ışıltılarını renk renk yansıtarak, önce alnına, sonra yanaklarına sel gibi iniyordu. Bir ara, farkında bile olmadan:

– Tövbe tövbe, dedi, adamı dinden imandan çıkarır bu teres!

Hiç ummadıkları bir ses, hiç beklemedikleri bir cümleyi, bir avuç solucan gibi masanın üzerine attı:

– Bilezikli Kalyopi'nin Ferid bey kardaşımızı çıkardığı gibi mi?

Dönüp baktılar: Yenibahçe'li Rıza Muhiddin bey'di bu! Yağlı, püsküllü solmuş, kafasına bol gelen fesinin altında, ön uçları iğrenç iğrenç yükselen seyrek kaşları, ağzının iki bitimindeki iğnebaşı tükürük boncuklarıyla sağa sola yalpalıyor: kırpık bağdem bıyığını, kirpikleri çapaktan birbirine yapışmış sarhoş gözlerini yerinde tutabilmek için, insanüstü bir çaba harcıyordu. Kendini bir an salıverse, sanki bıyığı, gözleri, kaşları ve salam pembesi ağzı bir tarafa dağılacak, ortada zehirli böcekler gibi uçuşan iki salya boncuğundan başka şey kalmayacaktı. Burnunu göremeyecek kadar sarhoş izlenimini veriyordu, sönmüş cıgarasını ağız dolusu tükürerek, zar zor bir iskemle çekti altına; oturur oturmaz da o sarhoş gövdeden çıktığına inanılması güç dik bir sesle:

– ...malûm-u âliniz, diye başladı, bendenizi mahv-ü-harap eyleyen zenperestliktir, kesemde tek altunum olsa gider bir alûfteye yediririm. Hey gidi hey, devr-i saadette, Tıflıbozzade Kahraman bey'le birlikte, Hürmüz'ün orda yaptığımız hovardalıkları, Şekerci Sokağı'nın dili olsa da söylese...

Binbaşı Ferid'le Doktor Hayrullah, tedirgin bakıştılar. Benli Panayot, lâle alı dudaklarını görünmez öpücüklere uzatıp havai mavi duman burgaçları yaratarak, çıldırtıcı göbekler atıyor: zillerinin pırıltılı titreşimini çevresinde gezindirdiği her eşyaya bulaştırdığı, ufak ufak ve belirleyici çizgileriyle onları da titreşir hâle getirdiği için, rüyaya benzer bir belirsizlik duygusu ortalığı kaplıyordu.

Rıza Muhiddin ne köçeğin farkındaydı, ne de iki arkadaşı tedirgin ettiğinin, sarhoş gözlerini Binbaşı Ferid'in üzerine sümkürerek yeniden saplantısına döndü:

– ...Ferid bey kardaşımızla aşnafişne olalı Kalyopi kaltağının dünyayı gördüğü mü var?

Binbaşı Ferid, içinden, elinin tersiyle kimbilir kaçıncı sefer Rıza Muhiddin'in suratına hatırı sayılır Osmanlı tokatları indirip ağzını burnunu dümdüz ediyordu ama; dışından, böyle her türlü işgal askerinin bulunduğu cenabet bir yerde rezalet çıkarmaması gerektiğini farkettiğinden, bıyıklarını yolup yolup pofurduyordu. Ne yapabilirdi başka?

Rıza Muhiddin, bir ara, yavşak bir teklifsizlikle Doktor Hayrullah'ın kadehini kaldırıp dikti, arkasından o bitmez tükenmez tarih fıkralarından birisine koyverdi kendini:

– ...zaman-ı mazide, yeniçeri neferlerinin tüysüzleri 'civelek' tesmiye edilirmiş, meselenin şayan-ı hayret tarafı şurası ki, sokağa çıktıklarında kadınlar misillü peçe takıyor bunlar. Vah merak sâikiyle peçeyi kaldıran gafillerin haline, derakap hapsine ferman ki neuzubillâh...

Yine o nargile lakırtısına benzer pis gülüşü:

– Gluk, gluk, gluk!

Derken, aşağılık hafiye tavırlarıyla ürkek ürkek çevresini süzüyor. Besbelli, gizli ve önemli bir şey yumurtlayacak ama, ne? Bir kolunu Doktor Hayrullah'ın, bir kolunu Binbaşı Ferid'in omzuna atıp, kendine doğru çekiyor ikisini de. Buram buram anason tüten fısıltısının, beygir hışıltısından farkı yok:

– ...şey efendim, malûmatınız oldu mu acaba: İngiliz Yüksek Komseri'yle Sadrazam Paşa arasında fevkalâde mühim ve hafî bir mülâkat vukubuldu. Hilâfım varsa, nân-ı aziz çarpsın! Sadaret Şifre Kalemi'nden Ahsen beyi belki bilirsiniz, bendenizi haberdar eden o, keyfiyete böylece muttali oldum: Sadrazam Paşa,. Amiral de Robeck'ten, ya Milliciler üzerine bir Türk ordusunun sevkine müsaade olunmasını, ya da İngilizlerin sevk-ül-ceyş

nokta-i nazarından haiz-i ehemmiyet bazı mevkileri işgal etmesini talep edesiymiş...

Binbaşı Ferid'le Doktor Hayrullah, yeniden bakıştılar. İkisinin gözlerinde de, sessiz fakat Kuva-yı Milliye mavisi şimşekler çakıyordu. Rıza Muhiddin, uyandırdığı ilgiden memnun, sözlerini:

– ...esasen, diyerek sürdürdü, Sadrazam Paşa'nın Amiral Webb'le geçen hafta vaki mülâkatında, İngiltere'yle gizlice mutabakata varmak arzusunu izhar eylediğini işitmiştik. Zannımca ayrı bir sulh akdi müzakere olunuyor, manda mevzuundaysa bilhassa tevekkuf edip uzun uzadıya...

Cümlesini askıda bırakıp, dökülüp saçtığı sırlarla sağladığı üstünlüğün tadını çıkardı bir an, köpek dişlerinin hain sivriliğini meydana vuran o kötüniyetli gülümsemesi yüzünün alt yanında belirip kayboldu. Sonra, aynı yavşak teklifsizlikle, Binbaşı Ferid'in kadehini dikiyor. Masada açık duran paketinden, bir de cıgara. Bilinmez hangi iç çağrışımları, anlaşılmaz hangi dürtülerle, dudaklarından ağdalaşa ağdalaşa uzayan mısra ölüleri sarkıtacak oluyor ama, belleğinin ihanetinden hiç birisini tamamlayamıyor ki:

"– ...Sun sâgarı sâki banâ mestâne desünler
Uslanmadı gitti, gör o..."

Arkasından, Binbaşı Ferid'i olduğu kadar Doktor Hayrullah'ı da heyecana boğan, bir başka haber verdi. Hem de, ne haber: Kuva-yı Milliye, Eskişehir Ankara demiryolu üzerindeki Sarıköy Köprüsünü havaya uçurmuş! Nezaret'e gelen haberlere bakılırsa, amaç, Eskişehir'i işgal eden İngilizlerin Ankara doğrultusunda girişecekleri bir işgal teşebbüsünü engellemek! Olay sırasında, birisi ağır olmak üzere, beş kişi yaralanıyor. Bir lokomotifle, iki vagon hasara uğramışlar. İşin en ilginç yanına gelince, köprünün dinamitle atılmasında 24. Fırka İstihkâm birliklerinin görev almış bulunmasıymış elbet, her ne kadar 'resmen' doğrulanmamışsa da bu haber, Anadolu'da durumun gittikçe ağırlaştığını...

Yeni çağrışımlar, salam pembesi dudaklarından başka mısra ölüleri sallandırıyor:

"- ...Bir dolu nûşet şârâbı nâp gelsün çeşmime
Mestolursan nâza başla..."

Lâterna gözde Rum havalarından birini öğütmeye başladığı sırada kalktılar. Meyhane dumanlı garsonları, çın çın şişeleri, oturdukları yerde köhne gemiler gibi yalpalayan demirbaş sarhoşlarıyla, çevrelerinde fırdönen şenlikli bir atlıkarıncaydı sanki. Dışarda, rüzgâr çıkmıştı. Birbiri üzerine kaykılmış, yüksek yapıların arasından, gökyüzüne hırsızlama baktılar. Bulutlar, yıldırıcı bir hışımla, yıldızları siliyorlardı. Binbaşı Ferid, İngiliz Sarayı'na kadar öbür ikisine eşlik etti. Yol boyunca, Rıza Muhiddin'in martavallarını dinlemedi bile. Bir punduna getirip bu herifi, eşek sudan gelinceyedek dövmesi gerektiğine, gittikçe daha çok inanıyordu. Oysa Doktor Hayrullah'ın bu gece onu, Kaymakam Hüsamettin bey'in evine götüreceğinden Allahı gibi emindi. Ayrılacakları sırada, ötekine belli etmeden göz kırpması da bunu göstermiyor mu?

Rıza Muhiddin ise, iki eliyle Binbaşı'nın omuzlarına asılarak, saplantısını handiyse suratına hohladı:

- ...Ferid bey kardaşımız, şimdi doğru Bilezikli Kalyopi'nin koynuna! Gözümüz yok, ziyade olsun, lâkin...

Binbaşı Ferid, Mekteb-i Sultanî'nin önüne çıktığında, göğün görünüşünden korktu: Birbirinin içinden boğum boğum üreyen, birtakım küstah bulutlar, ürkek sonbahar yıldızlarını boğup boğup atıyor; uzak, maytap yeşili şimşeklerin, ıssız bir parıltı içinde çatal çatal belirip kaybolduklarını görülüyordu. Yağmur serinliğiyle yüklü rüzgâr, caddedeki gazete kâğıtlarını, ansızın döndürerek aldı gitti. Havagazı aydınlığında çivit mavisine boyanmış, yalnız bir kedi miyavladı: acı acı! Karşı kaldırımdan, arkalarından önlerine devleşerek akan gölgelerini çivili postallarıyla pat pat çiğ-

neyerek, işgal devriyeleri geçtiler. Dersaadet, dûşkûn fakat soylu bir kahbe gibi ilk işgal kışına hazırlanıyordu.

Binbaşı Ferid, 'o deyyusun telkinine uyarak mı', yoksa iç güdüsüyle mi Aynalıçeşme'deki eve geldiğini, sabaha kadar Kalyopi'ye bir türlü açıklayamayacaktır. Çivit mavisi kediyle, işgal devriyelerinden sonra, Ağa Camiinin duvarına manga halinde kusan Fransız bahriyelilerini hatırlıyor, o kadar! Kalyopi'nin dediği gerçekse, kapıdaki o safî kaş Ermeniye, hatta kendisini tatlılıkla sepetlemek isteyen Madam Despina'ya zart zurt etmiş, olay çıkarmaktansa yukarıya, Kalyopi'nin özel odasına buyur etmeyi yeğlemişler. Neden mi? Kalyopi salonda Senegal'li Başçavuşu ile hem kafayı çekiyor, hem sevişiyor da ondan. Bir ara dengine getirip, durumu usulca çıtlatıyorlar, bir çeyrek geçiyor geçmiyor, şakaklarına dağılmış tatarsı kaşları, yansımaları duvarlara sırmalı imzalar atan şangır şungur bilezikleriyle, seninki kapının eşiğinde:

– ...*Kalispera* yok mu, vre *alanyari?*

– Vay, *Kalispera!* Yüzünü gören cennetlik yahu!

– Haydi be sen de, kim kimin?

Kalyopi, kapıyı kapatıp eşikten göz kamaştırıcı bir altın suyu olarak Binbaşı Ferid'in gömüldüğü koltuğa aktı: obur ve çalışkan ağzı, dayanılmaz sakız kokusuyla, Binbaşı'nın ağzını buldu: sevişir dururlarken, içkiden mi yorgunluktan mı her nedense sızıp kalan Senegal'li Başçavuş'ta başladığı çıldırtıcı yosma öpüşünü onunla tamamladı: dudaklarını resmen çiğniyor, dili kaygan bir hayvancık gibi ağzının içinde fırt fırt dönüyordu. Sonra bir zaman bıyıklarını yaladı. Odada ışık olmadığı için birbirlerini ancak çakan şimşeklerin kaçamak aydınlığında görebiliyorlardı. Binbaşı Ferid'in, günlerdir için için kurulan erkekliği, ayaklanmıştı birden. Şehvetini Kalyopi'nin boynuna, gerdanına, göğüslerinin arasına,

dumanlı bir soluk olarak boşaltırken, dantelli sabahlığının aralığından elini apışarasına uzatacak oldu, parmakları kadının gergin ve ıslak tenine değince irkildi, çıplaktı Kalyopi, çıplak ve sarhoş!

– ...ah be, diyordu, ah oksa beni, kır beni, bitir!

Ya da, başka birisine fısıldarmışçasına:

– ...*sağapo*, diyordu, *sağapo!*

Şimşeğin mavi yalazında, Binbaşı Ferid bir ara tütün sarısı gözlerini gördü onun, fosforlu bir yeşile dönmüşlerdi, derinliklerinde ince bir çığlık kımıldıyordu. Farkında bile olmadan koltuktan kalkıp yatağa devrildiler. Karyolanın somyası gizlice inledi. Binbaşı Ferid'in önce fesi yuvarlandı yere, sonra ceketi, boyunbağı, gömleği. Kalyopi'nin dili göğsünden göbeğine, göbeğinden daha aşağıya salyalı çağrışımlarla hınzırca kayıyor: sonra bir de bakıyorsun, bileziklerinin şıngırtısını, her şimşek çakışta, göz alan altın parıltıları halinde çizgi çizgi duvarlara işleyerek, bütün kaltaklığı ve saldırgan dişiliğiyle, erkekliğinin üzerine oturmayı deniyordu.

İşin berbat tarafı şu ki, Binbaşı Ferid bir kaç kere Gülistan Satvet sandı onu, sanmaktan son derece hoşlandı, karanlık bir zevk duydu. Şimşekler tokat şaklamalarıyla bu aldanışını bozdukça, kuduza döndü. Kalyopi'yse, erkekliğinin ekseni üzerinde, çalkalanıp duruyordu. Yanardağ gibi dikilmiş memeleri ansızın ateş püskürmeye başladılar. Dayanamadı, sonunda birisini iki eliyle şangır şungur kavrayıp ağzına doldurdu. Binbaşı Ferid'in, cehennem sıcağı mermileri aynı anda, içinde bir yerlerine çakıldılar.

Sonra, şimşeklerin zincirleme dolup boşaldığı son derece telâşlı bir alacakaranlıkta, bir zaman soluklanıyorlar. Binbaşı Ferid, kendisini doymuş saymıyor henüz, içindeki zembereklerin çoğu boşanmamış, kurulu: belki bunun itişiyle, bol saçlı başını kaburgalarının üstüne yığmış, terli vücudu bilmem kaç yerinden vücuduna dokunan Kalyopi'nin, az önce kendi dişleriyle paraladığı memesini okşuyor usul usul: bir yanıyla

da. (o en gizli. en herkesten kaçırdığı yanı mı?). Sabanca'lı Hakkı'yla kadınlar konusundaki eski tartışmalarını sürdürüyor:

"– ...Ben meselâ. bu fettan Rum yosmasıyla oynaşmaktan fevkalâde hazetmekteyim. aksini iddia etmek alçaklık olur. lâkin bu keyfiyet Ruhsâr'a can-ü gönülden âşık olmama. onunla nikâhlanıp bir ömrü beraber geçirmek istememe bir mâni teşkil etmiyor. ortada bâriz bir tezat. bir mübayenet var amma. izâhı hayli müşkil..."

Kalyopi. dalgınlıkla önce Rumca. sonra Türkçe. düşüncelerini dağıttı:

– Yak bir cıgara benim için!

– Ha? Yakayım. yakayım ya. tabaka ceketimde.

Birlikte yataktan sarkıp halının üzerine dağılmış giysi kalabalığı arasından önce ceketi. sonra ceketin cebinden cıgara tabakasıyla kibriti buluyorlar. Binbaşı Ferid cıgarasını yakıyor. kibritin kavrayıcı ışığında bıyıklarının salkım saçak gölgesi. terden parıl parıl suratını bütün kaplıyor: suratı yok. cıgarasının ucu ateş böceği bir Binbaşı Ferid. Kalyopi. bileziklerinin şenlikli şıngırtısıyla uzanıp cıgarayı onun dudaklarından alacak. şimşeklerin sihirli dantellere çevirdiği duman büklümlerini burun deliklerinden boca ederek. keyifle içecektir. Sessizlik öyle yoğun ki. handiyse yüreklerinin gümbürtüsünü işitiyorlar. Ansızın. aşağı odalardan birinde. bir kadın çıngıraklı bir kahkaha atıyor. Binbaşı Ferid'in Saraylı Hala'yı hatırlaması ne kadar garip! Nereden nereye! Sonra. ucundan ucundan. konuyu açıyor:

– Kalyopi!

– *Malista!*

– ...hovardan kızmaz mı. yokluğunu farkederse?

– *Asto diyavolo!* Hangi suratlan kızazak vre: Ne zaman aşk yapiyoruz. horul horul uyuyor hep. *kaloyine?*

Çakan şimşek. gülümseyen Binbaşı Ferid'in iri ve sağlam dişlerini sedefli bir maviye döndürdü. Bu defa. Kalyopi'nin arı kovanı vınıltılarıyla

uğuldayan iri göğüslerini, birer el bombası gibi avuçlarının içine almıştı. Dudaklarıyla, boynunu okşayarak:

– ...demek, diye sordu, ben ondan zorlu hovardayım?

– Sen başkasın Ferid beyimu, az gördüm senin gibisini.

– Ya Rıza? Rıza Muhiddin?

– Kim? Var hangi sarkoş herif, seni burda getirdi, o mu? Ah, ne hayvandır vresi, ne hayvandır o, bilmezsin...

Binbaşı Ferid, hem hızını gittikçe çoğaltarak, kulak, boyun, omuz gerdan demeyip, bıyıklarının çalıçırpısıyla Kalyopi'nin kaygan çıplaklığını süpürüyor: hem, arada sokuşturduğu sorularla, Rıza Muhiddin'in Kalyopi dolayısıyla kendisine beslediği düşmanlığın içyüzünü meydana çıkarmaya çalışıyordu. Çok eskiden, daha Madam Despina ile çalışmaya başlamadığı yoksul ve karanlık günlerden tanıyordu Rıza bey'i Kalyopi. Anlaşılan epeyce düşmüş kalkmışlar, adamın hayli parasını da yemiş. Gelgelelim, beğenmiyor artık, düpedüz burun kıvırıyor. Toplumsal düzeyi, onun fahişe olarak ulaştığının altında kaldığından mı böyle oluyor bu, yoksa Kalyopi'nin kollarındaki bileziklerin sayısı arttıkça, hovardalarında belli, belirli, miktarı kendince bilinen nitelikler aradığından mı? Şimdi bunu öğrenmeli. Binbaşı, ona parası olmadığından artık yüz vermiyorsun anlamına bir şeyler söyleyince, Kalyopi, sevişmenin baygın sarhoşluğundan öfkeli bir köpek gibi hırlayarak fırlıyor:

– ...haydi be sen de, Kalyopi'yi bilenler bilir, sen de helbet örgenecekzin, para pul vız gelir tırız gider ona! Ma bu herif, nasıl anlattırazayım bilmem ki, sevmek ne, dövmek ne, karıştırır, can yakar vre: var bir kaç sene, o zaman eski evde duruyorduk, bir gece eline almış bir kırbaç, hani at dövüyorlar, fitil gibi sarkoş çıktı geldi, *kaloyine?*

Artık neden onu kabul etmediğini açık yüreklilikle söyledi:

– ...onun olsun parası! Kalyopi oruspu da olsa, ona ne çok yürek lâzım, *ne, ne*, insanlık lâzım: hayvan gibi dayak yemek değil!

Sesinin kızgın ve yırtık fahişe tonu, son cümleyi söylerken öyle saklı bir yerinden kırıldı ki, Binbaşı Ferid Kalyopi'yi birden şefkatle öptüğünü farketti, şaştı. Yüzbaşı Lariviére'in onu atlatmış olduğu geceki dağınık hâli geldi gözlerinin önüne, kırılan gururunun acısıyla kendini oradan oraya savuruşu! Bir süre saçlarını çok başka duygularla, yağmurda içlenmeye, rıhtımdan ayrılan bir gemiyi seyretmeye benzer garipsemelerle okşadı, bundan dolayı kendisini adamakıllı yufka yürekli bulup, üstelik iyice içerledi.

Arkasından, tekrar seviştiler. Cigarasını söndüren Kalyopi, iki altın kolunu iki yanına açmış, altına uğultulu bir döşek gibi serilmişti. Kalın kalçaları herşeyi yutmaya, ezip öğütmeye hazır, korkunç bir değirmen taşı gibi ağır ağır dönüyordu. Binbaşı Ferid, felâket burnu, Allah Allah bıyıklarıyla suratını, onun köpürdükçe köpüren memeleri arasına gömdü, sonra (hayret bir şey) sanki Gülistan Satvet'in içine, olanca erkekliğiyle girdi.

Cuma akşamı. Mizrahi'lerin yalısında Gülistan Satvet'le buluşunca, bir zaman yüzüne bakamayışı yoksa bundan mı? Bakışlarını, onun içinden buğulu tirşe rengi bakışlarından kaçırtan garip bir duygu: gözgöze gelirlerse, Gülistan Satvet, Beyoğlu yosması Bilezikli Kalyopi'nin 'şahsında' onunla yattığını sanki hemen farkedecek, farketmekle kalmayıp yüzüne vuracaktır!

Nasıl da görkemli, tarife sığmaz bir akşam: billûr çakıntılı iri sonbahar yıldızları, gül kurusu bir ufka büyülü âvizeler gibi salkım salkım asılmışlar. Ortalık hızla, ama insanı hoş tutan bir dinginlik, içini rahatlatan bir uysallıkla kararıyor. Denizden yükselen tuzlu pus Anadolu kıyısının mahzun yalılarını daha şimdiden perdelemiş. Bu sihirli perdeyi önce bir, sonra iki, sonra üç ışık deliyor. Daha sonra, titreşen, daha başka ışıklar.

Binbaşı Ferid, sıkılganlığından bıyıklarının ardında mevzie girmiş, üç yanı camlı balkondan, akşamın göksel bir işgal olarak Boğaz'ı kaplayışını izlerken, bir yandan da Gülistan Satvet'in o dolu dolu, bir hayli nazlı sesiyle Madam Rosa Mizrahi'ye anlattıklarına kulak veriyor:

– ...ah *chére amie*, şayan-ı teessüf olan husus, İngiltere'yle rekabetin ilham ettiği hiddet yüzünden, Fransız matbuatının kemalistlerden yana vaziyet alması: Le Temps'ın yazdıklarını okudunuz zahir?

Madam Rosa, saplı gözlüğünün camlarını gözleriyle zehirli bir maviye boyayıp:

– Hayır, diyor maalesef.

Gülistan Satvet, sehpanın üstündeki Le Temps'dan bir kaç satırı, ders verir gibi yüksek sesle okudu:

"– ...son bir vak'a: bir İngiliz müfrezesi Erzurum'dan Kars'a Türklerden teslim alınan mitralyözleri götürüyordu. Yolda kemalistlerin baskınına uğradı. 200 mitralyöz kaçırıldı. Ve bunun üzerine İngiltere, Erzurum'daki kıtalarına Trabzon'a çekilmeleri emrini verdi."

Balkonun bir köşesinde kendi başlarına oynayan, Madam Rosa'nın kızları Raşel ve Sara, oyunu bırakmış, masmavi onu dinlemeye dalmışlardı. Gülistan Satvet okumasını, sesini daha ağırlaştırıp derinleştirerek:

"– ...Türkler, diye sürdürdü, liderlere silahlara dağlara ve hâl-i harpte yaşamak an'anesine sahiptirler. Eğer ırkları parçalanmak ve Türklerden bir kısmının hristiyan ekalliyetler tarafından idare edilmesi isteniyorsa, çarpışacaklardır."

Madam Rosa, elmaslı taraklarını ışıldata ışıldata, başını iki yanına sallıyor:

"– *Mon dieu, quel horreur!*" (*)

Binbaşı Ferid, gözleri hep gülkurusu hüznü usul usul eflâtuna dönen ufukta, "Türkler, diye içinden tekrarladı, liderlere, silahlara, dağlara ve hâl-i harpte yaşamak an'anesine sahiptirler. Çar-

(*) "– Aman yarabbi, ne korkunç!"

pışacaklardır!" Fransız gazetesinin değerlendirmesi, Gülistan Satvet'in tersine, onun tam gönlüne göreydi. Namı dünyayı tutmuş patavatsızlığıyla, az kalsın: "– Yahu aşkolsun kefereye, aynıyla hakikat söylemiş" diyecekti ya, demedi. Daha doğrusu demesine fırsat kalmadı pek: yalının dört yanında salınan prostelâlı Rum hizmetçilerden birisi, neredense peydahlanıp, "Abdi bey'in ve öbür misafirlerin teşrifini" haber verdi. Madam Rosa, birisi ötekisinin, ikisi de anasının modeli kızlarını, saplı gözlüğünün önüne katıp, kıvılcımlı ipek hışırtıları arasında onları karşılamaya gidince, balkonun handiyse camlarına değen yıldız salkımları altında, Binbaşı Ferid'le Gülistan Satvet yalnız kaldılar. Karanlık iyice bastırmış, artık eşyalar seçilmez olmuştu. Salondan Selânik'li Abdi bey'in asitli sesi, Madam Rosa'nın yarı erkek yarı kadın gülüşleri, karman çorman İngilizce, Fransızca, Türkçe konuşmalar işitiliyordu. Besbelli, 'aperatif' alınacak, arkasından yemek, sonra 'bakara. Acaba Pandikyan efendi bunlarla birlikte geldi mi?

Gülistan Satvet: – Hayır, dedi, o yemeği müteakip gelir!

Galiba içine bir türlü sindiremediğinden, az önceki konuya döndü: – ...Alemdar'da Refiî Cevad bey'in İstiklâl isteriz diyenlere cevabını okudunuz mu? Behemahal okumalısınız. Evet, diyor, biz de İstiklâl fikrine şiddetle bağlıyız ama, istiklâlimizi temin edebilmek için de kuvvetli devletin müzaheretine muhtacız. O devlet ki İngiltere'dir ve İngiltere olması lâzım gelir...

Binbaşı Ferid, ellerini bir şeyle oyalamazsa onu tokatlayacağından korktu, ne yapsın, bir cıgara yaktı: kibritin uçucu aydınlığında kadının yeni moda sıkma başı, saçaklı zümrüt küpeleri, kirpikleri rimelden ağırlaşmış baygın gözleri belirip kayboldular. Elinde olmadan, cıgarasını Kalyopi'nin karanlığında da böyle yaktığını hatırladı Binbaşı Ferid, ter içindeki yosmanın ateş saçan göğüslerini ve göbeğinden aşağıya kayan yağlı dilini! Tuhaftı ama, Rum mum, şu anda Bilezikli

Kalyopi'yi, kendisine, ülkesini yabancılara peşkeş çeken şu alafranga Osmanlı kızından çok daha yakın buluyordu. Beyrut'taki Bellum Oteli'nden beri, ensesinde hep bir hançer ucu sivriliğiyle hissettiği o çetin soru, yeniden yıldırıcı bir somutluk kazanmıştı:

"– Hay Allah, yahu biz bunlar için mi harbettik?"

Konuyu değiştirmek amacıyla, lâf olsun diye sordu:

– Hayrunisa'yı görüyor musunuz? Bayram ertesi uğrayamadım.

– İyidir hamdolsun, size bir müjdesi var.

– Müjdesi mi var, ne gibi?

Binbaşı Ferid, yıldız alacasında, Gülistan Satvet'in gülümsediğini belli belirsiz sezmekteydi. Bu beklenmedik müjdenin ne olabileceğini düşünürken, cıgarasından derin bir soluk çekti: dudakları arasında kızılı keskinleşen ateşin yalazı, kadının yaygın gülümsemesini daha bir meydana çıkarıyor:

– Ne gibi olacak, Hayrun hâmile: çarşamba sabahı, bir başdönmesi, bir bulantı!... Kuşkulanıyordu zaten! Alelacele Doktor Ziya Paşa'yı celbetmişler teşhisi bu. Halûk bey'i görmek lâzım, sürurundan handiyse kanatlanıp uçacak!

Kısacık sustu, biraz da işveli ekledi:

– Dayı oluyorsunuz.

Binbaşı Ferid'in boğazına bir şey tıkanmıştı. Olacak şey mi, gözlerinin önüne birden rahmetli annesinin yaslı ve dalgın gülümsemesi geldi. Hani Hayrunisa, çocuk aklınla nasıl gelin olacağını anlatırdı da, Münire hanım, Saraylı Hala'nın yalısındaki cihannümadan Boğaz'ın enginine dalar, belki Kolağası Rüstem bey'i, belki yakınlaşan ölümünü düşünür, gizli gizli tasalanırdı. İşte Hayrunisa gelin olmuştu, yakında anne olacaktı ama, ne Kolağası Rüstem bey vardı mürüvvetini görecek, ne de o yaşlı kadın!

Binbaşı Ferid, öğrenciliğinden bu yana devrimler, savaşlar, işgaller ortasında, 'dalından kopmuş bir yaprak misali' yapayalnız savrulup dur-

duğunu düşünüyordu. Fısıldadığını sanıp, yine o duvarları oynatan sesiyle, kocaman kocaman:

– Evet, dedi, dayı oluyorum.

Sonra bir zaman, doğacak çocuğu bekleyen kaderin akla durgunluk veren olasılıklarını hesaplıyor. Onun kendisini dinlemediğini karanlıkta sezemeyen Gülistan Satvet, Direkliyalı'yı saran sevinç çalkantısından başka haberler iletmektedir:

– ...Hayrun, oğlu olacağını tahmin ve temenni ediyor. Gülfidan Kalfa, bir minderin altına makas, ötekinin bıçak saklayıp, birisinden birisine oturmasını isteyince, Hayrun bıçağın üstüne oturmasın mı, doğrusu hepimiz çok şaştık. Halûk bey derseniz, çocuğunun ismini kararlaştırmış bile. Suat diyor başka bir şey demiyor. Suat bey de olurmuş. Suat hanım da...

Salondan kırık dökük dağılan piyano sesini, o arada işittiler. Selânik'li Abdi bey musikiye adamakıllı düşkün, geldiği geceler, önceden herhangi bir çalgı takımı peylenmemişse, ya Raşel piyanoda bir şeyler çalar, ya da fonografla oyalanılır. Bu akşam, Raşel'i piyanoya oturtmayı yeğlemişler galiba. Gülistan Satvet, yıldızlı balkon karanlığına sırçadan kuşlar gibi zengin yansımalarla dağılan ezgileri, bir süre dinledi, sonra:

– Chopin, dedi, ama bunu nazlı nazlı dedi, 3. Piyano Sonatı. Binbaşı, meftunum ben bu bestekâra, bilir misiniz?

Binbaşı Ferid, 'alafranga' musikinin tadına varamıyordu. Fazla cahil izlenimi uyandırmasın diye sesini çıkarmadı ama, ahmak ahmak sırıttığının farkına varıp öfkeyle ağzını topladı. Gülistan Satvet sözünü Raşel'i överek sürdürüyor:

– Parmakları âdeta sihirli. Madam Violette istikbalinin çok parlak olacağını söyledi.

Kayan yıldızların camlarda salyangoz izleri bıraktıkları o balkonda yalnızlıkları ne kadar sürdü, Binbaşı Ferid kestiremiyor. Kestirebildiği, Gülistan Satvet'le aralarında önceki buluşmalarındaki yakınlığın bir türlü doğamayışı! İnsan biraz zorlamakla, hesaplı bir resmiyetin, içten içe geli-

şen bir soğukluğun belirmiş olduğunu bile ileri sürebilir. Binbaşı Ferid bunun nedenini önce bulamadı, onları içeriye çağırmak için Madam Rosa elinde beş kollu gümüş şamdanla balkona girince, birden saptadı: Bağlarbaşı'ndaki taflanlı konakta, antika bir kum saatinden saniyelerin süzülüşüne bakıp bakıp içlenen ince ve hüzünlü bir kadındı, sebeb.

Salona geçtiler. Madam Rosa kaşla göz arasında Gülistan Satvet'e Fransızca bir şeyler, (acaba neler, Abdi bey'in onu belki on defa sorduğunu mu?), fısıldamıştı. Gülistan Satvet buna omuzlarını kaldırıp gözlerini süzerek iki kelimeyle karşılık verdi, (acaba ne dedi?).

– *Pourquoi pas?* (*)

Bütün bir yemek, Selânik'li Abdi bey'i dinliyorlar. Bacakları kısa, omuzları inadına geniş, bıyıkları pomad, yanakları pudra, bir tuhaf adam. Tabağındaki bifteği, bıçağıyla kıyım kıyım kıydığı halde yemeyi unutuyor; herkese meydan okuyan dikenli bir şirretlikle sofraya hükmediyor. Binbaşı Ferid'in, Tanin'de Allah Allah yazılarını okuduğu o 'kaleminden kan damlayan' yazarın, bu bakışları kalaylı, sesi küstah, alnı iyice açılmış edepsiz 'cüce' olabileceğine inanmak, içinden gelmiyor hiç. Nasıl olur yahu, bir kere sefih bu herif, düpedüz ahlâksız, bunun kanıtı kadınlara basbayağı yalanarak pis pis sırıtışı değilse, ikide bir ellerini oğuşturup ışığa bakar gibi gözlerini kısa kısa göğüslerini kalçalarını süzüşü de mi değil? Hem o Madam Rosa denilen Çaça, Gülistan'ı ne bok yemeye onun yanına oturttu, münasibi Binbaşı Ferid'in yanına oturtması olmaz mıydı? Hoş, Gülistan'ın da orospulukta ondan aşağı, kaldığı söylenemez ya, neyse: ne biçim gözlerinin içine baka baka kadeh kaldırmalar onlar öyle, ne biçim göğüs geçirip kirpik vurarak, ah etmeler?

Abdi bey, sofrada her gözüne ilişenin suratına bakışlarını erimiş kalay gibi döke saça, nelerden dem vurmuyor ki:

(*) "– Neden olmasın?"

– ...asrî kadın, cür'etkâr kadındır. Böyle olacağı harbten evvel de bir bedahatti efendim: meselâ bendeniz, dünyaca malûm ve meşhur facia artisti Madam Sarah Bernard'ın, Paris sahnelerinde erkek rolüne çıktığını bizzat görmüşümdür. Az cür'et mi bu? Musidora adındaki bir başka femme fatale de, bilâhare...

Ya da, bıçağıyla görünmez düşmanlarını delik deşik ederek:

– ...İttihatçıların, diye bar bar bağırıyor, kâffesini aynı kefeye koymak cinayettir, evet cinayet! Malûm-u âliniz Cavit beyefendi de İttihatçıydı, bendeniz de İttihatçıydım, lakin biz muharebeye İngiltere ve Fransa'yla aynı cephede iştirâke taraftar idik. Dinlemediler! Halbuki tasavvur buyurunuz, bu takdirde cenup ve şimal hudutları müemmen bulunan Devlet-i Aliyye münhasıran Bulgaristan'la harb edecekti...

Bir ara, devlet sırlarını bile açıklamaktan çekinmedi:

– ...seferberlik ilân ettiği gün devletin kasasında nakit mevcudu neydi bilir misiniz? Arzedeyim: doksan iki bin lira. Bu hakikatı Cavit bey Maliye Nezaretinden istifasını müteakip, bana bir gece Perapalas'ta ifade etmiştir. Halet-i ruhiyem bozuldu. Kasasında doksan iki bin lirayla düvel-i muazzamaya ilân-ı harp fikri ancak Enver gibi bir...

Binbaşı Ferid, gümüş takımlarının oynak yansımalarından, biri kalkıp biri konan yemeklerin tadından, sofraya hizmet eden Rum kızlarının çalkantılı yosmalığından sarhoşa dönmüştü: İttihatçı yazarın atıp tutmalarını yarım kulakla dinliyor; içinden asıl, kum, kan, barut ve bit rezilliğinden henüz sıyrılmış, sıradan bir zabitin, (Erkânıharp bile değiliz birader, bildiğin çizmeli süvari işte!), nasıl olup da böyle 'vükelâ konaklarında' ağırlanabildiğine şaşıp şaşıp kalıyordu. Cephede, en çok da Maydos'taki karargâhta, ağırlaşmış ceset kokularının ufunetli bir bulut gibi güneşi örttüğü günler, bazan düş kurar, savaştan sonra tumturaklı saray sofralarında şölenlere katıldık-

larını tasarlayıp avunurlardı. Binbaşı Ferid, o düşlerini, elle tutulur bir gerçek olarak yaşıyordu şimdi, yaşıyordu ama, ne kadar yabancılaşarak! Görevli gelmiş de olsa Mizrahi'lerin burda, hattâ Direkliyalı'da onu tedirgin eden karanlık bir duygu vardı ki, çok sonraları bunun adını şöyle koyacaktır:

"– ...şayan-ı hayrettir yahu, düşmanla teşrik-i mesai etmekteymişim gibi, berbat bir histi duyduğum!"

Pandikyan efendi, kahveler ve likörler içilirken geldi: redingotlu, yeleği gümüş köstekli, fesi kalıpsız, ortayaşlı bir adamdı: son derece Osmanlı ve Çelebi! Cigarasını, nikel bir tabakadan tutam tutam aldığı tütünle, kendi sarıp kendi içiyor: Madam Mizrahi'nin, renk renk poker fişlerinin şıkır şıkır aktığı Avrupalı salonunda, en az Binbaşı Ferid kadar eğreti duruyordu. Bir de 'ıstılahlı' Babıâli Osmanlıcası konuşmaya başladı ki, bu kadarını 'umur erkân görmüş' nice kalem efendisi beceremezdi.

Onları Gülistan Satvet tanıştırıyor: bol yüzüklü dolgun parmaklarının arasında upuzun ağızlığı, yanlarında bir ara belirmesiyle, işi baştan savma bitirip, burun deliklerinde iki ince duman çizgisi, poker masasına süzülmesi bir oluyor. Binbaşı Ferid'i öfkelendiren, hış hış solutan da bu! Pandikyan efendi, taranmış pos bıyığının altına sıkıştırdığı, halden anlar bir gülümsemeyle bu öfkeyi hoşgördüğünü belli ederek, yaşından daha yaşlı bir babacanlıkla elini Binbaşı Ferid'in omzuna koyup:

– Konuşacaklarımız mahza hususidir, diyor, kalabalıktan taşra otursak Binbaşı?

Oturur oturmaz tabakaya davrandı: parmakları küt ve kalın, cigaradan sararmış. Tütünü alışı, kâğıdın içine yayışı özenli sayılmaz. Sardığı cigara bu yüzden, bir ucundan ötekine gittikçe incelen düzensiz bir cigara oluyor ama, onun ayrıntılardaki düzensizliklere kulak asan bir adam olmadığı belli. Binbaşı Ferid'in ateşine Osmanlı usulü bir temanna ile eğilirken:

– Isbat-ı vücut etmediğiniz, diyor, cephe kalmamış Binbaşı.

– Şark cephesinde bulunmadım.

Pandikyan efendi, cıgarasının dumanına dalıyor:

– İsabet!

Acaba neye dokunduruyor, Enver Paşa'nın Sarıkamış vartasından ucuz kurtulmuş olduğuna mı, yoksa Ermeni kırımına bulaşmamış olmasının yararlarına mı? Binbaşı Ferid bunun içinden çıkmaya çalışırken, Pandikyan efendi şaşkınlığını bir kaç kat çoğaltan başka konulara geçti. Konuşması bir garip, önce bir soru soruyor, cevabını karşısındaki söylemeden, kendisi yetiştiriyor:

– ...Hüsamettin bey nasıldır? Kaymakam Hüsamettin bey'i soruyorum, hani süvari? İyidir, iyidir! Vazifesi başındadır. Efendim Teşkilât-ı Mahsusa'nın bir müstesna şahsiyetidir, o: Süleyman Askerî bey'in reisliği zamanında, Alaman tahtelbahirlerinden birisiyle hafiyyen Trablus sevahiline huruç edip Şeyh Sunusi'yi Dersaadet'e kaçırmıştır ki, izhar ettiği şecaat ve dirayet...

Kaymakam Hüsamettin bey'in Teşkilât-ı Mahsusa ile ilişkisini, Doktor Hayrullah'tan şöyle böyle bilen Binbaşı Ferid, bir Osmanlı çelebisinden farksız bu Ermeniden öğrendikleriyle serseme dönmüştü. İş bu kadarla kalsa iyi, Pandikyan efendi, sözlerini kısa ve kesik bir sıra öksürükle noktalaya noktalaya, onu hayretten öfkeye, öfkeden dehşete düşürecek ne sorular soracaktı daha, sorularına yine kendisi adamın aklını durduran ne cevaplar verecekti. Öyle ki az sonra, Binbaşı Ferid'in belkemiği ensesinden kuyruk sokumuna buz kesilmişti:

– ...ya Bahriyeli Muhiddin bey ne âlemlerde? Afiyettedir inşallah? İyidir, iyidir, o dahi vazifesi başındadır, Sütlüce'deki depodan Tayyar bey'in Kasımpaşa'daki evine naklettiğiniz cephane ve mühimmat Anadolu'ya intikal ettirildi mi? Yoo, henüz ettirilmedi! Hüsamettin bey, Hamallar Kahyası Osman Ağa ile mutabakata varırsa, gide-

cek. Yoksa yanlış mıyım, ha? Ne münasebet, değilim, değilim!

Ya da, sardığı birinci cıgara daha dudağında tüterken, tabakasından bir ikincisini sarmaya girişerek, göz ucuyla Binbaşı'yı süze süze dokundurdukları:

– ...Gülistan hamfendiyle münasebatınız, istifadeli oldu mu bâri? Müfettiş Brunot cenaplarının Sıvas seyahatlerine dair malûmat-ı kâfî elde edebildiniz mi? Eh, şöyle böyle! İhtiyaç halinde, ziyadesini takdime âmâde olduğumu arzederim. Haaa, ya Doktor Hayrullah bey biraderimiz? Kendisiyle teşerrüf imkânı maalesef hâsıl olmadı, bendeniz takdirkârları arasındayımdır, İşgal Karargâhı'nda kendisine müemmen bir mevki temininde muvaffak olmuştur, hattâ Amiral Calthorpe'un İngiliz Amirallik Dairesi'ne hafî raporunun bir suretini, zannımda aldanmıyorsam...

Binbaşı Ferid, hanidir ne büyük gizlilikler sandığı çabalarının, İngiliz İstihbarat Dairesi'nde Müdür olduğunu bildiği, bu geçkin, biraz da hımbıl Ermeni'nin ağzından, olağan sözler halinde dökküldüklerini işittikçe kulaklarına inanamıyor, Gülistan Satvet'in oyunuyla bir düşman tuzağına düşürüldüğüne hükmediyordu. Az sonra camlı kapıların, saltanatlı perdelerin arkasından eli tabancalı İngiliz Bahriye Silahendazları fırlayacak, onu yakapaça tutuklayacaklardı. Birden kendisini Bi'r-üs-sebî cephesinde, Hamsîn Vahası'nın alaca şafağında yapayalnız gördü. Mitralyözler onu çapraza almış, kızıl iğneleriyle gövdesini delik deşik ediyorlardı. Farkında olmadan bir kere ve bin kere: "Orada ölmeliydim" diye düşündü, belli etmeksizin tabancasını yokladı. Kararını vermişti, Gülistan Satvet'e oynadığı oyunu hayatıyla ödetecekti. İşgal Polisi ortaya çıkar çıkmaz, tabancasını çektiği gibi ilk kurşunu hâlâ orada, ağızlığı yürek biçimi kızıla boyanmış dudaklarının arasında, Selânikli Abdi bey'e baygın baygın bakan hain kahbenin alnına çakacak, sonra da namluyu çevirip...

Pandikyan efendi, taranmış pos bıyıklarının

altından, kıs kıs gülüyordu. Yeni sardığı cıgara felâket bir şey olmuştu canım, kalınlığı başparmak kalınlığından az değil, yağmur yemiş gibi de ıslak! Adam cıgara kâğıdını yapıştırmak için dilinin ucuyla şöyle bir yalamıyor, olanca salyasını içine boca ediyor. Tüh Allah kahretsin!

Fakat, söyledikleri: – ...oğlum, ben Osmanlıyım, Osmanlı doğdum, Osmanlı öleceğim, bu lâfıma bir mim koy, e mi? Hâl-i hazırda sen bakma, İngiltere devlet-i fehimesinin İstihbarat Dairesi'nden sebeblendiğime, ben bilirim ki bu Avrupa keferesi bize ekmek vermez, hâşâ huzurdan köpek gibi de kullanır: Rumlar'ı nasıl kullandıklarına hep birlikte şahit olmadık mı, Antranik Paşa'nın muhayyel Ermenistanını da istikbalde bekleyen budur...

Elini, teslim olurmuş gibi, Binbaşı Ferid'in kocaman pençesi üstüne koydu. Avuçlarının içi hafîf nemli, inanılmayacak derece sıcaktı. Sesini neredeyse bir fısıltı hafifliğine indirerek:

– ...seni ikaz eylemek arzum, diye sözünü sürdürdü, bundan neşet ediyor: hafî faaliyetinizin kısm-i küllîsi, hem de bütün teferrüatı ile tarafıma ihbar edilmiş, lâkin benden yukarıya intikal etmemiştir. Osmanlı mıyım, Osmanlıyım, binaenaleyh Osmanlıya muavenet bir vicdan borcumdur, iycab-ı halinde teşrik-i mesai dahi ederim. Şimdilik söyleyeceğim mühim husus şudur: Yenibahçe'li Rıza Muhiddin'e mukayyet olunuz, muhbîr odur, hususiyle senin aleyhinde...

Yaşadığı ağır ve öldürücü gerilimden, ansızın beklenmedik bir ferahlığa çıkan Binbaşı Ferid, o rahatlıkla bir cıgara yakarken, Yenibahçe'li Rıza Muhiddin'in gülümsemesini, kibritin aydınlığında bir resim gibi açık ve net olarak gördü: dudakları mosmor çekildi mi, herifin köpek dişleri inanılmaz bir sivrilik ve acımasızlıkla meydana çıkıyordu.

DAMAT FERİD PAŞA HÜKÛMETİ İSTİFA ETTİ

Mustafa Kemal Paşa tarafından istifası ısrarla istenen Sadrazam dün gece kabinenin istifasını Zât-ı Şahane'ye verdi.

İstanbul (Özel)

Sadrazam Damat Ferid Paşa dün gece Saray'a giderek, Zât-ı Şâhâne'ye kabinesinin istifasını tevdi etmiştir. İki yüz on günden beri iktidarda bulunan Damat Ferid Paşa'nın üçüncü ve son hükûmeti yetmiş gün vazife başında kalabilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa tarafından uzun müddettir istifası kat'i bir şekilde taleb edilen Damat Ferid Paşa hükûmetindeki nazırlarla da son günlerde birbirlerine girmişlerdir. Öğrendiğimize göre, hükûmetin dün akşam vakti yaptığı son bir içtimada istifa kararı ittifakla ittihaz edilmiş ve bunun üzerine Damat Ferid Paşa Saray'a giderek, vaziyeti Zât-ı Şâhâne'ye arzetmiştir.

Bundan önceki iki istifasında olduğunun aksine bu defa Zât-ı Şâhâne'nin yeni hükûmeti kurma vazifesini yeniden Damat Ferid Paşa'ya tevdi etmemiş olduğu da bildirilmektedir. Hükûmeti kimin kuracağı henüz bilinmemektedir. Yalnız bu sabah için eski Sadrazamlardan Tevfik Paşa'nın Saray'a dâvet edilmiş olduğu istihbar edilmiş bulunmaktadır.

1 Ekim 1335

1960

ağustos

235 GENERAL EMEKLİYE AYRILDI

Orgl.Sunay Genelkurmay Başkanı oldu.

Ankara (Özel)

Türk Silâhlı Kuvvetlerinde geniş ölçüde değişiklik yapılmış ve 235 General ve Amiral dün akşam saat 18'de emekliye ayrılmıştır.

Millî Savunma Bakanı Orgeneral Fahri Özdilek de orduyu gençleştirme hareketine katılmak için kendi arzusu ile emekliye ayrılmıştır. Özdilek, Millî Birlik Komitesi üyeliği sıfatını muhafaza edecek ve Komite'nin tek sivil üyesi olacaktır.

Generallerin 185'i kara, 20'si deniz, 25'i hava kuvvetlerinden, 5'i de Jandarma Genel Komutanlığındandır. Emekliye ayrılan 235 general ve amiralin 6'sı orgeneral ve amiral, 69'u tümgeneral ve amiral, 131 tanesi de tuğgeneral ve amiraldir. 5 jandarma generalinin rütbesi açıklanmamıştır.

Yeni tayinler

Genelkurmay Başkanlığı'na Orgeneral Cevdet Sunay, İkinci Başkanlık Vekilliği'ne Tümgeneral Şefik İlter, Kara Kuvvetleri Komutan Vekilliğine Korgeneral Muzaffer Alankuş, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na Tümgeneral İrfan Tansel getirilmişlerdir. Ordunun diğer yüksek kademelerinde de geniş ölçüde değişiklikler yapılmış bulunmaktadır.

Yeni tensikat yapılacak

Öteyandan, Millî Savunma Bakanı Fahri Özdilek, basın mensuplarına, emekliye ayrılan generallere gönderdiği mesajı açıklamıştır. Özdilek mesajında şöyle demektedir:

"Türk Silâhlı kuvvetlerini bugünkü dağınık ve verimsiz durumdan kurtarmak ve millî gücümüzün destekleyebileceği kudrette genç ve dinamik bir kudret meydana getirebilmek maksadıyle teşkilât ve kadrolarda büyük ölçüde tensikat yapılacaktır."

4 Ağustos 1960

O sabah kahvesini, filiz yeşili ve soğan zarı bir bahçe aydınlığında içerken, haberi önce Suat görmüştü. İrkildi, elinde olmayarak, yüksek sesle:

– Ah, dedi, dayım duymamalı!

Mürüvvet bacı, gazeteleri erkenden getirmiş, çardağın altındaki kahvaltı masasının bir yanına bırakmış. Hepsinde iri harflerle aynı başlık: "Ordumuz gençleştiriliyor." İyi ama, anlamı ne bunun: Silâhlı Kuvvetler'in kilit noktalarından, Menderes yandaşı generalleri mi ayıklıyorlar; yoksa, darbeyi gerçekleştiren kadro uyuşmazlığa düştü de, bir taraf ötekini mi temizliyor?

Ansızın Suat, Türkiye'nin kaderine el koyan gücün çatladığı, bütünlüğünü ve tutarlığını kaybettiği duygusuna kapılmıştı. Dayısının bir kaç gün önce, geceleyin balkonda söylediklerini hatırlayınca, içini kaygılı bir loşluk bürüdü.

"– ...halkın inkılâba uzak durması var ya kaygılanıyorum, ben bunun vahim neticelerinden korkarım: Millî Birlik Komitesi'yle Yüksek Kumanda Heyetinin arasını açabilir. Buysa orduda ikilik demektir ki, Allah muhafaza gözleri dünyayı görmez artık, tasfiyenin eli kulağındadır..."

Tekrar, bu defa fısıldayarak, Suat kendisini uyarıyor:

– ...dayım duymamalı, felâket olur!

Oysa rüyasız uyumuş, nedenini kestiremediği bir sevinçle uyanmıştı. Boyanırken, hem rimelin kirpiklerinde top top kalmamasına dikkat ediyor, hem de kocasından dün aldığı mektubu düşünüyordu. Yalnız mektup mu? Uzun bir sessizlikten sonra Halim, İzmir'den ona Banka havalesiyle beş bin lira da para göndermişti. Evet, beş bin lira: ne bir kuruş eksik, ne bir kuruş fazla! Bu onların, yıllardır bir arada göremedikleri kadar çok bir paraydı. Sıra dudaklarını boyamaya

geldiği sırada. Halim'in mektubundan bazı satırlar. belleğinin duvarlarına kıstırılmış yarasalar gibi çarpıyorlardı:

"...uşak teşek ihtiyaçlarını görebilmek için. şimdilik sana beş bin lira gönderiyorum. Ev kirasını ödemeye kalkma. onu ev sahibine ayrıca postaladım. Sıhhate muzır bu köhne apartmanı. esasen bırakmamız icabedecek: Sen istersen sağa sola bakınadur. Nişantaşı veya Şişli taraflarında. şöyle münasipce..."

Bahçeye bir indi. yaprak ve çiçeklerden yansıyan yaz güneşi. filiz yeşili ve soğan zarı yepyeni bir aydınlık kurmuştu. Küstah aslanağızları. eflatun sarı havlıyor: geceden kalmış akşamsafaları. çatlaya çatlaya akan ışıktan ürkmüş. birbirine sokuluyordu. Mürüvvet bacı onun inmek üzere olduğunu nereden anlar da. iskemlesine oturur oturmaz. elinde tepsi. tepside dumanı üstünde köpüklü sade kahve fincanı. böyle sökün eder anlaşılmaz:

– Sabah şerifleri hayır olsun. küşşükhanım!

– Senin de. Mürüvvet bacı.

Fakat. şu haber! Doktor Sevim yatağından çıkmasına izin vereli. Miralay Ferid kendisini yeniden 27 Mayıs hareketinin başlıca sorumlusu saymaya başlamıştı. "Büyük Suriye çekilmesinde. Kudüs'te kadeh tokuşturmuş bulunduğu" Cemal Paşa'yla. lâf arasında sık sık yer değiştiriyor: ona kalsa. nasıl asıp keseceğini anlata anlata bitiremiyordu. Geçen akşam da öyle yapmıştı:

"– ...Sesuphanallah. bu işe hocaları mocaları niye karıştırıyorlar yahu? Akıl için tarik birdir: ihtilâlin ertesi günü kur bir İstiklâl Mahkemesi. başta Hanım Evlâdı olmak üzere. sâkıt iktidarın mes'ullerini ya kurşuna diz. ya sallandır. işte bu kadar! Sen çocuktun. hatırlamazsın kanaryam. bir tarihte Gâzi'ye bir suikast teşebbüsü meydana çıkarılmıştı. derhal...

Böyle durduğu yerde duramayıp. göklere kenet atan eski bir askerin. zaten hasta yüreği. ordudan yüzlerce generalin ayıklandığını işitince dayanabilir mi? Suat. kahvesini çoktan soğuma-

ya unutmuş, gözlerinin bütün menekşe rengi dik katiyle haberi üst üste okuyor; bir yandan da Doktor Sevim'in son muayeneye geldiği gün, kendisini merdiven altında bir kenara çekip söylediklerini hatırlıyordu:

"– ...siz, ev halkının sevincine kapılmayın: ciddî bir *rechute* ihtimali ortadan kalkmış değildir henüz, bu yaştan sonra kalkmaz da, onun için perhizine azami dikkat gerekiyor, ayrıca, fevri olduğuna göre heyecanlanması önlenmeli: âni bir sevinç, hiddet, teessür veya hayret, ölümüne sebeb olabilir...

Besbelli denizden çıkmış, Bekirzade'lerin yalısından evine dönüyordu. Güneş yanığı tenine işlemiş tuz, *ambre solaire* ve yosun kokusu, çevresine bulut bulut dağıttığı *Bandit* kokusunu silmiş; kasları belirgin çıplak uzun kolları, aşağı salonun loşluğunda mavileri büsbütün kaybolan yılan südü gözleriyle, bir zamanların basketçi Sevim'i sanki çıkagelmişti. Suat, bir anıta bakar gibi, ona aşağıdan yukarıya doğru bakıyordu. Usulca:

"– Elimizden geleni yaparız!" dedi.

Kaşlarının simsiyah yayı, yükseldi Doktor Sevim'in:

"– ...yooo, fazlasını yapacaksınız. Rastgele bir ihtiyara benzemiyor. Bilirim, böyledir bunlar, bir savaş kazanmışlar ya, herkesin burnundan getirirler. Türkiye Cumhuriyeti onlardan sorulmalıdır, aksi halde..."

Arkasını tamamlamadı. Ensiz dudaklarında, bıçak ağzı bir gülümseme beliriyor:

"– ...burada sıkılmıyor musunuz, siz? Arada bana gelsenize, çene çalardık. Yalnız telefon edin, önceden haberim olsun...

Suat, Emirgân'da sıkılabileceğini hiç düşünmemişti, onun için Doktor Sevim'in dediklerine çok şaştı. Ya onun, yıllardır içine kapandığı karanlık mağarayı bilseydi bu kadın, ne derdi acaba? Ne mağaranızı gönlünüze göre değiştirebiliyorsunuz, ne canınızın çektiği bir ortama ulaşabilmek için o mağaradan çıkıp gidebiliyorsunuz.

Halim'in mektubundan, besbelli acele yazılmış, özensiz, kargacık burgacık satırlar, birbiri üstüne yuvarlanarak belleğini doldurup, içini başka bir yanından aydınlattılar: *"...başkalarının saadeti için hayatımızdan ödediğimiz bedel yetmez mi? Biraz da kendimiz için yaşamasını bilmeliyiz. Bu elbette gençliğimizi inkâr anlamına gelmeyecek, ama..."*. Peki, ne anlamına gelecek? Hanidir Suat'ın çıkmazı zaten bu değil mi? Ne öyle dünya sadece hırslı bir kavgaymış gibi alınmalıydı, ne de işler sarpa sarınca böyle kaçamaklar düşünmeli. Sarhoş marhoş, şimdi gel Galib'in bir tarihte dediklerine hak verme bakalım:

"– ...mesele güvercinim, akli olarak değil, daima hissî olarak va'zedilmiştir bizde, neticelerini de aklî olarak izaha imkân yoktur...

Yaprak aralarından sızan güneş, gözlük camlarını parlatınca, Suat yengesinin, mavi bir bulut sessizliği ve hafifliğiyle aşağıya inmiş, sofraya oturmuş olduğunu farketti. Gözlerinin rengine uygun mavi sabahlığı ve başörtüsüyle, bir avuç bulutu andırıyordu gerçekten, bir avuç bulut gibi dağınıktı, sınırlar belirsiz. Suat'ın baktığını görünce gülümsedi:

– Maşallah, dedi, bir iştah, bir iştah! Ne yapacağız bilmem. Kahvaltısını ben götürünce titizleniyor, niye yoruluyormuşum canım. Bacı götürmeliymiş...

Omuzlarını kaldırıp gözlerini açe açe ekledi:

– ...ona nazı geçiyor ya, evi devi yiyecek!

Suat yengesiyle dayısının yemek konusundaki tatlı çekişmesini, hüzünlü bir neşeyle izliyordu. İşin içine, ölümün kaçınılmazlığını anlamış olanların, yaşlıların her davranışını bağışlamaya hazır hoşgörüsü de karışıyordu galiba. Hani, "bakmayın böyle gülüp söylediklerine, yarın ölebilirler, öbürgün toprak olacaklardır" düşüncesi yok mu? Ah o yıldırıcı düşünce, o saplantı!

Ruhsâr hanım, bir genç kız inceliğiyle çayını karıştırıyor:

– ...iki lâfın biri, seni sordu. Gazetelerde ne

var ne yok. öğrenmek için ölecek. Ben anlamıyor muyum sanki.

Suat, düşünceli: – Ya, dedi, ben de ondan korkuyorum.

– Niye kızım, bir şey mi oldu?

– Bir sürü generali emekliye ayırmışlar. Başka subayları da ayıracaklarmış. Orduda ikilik çıktığını işitirse...

Ruhsâr hanım birden dehşete düştü:

– ...mazallah!

Çayını yudumlamak için başını eğdikçe gözlük camları güneşe rastgelip parlıyor, o bulut dağınıklığı ve belirsizliği içinde bu keskin parıltı Suat'a yengesinden tek sağlam ve elle tutulur şey gibi görünüyordu: gerisi hep çevresine gizemli gizemli dağıttığı vanilya kokusu gibi uçucu, var mı yok mu belirsiz, imgelemle bellek arasından kayıp kayıp giden şeyler!

Ruhsâr hanım, generallerin emekliye ayrılmasıyla neredense bir bağlantı kurup, geceleyin gördüğü rüyayı anlatmaya koyuldu. Hayatını mı, özlemlerini mi anlatıyordu yoksa:

– ...Amasya'daydık, dayın Askerlik Dairesi Reisi'ydi, nehre bakan, bahçesi salkımsöğütlerle dolu ahşap bir evde otururduk, çocuğumuz olmuyordu ya, seninki tutturmuştu İstanbul'a gidelim, bir muayene ol diye, kalkıp gittik. Rüyamda işte İstanbul'daymışız – Kristal Gazinosu'ndan çıkıyoruz. Alabanda Revüsünden, –hani Safiye'yle Muammer oynamışlardı– etrafta fındık üzüm satan bir sürü adam, nasıl canım çekiyor, ağzım sulanıyor tarife sığmaz, birden aşerdiğimi anlıyorum, gönlümde büyük bir ferah, sanki nur topu...

Sözünü yarıda bırakıp sustu. Suat'a rüyasının bütününü anlatamayacağını ansızın anlamıştı: Amasya, İstanbul, Kristal Gazinosu derken, aaaa, rahmetli 'Paşababası'nın Bağlarbaşı'ndaki taflanlı konağı. Ama nasıl, görülecek halde: oldum olası bakımsız bahçeyi yaban otları bürümüş: ağaçlar, sarmaşıklar gelişigüzel büyüyüp vahşi bir orman heybeti kazanmışlar. O koskoca

konak, haremi ve selamlığıyla, içlerinde kayboluyor. Bir de köhnemiş ki! Her yanı toz toprak, örümcek ağı, hamam böceği!... Ruhsâr, topuklarının altında gıcırdayan bir merdiveni çıkıp, Selâmlık'ta şaşkın şaşkın dolaşıyor. Sözde birisini arıyormuş, birisini değil canım, oğlunu. Evet evet oğlunu! Meğerse bir oğlu olmuş, çoktan büyümüş, oradaymış. Fakat, nerede?

Manastır'lı Salih Paşa, kör gözlerini, birer namlu gibi boşluğa dikmiş, ona ısrarlı bir el işaretiyle büyük ceviz bir kapıyı gösteriyor. Bitkin bir hali var, gecelik entarisi yırtık pırtık, bazı yerleri yamalı. Semaveri devrilmiş, küflü. Ruhsâr, korka korka, odanın kapısını bir açıyor ki, olmamış, hiç olmayacak oğlu, incecik kumları bir fanusundan öbürüne iplik gibi akıp giden bir kum saati elinde, ona bakıyor. Babasının aksine ufak tefek, ince yapılı, yumuşak bir adam: dalgalı, Balkan sarışını saçları alnına düşmüş; nedense gözlüklü, hem gözlükleri öyle kabasaba, kalın çerçeveli gözlüklerden değil, çerçevesiz, mercekleri ince altın saplarla kulaklara tutturulmuş, gayet zarif şeyler. Fesinin başında duruşuysa, görünüşüne bambaşka bir soyluluk katıyor.

Ruhsâr hanım, kurşun ağırlığında bir suçluluk duygusuyla uyanmış; gece lâmbasının ölgün ışığında, bir zaman yüreğinin helecanlı çarpıntısını dinlemişti. Böyle oluyordu işte: bazan hayallerinde, çokluk rüyalarında, yıllardır içisıra gizli gizli tasarladığı oğul, birden şehit ilk kocasına dönüşüyor, onu azap ve korku içinde bırakıyordu. Neden, neden, neden? Çözemiyordu da bunu. Aslında, İhsan bey'le ne kadarcık bir arada yaşamışlardı ki? İkinci evliliğinden yakınamazdı üstelik. Miralay Ferid bey, beraberliklerini, aralıksız bir şenlik gibi 'gülüşâhenk' sürdürmesini becermiş, güçlü kanadının altında onu daima yavru bir kuş gibi kollayarak yaşatmıştı. Hiç çocuk doğuramayacağını kesinlikle öğrendikleri an bile, salkımsaçak bıyıklarının altından babacan babacan gülen, onu avutabilmek için bütün gün Caddebostanı, Suadiye, Bostancı demeyip dolaştıran

o değil miydi? Sık sık, o gümbürtülü sesiyle, Alabanda revüsünün o ara herkesin diline düşmüş sözlerini çapkın çapkın tekrarlıyor, plajlarda milletin şaşkın ve gülümser onlara bakmalarına neden oluyordu:

"Aaalabandaaaa, yaaaşasın hayaaaat.
Aaalabandaaaa, ye iç yat rahaaaat!"

Yengesi susup, düşüncelerinin iç dehlizlerinde kaybolunca, Suat ister istemez kocasından aldığı mektuba dönmüştü. Çok da uzun olmayan, rastgele bir mektuptu bu. Hayli özensiz yazılmış. Sözler onun sözleri yazı onun yazısı ama, öyle bir şey var ki havasında, sanki kaleme alan tanıdığı Halim'lerin en kötüsü. Şimdiden böbürlenmeyle karışık bir mal mülk telâşı, uzağı gören toprak ağası ukalâlıkları. Suat'a öyle gelmiş olmasın? Peki, ya şu satırlar: *"...babamın ölümü herşeyi benim insafıma bırakıyor. Şimdi mevkiî bulunan ağabeyim olacak o herif-i nâşerifi de! Bize çektirdiklerini unutmadım. (*) İstesem yaptıklarını fitil fitil burnundan getirebilirim. Fakat, bilirsin ki ben...* Bunların bir kaç satır daha aşağısında, altı boylu boyunca iki kere çizilmiş, ilginç bir çağrı: *"...İstanbul'dan ayrılmayı göze alabilirsen gel derdim: Fuar zamanı İzmir bir Avrupa şehrinden farksız."* Suat, bahçenin arı vızıltılarıyla oyulan filiz yeşili boşluğunda, son iki cümleyi, kocasının sesini dublaj tonlarına göre ayarlayarak söylediğini açıkça duydu. Farkında olmadan, irkilerek:

– Yo, hayır! demiş.

Yengesiyle bakıştılar. Komşu bahçeden Hafız hanım'ın öksürüğü işitildi. Çok yukarılarda, mavisi titreşen bir gök parçasını, taş kırlangıçları delip geçtiler. Mahalle içlerinde bir yerde, ayağı takunyalı bir kadın, basamak basamak, bir merdiven iniyor. Ruhsâr hanım Suat'ın itirazını rüyasına sanmasın mı?

(*) Bkz: "Bıçağın Ucu", roman, Bilgi Yayınevi.

– ...haklısın kızım, haklısın Suat'çığım! Dayının hastalığı bende akıl mı bıraktı: ne gündüzüm gündüz, ne gecem gece, rüyalarım da böyle saçma sapan oluyor.

Miralay Ferid'in iri sesi, kahvaltı sofrasının tam orta yerine top gibi düştü:

– Ne o be, sabah sabah beni mi çekiştiriyorsunuz orada?

Ruhsâr hanım ve Suat, irkilip sıçradılar. Miralay'ın hayli solgun fakat hâlâ afacan ihtiyar asker yüzü balkon penceresinden uzanmıştı. Aşağıdan bakılınca, boynundan koparılıp, çatal çatal saçları, kaşları ve bıyıklarıyla, gökyüzüne asılmış bir kelle gibi duruyordu. Bu görünüşten tüyleri ürperen Suat, biraz ondan, daha çok da geleceğini bildiği "– Eee, gazetelerde ne var ne yok bakalım?" sorusundan kurtulmak için, gülümseyerek kalktı:

– Haddimize mi düşmüş dayı, dedi, ne uysal bir hasta olduğun Emirgân'da herkesin ağzında.

– Yalan mı kız? Sen bakma yengenin uydurduklarına, karnım doydu mu çocuk kadar yemem...

"Ceberrut hanım" yatağından kalkmak, ufak ufak odasında ya da salonda gezinmek iznini vereli, Miralay Ferid dövüş horozu gibi şişiniyor: gecelik entarisini savurta savurta, divandan koltuğa, koltuktan salıncaklı iskemleye 'misafir' gidip gelmekten bıkmıyordu. Ölmek belâsını ucuz atlatmış olmanın, tadını mı çıkarıyordu ne? Hele geçmiş olsuna gelen Papazyan'ı, (hanidir ilk defa,) salonda kabul ettiği gün görmek lâzımdı onu: salıncaklı iskemleye 'padişah gibi' kurulmuş, eskiden nasıl gülüp söylüyorsa yine öyle gülüp söylemenin heyecanıyla, buruşuk yanakları pembe pembe olmuştu.

Söyleşileri bitmek tükenmek bilmedi. Bir ağızdan eski Beyoğlu hovardalıklarını andılar: Papazyan efendi, 'dünyaca maruf sarraf Demirciyan'ın biricik kerimesi Eliza'yla Bristol Oteli'nde nasıl hırsızlama halvet olmuşmuş' da, Miralay Ferid bey Bilezikli Kalyopi'nin en namlı zamanında

onu nasıl 'bir Fransız zabitinin ağuşundan çekip almış', dehşet canım, dehşet! Bunları dinleyenler, gençliklerinde, çevrelerinde uçan karasinekleri bile, dölledikleri ni sanır. Neyse ki Papazyan fazla oturmadı, oturduğu kadarı bile Miralay Ferid'i epeyce yormuştu, akşam camlardan içeriye lâciverd uğultularla hücum ederken gitti yatağına uzandı, gözlerini yumdu, bir süre kımıldamaksızın yattı, dinlendi.

Dinlenmek mi bu, yoksa kendini dinlemek mi?

Hastalığının zor dönemecini döneliberi, boş bir anı olmasın, içinde birtakım eski seslerin, unutulmuş gürültülerin büyüdüğünü; çoktan kaybolmuş çizgileri silinmiş yüzlerin fosforlu pırıltılarla morumsu bir karanlıkta yağlı yağlı belirdiğini farkediyor. Ölüm düşüncesinin, artık iyice unutulmuş savaş günlerinkinden başka bir biçim ve anlamda varlığını duyurması galiba bu. Onu şaşırtan da, korkutan da, bu başkalık: öyle ya ölüm dendi mi bildiği bir mermi ıslığı, bir obüs tarrakası, bir mitralyöz öksürüğü, arkasından kafatası darmadağın, kolu dirseğinden kopmuş, barsakları avuçlarında cam bakışlı askerler! Bu yüzden, savaş sonrasında bile ölümünü hep kızgın çöl garnizonlarının, yağmurdan balçığa dönmüş siper gecelerinin korkunç anılarına yeniden dönmek diye almamış mıdır? Sanki büyük bir kapı açılacak, ardında bütün o eski hergeleler, Sabancalı Hakkı, Sadrettin Kütahya, Doktor Hayrullah, Tilki Nuri, Vav Cemil, karanlık sakallarını kaşıya kaşıya çığlıklar atıp, onu karşılayacaklar: öldükleri gün ne kadar gençtiyseler o kadar genç, o kadar da anasının gözü ha!

Şimdi, hastalığın etkisinden mi nedir, bu şatafatlı hattâ şenlikli ölüm düşüncesi hırçın bir rüzgârda kıvılcımlı bir duman gibi dağılıyor, yerini sinsi ve vıniltılı kaygılar alıyor. Neden mi? Nedeni açık: kasatura parıltısı, mermi yalazı, top gürültüsü halinde ölümü yanısıra nice taşımış olan adam, onun ne kesin ve somut bir sonrasızlık olduğunu ilk defa kavramış gibi de ondan. Ta-

dına doyulmaz söyleşilerinde anılarını yıllardır yaşattığı şehit arkadaşlarının. aslında ne derece önemli ve yeri doldurulmaz bir şeylerini (hayatlarını) kaybetmiş olduklarını. şimdi anlıyor. Olanca dehşeti. tüyler ürpertici yalınlığıyla anlıyor hem. Yüzünü solduran. içini buran. kahkahalarını soğutan bir bu. bir de (olmayacak şey ya!) özlediği ölüme kavuşsa bile şehit arkadaşlarının genç kalmış olmalarına karşılık. onun sarsak. sümüğü bıyığına damlar bir pinpon kimliğiyle aralarına karışacak olması! Buna burulmakla kalmıyor. fena halde içerliyor da. Hele o hınzır Tilki Nuri'nin burnunu ip gibi yere sarkıtıp sinsi sinsi gülerek. kendisini nasıl sarakaya alacağını düşündü mü. cinleri tepesine toplanıyor.

Oysa. o çöl alacasında mitralyöz lâleleri eflâtun eflâtun açarken. yüzükoyun kapandığı yerden fırlayıp Mülâzım İhsan'ı kurtarmaya atılsaydı. çoktan kapının öbür tarafına geçmiş. şimdi pinponluğu ile alay etmesi muhtemel o delikanlı ölüler arasındaki yerini almış olacaktı. O zaman. ölümün katı ve acımasız gerçeğini anlamayabilirdi belki. Çünkü ölüm. kalabalık ve hareketli bir hesaplaşma içinde. hiç de böyle adamın damarlarına ağır ve ağulu bir sıvı gibi yavaş yavaş yayılmıyor. ne olacaksa kaşla göz arasında olup bitiyor.

İyi ama. Hamsîn Vahası'nda neydi onu kumlara mıhlayıp. az ötesinde delik deşik edilen Mülâzım İhsan bey'in yardımına koşmasını engelleyen? Tedbirli olmak düşüncesi mi. yoksa korku mu?

"– ...Allah'ın bildiğini kuldan niye saklamalı: ben epeyce uzun bir zaman. orada korktuğum hissini üzerimden atamamış. bu sebepten maneviyatımı berbat etmişimdir. Bütün Suriye ric'ati boyunca. o feci sahne bir an gözlerimin önünden gitmedi dersem. hakikati ifade etmiş olurum. Zavallı. nefsini müdafaa etmekten âciz bir genci. hem bile bile muazzam bir tehlikeye sürüklemek. hem göz göre göre ölümün pençesine terketmekle. kendimi itham ettim durdum.

Lâkin. tahammülfersa bir şeydi yahu!

Şimdi ric'at halindeyiz değil mi, en olmadık keşif harekâtında dahi münasebetsiz kahramanlıklara kalkışıyor, kendi vicdanıma öyle ödleğin biri olmadığımı âdeta isbata çalışıyordum. Vakıa korkmuş olsam da mazur görülebilirdim, zira ayağa kalkar kalkmaz, sağdaki değilse soldaki, soldaki değilse sağdaki mitralyözün beni yakalayıp biçmesi işten değildi ama, Maydos'ta, Conk Bayırı'nda buna benzer nice ümitsiz vaziyetlerde, nice çılgınca hamlelere tevessül eden biz değil miydik? Onların altından kalkmış olan Ferid, bu âciz delikanlıyı kurtarmaya gidemez miydi?

Gitmedi işte!

Müfrezesinin selametini bahane ederek, düştükleri pusudan sağ çıkmalarının; ihtiyatsız, hattâ korkak bir mülâzımın kurtulmasından çok önemli olduğuna kendi kendini inandırıp, oncağızı oracıkta kalbura çevirmelerine göz yumdu. Belâlı şeydir ha! Bazı geceler, bağırışlarıyla sıçrar, uyanırım. Uzaktan, kanlar içindeki sarışın yüzü hayal meyal seçilir. Başını her kaldırışında, birbiri ardınca kafasına çakılan mermiler onu öyle bir silkeler ki, her seferinde bu defa işi tamam derim, her seferinde yanılırım. Bakarım ki, ölmemiştir. ölmez yahu, yeniden doğrulup bulunduğum tarafa seslenir, yine ben gideyim deyip deyip bir türlü gidemem..."

Gariptir, Miralay Ferid bey, Hamsîn Vahası'nda elini kolunu bağlayan büyünün korku olmadığını, yıllarca sonra anlamıştı. Dersim isyanını kovalayan, durgun, acılı ve heyecanlı günler. Siverek'te Alay Komutanı olarak bulunuyor. Bir sabah, Seferberlik dosyalarını gözden geçirmektedirler: o, bir de o ara bilinmez hangi denetim göreviyle Siverek'e gelmiş yaşlı bir paşa, ya Harbiye'den sınıf, ya cephelerin birinden silâh arkadaşı. Bugün gibi aklında. Miralay Ferid dosyaları şöyle itip cigarasını yakmaya davrandığı an, bilinçaltında hanidir gelişip duran fikir, kafasının içini gözkamaştırıcı bir magnezyum ışığıyla doldurarak, patlıyor. Artık büyü bozulmuştur. Hem nasıl bir bozulmak! O dakika adını koyduğu şeyin

etkisiyle öylesine heyecana tutuluyor ki oturduğu yerde oturamıyor: nerede, kiminle beraber olduğunu unutup, ortalığı cıgara dumanına boğarak, başlıyor odanın içinde volta atmaya: demek, hakikat halde onun, ölümü artık kesinleşmiş Mülâzım İhsan bey'in imdadına koşmasını önleyen, şu bildiğimiz alelâde korku değilmiş de, meğer...

Hastalandığı gece, Azrail'in soğuk elini ensesinde duyduğu an, karısına açıklamak istediği bu sırdı işte. İlk kocasının ölümünü ona asıl gerçeğiyle, öz gerçeğini de içine çırılçıplak katıp söyleyecek, yaptıklarını bağışlamasını dileyecekti. Evet, bağışlamasını! Zira, ister öyle olsun ister böyle, onun için farketmiyordu ki, suçlu saymaktan bir türlü vazgeçemiyordu kendisini. Suçu bir insanlık suçuydu belki, suçtu ama! Bir kere itiraf edildikten sonra bir daha Ruhsâr hanım'ın yüzüne bakılamayacağına göre, mutlaka ölürken açıklanması gerekirdi: herşeyi açıklayıp vicdanını çökerten ağırlıktan kurtulacaksın, sonra kuş gibi hafif öleceksin.

...ölemedik ki birader, vâde ermemiş daha, isabet ki hastalık telâşı arasında sırrı fâşetmemişiz, yoksa Maviş hanım'ın gözünde iki paralık itibarımız kalmazdı, buysa ölümden beter bir haldir ki, besbelli kaldıramayıp...

Merdivenlerden birisinin çıktığını işitip toparlandı. Papazyan'ın çenesinden yorulmuş da kendini yatağına uzanmış sanıyordu ya, hayret, yaprak yansımalarıyla akvaryum yeşiline boğulmuş bir balkon sabahında, aslında Suat'ın çıkıp ona gazetelerde neler olduğunu anlatmasını bekliyordu. Her sabah öyle yapmıyorlar mı? Gelen o zaten, adımlarının yumuşaklığından belli. Miralay Ferid, yanılmıyordu: Suat haberleri bir kere daha gözden geçirmiş, içlerinden dayısının hoşlanacağını bildiği birkaçını seçerek yukarıya çıkmaya karar vermişti.

Gülümseyen dalgınlığıyla akvaryum aydınlığına girdi. Girer girmez bal rengi saçları, ışıltılı yaprak yeşiline dönüştüler. Miralay'dan önce davranmak için olacak, hızlı hızlı:

– ...sonunda, dedi, senin sözüne geldiler dayı: gazetelere bakılırsa, geniş yetkili inkılâp mahkemeleri kuruluyor, hazırlanan tasarı Millî Birlik Komitesi'ne gönderilmiş.

Miralay Ferid'in çalıçırpı kaşları sevinçle uçuşuyorlar:

– Deme yahu? Kat'i mi bu?

– Bilmem, herhalde: Millî Birlik Komitesi Sekreterliği'nin açıklaması deniyor. Tasarıyı kabul etmişler bile.

Miralay Ferid, eliyle saçlarını karmakarışık etti:

– ...daha geçen akşamdı, yooo, evet evet kanaryam, geçen akşamdı değil mi? Ha? Burada, bu balkonda diyordum, inkılâp dediğin inkılâplığını bilmeli, elini ona göre çabuk tutmalı. Millî Mücadele'de İstiklâl Mahkemeleri olmasaydı, alimallah...

Sustu, kirpiklerini kırpıştıra kırpıştıra:

– .....başka, diye sordu, başka ne var ne yok?

Suat, nedense daha alçak sesle – ...başka, diyerek sözünü sürdürdü, şey var: Amerika otuz dört milyon dolar daha hibe etmiş, açıklamayı yapan Büyük Elçi Warren.

– Hele hele, gördün mü bak, Hanım Evlâdı gidince, onlar da kesenin ağzını açtılar.

Suat, ağır bir suçlama yaparmış gibi ekledi:

– ...dördüncü ithal kotası için kullanılmak üzere!

Nedense, Ahmet Ziya bey'i düşünüyordu: kısa ve tüylü piposunu; öne çıkmış dişlerinin pırıltısıyla, şimdi dayısına söylemek istemediği, bir haber daha gözüne ilişmişti çünkü, yoksul, birinci sayfada tek sütuna sıkıştırılıvermiş, ufacık bir haber: *"Yatırım Projelerinin yarısı terk edilecek!."* Bir yandan, israf bahanesiyle yatırım tasarıları ertelenirken, öteyandan ithali çoğaltacak doğrultuda Amerika'nın keseyi açması, Ahmet Ziya'nın ilk işittiğinde dehşetli çarpıldığı varsayımlarını, doğruluyordu.

Miralay Ferid ikincisini değil, ilk verdiği ha-

beri sevmişti. O yüzden olacak, ikincisinin üstünde hiç durmamış, ilkinin uyandırdığı çağrışımlara çarpa çarpa, sehpalarının gölgeleri Anadolu içlerine uzanıp dehşet salan İstiklâl Mahkemeleri'nin anılarına yuvarlanmıştı:

– ...hey'et-i hâkimenin ardına düşen duvara bir levha asılmıştır ki, hafazanallah, üzerinde tüyleri diken diken bir ibare göze çarpar: "İstiklâl Mahkemesi mücahadesinde Allah'tan başka kimseden korkmaz. Korkmazlardı da haaa...

Akları sararmış gözleri dalıyor. Sesinin derinliklerinde, ufak ufak belirip kaybolan, eski heyecanlar:

– ...muhtemelen 1337 ilkbaharı, binbir macera ile Anadolu'ya geçmişim, Ankara'ya geliyorum ki şehir def gibi gerilmiş: İngiliz casusu Mustafa Sagir, İstiklâl Mahkemesi'nde idama hüküm giyiyor. Herkesin ağzında bu, başka lâf yok. Lâkin herif, 'beni hıyanet-i vataniyeden asamazsınız' diye diretmiş, eveeet, neymiş bizim değil de İngiliz ekmeğiyle perverde olmuş kerâta...

Dayısının geçmişe kayması Suat'ı sevindirdi: bu öteki haberleri kurcalamasını önleyecek: belki dağılıp, beklenmedik sıçramalarla umulmadık sorunlara geçmesini sağlayacaktı. Ankara İstiklâl Mahkemesi'nde Kılıç Ali bey'le, Dişçi Ahmed İhsan'ı ve İngiliz casusu eski Kadıköy İnzibat Zabiti Mahmut Hamdi'yi bir güzel sallandırdıktan sonra, gerçekten de:

– ...kız, dedi, anan olacak divaneye ne vakit gideceksin de şu yalının tapusunu hayırlısıyla çıkartacaksın bakayım? Münasebetsizin sağı solu belli olmaz, bakarsın vazgeçmiş, yeniden başımıza...

Dayısı iyileştikçe annesinin Emirgân'a gelişi seyrekleşmişti ama, havası bozulmamıştı hiç: arabasıyla yiyecek içecek taşıyor, bazı akşamlar küf yeşili yaz yıldızları yaldızlı iplikleriyle sırçadan örümcekler gibi üstlerine sarkarken, bir cıgara içimi oturup bahçede onlarla iki çift lâf ediyordu. Bir kaç kere açmıştı ev konusunu, gidilecek günü bile belirlemeye kalkışmıştı ama, Suat ne

hikmetse çekiniyordu bundan: Keçecizade'nin yalısını öz evi olarak çoktan içine yatırmış, gönlünce döşemiş dayamıştı ya, sıra bunu gerçekleştirmeye gelince herzamanki gibi tutuluyor, anlamsız duraksamalar elini ayağını bağlıyordu. Dayısına yine de:

– ...yooo, dedi, kaygılanma dayı, daha geçen akşam ne zaman bu işi bitireceğiz diye sordu.

Oysa, Halim'in mektubunu okuduğu dakika başlayan tartışma, içisıra, çıldırtıcı bir yağmur gibi gümbürtüler, şimşek şakırtıları ve baloncuklarla sürüp gidiyor. Daha iki ay, Kuledibi'ndeki köhne dairenin kirasını nasıl vereceğiz diye kara kara düşünen o değil miydi, al sana iki ev birden: istersen Hayrun'un önerdiğine uy, git Vanköyü'nde çocukluğunun Boğaziçi'ni yaşa, bitmez tükenmez bir tünelde geçirdiğin yılların acısını çıkar: istersen Halim'in önerdiğine uy, Şişli'de mi olur, Nişantaşı'nda mı, o konforlu katlardan birini tut, döşe daya ve *sınıfının* konforuna adamakıllı yerleş! İkisi de aynı kapıya çıkmaz mı peki, ister Keçecizade'nin yalısında ister Nişantaşı ya da Şişli'deki dairede olsun, önüne açılan ufuk, yıllarca sonra yeniden içinde depreştiğini hissettiği toplumsal fikirleriyle çelişmiyor mu?

Düşündüğün gibi yaşamasını beceremiyorsun, bâri dürüst ol, yaşadığın gibi düşün. Baksana Doktor Sevim'e, buzlu viski bardağını yanağına dayayıp serinleyerek, ne diyor:

"– ...hayale kapılmayalım, hayatta herşey herkes için değildir: hatta bakın ne diyeceğim, herşeyinizin olması için önce herkes olmamasını bileceksiniz. Ben, yaşadığım hayat icabı, çok erken öğrendim bunları: imtiyazlılık insanla başlıyor, onun gerçeğinde olan bir şey, eşitlik yalanlarına kulak asılırsa...

Hayrun bunu daha başka, türlü söyler, ucu yaldızlı cigarasını, akla ziyan bir ustalıkla konuşurken de dudakları arasında koruyup: "– ...sen, der, hanedan kızısın meleğim, aslını, neslini bilsene!... Koskoca Bayraktar paşazade Halûk bey'in biricik kızının o izbe gibi yerlerde işi ne Allah aş-

kına? Şanına lâyık bir evin olmalı senin, kocanın vâriyeti elvermiyorsa biz ne güne duruyoruz, hem ayrıyeten...

İşin garibi, artık kocasının olanakları da elveriyor. Elinin bolca para gördüğü an Halim'in oyunculara vergi lükslere hevesleneceğinden hep kuşkulanmıştı, o da saklamaz söylerdi zaten ama, daha ilk mektubunda durumlarını bir dönemi kapatıp yeni bir dönemi açmaya benzetmesi tuhafına gitmişti yine de. Neden gidiyormuş? Beş bin lira çantasına girer girmez, bir başkalaşmanın sona erdiğini, kelebeğin artık kozasından çıktığını içinde duymadı mı? Beş bin lira! Bir servet bu! Bütün bir evi geçindirmek için, yıllardır, kirli ve buruşuk yüz liralarla, elli liralarla uğraşıp duran bir genç kadının (Hâlâ genç sayılır mıyım, acaba?) gönlünce harcayabileceği bu kadar çok parası olursa ne yapar? Onun yaptığı da bu: saçları kızıl yansımalarla dalgalanan buğulu yüzünü, vitrin camlarında araya araya, dalgın bir yaz sonu Beyoğlu'sunda türlü alışveriş!

Tuhaf, hiç dikkat etmemişim Mısırlı'nın orda ne güzel şeyler varmış, şu bluzların zerafetine bak, şu pantolonların ciddi güzelliğine! Baker'de, Mayer'de, mayoların binbir çeşidi sergilenmiş, lâciverd, eflâtun, kırmızı, yeşil... lasteks bunlar, ateş pahası, insanın çantasında parası olursa neden alamasın? Acaba alsa mı, mevsim geçti sayılır gerçi, fakat Doktor Sevim gelsenize dememiş miydi, bakarsın gidince plaja çağırır, oysa Suat'ın hanidir deniz kıyılarına uğradığı yok, mayoları hep eski, onun için belki...

Biraz daha aşağılarda, Tünel'e doğru mağazalarda çoktandır özlemini çektiği çantalar gördü, son derece kibar şeyler, bir o kadar pahalı. "Yapmamalıyım, hayır asla" öfkeleri içersinde mağazaya girip, pis bıyıkları boncuk boncuk terli Ermeni tezgâhtardan, beğendiği çantayı almakla kalmadı, kimbilir ne kadar zamandır bilinçaltını dürtüp duran, deriden bir cıgara paketi muhafazasını da sardırdı. Hayallerinin ve annesinin ikramlarının dışında, hâlâ cıgara içmediği halde!

Kollarında paketler, haşır huşur, Bereketzade Çeşmesi'ni geçip Camekân Sokağı'ndaki evine giderken, eşine az rastlanır bir izlenimi yaşamaktaydı: bir aynanın içine yürümüş, parlak yüzeye çarpmadan, büyülü bir hayal gibi ötesine geçivermişti sanki.

Ev, nem ve küf kokuyordu. Besbelli değiştirmesi artık kesinleştiğinden, onu ilk defa olanca yoksulluğu ve çirkinliğiyle gördü. Allah Allah! Yıllar boyu nasıl yaşayabilmişti bu daracık, bu köhne, bu kötümserliği insanın derisine zehirli gaz gibi işleyen karanlık evde? Yaşamış sayılır mıydı ki? Yaşamıyor, vazgeçilmesi kadar gerçekleştirilmesi de zor bir intihara sürükleniyordu. Dayanılmaz bir aydınlık gereksinmesiyle, salonun ve yatak odasının bütün ışıklarını yaktı: aynalı dolabın karşısında bluzlarını pantolonlarını giyer çıkarırken, ansızın Matmazel Raşel'in (*) onu kışın uzun süre rahatsız etmiş olan sözlerini hatırladı:

"– ...ah işte siz, hep böylesiniz, *ma douce:* ilgisiz, kayıtsız, uzak! Belirli bir süre içinde, diyelim ki yaşanacak hayatî bir an olsun, hep kaçırıyorsunuz bu anı, ya erken geliyorsunuz, ya geç, bir türlü kılı kılına denk gelemiyorsunuz..."

Gardrobun aynasında, üstübaşı tepeden tırnağa yenilenmiş, menekşe gözlerinin derinliklerinde zırnık sarısı elektrikler çıtırdıyan başka bir Suat, düpedüz yüksek sesle:

– Hayır, dedi, artık kaçırmayacağım.

Bir dilek mi bu, yoksa verilmiş bir karar mı? Ne olursa olsun, yo hızla Kuledibi'nden Şişhane'ye çıkıp, Hayrun'a gidiyor. Büyük İstanbul. Hasır şapkalarının altında kederli Yahudiler, bol kıçlı ve kıvırcık saçlı akşamüstü madamlarını kollarına takmış, ceplerinde Şalom ve Şabat gazeteleriyle, Tepebaşı Bahçesi'ne gezmeye çıkmışlar. Haliç'e, gümüşü bakıra dönmüş, sıvı bir güneş akıyor. Köşebaşındaki gazinonun akasyaları, bu yüzden, ilk bakışta akkor dikenleri, sonra alev-

(*) Bkz: "Bıçağın Ucu" "Dersaadet'te Sabah Ezanları" "O Karanlıkta Biz", roman, Bilgi Yayınevi.

den dantelalar. Trafik, Bankalar Caddesi'nin ağzından Taksim doğrultusuna aralıksız boşalıyor: lâstikleri ısınmış taksilerin açık pencerelerinde uygun kadın profilleri. Suat, çok kısa bir an, bilmediği bir Balkan şehrinde sanıyor kendini, tanımadığı insanlar arasında kayıp! Akın Limited Şirketi'nin asansörüne, sığınmaya benzer bir telâşla kendini atışı, acaba bundan mı?

Hayrun, Seyit Sabri'nin saltanatlı odasında, Suat'ın geçen gelişinde görmüş olduğu delikanlıyla oturuyordu: ikisinin de ellerinde buzlu viski bardakları, Havana püroları: ikisinin de gözlerinde, dumanlı gözlükler! Kızının girdiğini görünce Hayrun'un yüzünde, paslı bir makası andıran köse erkek gülümsemesi ölgün ölgün parıldadı. Ayağa kalktı, ona doğru gelip, ölü beyazı tombul ellerini uzatarak, neresinden çıkardığı anlaşılamayan boğuk sesiyle:

– Aman efendim, dedi, bu ne şıklık, bu ne zerafet!

Birden yaşlı bir salon çapkını oldu, ekledi:

– ...bu şehir tekin değildir, meleğim! Kaparlar, ha?

Kaygıverici bir olasılığın gölgesiyle, yüzü kararıyor:

– ...yoksa ağabeyim?

Suat gülümsedi: – ...maşallahı var, iştahından şikâyetçiyiz, doyunca çocuk kadar yemem diyor...

Hayrun, Akın'ı kızına o ağır 'beyefendi' havasıyla tanıttı:

– ...küçük bey, şirketimizin medar-ı iftiharı Seyit Sabri bey'in mahdumudur, uzaktan akrabamız da olurlar...

Akın, Suat'ın elini sıkmadı, eğilerek parmak uçlarından hafifçe öptü. Hayrun, pürosundan çektiği soluğu, burun deliklerinden damar damar salıverip, sözünü dumanlı mavi:

– ...babasının, diye sürdürüyordu, mecburî gaybubeti, onu da ister istemez, işlerle haşır neşir olmaya sürükledi. Devir öyle bir devir ki zaten...

Sesi birden kûstahlaşıyor; ikisini de, ne olduğunu kestiremedikleri ağır bir kabahat yüzünden azarlarcasına, iri hareketlerle:

– ...insaf yahu, insaf! diyor. Menderes'e neler yapmışlar duymadınız mı? Harbiye'de mevkuf iken, gecenin bir vaktinde, bahane uydurup uydurup, uyandırırlarmış. İşte size yeminle sôylûyorum, vallahi çok emin yerden işittim. İnsan kulaklarına inanamıyor ama, hakikat: her uyandırılışında, eli ayağı çôzûlûyor fukaranın, kurşuna dizilecek sanıyor. Tarifsiz endişeler içersinde, "Bu kadar çabuk mu?" diye sorar, "Beni ônce sorguya çekmelisiniz" dermiş. Vah yavrum vah! Yüreğim parça parça oldu. Müstehak mıdır reca ederim, nihayet bir başvekildir bu zat, ayrıyeten milletin intihap ettiği bir başvekil...

Akın, sôyledikleriyle değil, sôyleyenle ilgiliydi. Güneş gôzlûkleri, bakışının gerçek anlamını saklasa da, bunun şaşkınlıkla hayranlık arası bir şey olabileceğini kestirmek, zor olmasa gerekti pek: kalın, hayli kaba çizgili bir erkeklikle, gizli ve hûkmedici bir kadınlığı ûstûnde birleştirmiş, bu bileşime nice iç karıştırıcı boyutlar eklemiş bir kişiydi Hayrun. Akın gibi ayrıksıya düşkûn, çizgi dışına eğilimli bir gencin ilgilenmemesi olası mıydı hiç?

Suat, annesinin sarhoşluğunu hışıltılı soluyuşundan, Akın'ınkini davranışlarının gevşekliğinden çıkardı. Bir eli pantolonun cebinde, ôteki parmaklarının arasında yaprak cıgarasıyla havada, Hayrun adamakıllı atıp tutuyor; Akın'sa, onun dalga dalga çevresine dağılan basıncından âdeta yassılıp, beyaz teni, güzel kirpikleri ve narin elleriyle, koltuğunun arkalığına renkli bir çıkartma gibi yapışıyordu.

– ...ya esnafa, ya tûccara ettikleri zulûm? Gâvur mu bunlar be? Karar çıkartılmış, toptan ve perakende, kâr haddi yüzde yirmi beşi aşmayacakmış! Hadi bakalım, istersen uyma! Çiftlikten sütü perakendeciye yüzde ondan vereceksin, o da yüzde onbeş kâr koyacak! Şu Allahın işine bak, millet yüzde elli kârı beğenmezken...

Griler giymişti o gün: pantolonu kılıç gibi ütülü, gri mavi takım elbise, cebi marka işlemeli beyaz ipek gömlek, siklamen benekli antrasit kravat. Saçının virgülü sık sık alnına düşüyor, altın çerçeveli güneş gözlükleri bakışlarının sürekli dağınıklığını gizlediğinden, suratındaki sağlıksız solgunluktan doğan yozluk, yerini kavgacı bir keskinliğe bırakıyordu. Suat, bu aykırı görünüşüyle annesini hiç yadırgamadığını soğukkanlılıkla saptadı, bundan üzülmedi de, yalnız Akın'ın bulut bulut orada bulunuşundan mı, Hayrun'un basıncı altında oturduğu yerde yamyassı oluşundan mı nedense, tedirginlik duydu. Hele siyasal konuları bırakıp, sözü onun yabancısı olduğu alanlara kaydırdıkları zaman.

Nelerden dem vurmuyorlardı ki!

– ...dün akşam, Müberrâ kaltağı tutturdu, ille saza gidelim! Ulan bilmem ne yapmanın bile yolu yordamı var, böyle paldır küldür kalkılıp saza gidilir mi? Lâf anlayan beri gelsin, Tepebaşı'nda Sevim Tanürek okuyormuş, ha bak, hoşlanırım sesinden, bahusus 'Meyhaneler mesken oldu' diye başladı mı? Hâsılı, Müberrâ'yı kıramadık, kalktık gittik, iyi ki gitmişiz...

– Avusturya'lı cambazlar nasıldı? Beygir gibi kızlar, elinin tersiyle biri şöyle suratıma bir çarpsa, beni gel duvarlardan jiletle kazı...

– ...Avusturya'lı Alaman bilmem, ben çengiye bayıldım, alelâde alaturka bir çengi, oryantal mı ne diyorlar şimdi. Aman Allahım, o ne gerdan kırış, o ne göbek atış, ne omuz titretiş öyle?... Müberrâ'ya dedim ki, karı karı, bak da gözün gönlün açılsın...

– ...ha o mu, Semra Murat, Beyrut'tan gelesiymiş, Arabım diyor, yalan canım, halis muhlis Türk, kenar mahalle kızı, kenar mahalle kızının da talihsizi, sıra dansözlüğünden bir türlü kurtulamıyor...

– ...yooo delikanlı, yanlışsın: karı çengi, çenginin rezili yahu, çalgının çalkantısına bir veriyor kendini, vücudu âdeta kemiksiz, o kalçaların ırgalanışı, o memelerin letâfeti...

Suat, önceki gelişine oranla, Seyit Sabri'nin odasını daralmış buluyor. Duvarlar mı birbirine yaklaşmışlar, masa dolap koltuk yeni mobilya filân mı alınmış, yoksa bu daralmışlık izlenimi dinlediklerinden mi ileri geliyor? Hepsi yanlış, sadece Haliç'e bakan büyük pencerenin Venedik pancurları kapalı, ortalığı loşlaştıran bu, o loşluktaysa oda daha dar görünüyor, vantilâtörün vınıltısındaki donukluğun nedeni de aynı şey, ışık zerreciklerini üfüremiyor elbet, işi gücü anlamsız bir değirmen gibi, *Old Master* ve buzlu tahtakurusu kokan o soğuk loşluğu öğütmek!

Kapıdaki sekreter kız; aralık ağzı, ıslak dudakları takma kirpikleriyle takvim kızlarından farksız, o sırada girdi: salına salına, Hayrun'a yaklaştı, yanıbaşında durdu. Ayağının biri hafifçe öne çıkmış, kalçasının birisi hafifçe yukarda, havalı havalı:

– Küçük Rıza bey, dedi, geldi efendim. (*)

– Yaaa! İçeri odaya al.

Hayrun, Suat'tan ve Akın'dan özür diledi:

– ...kusura bakmayın çocuklar, mühim bir iş için ben çağırtmıştım, görüşmesem olmaz!

Yaprak cigarası dişlerinin arasında, bir eli yine pantolonunun cebinde, öbürünün ayasıyla saçını şakağından ensesine sıvazlayarak, çıkıyor. Tam bir 'beyefendi' çıkışı. Oysa Suat'ın belleğindeki çocukluk resimlerinde, ne kadar başka bir Hayrun yaşamaktadır: güz kızılı bir akşam, Direkliyalı'nın balkonunda, esmer ve tombulca bir kadınla annesi oturmuş, konuşuyorlar. O, beş altı yaşlarında olmalı. Boğaz'dan uskur gürültüleriyle köpük köpük geçen bir vapura dalmış, Sadıkzadeler'in kara bacalı yolcu vapuru. Seyrederken sarkmış galiba, annesinin koruyucu elleri belinden tutup çekiyor hemen. (Aaa, düşersin kızım, dikkat etsene!) kucağına oturtup ona masanın üstünü süsleyen bisküvilerden veriyor, (...bak, bunların içi kaymaklı, hani sevdiklerin-

(*) Bkz: "Kurtlar Sofrası", roman, Ataç Kitabevi.

den, ye de büyü, Gülistan teyzen gibi güzel ol). Sahi, o esmer ve tombul kadın Gülistan teyze'ydi değil mi?

Annesi ne hoş bir kadın olarak, yer etmiş zihninde: omuzlarına dalga dalga inen bal sarısı saçlarını, başının bir hareketiyle şöyle geriye savurtuşu; Beyoğlu'na ineceği günler, yatak odasındaki büyük 'endam aynası'nın önünde boynuna inciler sarıp, başına tüylü şapkalar giyerek uzun uzun süslenişi unutulur gibi mi? Halük bey, içecek sıcak bir şey isteyince, ya kenarı sırlı bardaklardaki ıhlamurunu, çalışma odasının kapısına kadar gümüş tepsiyle getirip, sonra Suat'ın minnacık ellerine vererek babasına gönderişi? (Usul usul, önüne bak, dökmeden götür kızım). O zamanlar henüz Nadejda gelmemiş. Hayrun sonunda onu şu kapıdan çıkan 'beyefendi' kılığına sokacak garip başkalaşmayı geçirmeye başlamamıştı. Suat'ı uyutmak için, geceleri, karyolasının başında beklediği, ona bebekliğinde yaptığı gibi bazan ninni söylediği bile olurdu.

– Annenize diyecek yok doğrusu!

Akın'ın sözleriyle toparlandı. Elinde olmaksızın:

– Eskiden böyle değildi, dedi.

Akın'ın sözcükleri alkolden yumuşamış, ağdalaşıyorlar:

– ...eskisini bilmem, böylesi müthiş! İlk gördüğüm dakika çarpıldım, günlerce kendime gelemedim. İç gerçeğini, dış çevreye kabul ettirmesini beceriyor. Bayılırım böyle insanlara!

Kendi kendine güldü. Kaygan, epeyce sulu bir sarhoş gülümsemesiydi bu. Yaprak cıgarasını, bir hamam böceği gibi çıtır çıtır ezerek:

– ...ona, dedi, tutuldum desem, bana kızar mısınız?

Suat nasıl bir hışımla fırlayıp çıkmış ki, yaptığı kabalığın farkına, bindiği dolmuş ancak Akıntıburnu'nu dönerken, varabiliyor. O resim güzeli genç, annesiyle, konuşmalarının başından beri kuşkulandığı yakınlığını açığa vurunca, oracıkta bir bomba patlamıştı sanki: beklenmedik, yıkma

gücü yüksek, allak bullak edici bir bomba! Suat, ne cevap verdiğini hatırlamıyor, nasıl çıktığını, hiç! Annesini görmüş müydü acaba? Galiba hayır, görmek istemedi: Akın'la arasında niteliğini açık açık belirleyemediği karanlık bir ilişki tasarlıyor: tasarısının somut ve kesin hiç bir boyutu olmadığı halde, bundan öğüresiye tiksiniyordu. Yeniden, kara sarı alacası yüreğini örten, yoğun bir sise girmişti. Yakın çevresiyle bağlantıları yıldırım çabukluğuyla eriyor: içini, yumuşak kadife kanatları son derece geniş ve büyük, birtakım garip yarasalar dolduruyordu. Sessiz, kalleş, sayılamayacak kadar çoktular.

Kapıyı Mürüvvet bacı açtı. Suat, yaşadığı dağınıklığın telâşıyla yüzündeki belirli kaygıya dikkat bile etmedi. Bir an önce odasına çıkmak, soyunup dökünmek, kendi kendisiyle yalnız kalmak istiyordu. Fakat bu defa Ruhsâr hanım'la karşılaşıyorlar: merdivenin sahanlığında, mavi tüylü bir kuş gibi, ufalmış ve üzgün bir Ruhsâr hanım.

– Gözlerim yollarda kaldı Suat, nerelerde oyalandın?

İlkbahar sesi kırık dökük, özür dilercesine ekliyor:

– ...dayın ansızın ağırlaştı da!

Suat'ı o dakika vursalar, bir damla kanı akar mıydı? Başını sert bir yere çarpmış gibi sendeledi. İçindeki yarasalar, kalleş ve yumuşak, kaçıştılar. Dayısının odasına yönelirken, ardından Ruhsâr hanım:

– ...birşeyciği yoktu, diye açıklamalarını sürdürüyordu: Eczacı İhsan bey geldi sağolsun, bir zaman sohbet ettiler, onun gideceğine yakın...

Ya da: – ...İhsan bey'in bulunması ne mes'ut bir tesadüf, lüzumlu ilâçları verdi derhal, iğnesini yaptı, Doktor Hanım'a malûmat vereceğini de söyledi...

Suat, yengesinden aldığı haberi öylesine abartmıştı ki, Miralay Ferid'i yatağında biraz solgun fakat sakin ve gülümser görünce, yıldızlı bir sevinç sardı gönlünü. Mor, pembe damarlı bir

sessizlikte, yaz akşamının uzak seslerini birlikte yaşadılar: komşunun radyosunda ferahnâk faslı, kıyıdan klaksonlar, sokakta çocuk çığlıkları. Sonra Miralay Ferid, gözlerini usulca yumarak, neden ona kırgın olduğunu gümbür gümbür ortaya koydu:

– ...İki yüz bilmem kaç paşa emekliye sevkolunuyor, kanaryam bu mühim havadisi dayısından saklıyor, olacak iş midir: iki yüz küsur paşa ne demek yahu, başlıbaşına bir ordu! Ya inkılâpçı kadroyla ihtilâfa düştüler, ya da...

İKİ BİN SUBAY EMEKLİYE AYRILIYOR

Gönüllü usulüne göre yürütülecek ve iki ay içinde tamamlanacak muamele ile Albay, Yarbay, Binbaşı ve askerî memur kadrosunun yüzde 30'u emekliye ayrılmış olacak.

20 Ağustos'a kadar emeklilik isteyecek subaylar geçici kanundaki haklardan faydalanacaklar.

Ankara (Özel)

Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup Albay, Yarbay, Kıdemli Binbaşı ve Binbaşılar ile bunlara eş rütbelerdeki askerî memurlardan yüzde otuzu emekliye ayrılacaktır. Emekliye ayrılacak subay ve askeri memurların sayısı iki bin civarındadır.

Emekliye sevk muamelesi, dün orduya yapılan bir tâmim gereğince 'gönüllü' esasına göre yürütülecektir. 20 Ağustos 1960 tarihine kadar emekliliklerini talep eden Binbaşı'dan Albay'a kadar olan subaylar çıkarılmış olan özel bir kanundan yararlanacaklardır.

Tanınan imkânlar

Emekliye ayrılmaya tâlip olanlara tanınan avantajlar şunlardır:

1. 30 yıllık fiilî ve itibarî hizmet müddetini dolduran her subay emekli maaşı olarak, son aldığı maaşın yüzde ellisi yerine yüzde yetmişini alacaktır.

2. Bağlanacak olan emekli aylığı keseneğine esas olarak son aylık alınacak ve baremdeki iki yıl bekleme mecburiyeti olmayacaktır.

3. Emeklilik ikramiyesi normal emeklilere nazaran iki misli olacaktır.

İki bin civarındaki subayın emekliye sevk muamelesinin Hazine'ye takriben 51-57 milyon liralık bir malî külfet tahmil edeceği hesaplanmıştır.

7 Ağustos 1960

Beyaz hekim gömleğini giydi mi, Doktor Sevim'in gözlerinin mavisini görebilmek, büsbütün olasızlaşır: beyazın yansımasından mı nedir, havai maviden kar mavisine dönüyorlar, gözlüğü olmayıp gözlerini de kıstı mı, iki siyah kirpik çizgisi arasında, soğuk, ustura ağzı birer çentik!

Telefonda aradığı numara, meşgul; o kadar sinirli ki, hiç anlamlı olmadığını bile bile, aygıtı kapatıp tekrar açarak numarayı bir daha çeviriyor. Yine meşgul. Saplantısından sıyrılabilsin diye, uzun basketçi parmaklarıyla Kent paketinden tebeşir beyazı bir cıgara çekti, yok kadar ince dudaklarına iliştirdi, çakmağına davranıp tam yakacak... gözüne az önce yaktığı cıgara ilişmez mi? Tablasında unutulmanın hüznüyle duman duman, külü ibik gibi uzayıp gitmiş! Şu Allahın belâsı senet işi, dün akşamdan beri yeniden kapıldığı cıgaraya iyice tutsak olmasına yol açmakla kalmıyor, onu kendi gözünde böyle küçük de düşürüyor.

Her iki cıgarayı öfkeyle yamyassı bastırıp, bir kere daha telefona sarıldı. Bu defa çıtırtılı bir sessizlik: uzak uzak, sözcükleri belirsiz dumanlı konuşmalar, bir türlü gelmek bilmeyen çevir sinyali. Kendini tutmasa, masanın üstünde ne varsa kaldırıp yere vuracak: maroken ciltli kitapları, gümüş çerçeveleri içinden çocuk çocuk gülümseyen Okan'la Şebnem'i, steteskopu, çantasını... Ensesinden beynine dumanı tüten sıcak kan yürüyor, kaşla göz arasında örülüp beynini sıkıştıran kızıl bir file sanki. Buralarda üzerine öfkesini yanardağ ağzından lâv gibi boşaltabileceği birisi olsa, acaba açılır mıydı?

Sonunda numara düştü, hattın öbür ucunda öksürüklü bir ses:

– Buyrun efendim, dedi, İstanbul Ekonomi Bankası!

Allah belâlarını versin! Kliniğin bankası bu banka, epeyce paraları yatıyor; kredi almada, senet ödemede, şunda bunda oldum olası kolaylık göstermişlerdir; meğer devrik iktidarın kodamanlarıyla ilişkiliymişler, hesapları gizli ve karışık; Maliye Müfettişleri günlerdir orada, ne bir iş gördürebilmenin olanağı kaldı, ne herhangi bir ödeme yapabilmenin! İşin kötüsü, Kliniğe yeni aldıkları röntgen aygıtının yirmi küsur bin liralık bir senedi var ki, yarın akşama kadar ödeyemezlerse, kepaze olacaklar. Doktor Sevim'i sabahtan beri telefonun başına mıhlayan bu, bankalardan birini bırakıp öbürüne başvuruyor, has kesesine el sürmeden senedi ödemenin çaresini araştırıyor. Tıkır tıkır işleyen düzenlerini böyle çıkmaza sokan devrime küfürün bini bir para!

– ...Mucip bey, siz misiniz? Ben Doktor Sevim, evet, vaziyet bana bu sabah intikal etti, hem şaşırdım hem müteessir oldum, düşündüm ki siz hiç olmazsa, takip edebileceğimiz bir hatt-ı hareket tayin edin, bu suretle...

İçisıra, karanlığı gizli gizli eriten neonları, rüzgârlı kalabalığı, düşkün soylular gibi kibirli garsonlarıyla dün akşamki Bosfor Kulüp canlanıyor: mikrofonun başında, o yorgun sesi küstah suratına hiç yakışmayan şarkıcı kız, siyah ve kalın kırkmaları gözlerine girmiş, kelebek ağzı sırmalı siklamen, şarkısı kokulu karanlıkta yanlış bir samanyolu ışıltısıyla dalgalanıyor:

"I found my love in Portofino..."

Son bir kaç gece olduğu gibi, Doktor Sevim bu gece de yalnız. Yalnız demek doğru mu, Tunabay'larla beraber, üstelik Amerikalı damatları Jerry Sullivan'la Türkiye'de kurulabilecek bir ilâç fabrikasının kârlılığını tartışıyor ama, Akın yok; yalnızlığı, arasıra ustura gibi parlayan öfkeli soğuk bakışı, bu yüzden, Akın hayatına girdiği çabuklukla çıkıverdi. Geleceğim diyor gelmiyor, gelmeyişinin nedenini açıklamak gereğini duymuyor. Evinde mi? Başka bir kadınla ilişki mi kurdu? Daha çok erkeklere yakınlık duyduğunu söyleyenler, haklı mı yoksa? Doktor Sevim, kimseye

belli etmeksizin, binbir soruyla boğuşuyor. İçinde hep arabaya atlayıp, Akın'ı kaybolduğu yerlerde gidip bulmak isteği: Arnavutköyü'ndeki Rum meyhanelerinde mi olur, Yenikapı'da mı olur, Caddebostanı'nda mı? Fakat, gururu elvermiyor. Akın sorununu bıçakla kesermişçesine bir çırpıda kesip atıvermek tam ona yakışan şey. öyle yapmak istiyor, sık sık deniyor ama, ne gezer: gözü saatinde değilse yolda, kulağı kapının zilini dinlemiyorsa, telefonu kolluyor.

Gece, Sullivan'ın tuttuğu cıgarayı alır, böylece perhizini ilk defa bozarken, boğazına bir şey düğümlendi:

"– Hay Allah, tutuldum mu bu oğlana ben?"

Gülünç! Bir dediği ötekini tutmayan, bir baltaya sap olamamış maymun iştahlının biri, aralarında dünya kadar yaş farkı, (olsa olsa kaç yaş büyüktür bu Okan'dan, iki mi üç mü,) insan oğlu yerindeki bir gence tutulur mu hiç: bir hevesti bu, yalnızlığını gideren heyecanlı bir kapris, o kadar! Böyle diyor ama, dediklerine inanmıyor ki! Hele terkedilmiş olmak adamakıllı ağırına gidiyor. Bu sabah yatak odasının bonbon pembesi aydınlığında gözlerini bir açtı, içi bomboş, isteksiz, ölü. Başını, her sabah Akın'ın kirpiklerinin gölgesiyle işlenmiş güzel yüzünü gördüğü yana, çeviremiyor. Burnunda hep onun kokusu: biraz traş sabunu, biraz *Man's Club!* Kahvaltıda ekmeği az kızarttı diye Hatice'ye kükremesi, bu yüzden. Kliniğe gelir gelmez, İstanbul Ekonomi Bankası'nın durumundan asıl sorumlu oymuş gibi, Muhasebeci'yi azarlaması da!

"– Hadi canım sen de: ben tutulur muyum hiç, aşk değil bu, öfke! Mağlubiyeti kabul edememek! Onu kendime önce mecbur etmeli, sonra yüzüstü bırakmalıyım.

Fakat, nasıl? Hayretle farkediyor ki, Akın'ın doğru dürüst ne nerede oturduğunu bilmektedir, ne telefon numarasını filân. Hep o, günün umulmadık bir saatinde, bebek yüzü, tatlı dudakları, sahte derbeder halleriyle bir yerlerden çıkmış gelmiş; bir başka umulmadık saatinde, aynı rahat-

lıkla bir yerlere çıkmış gitmiş. Kesin bildiği tek şey, 27 Mayıs'tan sonra İtalya'ya kaçan ünlü işadamı Seyit Sabri'nin oğlu olduğu. Belki oradan sorsa bazı şeyler öğrenebilecek, gururu bırakmıyor ki! O zaman böyle yay gibi gergin, cıgara üstüne cıgara yakarak, kapının ardından ayak sesleri, telefonlardan zil, postacılardan mektup bekliyor: kızgınlığını, ödenecek senedi bahane edip bazan İstanbul Ekonomi Bankası'nın sorumluları, bazan Kliniğin Muhasebecisi, bazan da Hukuk Müşaviri üstüne boşaltıyor.

– ...tedbirsizliğin bu kadarına da pes yâni, size bu kadar ücreti niye ödemekteyiz, böyle sıkışık anlarımızda...

Kalktı, aklı tamamen başka yerde, pencereyle kapı arasında bir kaç kere gitti geldi. İnadına yüksek topuklarının üzerinde, inadına yükseltilmiş abanoz siyahı topuzlarıyla, heybetli ve uzundu. Sanki onun heybetini artırmak, iriliğini değerlendirmek amacıyla, pırıl pırıl cam ve çelik masalar alçak, lâciverd plastik koltuklar, cüce seçilmişti odasında. Kitaplık camlarında, mavi beyaz ve siyah bir hayal olarak gidip gelirken, her sıkıntılı anında olduğu gibi, yabancı bir şehirde olmayı özlüyor: Amerika'ya, Kanada'ya, Almanya'ya gidip yerleşen az sınıf arkadaşı mı var? Akıllıymışlar canım, uygar bir çevre, güvenilir bir toplumsal düzen içinde yaşıyorlar hiç olmazsa, devlet ve insanlar sözlerinde duruyor: ne böyle onbeş yirmi yılda bir hayatı kökünden sarsan değişiklikler, ne gündelik hayatta insanların akıl almaz dönekliği, ikiyüzlülüğü!

Dönüp dolaşıp vardığı yer, hiç değişmez:

"– ...hadi canım sen de! Biz adam olmayız!"

Sullivan da, açık söylemedi ama, dokundura dokundura bunu anımsattı dün gece. Şaheser bir erkek. Sarsak hareketleri, ürkek bakışları, çocuk kalmış izlenimini uyandırıyor ama, aldanmamalı, hiç öyle değil, ne istediğini bilen bir işadamı. Koltuğunun altında, şımarık iri bir sarman gibi ron ron eden karısını yepeleyerek, ona ne diyor:

"– ...bazı pratiklerin bazı toplumlara uymaya-

cağı denemeyle bellidir Mrs. Merdoğlu. Türkiye tarım toplumu, insanları ona göre koşullanmış, endüstri yapmak istiyorsa metalurjiye heves etmesi yanlış, tarım endüstrisine yönelmeli: meyve suyu, içki, konserve vs. Tekstil de olabilir bak, sonra ilâç sanayii, bir de ünlü ilâç firmasıyla işbirliği sağlanabilirse...

Garip! İçmeden, viski bardağını kaldırıp, bir süre havada tutuyor: camında neon yılanlarının renk renk kıvranışını mı seyrediyor ne?

"– ...Mr. Menderes'in yanılgısı da bu olmadı mı acaba? Ne dersiniz? Yanılgısı demeyelim, politikası önceleri bu plana yakındı sanırım, ne var ki siz Türklerdeki bu hızlı kalkınma tutkusu...

Doktor Sevim'i ilgilendiren, ilâç fabrikası fikri: bir kaç ay oluyor, kapısının önünde terkedilmiş bir köpek yavrusu gibi ağladığı bir akşam, Eczacı İhsan bey de, buna benzer bir öneride bulunmuştu. O, doktorlardan eczacılardan geniş çevre edinmiştir, bir zamanlar ecza deposu işletmiş, hayli servet edinmiş; şimdiyse, Eczacılık Mektebinden bir profesörle, tanınmış bir iki depo sahibi, galiba bir araya gelmişler... Jerry Sullivan altını çizince, o akşam üstünde durmadığı fikir Doktor Sevim'e hem daha parlak göründü, hem kolayca gerçekleşebilir gibi: bir iki özel hastane ya da kliniğin girişime katılması, üretileceklerin tüketimini önceden güvence altına almış olurdu, hele hisseler hekimlere dağıtılırsa, her biri yazacağı reçetelerde elbette...

Evet, ilk fırsatta İhsan bey'le sorunu konuşmalı, nasıl olsa eşiğini aşındırıp duruyor. Nedeni belli. Eczacı İhsan bey yıllardır Doktor Sevim'e sırılsıklam tutkun, ama nasıl yapışkan, sırnaşık bir tutkunluk, çileden çıkarır insanı! Miskin herif, hep aşağıdan alıyor, ezilmeye hazır, ne hazırı teşne: duygularını öyle münasebetsiz zamanlarda, öyle münasebetsiz bir biçimde açığa vuruyor ki, Doktor Sevim'in tepkisi ya erimiş demir gibi köpük köpük bir öfke oluyor, ya son derece aşağılayıcı hakaretler! Ama o memnun: kapılar suratına çarpıldıkça, onur kırıcı sözler çıplak derisine

alev alev yapıştıkça, gizli bir hazla eriyor için için, likör yeşili gözlerinde dövülmüş sadık köpek yılgınlığı, tereyağı yumuşağı sesinde cinsel boşalım titreşimleri, iki gözü iki çeşme ayaklarına kapanıyor Doktor Sevim'in, gizemli bir dinin korkunç tanrısıymış gibi ona handiyse tapınıyor.

Hadi bakalım, o gün akşama kadar, aralıksız Eczacı İhsan bey! Ödenecek senet, İstanbul Ekonomi Bankası'nın durumu, Akın makın, korkunç bir anaforun ölkesine kapılmış, sağa sola savrulup duruyorlar. Varsa da, yoksa da Eczacı İhsan bey'le geliştirilecek İlâç Fabrikası tasarısı. Oysa tasarı bahane: büyük yıkım anlarında hep olageldiği gibi. Doktor Sevim, yıllarca uğraşarak yaptığı: evde, klinikte, muayenehanede Allahın günü oynadığı kişilikten, saklı kişiliğine kaymaktadır: gözlerinin buğulu kar mavisine ince kan tülünün yayılması, garip bir titreyişle kıpırdanan burun deliklerinin kırmızı biberli kapıska kokuları alması, ud mu yoksa tambur mu olduğunu pek kestiremediği bir sazın kulaklarında uzak uzak inlemesi, bunun şaşmaz belirtileri.

Evet, evet, kendisini bir başkası sananların, sanmakla kalmayıp bunu yaşayanların, başları dara gelince saklı kişiliklerine kaçtıklarını, hekim olduğu için en iyi o bilse de: zaman zaman, o görkemli, son derece çarpıcı alafrangalığından, genç kızlık yıllarından içinde kalmış Zeyrek alaturkalığına yıkılmadan edemiyor. Bir türlü önüne geçemiyor bunun. Ayda yılda bir kere de olsa, krizi bir tuttu mu, yoğurdu bol sarımsaklı patlıcan kızartması, soğanlı fasulye piyazı ve beyaz peynirli rakı içmek; hem de nasıl, cigarasının dumanını gözlerine kaçıra kaçıra, İhsan bey'in kamburuna yaslanıp hanımefendi parmaklarından döktürdüğü tambur taksimlerini ruhuna sindire sindire içmek, engel olamadığı yıldırıcı bir tutku!

Nerede, hangi saatte olursa olsun, işi gücü hemen bırakıp eve dönüyor; Hatice'yi rastgele bir gerekçeyle izne çıkarıp, açık mavi fayanslarıyla bir gökyüzü aydınlığı üreten mutfağına tek başına girerek, Zeyrek'teki evde üvey babasına yaptığı

gibi, mezelerini kendi elleriyle hazırlıyor: yoğurdu koyu, salatalığı incecik rendelenmiş cacık, üstüne altın suyu yağ gezdirilmiş, naneli. Zeytinleri bedevi gözleri gibi siyah siyah ışıldayan, közleme patlıcan salatası. Kırmızı turp. Arnavut ciğeri...

(Ateşi harlı çarpık bir maltızda, eski siyah tava; tavada, kızgın yağ damlaları saçarak çatır çatır kızaran ciğerler; sapında, Sevim'in eli. Sevim o zaman orta üçte mi, daha mı küçük? Üvey babası annesini, onu, kızkardeşini, hemen her gece bir punduna getirip dövüyor. Allahtan korkar gibi korkuyorlar. Tiksiniyorlar da. Hele Sevim, en çok. Tokatların yalazını teninde hissedince, gizli bir zevkle içten ürperişi, tiksintisini büsbütün çoğaltıyor.

Üvey babası Rıza Muhiddin bey, garip adam: kırpık bağdem bıyığı, kıllı burun deliklerinden, iki ucunda iğnebaşı tükürükler birikmiş yapışkan ağzına, karanlık bir sümük gibi akar. Fes alışkanlığından mıdır nedir, kulaklarına kadar geçirdiği yağlı fötr şapkasını rakısını içerken bile çıkarmaz. Rind adam diyorlar ama, dış uçları düşük iç uçları yüksek kaşları yüzünden, sarkık suratında giderilmez bir acı izlenimi. Eskiden devlet kapısında önemli bir memurmuş, "Dahiliye Nezaret-i celilesi Birinci Mektubî Kalemi'nde Mübeyyiz", öyle diyor, o kadar da çok tekrarlıyor ki içince, Sevim'in kulağında öylece yer etmiş. Cumhuriyetin ilânında işten çıkarmışlar, nedeni belirsiz, annesi Sevim'e dudağını ısırarak:

"– ...sus sus, diyor, Kemal Paşa'ya ihaneti var."

Sahiden var mıdır? Sevim orasını bilemiyor, bildiği üvey babasının Yeni Cami avlusunda arzuhalcilik ettiği, bir resim defteri, altılık bir boya kalemi takımı parasını vermek için onu günlerce ağlattığı. Gaddar herif! Rakıya para bulur ama, her akşam sokak üstü odanın kafesi arkasına çilingir sofrası kurulur, Sevim'le annesi mutfakta ona iyi kötü meze hazırlar, oysa sinirli bir ısrarla ikide bir içeriye seslenir durur:

"– Kan, bir yumurta haşla.

"– Naile, su getir.

Naile diye çağırdığı, Sevim. Onun kendisini asıl adıyla çağırmalarına ne kadar kızdığını biliyor ya, inadından yapıyor. Mahallede, okulda herkes Sevim'e alıştı, o alışmaz. Zaten babalığıyla ilişkilerinin gergin olmadığı an var mı? Her dakika Sevim'i azarlayacak bir şey yaratır. O istediği kadar gönlüne göre bir sofra hazırlamak için kendini paralasın. Arnavut ciğerini kıvamında kızartmak için maltızın başında buram buram terleyerek, çıplak kollarını sıçrayan kızgın yağ damlalarıyla iğne ucu yaksın!)

...Doktor Sevim, ciğeri çatalına geçirdikten sonra, iyice hardala bulamayı seviyor, hardalın keskin acısını genzinde bıçak gibi duymayı da. Akşamın sekizinden beri içmektedirler. Görünmez çiçek tozları, ocak çekirgeleri ve komşu bahçelerden birisinde saklambaç oynayan çocukların zincirleme çığlıklarıyla dolu, lâciverd bir yaz gecesi, aşağı salonun bütün pencere ve kapılarını tutmuş: yuvarlak siklamen abajurun kıvamlı aydınlığı, içki sofrasının üzerine gül şurubu gibi dökülmüştür. Eczacı İhsan bey, vazelin yumuşağı sesi, likör yeşili bol kirpikli bakışları, vücudunu büsbütün tostoparlak eden felâket kamburuyla her zamanki yerine. Doktor Sevim'in az ötesine, özellikle alıp getirdiği tamburunun yanıbaşına oturmuş: başı, utangaç bir mutlulukla hafifçe yanına eğik, dudaklarında aşağılanmayı bekleyen, hattâ bunu çoktan hakettiğini belli eden yoksul bir gülümseme, onun her dediğini onaylamaya, her istediğini yerine getirmeye hazır:

– ...emir buyurursanız, bendeniz kendileriyle tekrar temas edip vaziyeti etraflıca tahkik eder size arzederim...

Ya da, suçlu suçlu ellerini oğuşturuyor:

– ...acizâne teklifime bunca ehemmiyet atfetmiş bulunmanız, benim için tasavvurun fevkinde bir şeref...

Doktor Sevim, Kent paketinden bir cıgara çekip ustura ağzı dudaklarına mı iliştirdi, Eczacı İhsan bey'in çakmak alevi burnunun dibinde

masmavi belirir hemen: davranışlarını bir an önce bilincinin denetiminden kurtarmak için, kadehlerini birer dikişte boşaltmaya mı başladı, telâş telâş, boşalan kadehe rakı, rakıya su, suya buz yetiştirir. Sanki bu abanoz siyahı saçları, kat kat topuzlarla, başının üzerinde bir kalyon gibi yükselen sis beyazı gözlü, dalyan boylu kadın onun efendisidir de, o da onun uşağı. Ona buyurur, onu azarlar, onunla alay eder, fakat o, ilerlemiş yaşına, çarpık vücuduna aldırmadan onu sofrasına kabul eden bu 'ilahî güzelliğin' öfkesine ve hışmına uğramaktan bile mutlu, tamburuna uzanıp yaşadığı ana gizemli inlemeler, içli eski zaman titreşimleri katmak ister:

"Aşkın Yeniköy sahil-i deryasını sardı..."

(...üvey babası uduna el attı mı, Sevim'in yüreği elinde beklediği heyecanlı oyun başlıyor demekti. Rıza Muhiddin bey, kafasını iyice dumanlamadan uduna uzanmazdı zaten, dumanlayınca da gün boyu üzerinde gezdirdiği sünepelik basıp gidiyor; yerine dikenli, saldırgan, hır çıkarmaya hazır bir sarhoşluk geliyordu.

Önce, bir zaman ud; makamdan makama gelişigüzel geçen, bir şarkıyı yarılamadan ötekine atlayan, yorgun hatta bezgin tınlamalar; arada çalgıyı kesip, masanın kenarında unutulup ufalmış cıgaradan, parmak uçlarını yaka yaka, sarhoş nefesleri çekmek; ya da, huysuz bir beygir gibi kafasını iki yanına silkeleyerek, hiç bir zaman sonunu getirmeyeceği bir tarih söyleşisine koyulmak:

"– ...karı bilir misin ki, gelmiş geçmiş bunca padişah arasında kadın kısmından nefretiyle meşhur olanı cennetmekân 3. Osman idi; mumaileyh, haremde ayak seslerini duysun da karılar savuşsun diye pabuçlarına gümüşten kabaralar çaktırırdı, bir keresinde..."

Susup, örümcek örümcek kanlanmış gözlerini Sevim'e dikerek:

"– Ne kırıtıyorsun, kız?" diye bağırıyor.

Sevim'in yüreği göğsüne, soluğu boğazına sığmaz oluyor birden:

"– Ben mi? Kırıtıyorsam iki gözüm aksın.

Masaya şangır şungur bir yumruk:

"– ...yok, ben kırıtıyorum?"

Karısına dönüyor: "– ...karı karı, bu senin Naile kızın zilli orospu olmazsa, ben bileklerimi keserim anladın mı?"

Sonra yine bir zaman ud. Ud mu çalıyor, içinde öfke mi biriktiriyor, anlaşılmaz. Sevim az sonra bir yanardağ gibi nasıl patlayacağını sezdiğinden, incecik dudaklarını ısırıp, annesine bakıyor iri iri. Odanın havası o kadar ağırlaşmış ki, udun tınlamaları kanatlarına kurşun bağlanmış gibi yükselemeden yere akıyorlar: kıvamlı, yapışkan, soluk soluğa.

Rıza Muhiddin bey, aklına dehşet verici bir şey gelmişçesine, nihayet çalgıyı keser; kararsız sarhoş elleriyle, masanın muşambasını yakacak kadar ufalmış cıgarasına uzanır...)

...Doktor Sevim cıgarasını kül tablasına değil de, masanın kenarına koydu mu, Eczacı İhsan bey'in yüreği elinde beklediği heyecanlı oyun başlıyor demekti. Doktor Sevim kafasını iyice dumanlamadan böyle yapmazdı zaten, dumanlayınca da her an üzerinde gezdirdiği soğuk kibarlık basıp gidiyor; yerine dikenli, saldırgan, hır çıkarmaya hazır bir sarhoşluk geliyordu.

Önce bir zaman, tambur; makamdan makama usulüyle geçen, bir şarkıyı bitirip ötekine atlayan, içli hattâ içten tınlamalar; arada çalgıyı kesip, Eczacı İhsan bey'in ona dövülmüş köpek gözleriyle buğulu yeşil yeşil bakıp göğüs geçirmesi; ya da mızmız, vazelin yumuşağı sesiyle yaltaklanışı:

"– ...güzelliğiniz mütehakkim, tahakkümünüz güzel sultanım, asaletinizden gelen gururunuza, gururunuzun kattığı bir heybet var ki, sizi herşeyden müstağni kılıyor. Zalimliğiniz buradan geliyor galiba, insaf ve merhamet yoksunu olmanızdan değil! Ah ah, ben ayağınızın tûrabı oldukça, siz zalim bir ilâhe gibi üstüme basıp basıp geçiyor ve..."

Doktor Sevim, alkolün kızıl tülü örtülmüş buzlu mavi gözlerini Eczacı İhsan bey'e dikerek:

"– Kırıtmasana herif, diye bağırıyor, köçek gibi karşımda!"

İhsan bey'in yüreği göğsüne, soluğu boğazına sığmaz oluyor birden:

Bendeniz mi sultanım, izniniz olursa...

Masaya şangır şungur bir yumruk:

"– ...kes dedim sana! Laftan anlamaz mısın?"

Sonra yine bir zaman tambur; Eczacı İhsan bey tambur çalıyor, Doktor Sevim içinde öfke biriktiriyor: çok geçmeden, bir yanardağ gibi lâv kusacağını bilerek. Eczacı İhsan bey'se, avuçları şimdiden terlemiş, tamburunun tellerini hanımefendi elleriyle okşaya okşaya 'bütün hayatını ve ıstırabını' özetlediğine inandığı, ünlü şarkıya başlıyor:

"Nereden sevdim o zalim kadını...

(Rıza Muhiddin, başladığı her şarkıya rastgele geçişlerle kıyar, sonunda udunu getirip Bahriye Çiftetellisi'ne bağlardı. Çapaklı gözlerine süzgün bir keder mosmor oturmuş, tükürüklü ağzı kilitli bir kızgınlığın etkisiyle çarpılmıştır. Odanın hastalıklı sarı aydınlığını, çiftetelli görünmez zilleriyle titreştirmeye girişince Sevim ne yapacağını, nasıl edip de kendisini üvey babasının hınzır dikkatinden saklayabileceğini kestiremez artık: konsolun gölgesine, annesinin eteklerine, uydurma birtakım işlere, hattâ mutfağa saklanır; bazan ziyadesiyle uykusu gelmiş, bazan inatçı bir başağrısına yakalanmış gibi, sedire yarı baygın uzanır ama, ne fayda? Ne yaparsa yapsın, hangi çareye başvururşa vursun, bilir ki boşunadır: bilir ki Rıza Muhiddin bey, içkinin ateşiyle bilenmiş sesini, alevden bir ejderha dili gibi havada şaklatarak, az sonra onu oynamaya çağıracaktır:

"– Kız orospu, her akşam söylemek mi lâzım?"

Ya da, daha gözü dönmüş, tehditle dolu:

"– Naile dedim!...

Sevim önceleri, ama çok önceleri, çocukluğun verdiği bir hafiflikle bunu eğlenceli bir oyun diye alır: dal gibi boyuyla dakikasında ortaya fırlayıp, iki çalkalayıp bir dökerek, üvey babasının gönlünü eder, bu arada kendi de gülmekten kırılırdı: git git, ağrına gitmeye başladı yaptığı, ağırdan aldı, nazlandı: o ağırdan aldıkça, işi naza döktükçe, üvey babasının ısrarı ve inadı büyüyordu: nihayet öyle bir yere ulaştılar ki, ya hiç kalkmadığı, ya da kalkmasıyla oturması bir olduğu için, Sevim hemen her gece sille tokat adamakıllı dayak yiyor; her yanı çürük içinde, başı uğuldar, vücudu sızım sızım, ama gönlünde tanımlaması müşkül bir hazla yatağına yamyassı seriliyordu.

O gece, kafeslerin ardında şakırtısı erkek, gökgürültüsü müthiş kalabalık, bardaktan boşanırcasına bir yağmur: Rıza Muhiddin bey'in terli tokatlarında ise elektriği yüksek yeşil bir şimşek lezzeti vardı. Sevim her darbede iskemlelere, sedire ve konsola çarparak sağa sola savrulur, kollarıyla yüzünü korumaya çalışırken, apışarasının ıslandığını, bacaklarına ılık ılık bir şeylerin aktığını hissetti, iyice korktu, hele akan şeyin kan olduğunu farkedince, korkusu düpedüz dehşete döndü. Ufacık göğüsleri birer arı kovanı gibi uğulduyor, inanılmaz gerinme istekleriyle vücudu tepeden tırnağa kasılıyordu. Esneyecek oldu bir iki kere, ama uyku esnemesi değildi bunlar; nasıl ki usul usul ayak bileklerine inen kan herhangi bir yaradan akmıyordu: çocukluktan genç kızlığa sıçrayışın boşalttığı ilk kan, Sevim'in gördüğü ilk âdetin kanıydı bu: bir öfke gerginliği, şiddet ortamı içinde, buruk bir şehvet lezzetiyle gerçekleşmişti.

O zamanlar, ömrü boyunca böyle olacağını bilemezdi ki!)

...Eczacı İhsan bey, mızrabının üzerine likör yeşili gözyaşı dökülüyor, 'taptığı zalim kadının' rakı kadehlerini birbiri ardından ne yıldırıcı bir hızla devirdiğini, ürkek bir hayranlıkla izliyordu. Doktor Sevim'in buzlu ampul mavisi gözlerine, alkolün kızıl örümcek ağı incecik gerilmiş; bıçak sırtı

dudakları, kilitli bir kızgınlığın etkisiyle, iki ucundan aşağı aşağı çekilmişti. Sıklamen abajurdan dağılan gül şurubu aydınlıkta, tamburun tınlamaları hicranlı göğüs geçirmeleri halinde genişleyip, halka halka açıldıkça, Eczacı İhsan bey ne yapacağını, Doktor Sevim'in acımasız ilgisinden nasıl edip de kendisini saklayabileceğini bir türlü kestiremiyor: onun sert ve siyah kirpikleri arasından kanlı birer ustura gibi parıldıyan bakışlarını teninde hissetmesi, acıyla karışık cinsel bir tat duymasını hazırlıyordu.

Doktor Sevim, tükürürcesine söylediği incitici sözlerle, önce onu iğnelemeyi denedi. Böyle yapardı hep, ilk bulduğu bahaneye sarılır, en küçük düşürücü sözleri, iğrenç bir şey seyrediyormuş gibi tiksine tiksine sıralardı:

– ...şuna bak, şuna: kendini adamdan sayıyor: doktorları eczacıları bir araya toplayacakmış da, ilâç fabrikası kuracakmış! Paçaları bağla e mi? Salak! Ulan sen kim, ilâç fabrikası kurmak kim be. Daha karın olacak o kumarbaz kaltağa söz geçiremiyorsun, her lâfına köpek gibi susta duruyorsun, koskoca doktorlara, depo sahiplerine mi söz geçireceksin? İnsan müsveddesi sen de!

Giderek, hem sesi kırbaç ıslığına dönüp keskinleşiyor, hem hakaretleri ağırlaşıp İhsan bey'in kişisel kusurları çevresinde yoğunlaşıyor. Konuşma filân değil bu artık, apaçık bir azarlama:

– ...öyle bel bel ne bakıyorsun yüzüme? Çalacaksan adam gibi çal şu boku, çalmayacaksan kaldır at! Hah hah, sende o yürek ne gezer desene, ödleğin önde gidenisin: işin gücün yalaklık, ona buna yaltaklanmak, kuyruk sallamak! Hele kuyruk sallamakta üstüne yoktur. Benim Zorba bile seninle aşık atamaz. Tıynetsiz herif sen de!...

Söz sonunda gelir, her ikisini de şehvetle gizli gizli ürperten o çirkin yere dayanır:

– ...meymenetsiz kambur, hilkat garibesi!

Kırbaç dili gibi yakarak boynuna dolanan her hakaret, İhsan bey'in yüzünü, gözlerini acıyla yumup, yağlı gözkapakları ve salyangoz gezmiş

gibi parlayan gözyaşı izleriyle. tamburuna eğmesine yol açıyor: arada inlemeyi andırır bir sesle:

– Merhamet, diyor. merhamet!

Ya da: – ...bir nebze susun sultanım. diyor. kulunuz köleniz olayım. ayaklarınızı öpeyim.

Doktor Sevim, çakmağının alevini cıgarasının ucundan bir solukta ciğerlerine çekip, burun deliklerinden kıpkızıl salıvererek:

– ...ne. diyor. susmak mı? Bu ne cür'et densiz köpek? Yanına bırakır mıyım sanıyorsun? Ödetirim. öyle bir ödetirim ki felek de beğenir.

Ödetmesi, her zaman aynı: cıgarasının kıvılcımlı ateşini. Eczacı İhsan bey'in çıplak tenine. rastgele yapıştırır. Yanan kılların cızırtısı. yanık et kokusu. adamın cinsel bir boşalım hazzıyla kendinden geçişi. altının bir anda sırsıklam olmasına yetiyor. Bir daha. bu sefer gömleğinin açık yakasından göğsüne: bir daha. bu sefer kulağının dibinden ensesine! İhsan bey. yarı acı yarı heyecan. iskemlesinden yere. halının nakışlı bahçesine soluk soluğa yığıladursun: o. cıgarasının ateşinde kavrulmuş insan derisini duman duman içine çekiyor: ağzından burnundan. birbirinin içinde genişleyip dağılan düğümler halinde. duman duman boşaltıyor...

(...Üvey babası. oynamaktan yançizmeye yeltenirse. Sevim'i hemen daima kilerin kapısı önünde kıstırır. iki elini kocaman sol avucunda hapsedip yukarı kaldırarak. avurtlarında sakladığı sarmısak kokulu dumanları suratına masmavi kusardı. Nasıl çırpınırdı Sevim. çığlık çığlık nasıl kurtulmaya çalışır. Rıza Muhiddin'in sağ eliyle yaklaştırdığı cıgara ateşinin scaklığını teninde duyup. nasıl tir tir titrerdi?

Akıl alır şey miydi canım: belâlı bir göz gibi gerdanına. iki göğsünün bitiştiği yere. kıpkızıl yaklaşan ateş. hem onu umutsuz bir telâşa sürüklüyor: hem de adını koyamadığı bol ışıklı bir duygu içini parıl parıl kalaylıyordu. Bir keresinde. bilerek bilmeyerek. teması bir an önce sağlayabilmek amacıyla göğsünü değmek bilmeyen ateşe yükselttiğini sonradan sezmiş. çılgına dönmüştü.

Ne kadar bağırırdı ama, ne türlü saçaklı çığlıklar atar, hayatından çoktan bezmiş annesinin, sonunda işe karışmasını nasıl becerirdi? Kadıncağızın kızını kurtarmak için araya girmesi hiç bir şeyi halletmiyor: tam tersine, büsbütün çileden çıkan Rıza Muhiddin'in Sevim'i bırakıp tekme tokat onu dövmeye girişmesiyle sonuçlanıyordu.

En katlanılmazı da buydu galiba!

Ne bağırırdı annesi, ne kaçardı: yuvalarında kaybolmuş veremli gözleriyle boş boş bakarak, yüzüne yağan tokatlara ürkütücü bir umursamazlıkla karşı durur: kocasının öfkesinin geçmesini, ağır ve kederli bir sabırla, sessizce beklerdi.

Yalnız, bir keresinde, ters bir tokat alt dudağını patlattı, sevinç kırmızısı bir kan şeridi, ağzından çenesine sarkıverdi. Olduğu yerden büyülenmişçesine onları seyreden Sevim, yüzüne buz kırığı serpilmiş gibi üşüyerek irkildi, kasıklarından birden bir zemberek boşanır gibi oldu...)

...sonra Eczacı İhsan bey, yamrı yumru yığıldığı yerden, Doktor Sevim'in ayaklarına kapanmak isteyecektir: salyangoz izleri gibi gözyaşları yol yol parıldayan yüzünü onun sivri burunlu iğne topuklu iskarpinlerine sürmek, onları öpmek, okşamak, koklamak!... Bunu yaparken kamburunun aldığı acayip biçim mi, yoksa genzinden çıkardığı garip inilti mi ne, Doktor Sevim'i öylesine delirtiyor ki, her atılışında basıyor tekmeyi: iskarpinin sivri burnu adamın göğsüne, böğrüne, kasıklarına dikine dikine iniyor, her inişinde mika yırtılır gibi kof bir ses çıkarıyor. İhsan bey'in heyecanı son haddine ulaşmış, yediği tekmelerin acısı telâşını da, şehvetini de artırmıştır. Kanter içinde, yaralı bir hayvan solumasıyla:

- ...kulunuz olayım sultanım, diye yalvarır:

ya da: - ...kölenize merhamet buyurun! diye yakarır.

Ne var ki Doktor Sevim'in kıyıcılığını azdırmaktan başka hiç bir şeye yaramaz bu. Orası burası sökülmüş gömleği, sıyrılmış elleriyle İhsan bey ayaklarına ayaklarına dolaştıkça, artık bu-

runlarıyla da değil ona iskarpinlerinin iğne topuklarıyla vurur: taa herhangi bir yerini yırtıp, kanatıncaya kadar! Kan, ah o sevinç kırmızısı kan, ıslak bir şerit olarak bir yerinden sarkıvermesin: saniyesinde, ensesinden kuyruk sokumuna bütün omurlarını tek tek titreten, omuriliğini fokur fokur buharlaştıran bir kaynama başlar gövdesinde; oturduğu iskemleyi bir çalkantıyla devirip ayağa fırlayarak, basbayağı uluya uluya boşalır: üst dişleri sımsıkı alt dudağına kenetlenmiş; kaşlarının yükselmiş yayı altında, rakı beyazı gözlerini zevk yok etmiştir, kızıl buğulu akları ince bir çizgi halinde görünürler; duyarlı burun delikleriyse açılır kapanır, açılır kapanır...

Töreni yordamına uygun bitirmek için, Eczacı İhsan bey'i, katlanılmaz hakaretlerle kapıdışarı etmek gerekiyordu. Doktor Sevim de öyle yaptı. Bahçenin serinliği yüzüne çarpınca, derinlerden ağır ağır suyun yüzüne çıkarmışçasına, bilinçaltının bulanık gerçeğinden bilincinin saydam gerçeğine çıktı. Gece deprem gibi sallanıyordu. Yıldızlar tehlikeli şekilde çoğalmışlardı. Çamların arasından, uzaktaki İstanbul'un zehirli soluması, kıvamlı ve karanlık bir katran nehri gibi, Boğaz'a akıyordu. Bu arada, hayalet bir geminin büyülü ışıldağı, kuşkulu kuşkulu, Anadolu sahilini yokladı.

Her seferinde içini nasıl aynı zamanda öfkeli bir pişmanlık ve itirafı müşkül bir hafiflik kaplıyorsa, bu sefer de öyle olmuş, yalnız kalır kalmaz Doktor Sevim bu 'iğrenç eczacıya' zaafını belli ettiğinden pişman, ama tutkusunu doyurduğundan tüy gibi hafif, içeriye dönmüştü. Düpedüz bir yangın yerini andıran sofraya hiç ilişmedi, salonun kapısını çekiverdi yalnız, işte o kadar. Yukarıya çıkarken, merdivenlerin kaygıverici esnekliğinden, bir hayli sarhoş olduğunu anlıyor. Az buz içmemişti ki! Bir ara içinden geçirdiğini sanıp yüksek sesle:

– ...soğuk bir duşun tam sırası, diye mırıldandı. Soğuk bir duş sonra da deliksiz bir uyku!

Duşun altında, tutkusuna yenildikçe beynini

oyan o hekimce korku yeniden parlıyor: en sağlıklı günlerinde bile tam anlamıyla zaptedemediği şiddet eğilimi, 'âdetten kesilme' evresine girince, iradesinin bütün dikişlerini sökûp atacak bir gelişme gösterir mi? Felâket olurdu bu! Gerçi irade gücüne güveniyordu Doktor Sevim, hayatı boyunca onu bütün sınavlardan başarıyla çıkaranın iradesi olduğunu biliyordu ama, ilk âdetten kalma belirtilerini hissettiği şu sıralarda, ürkmeden de edemiyordu.

Bu ürküntünün belirmesiyle, garip bir de geçmişi yeniden değerlendirme süreci işliyordu galiba. Yoksa neden, ilk kocasının sürekli alaturkalığından tiksinişinin tabanında, kendisindeki bu bilinçaltına itilmiş bayağılık eğilimlerinin etkili olabileceği, şu sırada aklına gelsin? Yalnız o mu? Vaktiyle, çocuklarını hiçten bahanelerle dövdüğü, döverken içinde kabaran tuzlu yeşil dalganın buruk sarhoşluğu. Hattâ bazı hastalarına...

Sırtında bornoz, başı dumanlı, banyodan salona geçip balkona çıktı. Gecenin sallantısı durmuştu. Yıldızlar, göz kamaştırıcı bir ışık kalabalığı olarak, pul pul yağıyorlardı. Boğaz'a ve geceye kafa tutan çiçekli balkonunda, Doktor Sevim, kısık gözlerinin buzlu camı ve batıcı tırnaklarının cilası fosfordan parıl parıl, havaları dinledi. Büyük, belâlı ve yalnızdı. Damarlarında, sanki kan yerine, klorlu yeşil bir sıvı dolaşıyordu. Alnının iki yanında iki küçük boynuz sivrilmiş, kuyruk sokumuna kırbaç gibi ucu püsküllü bir kuyruk eklenmişti. Bir ara kendisini o derece iblisle özdeşleştirdi ki, korktu, görüntüyü bozabilmek amacıyla içeriye kaçtı.

Bir cıgara. Tam o sırada telefon çalmaya başlamaz mı? Saate bir göz attı: iki buçuk! Bu kadar geç bir vakitte, onu ancak ağırlaşmış bir hastaya çağırmak için arayabilirlerdi. Allah gelse, şuradan şuraya bir adım atacak hâli yoktu şimdi. Gece telefonlarına çokluk karşılık vermez, hastaları başka doktorlara bırakırdı. Ya da kaderlerine! Öyle yaptı yine, telefonun zırıl zırıl gecenin sessizliğine tırmanan zehirli sarmaşığını hiçe sayarak, salına

salına yatak odasına geçti. Bornozunu, omuzlarından ayaklarının dibine, yere döküverdi. Yatağına çırılçıplak uzanıp, uykudan evvel, cigarasından çektiği derin nefeslerle bir duman arkadaşlığı denedi.

Bir ara, uykuyla uyanıklık arasındaki o yankılı boşlukta, bir otomobilin bahçe kapısı önünde durduğunu işitir gibi oluyor. Arkasından, Zorba'nın kendini paralarcasına havlamasını. Başının içinde, telli bir dumana karışmış dağınık düşünceler, kopuk kopuk, dönüp duruyorlar:

"– ...Garip şey! Birisi mi geldi? Gecenin bu saatinde kim olabilir ki? Yoksa kocam mı?... Saçma! Ha bak, Akın olabilir, ister misin bu deli oğlan...

Zorba'nın havlamalarına kapının çıngırağı eklenince, yatağından fırladı. O hızla aşağıya iniyordu ki, çırılçıplak olduğunu hatırlayıp lâciverd sabahlığını askıdan kaptı, merdivenlerde giyerek, evin bahçeye açılan kapısına ulaştı. Otomobilin farları bahçe kapısının parmaklıklarını, dev parmakları gibi karanlığa uzatmıştı. Gözleri alan yoğun ışıkta, simsiyah, bir kadın ve bir erkek gölgesi farkediliyor, fakat kim oldukları anlaşılmıyordu. Doktor Sevim, önce gelenlerin üstlerine sıçraya sıçraya ağız dolusu havlayan köpeğini susturdu:

– Zorba, kes sesini!

Köpek onu duyar duymaz sustu, bir koşu yanına geldi. Kuyruğunu sallıyor, bir yandan da kapıdakileri gözden kaçırmıyordu. Doktor Sevim bu defa onlara seslendi:

– Nedir? Kimsiniz? Ne istiyorsunuz?

Gelen Suat'tı: boyasız, başına gelişigüzel bir eşarp atmış, sırtına rastgele bir elbise giymiş, menekşe rengi gözleri olağanüstü korku çiçekleri gibi sonuna kadar açık, dudakları belli belirsiz titreyen, sapsarı bir Suat. Doktor Sevim'i bütün heybetiyle karşısında görür görmez ne diyeceğini şaşırmıştı. Gözlerini kaçıra kaçıra, özür diledi önce, sonra da:

– ...dayım çok ağırlaştı, dedi. Galiba yeni bir kriz. O hızla kendimi sokağa atmışım. Karakola

başvurdum. telefonla sizi aradık. duyuramadık. ya da yoktunuz; eksik olmasın polis efendiler. dayımı tanıdıklarından. bir taksi bulup...

Doktor Sevim. kısa ve kesin. sordu:

- Hasta kendinde mi. dalgın mı?

Pek bilmiyorum. kusmuş sanırım. yengem dedi ki...

- Oksijen tüpü var mıydı evde?

- Evet!

Polislerden birisi Suat'ı yalnız bırakmamış. birlikte gelmişti. Bembeyaz dişleri karanlıkta parıldıyordu. Kaygılı kaygılı:

- ...Miralay'ı. dedi. babamız gibi severiz Doktor hanım. ocağına düştük!...

Doktor Sevim aslında müthiş kızmıştı. Ona kalsa Suat'ı da. polisi de kapı dışarı edecek. düpedüz kovacaktı. Yapamazdı. ama. Bunu bilmek kızgınlığını adamakıllı çoğaltıyor. bu yüzden vücuduna ateş basıyordu. Sinirlerine hâkim olmak için büyük bir çaba sarfederek. etkili bir ses aradı; bulunca. kendinden emin ve küstah:

- Peki. dedi. giyineyim gideriz.

Sonra polise dönüyor: - ...arabaya ve size lüzum yok. Gidebilirsiniz. Hanımefendiyi ben götürürüm.

GÜRSEL, "İNÖNÜ İLE FİKİR BİRLİĞİ HALİNDEYİZ" DEDİ

Devlet Başkanı, CHP Liderinin ziyaretini iade sırasında memleket işlerini görüştüklerini söyledi.

İstanbul (Özel)

Devlet ve Hükümet Başkanı Org. Cemal Gürsel dün gazetemize verdiği beyanatta, "İsmet İnönü ile tam bir fikir mutabakatı halindeyiz" demiştir.

Evvelki gece Heybeliada'da İnönü ile yaptığı görüşme hakkında konuşan Gürsel, şöyle demiştir:

"Görüşmemiz tamamen hususidir. İade-i ziyarette bulundum. Millî meselelerimiz hakkında görüştük. Tam bir fikir mutabakatı halindeyiz. Görüşme büyük bir samimiyet havası içinde yapılmıştır. İnönü'nün herkeste olduğu gibi, benim üzerimde de şayan-ı hürmet bir tesiri vardır. Onunla memleket meseleleri hakkında fikir teatisinde bulunmak, benim için zevktir."

Gürsel dün de iki defa denize girmiş ve bazı hususi ziyaretçileri kabul etmiştir.

Gürsel'in balodaki sohbeti

Evvelki gece Büyükada Anadolu Kulübü'nde Hazine yararına verilen baloya gelen Devlet Başkanı etrafını çeviren vatandaşlarla hasbıhalde bulunmuştur. Israrla konuşması istenen Gürsel din meselesi hakkında şunları söylemiştir:

"Memleketimizde din dersi ve vaaz verenlerin bir kısmı objektif değildirler. Din adamları insanları birbirine düş-

man etmemelidir. Ben evvelâ insan, sonra Türk ve islâmım."

Bu arada bir kadın Gürsel'e Atatürk'e benzediğini söylemiş ve: "İsimleriniz arasında da bir harf farkı var, onunki Kemal sizinki Cemal..." demiştir. Gürsel'in bu kadına cevabı şu olmuştur:

"Onun Ata benim Ağa olduğumu unutuyorsunuz!"

27 Mayıs İnkılâbının zaruretten doğduğunu söyleyen Gürsel bu konuda demiştir ki:

"Yapmak lâzımdı ve yaptık. Bunu benden çok daha önce istediler. Kabul etmedim. Fakat çıkar yol kalmayınca bizi mecbur ettiler."

Devlet Başkanı'nın Ankara'ya döneceği tarih henüz belli olmamıştır.

8 Ağustos 1960

O güçlü kartal pençesi sımsıkı yüreğini kavrayıp sıkıştırmaya başladığı anda, Miralay Ferid, 14. Süvari Fırkası'na bağlı alayını, karanlıktan yararlanıp İlbulak Dağı'ndan aşırmaya çabalıyordu. Kolordu emrine göre, Ulucak doğrultusunda ilerlenip Eğret Köyü dolaylarındaki düşman kuvvetlerine baskın verilecek.

Demesi kolay!

Bir kere vaktinde toparlanamıyor, yürüyüşe geç kalkıyorlar. Beşkimse Köyü'ne varıyorlar ki sular çoktan kararmış. Soluk almalarına kalmıyor, üstelik bir cayırtı: yaman bir ateş yiyorlar, epeyce ölen kalan oluyor. Meğer Afyon Cephesinde bozulan Papulas ve Frankos kuvvetleri çekilirken buralara düşmüşler. Az buz da değiller ha, en azından bir fırka asker!

– ...yahu şimdi bunlarla mücademeye girmesen olmaz, girsen Kolordunun derpiş ettiği baskını ne yapacaksın? Oğlum Ferid, iş başa düştü, göster bakalım kendini...

Kaymakam Ferid (Miralaylığa yükselişinin o tarihte eli kulağındadır) karanlıkta vızır vızır mekik dokuyan mermilere, düşmanla beklenmedik biçimde karşılaşmış olmanın şaşkınlığına, ahmakça verilmiş kayıplara aldırmayarak, aklını 'mümkün mertebe' başına toplayıp, bu vartayı kazasız belâsız nasıl atlatabileceğini düşünmektedir. Kafasının içinde, bir duvardan ötekine çarpan acı suya, düşünmek denebilirse! Saçlarının dibinden ense köküne hızlı bir ter yürüyor: soğuk ve yapışkan. Göğüs kafesinde, yüreği yırtılıyormuş gibi, delici bir sancı.

"– ...Hay Allah, soluğumuzun ağzımıza sığmaması niye? Ulan yoksa gidiyor muyuz?"

Bir yandan da, harıl harıl, babası Kolağası Rüstem bey'in 1313 Yunan savaşında hangi cephede öldüğünü hatırlamaya uğraşıyor: Allah Al-

lah. Milona Geçidi muharebesinde mi şehit düşmüştü, yoksa Mahmut Muhtar Paşa Kumandasında Dömeke Kalesine saldırırken mi? (Nasıl unutulur, nasıl unutulur?) Pangaltı Harbiye'sindeki Sevkülceyş hocaları "Alafranga" Rıza bey, üstünden eksik etmediği ağır Avrupa kokularını, sınıfa, sim işlemeli bir perde gibi gererek, Paşa'nın süvari livasıyla girıştiği bu çetin saldırıyı bir anlatırdı ki!...

Sancıyı bir süre rüyasına ilişkin sanıyor, ilk krizden bu yana 'yüreğim sancıyor' diye kaç sefer aldanıp uyanmadı mı, bu da öyle bir şey olmalı; olmalı ya, karnını buran şu miğde bulantısına ne demeli? Keyifli akşamlarında yaptığı gibi, Eczacı İhsan bey'in çilingir sofrasında muska böreği, midye dolması, fasulye pilâkisi ne bulursa gövdeye indirip gelmedi ki bulansın bu mübarek, akşam yemeği niyetine içtiği bir kâse yağsız pirinç çorbası, yediği bir kaç kalem pirzola, bunun neresi miğde bozar?

Bir yanıyla hâlâ Beşkimse Köyü'ndeki çatışmanın bunalımını yaşıyor. Dumanlı atları, uzamış sakalları, yeniden düşman içine düşmek korkularıyla, köyden kopup alacalı mavi bir karanlığa dökülüyorlar. Yol iz hakgetire. Yalnız, ağacı bol bir vadiyi dolanırken, çevrelerinde uçuşan mızraklara benzer, çakal çığlıkları. Ne var ki öbür yanı miğde bulantısının da, yüreğini sıkıştıran kartal pençesinin de gerçekliğini; katlanılmaz bir keder, adamı bezdiren bir önseziyle saptıyor. Gözleri, terin ıslattığı kaşlarının altından gece lâmbasının sıtmalı aydınlığına, birden açılıyorlar. Evet, lâmı cimi yok bunun: Azrail onu yoklamaktadır.

Farkında olmaksızın yardımına uzandığı kim?

– Maviş hanım!

Sesi mi çıkmadı; yoksa nice yorgun düştüğünü, onu böyle hasta görünce yine nasıl telâşlanacağını bilip karısını korkutmak istemediğinden dili mi varmadı; Ruhsar hanım onu işitmiyor, kaygılı bir uykunun tedirgin dalgınlığını sürdürüyor, düzenli genç kız nefesleriyle. Miralay Ferid.

göğüs kafesini zorlayan kuşun umutsuz çırpıntısını işittikçe, zihninde bir korku:

"– ...yahu yalnızım! Azrail gelip çatmıştır, elimden bir halt gelmiyor: Ceberrut hanım'ın verdiği haplar olacaktı, ağızda eritilmek üzere... onlara olsun uzanabilsem!...

Trinitrin kutusu iki yatağın arasındaki komodinin üstünde, can havliyle onu alayım derken çevresinde ne varsa paldır küldür yere düşürüyor. Ruhsâr hanım'ı sıçratıp uyandıran bu oluyor işte: bir eliyle gözlüklerini aranıp takınarak, öbürüyle pikeyi savurtup, kocasının başucuna bir gelişi var ki, görmeli:

– Ferid bey! Ne oldun Ferid bey?

Miralay Ferid'in terli yüzünü uysal, karısının onda görmeye hiç alışkın olmadığı bir gülümseme aydınlatıyor. Kötü bir gülümseme bu, bir boyun eğme, bir yenilgi gülümsemesi. O kadar vahim, o kadar hüzünlü:

– Telâşa mahal yok Maviş hanım! O menhûs sancı...

Ya da: – ...hani o haplar olacaktı?

Ruhsâr hanım, ömrü boyunca ancak çok umutsuz anlarda edinebildiği bir çeviklik ve soğukkanlılıkla Trinitrin tüpünü bulup kocasına istediğini iletiyor ama, o belâlı miğde bulantısı, o çirkin öğürme adamı rahat bırakmıyor ki! Gecenin sessizliği, Ruhsâr hanım'ın kulaklarında açık deniz yelleri gibi uğulduyor. Dizlerinde bir titreme! Bir eli hep, kocasının terden sırsıklam saçlarında. Miralay Ferid, çektiği acıyı o yenik gülümsemesinin mahzun uysallığıyla örterek, soluk alabildiği her aralıkta:

– Maviş hanım, diyor, ah Maviş hanım!

Bazan da: – ...sana, diyor, fevkalâde mühim bir sır ifşa etmek mecburiyetindeyim. Emr-i Hak vaki olursa...

Ruhsâr hanım ne vakit Suat'ı uyandırmaya karar verdi, nasıl uyandırdı, hiç bilmiyordu. Tek bildiği Suat'ın hastayı görür görmez Doktor Sevim'i çağırmak gereğine hükmetmesi, apar topar giyinip kendini sokağa atması. Sonra, yine onun,

ısızlığın sel gibi aktığı: görünmez tutkuların, beyhude pişmanlıkların ve inanılmaz umutların, vahşi yapraklı imgelem ağaçları halinde aynı anda belirip aynı anda sırrolduğu, o odada: Azrail'in varlığını duya duya, kocasının başını bekleyişi! İçin için ağlayıp, kendini çoktan bu koca evin Miralay Ferid'sizliğine mahkûm, çaresiz bir dul olarak, göre göre!

Oysa kocası, kulakları çakal havlamalarıyla delik deşik, görünmez orman uğultuları, su sesleri ve silâh şakırtılarıyla dolu o savaş gecesinde, kaybolmuş olmanın utancı içindedir. Bunlar iki fırka, hesapça, baskına katılmak için sabahleyin Ulucak'a intikali mukarrer Kolordu Karargâhı'na ulaşacaklardı. 2. Fırka'nın gece bastırmadan Beşkimse Köyü'nü geçtiğini öğrendiler: demek geciken, ayrıca düşman üstüne düşüp çatışarak yolunu yitiren onların Fırkası, 14. Fırka. Peki, şafak sökene kadar Eğret Köyü'nü tutamazlarsa, düşman ihtiyatlarının bizim sağ cenahımıza saldırısını, ya da geri çekilip İlbulak Dumlupınar Toklu hattında yeni bir cephe kurmasını nasıl önleyecekler?

Kaymakam Ferid'i kahreden yalnız bu mu? Başkumandan'ın cephede olduğunu herkes gibi o da duymuştu. Başkumandan dendi mi, nedense Çanakkale cephesindeki beraberliklerini değil, üç buçuk yıl önce, onu, yağmurlu bir mayıs akşamı, Şişli'deki evinde nasıl ziyaret ettiğini, bir kaç sözüyle (ya galip geleceğiz, ya mağlup olmayacağız Ferid!) nasıl yüreklenip iman dolu ayrıldığını hatırlıyor. O günden bu yana kaç ömre yetecek acı, heyecan, sevinç yaşadılar. İş, sonuncu olduğu besbelli bu 'kanlı bâdireye' gelip dayandı. Hal böyleyken, fırkası ve alayıyla İlbulak Dağı'nda kaybolmak, Kaymakam Ferid'in gözünde Mustafa Kemal Paşa'ya karşı bağışlanmaz bir saygısızlık, görev bakımındansa 'Divan-ı Harbe sevkini' gerektirecek bir yeteneksizlik olarak büyüyor. Sanki 5. Süvari Kolordusunun 'mes'ulü' Fahrettin Paşa değil de, o:

...perişanım yahu! Kendi derdim başımdan

aşkın, kalkmış Çayırhisar'a yolladığımız Vav Cemil'in akibetini dert ediniyorum. Cemil, yaman oğlandır, bıyıkları sülüs Vav harfine benzediğinden akranlarınca Vav Cemil diye anılmıştır. Onu, alayıyla beraber gönderişimiz, binbir müşkülâtla Çayırhisar'a vardığını haber aldığımız Sahra Topçu Taburu'nu ve Telsiz Arabalarını selâmete çıkarsın, sabaha Eğret Köy'e getirsin diye. Bak şimdi şu 'gönderişimiz' deyişim hâzâ eşeklik, sen kim oluyorsun da gönderiyorsun yahu, emri veren bizzat Kolordu Kumandanı. Sen İlbulak Dağı muammasını çözüp düze çıkmayı becer, başka şeye karışma desene! Lâkin elde mi, efkârlanıp perişan oluyorum. İhtimal ölüm endişesi de yakamızı bırakmıyor, baksana rahmetli pederin öteki Yunan harbinde hangi cephede şahadet ettiği keyfiyetine sarılmışız: Dömeke'de mi, yoksa?... Ulan, baba oğul, ikimizi de bu Yunan kâfiri mi kıracak?"

Ölmekten it gibi yılıyor ha! İşte bu, alışılmadık bir hal: Harb-ı Umumî'nin ne kadar cephesi varsa, ölmeyi aklına bile getirmeden hepsinde çarpışan fütursuz asker, Millî Mücadele'de aynı fütursuzlukla vuruşuyor ama, yüreğine "Ya ölürsem" lekesi düşmüş bir kere. Çünkü Dersaadet'te, Bağlarbaşı'ndaki Manastır'lı Salih Paşa konağında, taflanlı yolu artık onsuz dolaşan bir mavi güvercin bırakmıştır ki, şehadet parmağının sırtıyla sevilecek narinlikte, o kadar ince, öylesine nazlıdır. Anadolu'ya geçeli, hafif vanilya kokan mavi parşömen kâğıtlara, onun düzgün fakat hayli okunaksız yazısıyla yazdığı mektuplar, gelip gelip, iç cebinde birikmektedir. Hepsi "Efendim beyim" diye başlayan bu mektupların, yüreğinin üstünde ikinci bir yürek gibi çarptığını hissetmek, Kaymakam Ferid'e bir kaç yıl öncesini; Bi'r-ûs-sebî cephesinde, aynı kâğıtlara aynı hitapla yazılmış mektuplar alan, bir başkasını hatırlatıyor!

Mülâzım İhsan bey bunları içli içli Ferid bey'e okur, gözlüklerinin ardında sevdalı gözleri bulutlanarak, uzaklardaki karısının pek "şâirane tasvirlerine" girişirdi:

"– ...bir kuş, kanatları gümüş bir kuş tasavvur edilecek efendim, âdeta ayışığından biçilmiş bir deniz kuşu...

Kaymakam Ferid, Ankara yollarına düşmeden Salih Paşa'nın rızasını alıp Ruhsâr'la evlenmesini sağlama bağladığından, şimdi şimdi, Mülâzım İhsan'ın cephedeki o zamanki ürkekliğini anlar gibi oluyor; bu yüzden, iyice kederleniyordu. Adamın Ruhsâr gibi bir karısı olursa, postunu biraz daha pahalıya satmak istemesi gayet akla yakın gelmez mi canım? İşin kötüsü hep de (...oda kapısından, önce çekingen bir aydınlık; arkasından elinde karpuz şişeli bir kocaman lâmbayla Ruhsâr giriyor. Yüzüne vuran ışık gözlerindeki maviyi daha arılaştırmış, yaslı çocuk gülümsemesini iyice belirlemiş, kirpiklerinin gölgesini alnına alnına uzatıyor. Körlerin vesveseli duyarlığıyla içeriye birisinin girdiğini sezen Salih Paşa, anlattıklarını kesip: "– Ne o, diyor, ne var?." Işığın odaya girmesiyle camlardaki alacalık birden koyulaşıp acı siyaha dönmüş, sanki gece olanca kesinliğiyle o anda gerçekleşmiştir. Ruhsâr, Binbaşı Ferid'e gülümseyip: "– Benim Paşa baba, diyor, lâmbayı getirdim de!" Gözlerinde o ara beliriveren pırıltıyı acaba neye yormalı?)

Miralay Ferid bey, yıllarca sonra, söyleşinin koyulaştığı bir kış akşamı, İlbulak Dağı serüveninin arkasını, Siverek Askerî Mahfeli'ndeki arkadaşlarına şöyle anlatmıştır:

"– ...vaziyetin vahametini bidayette kavrayamadım, bu bir hakikat! Lâkin İlbulak Dağı'nın zulmetinde kendimi, at sidiği, postal ve ezilmiş fundalık kokularıyla sarhoş, o mehtaptan biçilmiş güvercini tahayyül eylerken yakalayınca, derakap ayıldım, dedim ki arkadaş, sen ne haltediyorsun? İşte piştar çıkardığımız müfrezeye iltihak kararını alışım, müfrezenin kumandam altında Fırka'nın Eğret Köyü'ne intikalini temin edecek yolu buluşu, bundan sonradır. Kolordu Karargâhı'na mülâki olup, Ulucak Tepesi'ni tutarak, 2. Fırka cenahından harbe iştirakimiz bu sayede imkân dahiline girmiş, bu hizmetimize mukabil,

bilâhare, İstiklâl Madalyası ile taltif edilmişizdir..."

...Doktor Sevim'le Suat geldiklerinde, Miralay Ferid, kalın bir dalgınlığın dumanları arasında azalıyordu. Mürüvvet bacı, salonda, sedire bağdaş kurup oturmuş, elinde Kur'an-ı Kerim, Ruhsâr hanım, gözyaşlarıyla buğulu gözlüklerinin gerisinde, varla yok arası bir halde: o kadar bitkin, o derece kederli.

Doktor Sevim, sırtına gelişigüzel bir *tea short*, ayağına rastgele bir *blue jean* geçirmişti, ama gece uğultularının, kapıları zorlayan ölümün, gelişine bağlanan umutların etkisiyle, yine de önemli ve büyüktü. Hekim çantası elinde, hastanın odasına girer girmez, her zaman olduğu gibi:

Beni, dedi, hastayla yalnız bırakınız!

Bu, bir emirdi. Liseli kız sesinde saklı gözyaşlarıyla, yine de Ruhsâr hanım:

– Fakat, diyecek oldu, eğer...

Arkasını getiremedi, sözlerini gözleriyle tamamladı:

"– ...eğer Ferid bey'e bir hal olursa, başında bulunmak isterdim kızım.

Bir eli çoktan hastanın nabzında, Doktor Sevim gözleriyle cevap veriyor:

"– ...beni yalnız bırakınız, dedim!...

Nabzı, beğenmedi. Yüreği dinledi, kaygısı arttı. Tansiyonu ölçtü, telâşa düştü. Nabız zayıf ve uzak, yürek yaralı, tansiyon yorgundu. Her defasında olduğu gibi, hasta yüreğin hummalı çırpınışını yine gözleriyle görüyor; kulağında yankılanan vuruşlarından zihninde çabucak bir elektro grafiği çiziyordu. Hemen bir şeyler yapamazsa, yıllardır savaşıp durduğu ölüm onu alt edebilir, bir hastasını daha elinden alabilirdi. Bunu düşünmek bile, onu çileden çıkarıyordu. O ünlü Kardiyolog Dr. Sevim Merdoğlu, böyle çabuk teslim olur muydu hiç? Pençe pençeye savaşacaktı. Sarhoşluğu bir anda gitmiş, kafasının içi bir yağmur sonrası gökyüzü gibi aydınlanıvermişti. Bir iki sa-

niye düşünüp, ne yapacağına karar verdi: ölümle savaşına çelik bir süngü gibi donuk mavi girdi.

Ruhsâr hanım, Suat ve Mürüvvet bacı, onu salonda beklediler. Yıldırıcı önsezilerle yüklü bir deprem sonrası sessizliğinde, birbirlerine büyük büyük bakarak, eskiyorlardı. Dua eden Mürüvvet bacı'nın saltanatlı dudakları, fısır fısır kıpırdıyor: Ruhsâr hanım, mahzun bir uysallıkla yumuşacık ağlıyordu. Suat balkon penceresinin önünde durmuştu. Dışarda yaz gecesi, gözle görülür bir hızla sona eriyor, sık dokunmuş siyah karanlık koyu bir eflâtuna dönüyordu. Uzak yıldızlar eriyip akmış, gökyüzünde hükûm süren kıvılcım kalabalığı iyice seyrekleşmişti. Bir yıldız kaydı: maytap yeşili, parıltısı gür, iri bir yıldızdı bu: gözleri ona takılan Suat, çağrışımdan çağrışıma savrularak, çocukluk yıllarından bir Direkliyalı akşamına ulaldı gitti.

Altı yedi yaşlarında olmalı. Kayıkhane'nin rıhtımında bir şezlonga uzanmış babası, onu dizlerine almış, uysal bakışlarında hüzünlü pırıltılarla yıldız kaymasına ilişkin inanışlarını anlatıyor. Kayan her yıldız, o anda bir insanın ruhunu teslim ettiğine işaretmiş! Sesinin tonundan babasının şaka mı söylediğini, inandığı bir gerçeği mi açıkladığını kestiremiyor ama, yıllar yılı Suat, ne zaman bir yıldızın kaydığını görse, birisi yanıbaşında son nefesini veriyormuşçasına irkiliyor. Bu defaki duygusu, irkilmekten çok güçlü, bunaltıcı bir çaresizlik, yıldırıcı bir umutsuzluk: yukarda bir yıldız kayıyor, içerde dayısı öldü ölecek, onunsa eli kolu bağlı...

"– ...Hadi canım, saçma! Akıl almaz duygusallıklara kapılmak bana yakışır mı? Yaşlandım galiba! Ölende yırtıcı olan, ölenin, yerine konulamazlığıysa, hayat yeni doğacaklarla bunu karşılamıyor mu? Engels'te miydi o diyalektik izah, hani ağaç, ağaçtan tohumlar, tohumdan orman: bir ölene, doğan bin kişi!"

İçinde bir yerinde o bir türlü önleyemediği düşünce sinsi bir yılan gibi sürünüyor ama:

"– ...doğanlarla ölenler aynı değil ki! Ben ölü-

yorum. benimle birlikte dünya da ölüyor. benim dünyam! Doğanların dünyası. benimle birlikte kaybolan dünyaya. hiç benzemez. Hayatın sürüp gitmesi bana kaybettiğimi kazandırmaz. teselli olur ancak.

Birden korktu. Nasıl olduysa. dayısının ölmesi olasılığından kendi ölümüne kayıvermişti. İntihara kalkıştığı ve beceremediği o bunalımlı geceden beri sık sık bu oluyor. o kadar kolaylıkla üstesinden gelebileceğini sandığı bir şeyden. acıyla karşılaşır karşılaşmaz nasıl vazgeçtiğini hatırlaması. insanı hayata bağlayan bağların sanıldığından karmaşık olduğuna aklını yatırıyordu:

"– ...insanı dişiyle tırnağıyla hayata bağlayan bireysel bir bencillik var ki. geleceğe ilişkin toplumsal düşlerle onu ortadan kaldırabilmek zor. hem çok zor...

Acaba yıldız yağmuru. Direkliyalı. Kayıkhane'nin rıhtımı filân derken mi hatırladı. birdenbire gözlerinin önünde. Hayrun: dişlerinin arasında *old master* pürosu. gözlerinde siyah güneş gözlükleriyle. Saçının virgülü. alnına hınzırca düşmüş. Suat. geçen krizi haber vermediler diye annesinin nasıl küplere bindiğini unutabilir mi. unutamaz elbet. hayırlısıyla şu krizi de atlatsınlar. sabah sabah ilk işi Akın Limited Şirketi'ne telefon etmek olacak. annesini çağırmak! Fakat aklını başından alan. o bunaltıcı tereddüt olmasa: bu krizi de bakalım atlatabilecekler mi? Arabada gelirken. Doktor Sevim bir eliyle direksiyonu kullanıyor. öbürüyle karanlığı doğrayarak. yaşı çok ilerlemiş kimselerde. birbirini izleyen krizlerin ne kadar tehlikeli olabileceğini söylüyordu. Hastanın odasına girdi gireliyse. sanki yok: ne bir ses. ne bir soluk! Azrail'le tek başına çarpışıyor. Ve sessiz.

Komşu evlerin birinde bir saat herhangi bir buçuğu çaldı. Nezleli. eski bir saatti çalan. Suat bazı geceler uykusunun içinden onun hazin hazin çaldığını işitiyordu. Yıldız alacası. Boğaz'ın üzerine nazlı bir sis getirip dağıtmıştı. Bitişik bahçede bir kapı açıldı. Hafız hanım'ın öksürüğü peksimet gibi kırılarak ufalandı: besbelli aptest

almaya kalkmış, demek sabah ezanı yakın. Aynı nezleli saat, kimbilir ne kadar sonra, bu defa bir saat başını çalıyor. Hemen aynı anda Doktor Sevim'in, hastanın kapısından upuzun bir hayalet gibi, belirdiğini görüyorlar. Geniş basketçi omuzlarının üzerinde boynu uzun, başı dik. Gözlerinin açık mavisi hiç farkedilmiyor, kızıl buğulu gözakları bakışlarına sırt üşütücü bir soğukluk vermiş. Odanın tam ortasında duruyor, onlara değil daha çok kendi kendisine söylermiş gibi, handiyse fısıltıyla:

– Ciddî bir işti, diyor. Hepimize geçmiş olsun.

Hepsinin gönlüne aydınlık ve serin bir rüzgâr doldu. Ruhsâr hanım teşekkür edecek ama, bu işi yapabilmek için gerekli o kadar kelimeyi bir araya nasıl toparlasın? Kansız dudakları da bir titriyorlar ki! Doktor Sevim, sesini biraz daha yükselterek, yine ona mı, Mürüvvet bacı'ya mı, yoksa Suat'a mı belirsiz:

– ...sâde bir kahvenizi, diyor, içerim artık.

Hepsi birden davranıyorlar. Kahveler, bahçede içildi. Daha doğrusu, Mürüvvet bacı'nın yürekten dualarla taşıra taşıra pişirip yaldızlı saray fincanlarında getirdiği kahveleri, Doktor Sevim'le Suat terasta başbaşa içtiler. Ruhsâr hanım, üzerinde hep kaybolmuş ve üşümüş serçe hali, kocasının başında kalmak istemiş, Doktor Sevim buna razı olmuştu. Bahçe, sabahın bu ilk saatlerinde, yaprakları zenginleştiren çiğ damlalarıyla pırıl pırıl; ağaç ve çiçek yoğunluğundan yeşile dönen sabah sisleriyle hülyalıydı. Suat, isteyerek bulanık ve ağır çekilmiş, seslerin anlaşılmaz bir şekilde emilip yokolduğu bir renkli filmde, gizemli gizemli devindikleri izlenimi içindeydi.

Doktor Sevim, bir cıgara yaktı; bir cıgara da ona uzattı; Suat sabahları, hele kahvaltıdan önce hiç cıgara içmediği halde, nedense reddedemedi. Onun çakmağına eğilirken, uykusuz ve gergin geçen gecenin, gözlerinin altında eflâtuna çalan halkalar, burnunun iki yanında keskin ve derin çizgiler çekmiş olduğunu gördü. Bunlar besbelli yaşlandırıyordu Doktor Sevim'i, etkili hattâ küstah

güzelliğini bozamıyordu ama! Onu daha güçlü kıldıkları bile söylenebilirdi.

Çok konuşmadılar. Suat hiç konuşmadı dense yeridir. Doktor Sevim kahvesini kısa yudumlarla içiyor: titreşimlerinde hiç bir şefkat eseri bulunmayan hükmedici sesiyle, o birtakım sorular soruyormuş da cevap bekliyormuş gibi, söyleşiyi tek başına sürdürüyordu:

– ...daha ilk gün bunları ikaz ettim, böyle bir hastanın klinikte yatmasında fayda çoktur dedim. Eğer sözümü dinlemiş olsalardı, müdahale çok daha erken yapılmış, tehlike o nisbette azalmış olacaktı. Her zaman söylerim zaten, enfarktüs bir klinik hastalığıdır...

Kahvesinden bir yudum alıyor, bir süre ortalığı sarmaya başlayan sabah seslerini (simitçi, sütçü, gazeteci) dinledikten sonra, çenesinin sivri ucuyla bahçeyi göstererek, asıl söyleyeceği buymuş gibi:

– ...çiçekler güzel, diyor. Ağaçlar da. Çiçekleri ve ağaçları seviyorum, fakat sarmaşıklardan nefret ederim. Hele sarmaşıklı evler! Şu hâle bakın, nefes alacak delik bırakmışlar mı? Ama belki etkisinden bir türlü kurtulamadığımız bir alaturkalığı hatırlatıyorlar da, onun için.

Son cümleyi, cıgarasının dumanlarını dişleriyle kese kese, dalgın, tekrarlıyor:

– ...bir türlü kurtulamadığımız bir alaturkalığı!

Sonra yeniden Miralay Ferid'in hastalığına döndü:

– ...vaziyet ciddiyetini muhafaza etmektedir. Bünye sağlam, ne kadar sağlam olsa, tehlike geçmiş sayılamaz. Mutlak istirahat, yalnızlık, ilâçlara devam!

O, hangi ilâcı hangi koşullarda ve nasıl vermek gerektiğini söylerken, Suat bütün gözleri ve kulaklarıyla dinliyor; dayısının kurtuluşu söylenenleri iyi anlamasına, iyi uygulamasına bağlıymışçasına, ağır bir sorumluluk altında eziliyordu. Komşunun biri, sabah sabah, radyosunu açmıştı: hafif, uçarı bir müzik! Bir akordeon, coşkun bir

çağlayan sevinciyle, pencerelerden bahçelere boşalıyor: sislerin buğulu yeşil denizinde, gümüş pırıltılı dalgalar halinde genişliyor.

Doktor Sevim, ajanstan önce kalktı:

– ...gidip bir iki saat olsun uyuyayım, dedi. Klinikte bir sürü işim var. Yazdığım ilâçları alın, düzenli olarak verin. Bir fevkalâdelik olursa beni ararsınız. Akşama doğru uğrarım zaten...

Suat, kapının altından bırakılmış o günkü gazetelere, ancak Doktor Sevim arabasının itfaiye homurtusuyla sokağı darmadağın edip gittikten sonra, şöyle bir göz atabildi:

(Bir 'Kurucu Meclis'in derhal teşkili istendi/ Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyeleri, Anayasa tekliflerinde Milli Birlik Komitesi'nin, yerini, kurulacak bir meclise bıralmasını istediler.)

Geceleyin Azrail'in dondurucu nefesini ensesinde duymak, onu dünyasal işlere bir anda ne kadar yabancılaştırmıştı, şaştı. Gazeteler, yaşamadığı bir hayattan çeşitli haberlerle doluydu, baştan başa: Düşük Başbakan Adnan Menderes'in kasasında resmi çıkmış olan, Opera sanatçısı Ayhan Aydan'ın ifadesi alınmış! Düşük Devlet Bakanı Emin Kalafat'ın oğlu, beş bin liralık bir altın saat çaldığı iddiasıyla, hırsızlıktan Adliye'ye veriliyor. Zonguldak'taki Kilimli kömür ocağında, asansörün kopması yüzünden, feci bir kaza: beş ölü, dört ağır yaralı...

Şükrü, bir telâş, o ara geliyor. Bacı'dan gece olanları işitir işitmez, hayıflanışını görmeli: kaşlarında garip bir kaykılma, dudaklarında küs çocuk sarkması! Suat ablası gece yarıları yollara düşecek, karakollara başvuracak yerde, neden şuracıktaki evinin kapısını çalıp Şükrü'yü uyandırmamış canım? Miralay için Şükrü'nün canı feda değil mi? Doktoru da bulurdu, ilâcı neyi de alır getirirdi.

Suat, şimdi evde nöbetçi bırakacağını söyleyip onu teselli ediyor. Çarşıya çıkıp hem öteberi, ilâç filân alması lâzım, hem de annesine telefon etmesi! Yine de toparlanıp çıkması, saat dokuzu buldu. Eczanede İhsan bey yoktu, kalfa camları

siliyordu. Berin hanım'sa, bigudili saçlarını cart kırmızı bir naylon eşarpla örtmüş, kasanın başında tırnaklarını cilâlıyor. Suat'la ilgilenmedi hiç. Parayı öderken İhsan bey'in nerede olduğunu sorunca da, belirli bir ölkeyle kesti attı:

Daha zıbarıyor. Gecenin bilmem kaçında geldi, bir ayağı çukurda hâlâ gençlik sevdasında beyim...

Affedersiniz, bir telefon edecektim de!

– Ha, buyurun.

Suat ilkin Akın Limited Şirketi'nin numarasını çevirdi: keskin bir ıslık, kuşku verici çıtırtılar, uzaydan geldiği izlenimini veren haberleşme sinyalleri. Arkasından, hoppa bir kadın sesi duyuluyor. (Aloo, Akın Limited, kimi aradınız fendim?), o takma kirpikli, oynak kalçalı sekreter, var ya, hani takvim kızı, herhalde o: (Hayrun ham'fendi henüz gelmediler fendim, gelmeyebilirler de, rahatsızmışlar, dün yoklardı, bu bakımdan belki bugün de...) Rahatsız mı, garip. Suat annesini ilk arayışta bulacağına o kadar inanmıştı ki, bir an ne yapacağını bilemedi. (...not bırakmak isterseniz, adınızı lütfedin fendim, ayrıca evinin numarası...) Evinin numarasını Suat da biliyordu, defterine yazmıştı ama, bakalım aramaya cesaret edebilecek mi? Telin öteki ucunda Nadejda'nın peydahlanıvereceğini sanması, elini ayağını kesiyor. Gelgelelim, başka çare yok galiba, dayısının kriz geçirdiğini annesine duyurmamak olmaz, hele haftalardır eksik etmediği ilgi, gösterdiği bunca yakınlıktan sonra.

Korktuğuna uğramadı: telefonda, Hayrun! Yalnız sesi, artık alıştığı o erkeğimsi, biraz da farfaracı sesten farklı; yaşlı ve üzüntülü bir kadının, gevrek, cümle sonlarında hafif pürtüklü sesi. Heyecanlı bile sayılır. Acaba neden?

– Buyurun efendim, ben Hayrun.

Suat söze, yüzüne karşı hiç bir vakit söyleyemeyeceğini sandığı şeyi, telefonda ağzından kaçırarak başladı:

– Anne, dedi, ben Suat...

Hayrun'un loş sesinde bir sevinç yandı söndü, hemen ardından bir kaygı bulutu bu ışığı bastırdı:

– ...sen misin meleğim? Aman, ne saadet! Bana bak, hayırdır inşallah, sakın dayına bir hâl...

– ...gece ağırlaştı, doktora koştum, sabaha kadar uyuyamadık. Şimdi dalgın, biraz iyice. Doktor hanım durumu ciddi diyor. Size haber vermek yerinde olur diye düşündüm de...

– ...vah vah vah! Gördün mü, başımıza gelenleri? Vallahi rüyasını görmüştüm, geçen gece: tenha, tehî, bir yalıdaymışız: nasıl harap, her tarafı dökülüyor: ağabeyim, rahmetli babanla oturmuş: önlerinde masa gibi bir şey, rakı içiyorlar. Baban diyor ki: "Ferid'in sizinle kaldığı artık kâfî, onu yanıma alacağım!. Evet, aynen böyle diyor. Bana hep malûm olur, işte yine oldu: felâket geldi mi, tek gelmez ki zaten...

Suat'ın bir karşılık vermesine meydan bırakmaksızın:

– ...derhal yola çıkıyorum, diye sözünü sürdürdü. İycabı hâlinde diğer doktorları da toplar, konsoltasyon yaptırırız. Herhangi bir ihtiyacınız felân, ha, söyle, sıkılma, gelirken getiririm.

– ...yok anne, teşekkür ederim.

– ...peki meleğim, öğleye doğru görüşürüz.

Suat'ı aldı bir tedirginlik, eve dönünceye kadar içi içini yedi. Bir süre, boş bulunup Hayrun'a "anne, demiş olmasına üzülüyor. Annesi olmasına annesi elbet, ama Allah için anneye benzer yanı var ya?! Erkekliği bu derece benimsediğine göre, kadınlığının, hele anneliğinin hatırlatılmasından hiç hoşlanmayabilir. Bu birinci gaf! İkincisi, Şirket'e son gidişinde, Akın'ın imalarına içerleyip, annesine veda bile etmeden kaçmış olduğunu hatırlayınca, meydana çıktı. Ne kabalıktı o? Onu yaptıktan sonra bu telefon, ya yüzsüzlük, ya densizlik. Hayrun gibi aksiliği namlı biri, iyi ki lâfını ağzına tıkamadı. Huzursuzluğunu bir de annesinin şu sözü körüklüyor: "Felâket geldi mi, tek gelmez ki zaten." Besbelli onun başı da dertte, baksa-

na Şirket'e gitmiyormuş, sesi yadırganacak kadar kırık döküktü, o da hasta masta olmasın sakın?

Ne hastası? Öğleye doğru bir ara, uykusuzluğun ve sinir gerginliğinin bitkinliğini giderebilir miyim diye, odasına çekilip uzanmıştı ya. Suat'ın içi geçivermiş: çarpıntılı tavşan uykusundan Hayrun'un iri lâkırdılarıyla uyanıyor: telefondakine hiç benzemeyen, güvenli, fırfıracı, hatta kabadayı sesi bu: herzamanki! Duyar duymaz, sanki sırtından bir dağ ağırlığını kaldırıyorlar. Yengesinin mahzun edilgenliği, dayısının hastalığı yönünden Suat'a ağır, taşımaya hiç alışık olmadığı bir sorumluluk yüklemiyor mu, annesinin duruma el koyuşu onu bu sorumluluktan kurtarıyor işte. Uzandığı yerden, gözleri henüz kapalı, Hayrun'un yukarı salonda, aşağıda, bahçede gidip gelişini dinliyor: Ruhsâr hanım'ı uyumaya zorlayışını (Kadın ayakta duracak hâlin yok, git biraz kestir, aklın başına gelsin!), Mürüvvet bacı'ya öğle yemeği için buyruklar verişini, (Bacı, benim salata sirkeli olacak ha, sakın unutayım deme!). Yeniden içinde rahatlatıcı olduğu oranda, o rahatsız edici düşünce:

"– ...ne garip, annem kocamdan çok daha fazla güven veriyor bana, onun yanında kendimi evimde olduğumdan çok daha fazla emniyette hissediyorum.!"

Salonda karşılaştılar. Sabah güneşi balkondan çekilmiş, bol ışığın ortalığa serptiği ince titreşimler, gözden kaybolmuştu. Ağaçların diri yeşil yansımasından, duvarlar açık bir filizîye kaymışlardı; eşyalarsa, kuşku verici bir bakır çalığına. Hayrun, ölü beyazı yüzünde aynı uçuk yeşil, kızına koskocaman gülümsedi; platin dişi, cıvalı yeşil ışıldadı. Ceketini çıkarıp bir iskemle arkalığına giydirmiş, gömleğinin yakasını açıp, kravatını gevşetmişti. Suat, sormuş gibi:

– İyi, iyi, dedi. Kendine geldi: görüştük bile. Bunu da atlatacak Allah'ın izniyle.

Sonra, ayağa kalktı: – ...hadi gidip iki lokma bir şey yiyelim, dün geceden beri kursağına sıcak bir şey girmemiş, Ruhsâr söyledi, onu yedirip ya-

tırdım, ben seni bekledim, ana kız başbaşa bir yemek yiyelim diye!

...Miralay Ferid, dalgınlığının pembe damarlı mor bulutlarından, keskin bir *alcool camphré* kokusuyla sıyrıldığı için midir nedir, önce kendisini Bi'r-ûs-sebî Askeri Hastahanesi'nde malaryadan yatıyor, başucunda hayal gibi bekleyen karısını da, Ermeni hemşire Anna sandı. Sanki Allenby saldırısının eli kulağında, herkesi bu yüzden apar topar taburcu edecekler. Ömrü boyunca geçirdiği 'ciddî' hastalık o kadar az ki, onu böyle yorgan döşek yatıran bir tanesine rastlamak için, ta 'Harb-ı Umumî' yıllarına kadar gerilemek, zorunlu. Oysa, hayrettir: az önce keşif müfrezesinin başına geçip, 14. Süvari Fırkası'na İlbulak Dağı'ndan yol bularak Kolordu'ya 'mülâki olmasını' sağlamadı mı? Nerede Bi'r-ûs-sebi, nerede İlbulak Dağı? "Asgari üç sene, iki rütbe farkeder yahu!. İşin tuhafı, birbirine zincirlenen iki yaşantının, elle tutulur bir somutluk kazanamayıp, hep öyle bir rüya belirsizliği içinde kalması: çok eskiden geçmiş bir şeyi hatırlar, bulanık çekilmiş bir resme bakar gibi: insanlar ve hayvanlar ensiz, iki boyutlu; renkler soluk.

Ancak Ruhsâr hanım dualı ellerini yüzüne sıvazlayıp Tanrı'ya şükredince, 'geceki serencamın dehşetini' yüreğinde duydu. Meğer gidip gidip öteki dünyadan dönmüş birader, eğer Suat gece mece demeyip yollara düşerek, Doktor Sevim hanım'ı getirmeseymiş, Allah saklasın, bir felâket olabilirmiş! Karısı sevincine ve heyecanına yenilip, bunları anlatırken de Miralay Ferid durumu tam kavrayamıyor: sadece bir kriz daha geçirmiş olduğunu, o andan şu ana kadar da galiba baygın yattığını, ufak tefek çıkarabiliyordu. Sonra, birdenbire ürktü, öleceğine inandı. Bu inançla, yıllardır sakladığı o müthiş sırrı, karısına söylemeye hazırlanıyordu ki, kapıdan Şükrü boy gösterip, Hayrun hanım'ın geldiğini haber veriyor. O gelince, karı koca bir daha yalnız kalamıyorlar.

Acaba Miralay Ferid bu yalnızlığı sağlamak amacıyla mı, yoksa ölmeden arzusunun gerçek-

leştiğini görmek istediğinden mi, yemeklerini yer yemez, Suat'la annesini yanına çağırdı: bir türlü dikliğini bulamayan yorgun asker sesiyle:

– ...şu işi bitirin, dedi. Hayrunisa, bu kızı al götür yalıyı üzerine tapula, yoksa gözlerim açık gideceğim.

– Ağzından yel alsın ağabey, o nasıl lâf? Sen eski topraksın, kolay teslim olur musun öyle?

Miralay Ferid bu sözlere cevap olarak, ne dese iyi: Harbiye-i Şahane'de zabit namzediyken, hocası 'Muharip' Namık bey'in ağzından sık sık duyduğu, o günden bugüne ola ki hiç kullanmadığı Arapça bir özdeyişi:

– *El mukadder lâ yügayyer, el hükm-ül illah!*

Eczacı İhsan bey, durumu kalfasından öğrenip, genç kız kirpikleri, likör yeşili gözleri ve havada top gibi kaydırdığı yumuşacık kamburuyla çıkagelmeseydi: Suat, hayatında o kadar önemli etkileri olacak bu Üsküdar yolculuğuna annesiyle çıkabilir miydi, sonraları çok düşünmüştür. Çıkamazdı herhalde. Hastayı Ruhsâr hanım'la Şükrü'ye bırakmak gerekiyordu ki, buna Hayrun'un da rıza göstereceği şüpheliydi. Ağabeyi inat etse bile! Ama Eczacı İhsan bey, tenine sinmiş tentürdiyot kokusunu dalgalandıra dalgalandıra gelince, iş başkalaştı. Miralay Ferid berikilerin neden duraksadıklarını kestirmişti çoktan, üzerine çöken tevekkülü çok bıyıklı bir zabit gülümsemesiyle aralayarak:

– ...gidin yahu, dedi, gidin dedik. İhsan bey başımda oldukça, Azrail'in, yanıma sokulmak, ne haddine!

Gittiler. Suat, kaşla göz arasında hazırlandı. Hayrun'u ilk defa bu arada görmüş olan İhsan bey'in, dehşete yakın bir şaşkınlıkla ona bakmaktan kendini alamayışı; sinirine dokunuyor, huzurunu kaçırıyordu. Hiç olmazsa Suat'ı bu huzursuzluktan kurtaracaktı annesiyle gitmesi. Bir yandan kalemin sivri ucuyla, el aynasına bakarak, kaşlarını düzeltiyor; bir yandan günün birinde Kayınvaldesini Halim'e göstermek zorunda kalırsa, ne türlü bunalacağını düşünüyordu. Oysa

Hayrun kendi gözünde bir 'hilkat garibesi' olmaktan çıkmıştı artık.

Belki bu yüzden, sokağa çıkar çıkmaz, en 'beyefendi' halleriyle arabasının kapısını açarak, ona yol vermesini yadırgamadı hiç; direksiyonun başına kurulunca, ucu yaldızlı bir cıgara yakmasını, üstelik ona bir tane uzatmasını da! Cıgarası parmaklarının arasında, Hayrun'un çakmağına eğilirken, ellerini yine birbirine karıştırdı: onun elleriyle, kendininkileri: yumuşak tombullukları, soğuk beyazlıkları, dört köşe tırnaklarıyla ne kadar birbirinin eşiydi bu eller? Arabanın içi hafif *Yardley*, ısınmış kadife kokuyordu. Çevresine bakmayı akıl edince gördü ki Boyacıköyü çoktan geçmişler.

Hayrun nedense açıklama yapmayı gereksiniyor:

– ...Sadık bey, talimatım üzerine, evrakı hanidir tekemmül ettirdi; ayrıyeten Tapu Memurunu tanırım, mendeburun teki; ihtilâlden evvel, bunu bilmem hangi cehennemin finnarına süreceklerdi, eşe dosta reca edip alıkoyduk; medyün-u şükrandır, yani uzun boylu işin yok; bir kaç imza iktiza edecek, senin ve benim imzam, hepsi o kadar...

Şöyle bir durakladı, bütün yüzüyle ona döndü:

– ...hişt, kocan haberli mi bundan, kızdırmış olmayalım?

Suat ne diyeceğini kestiremiyor önce, neyse ki Halim'in İzmir'de olduğunu söyleyip, araya bir de soru sokuşturarak sözü başka bir alana kaydırmayı başarıyor:

– ...dayımı merak ediyorum. Doktor benimle özel bir konuşma yapmak gereğini hissetti, pek ümitli olmadığına delâlet etmez mi bu? Öyle derler de!

Hayrun burun deliklerinden salıverdiği masmavi duman düğümlerini direksiyonun halkasına yığarken; arasıra meydana çıkıp, kalıp kıyafetinin oturaklı etkisini darmadağın eden, o yaşlı mahalle karısı ağzıyla beylik bir karşılık verdi:

– ...ah meleğim ah, ecel gelmiş cihane, başağrısı bahane! Ne yazılmışsa, elbet o olacak. Rahmetli babanın böyle erken öleceğini bilebilir miydik? Ağabeyim, Allah ziyade etsin, kana kana yaşadı; o pasaklı Ruhsâr'la evlenmeyip, Gülistan teyze'n gibi yol yordam bilen, erkân görmüş bir sefir kızıyla evlenmiş olsaydı, daha mesut olurdu. Ne var ki, kısmetten ziyade olmaz: nasip ne ise, o; ne kadarsa, o kadar yaşanacak.

Camı indirdi, cıgarasını dışarı savurdu:

– ...ölürse şaşmam, belâ geldi mi tek gelmez. Hem rüyasını gördüm ben bunun.

Suat, elinde olmadan, onu pil yalamış gibi irkilten o duyguya tekrar kapıldı: "Başı belâda ama, acaba neden?" Gözucuyla baktı: Hayrun, iğneucu traşlı erkek ensesi, düz ve kısa favorileri, donuk parıltılı köse gülümsemesiyle, ilk bakışta sağlam ve oturaklı görünse de: dikkat edilince, omuzlarına binmiş bilinmez bir yükün ağırlığı altında ezilmişe benziyor. Suat, bir an: "İhtiyarladı mı?" diye düşünecek oldu, çabucak vazgeçti, içinde bir dürtü ona bunun yaşlılıkla ilgisi olmadığını haber veriyordu. Acaba sorsa mı? Cesaret edemiyor ki! Böyle bir dertleşmenin aralarındaki son engelleri de ortadan kaldırıp, ikisini iyice birbirine yaklaştıracağını seziyor: belki de (belki değil, muhakkak) bundan, açıkça sormak cesaretini gösteremiyor.

Bir ara niyetlenir gibi oldu, az kalsın soracaktı, tam o sırada Hayrun:

– Talihimiz yâver gidiyor, demez mi, kuyruk yok, vapur da kalkmak üzere.

Kabataş İskelesi'nin güneşli çıplaklığından, araba vapurunun gölgeli kalabalıklığına girdiler. Hayrun, ondan pek beklenilmeyecek bir ustalıkla, görkemli Chrysler'ini, tepeleme yüklü bir taşımacı kamyonuyla askerî bir "Haberci" jeep'inin arasından sıyırıp bir kuytuya soktu. Suat'ın sağı, bütün Marmara'ydı: denizin oynak ışıltısına, görünmez ışık tozları yağıyor: Adalara, Kadıköy'e, Boğaz'a sefere çıkan şehir hattı vapurları, zincirleme yansımalar ortasında, kristal oyuncaklar gibi gözalı-

yordu. Suat, bir, geceyarısından sonra, seslerin tok tok yankılandığı yıldızlı bir karanlıkta, yanında o insan polisle, Doktor Sevim'in kapısını çaldığını; bir, annesinin arabasına kurulmuş, bu çıldırtıcı ışık şenliğinde Üsküdar'a gidişini yaşıyor; her ikisini de, yıllardır sürdürüp getirdiği tadsız bir hayattan koptuğunun, elle tutulur belirtileri sayıyordu. Başaramadığı, eline yüzüne bulaştırdığı o intihar; onu değilse bile, ona biçim vermiş, onu çevresinden soyutlamış bir hayatı, öldürmüştü galiba!

Hayrun'un başındaki belâyı ancak Tapu'daki işlerini bitirmelerinden sonra öğrenebiliyor. Tapu memuru çingene esmeri bir adam, gözleri yağlı yeşil, sesi asitli. Davranışları öylesine dağınık, o kadar bölük pörçük ki insanda derhal güvensizlik uyandırıyor. Hele Hayrun'a dalkavukluğu, tiksindirici bir şey; sanki yalak bir köpek, düpedüz yaltaklanıyor herif! Sağa sola çarpınıp evrak dosyasını zarzor bularak imzalatması, anlamsız ikram ısrarları (Bir çayıma tenezzül buyurun Hayrun abla, küçük hanıma soğuk bir ayran?), sırnaşık gevezeliği, bitip tükenmek bilmiyor. "Hayırlı olsun" dilekleriyle, tekrar tekrar ellerini sıkıp, onları ta arabaya kadar geçirmekte diretmesi, başka bir eziyet. Onun için, camiin önünden Boğaz yoluna sapınca, kavuştukları kafa dinçliğinin tadını çıkarıyorlar bir süre, annesi bir Sipahi Ocağı daha yakıyor, bir tane de Suat'a uzatıp:

- ...demedim mi meleğim, diyor, beş dakkalık zahmet! Herif mülevvestir, lâkin bir dediğimi iki etmez.

Suat hangi doğrultuda ilerlediklerinin farkına o anda vardı. İçine çocukluğundan kalma korkuların karıştığı bir telâşla:

– Fakat, dedi, Emirgân'a dönmeyecek miydik?

Hayrun hemen cevap vermedi, ona bakmadı da, yalnız sesinde açıkça belli olan bir kırgınlık:

– ...evini görmek istersin belki, diye düşünmüştüm! dedi.

Suat, daldı. Chrysler, yaylana yaylana, sahil yolundan Kuzguncuk'a doğru siyah bir su gibi akıyor: kimbilir kaç yıldır belleğinden çıkmış oymalı yalı, salkımsöğütlü bahçe, gölgeli koru görüntüleri camlara yansıdıkça, Suat genç kızlık yıllarına yolculuk ettiğini sanıyordu: incecik hilâlin, top top bulutları jilet gibi doğradığı yıldız alacası bir gecede. Türk mavisi bir pencere ağır ağır açılıyor. Hafız Post'un dokunaklı tümcesini tekrarlamaktan bıkmayan o içli kânun, yorgun Boğaz'ı sarmış. Bitişik odanın terli karanlığında annesiyle Nadejda ise...

Hayrun, aklından geçenleri sezmişçesine:

– Eğer, dedi, onunla yüzyüze gelmekten çekiniyorsan, lüzumsuz: üç gündür yalıda yok, hangi cehenneme gittiğini de bilmiyoruz.

Suat, annesinin omuzlarını çökerten belânın ne olduğunu o zaman buldu çıkardı: Nadejda, elinin değdiği her yeri çiçeğe boğan sihriyle, yeşil jelatinden ambalajını yırtmış, annesini koca Direkliyalı'da tek başına bırakarak, kaçmıştı. Hayrun'un bu kadın uğruna kocasını, kızını, ağabeyini nasıl feda ettiği gözönüne alınırsa, korkunç bir şeydi bu, isyan ettirici acı bir sonuç, acı olduğu kadar ağır, kalleşçe. Bir kadına bir ömür veriyorsun, ona uyayım diye yalnız yaşamanı değil, tepeden tırnağa kendini, hatta cinsiyetini değiştiriyorsun, günün birinde seni kirli bir paçavra gibi buruşturup atıyor.

Suat birdenbire annesini yaşlı ve çarpık bir kadın olarak gördü, ona dehşetli acıdı.

Oysa, günlerdir kafasını kurcalayan sorunlara kendini kaptırmış, gittikçe yükselen sesini, iri erkek jestleriyle vurgulayarak, Nadejda'ya atıp tutuyordu:

– ...söylemesem yüreğim yanmaz defalarca anlatıyorum, lâkin anlayan beri gelsin! Sabahın es-selâtında yalıdan çıkıp gidiyormuşum da geceyarıları dönüyormuşum, elinin körü! Yahu bizim başımıza devran yıkılmadı mı? Ben sahip çıkmasam koskoca şirket kap kapanın elinde kalmayacak mı? Meseleler kum gibi kaynıyor, ekseriyeti-

nin cahiliyim, üstüne düşmezsek işlerin girdi çıktısını nasıl öğreneceğiz peki?

Direksiyondan handiyse vazgeçip, olanca yüzüyle kızına döndü:

– ...sen şahit olmadın mı? Gözlerinle görmedin mi? Mevkuf müdürlerimizi kurtarabilmek için kırk kapının ipini çekmiyor muyum? Gel de karıya anlat! Hele ağabeyimin hastalığına zinhar inanmadı. Ulan orada adam canıyla uğraşıyor, hâtun bana iki saatlik, üç saatlik gecikme hesabı sormakta! Ya bunlar kifayet etmezmiş gibi bir de ortadan kaybolması?...

Anlattıkları Suat'ın az önce tasarladığı senaryoya tam uymuyor. Acaba gerçeği söylüyor mu? Yoksa terkedilmiş olmanın, onurunda açtığı yarayı, gizlemek amacıyla mı böyle konuşuyor? Suat bunu belki hiç öğrenemeyecek. Hem Boğaz'ın Anadolu kıyısı boyunca gelişen yolculuk, her dönemeçte, onu geçmiş yıllardan öyle çarpıcı resimlerle karşılıyor ki annesiyle Nadejda arasındaki uyuşmazlık gözünde önemini yitiriyor. İşte bak, Halim'le altında oturup gelecek düşleri kurdukları dev okaliptüsler. Hani rüzgâr taradıkça derin derin göğüs geçirir, bilgece uğuldarlardı da, bunlar ikisi başbaşa evrensel düşüncelere dalardı. İşte Küçüksu Plajı, işte İskele, işte çevresinde kaynamış mısır satan beyaz önlüklü ihtiyarlar. Bu plajda değil miydi o, sabahtan akşama kulaklarını sağır eden şarkı:

"Aşkın beni öldürse de yılmam, sâki...

...Hayrun, Direkliyalı'nın bahçe kapısı önünde arabayı çekip durunca, Suat heyecandan konuşamayacak haldeydi. Vücudundaki tüylerin uçları, onbinlerce iğne olmuş, tenine batıyordu. Yalnız olsaydı, ağlayabilirdi de.

Direkliyalı, o tumturaklı Osmanlı rüyası, ulu çınarların, çamların ve atkestanelerinin gururlu dalgınlığı ortasında; zarif, görkemli ve mahzun, göğe yükseliyordu: pancurlarının çoğu kapalı, sarmaşık güllerinin sardığı kameriyeleri boş, fıskıyeli havuzunda kırmızı balıkları güneşe değdikçe parıl parıl. İki baygın tâvus kuşu, düşkün soy-

lu edalarıyla, kuyruklarının yaldızlı gökkuşağını gezdiriyorlar. Uzakta, ip atlayan bir de kız çocuğu. Suat, içisıra, hep Direkliyalı'yı bir daha görmek kısmet olursa, onu yılların yıpratıcı etkisinden harap ve bakımsız bulacağını sanırdı: umduğundan değil, bıraktığından sağlam bulunca hem sevindi, hem üzüldü: sevinci bu sağlamlığın ona bir yaşlanmamışlık duygusu vermesinden, üzülmesi bir türlü gerçekçi olamayışını bir kere daha saptamasındandı: Hayrun gibi bir kadın, parası da olduğuna göre, Direkliyalı'yı köhnemeye bırakır mıydı hiç?

Onları bir içim su bir kız çocuğu karşıladı. İp atlayan çocuktu bu: yeşil yansımalı saman sarısı saçları omuzlarına dökülüyor, gülünce yanağında şirin mi şirin bir gamze peydahlanıyordu. Hayrun bir eli pantolonunun cebinde, öbürü havada, sordu:

– ...gelen giden oldu mu Figen?

– Hayır efendim, yalnız Müberrâ hanım telefonla sizi sordu, tekrar arayacak. Ha şey de aradı, Semra abla da.

– Peki, sen şimdi git Esmâ'ya söyle çay hazırlasın, biz şimdi geliyoruz.

Çocuk uzaklaşırken, Suat, kim olduğunu annesinin açıklayacağını tasarlamıştı ama, yanılmış: Hayrun bir şey söylemedi: kızını, evine getirinceye kadar ağzını da açmadı. Ev, Direkliyalı'nın az ötesinde, kıyıya rastgele kondurulmuş rüya gibi bir şey: insanın aklına ince oymalı, tutsan kırılacak guguklu saatleri; eski bir yaşantıda kalmış yastık işlemelerini, dantelleri getiriyor. İki katlı, ahşap, tepeden tırnağa yenilenmiş. Çevresinde, Boğaz'ın ölümsüz yosun kokusunu hafifçe bozup dağıtan, ısrarlı bir yağlı boya kokusu.

Hayrun, yelek cebinden çektiği anahtarı, kapının kilidine sokarken, kısaca:

– Evine hoşgeldin, dedi, güle güle otur meleğim?

Suat'ın gönlünde, bir anda, binlerce ağaç çiçek açmıştı. İçeriye, bir aynanın parlak yüzeyin-

den, ardına geçiyormuş duygularıyla girdi yine. Belli belirsiz gülümsüyordu. Farkında bile olmadan, deniz üstü odalardan birisine daldı, pencerelerden birisinin önünde durdu. Gözlerinin bütün menekşe rengi yorgunluğuyla sessizce Boğaz'ı kucakladı. Arkasından, fısıltıya çok yakın bir sesle:

– Evim, dedi.

Yoksa *sınıfı* onu geri mi almıştı?

GÜRSEL, "SEÇİM 27 MAYIS'TA" DEDİ

Devlet ve Hükûmet Başkanı ideal seçimle iş başına gelecek iktidara işlerin gönül ferahıyla terkedileceğini söyledi.

Cemal Gürsel, DP'nin meşruiyetini kaybetmiş olduğunu ve bu konuda kararı mahkemenin vereceğini söyledi.

İstanbul (Özel)

Devlet ve Hükûmet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel dün Florya'da "Seçimler için 27 Mayıs 1961 ilk hedefimizdir" demiştir. Millî Birlik Komitesi'nin ve Hükümetin bu mevzuda azimli olduğunu ifade eden Gürsel şöyle devam etmiştir:

"İşlerin çokluğu dolayısıyla bir kaç aylık bir gecikme daha olabilir. Fakat, bizim samimî arzumuz ve prensip kararımız, 27 Mayıs'ta işleri, ideal bir seçimle gelecek olan yeni iktidara, gönül ferahlığı içinde devretmektir."

Florya'da, sabah ve öğleden sonra iki defa deniz banyosu alan Gürsel, "Bunun mükemmel bir dinlenme sağladığını ve yeni işler için büyük bir kuvvet kazandığını" belirtmiştir.

Gürsel, düşûk Reisicumhur Bayar'ın "eğlenceler tertip ettiği" meşhur deniz köşkünün civarında yüzerken etrafını çeviren gençlerle mütemadiyen şakalaşmış, onların eğlencelerine katılmıştır. Florya plajlarından koşup gelen binlerce vatandaş, Cemal Gürsel'i denizden sonra da takip ederek, ardarda sualler sormuşlardır. Gürsel bunların hepsini sabırla cevaplandırmış, bu arada "DP kapatılacak mıdır?" sorusuna şu cevabı vermiştir:

"Bir müessese veya cemiyet kanunî müddet içinde kongre yapmamak ve programa riayet etmemek gibi kanunsuz yollara sapmışsa, meşruiyetini kaybetmiş demektir. Benim şahsî kanaatim böyledir. Fakat ben hâkim değilim. Türkiye'de artık, bu gibi kararları serbest mahkemeler vermektedir."

9 Ağustos 1960

Miralay Ferid'in kurnazlığını kimse anlayamadı.

Ağustos güneşi, kuşluğa doğru ağaçlardan sıyrılıp, odasını erimiş gümüş aydınlığına boğunca, yatakta bunaldığını öne sürerek Şükrü'ye pencereleri açtırıyor. Hepsini hem, odadakileri olduğu kadar, salondakileri de. Sonra, paçal bıyıklarının gölgesinde sinsi bir gülümseyiş, başlıyor beklemeye. Beklediği, Ajans Haberleri. Komşuları, oldum olası radyolarını avaz avaz bağırtmazlar mı, öğleye olmazsa akşama, nasıl olsa haber programlarından birini, (Ruhsâr'ın gafletine gelir, camı indirmeyi unutursa) hatta Radyo Gazetesi'ni yakalıyor.

Ne yapsın, başka çıkar yolu yok! 'Ceberrut hanım' bu sefer işi sıkı tutmaktadır. Suat'ın aklını bile çeldi: baksana, gazetelerden havadis soracak diye, kız, sabahları yanına yalnız çıkmaz oldu. Sağlığını sormaya gelip giden eşdostun ağzı da sıkı sıkı tembihlenip kilitlenince, 'ahval'in nasıl olduğunu nereden öğrenecek? Bu çareyi buldu sonunda: saat yarım dedi mi dedi, pusuya yatmış tilki gibi kulağı kirişte, pencereleri dinliyor.

"...lâkin ne çok ses varmış, hayret! Ben bizim bu semti gürültüsüz patırtısız, sâkin bir yer zannederdim. Haltetmişim! Tek başına Mürüvvet bacı'nın mendebur tulumbası bile, bir ajansın canına okumaya yetiyor. Akşamları dersen, aşağıda bizimkilerin, Gümrükçü'lerin bahçesinde toplaşan mahalleli karıların çenesinden el-aman! Hafız hanım'ın Kur'an tilâveti de, tövbe tövbe Yarabbi, dikkatimi dağıtmıyor değil ha! Hasılı, çareyi bulduksa da tatbikatta hayli müşkilâtla karşılaştığımız muhakkak!

"...akşam güçbelâ Cemal Paşa'nın gelecek 27 Mayıs'ta seçim yapacağını işittim, içime bir ateştir düştü. Nedir bu bizim paşalardaki seçim me-

rakı yahu? Rahmetli Atatürk böyleydi. Terakkiperver Fırka diye. Serbest Fırka diye az dert mi açtı başımıza? İsmet Paşa, hakezâ: Demokrat Parti belâsını. Hanım Evlâdı'nı tepemize tebelleş eden kendisidir. Şimdi Cemal Paşa, ulan hazır reiskâra oturmuş, memleketin terakkisi için vacip olanı yapacak yerde, seçim! İsmet Paşa'yla görüşmedi mi, mutlaka ondan kaptı bu fikri. Seçim, amennâ seçim, amma ya bu Demokratların kuyrukları yeni bir parti uydurup da, efendime söyliyeyim..."

İçi içine sığmıyordu. Herşeyi ucu ucuna izlediği halde, hele ev halkına, tek tük gelen gidene herşeyden habersizmiş gibi davranmak yok mu, adamakıllı canını sıkıyordu. Bir keresinde dayanamadı, hatırını sormaya uğramış Eczacı İhsan bey'e açılacak oldu biraz. Keşke açılmasaymış. İhsan bey kıvırcık kirpikli gözlerini, yeşil bir korkuyla sonuna kadar açıp, o tereyağı yumuşağı sesiyle:

– ...aman Miralayım, dedi, mîrim efendim, bu sözleri hiç duymamış olayım bendeniz. Sevim hanım'ın talimatı çok kat'idir: hastalığın seyrini hafifletmek istirahatla kaabil, o yüzden...

Sözü askıda bırakıp, iğne yapmak bahanesiyle konuyu değiştiriyor:

– ...Papazyan nereden bulmuşsa, bir şişe erik rakısı bulmuş, geçen akşam bol bol kulaklarınızı çınlattık...

Bir başka seferinde, yine ayaküstü hatırını sormaya gelen Ahmet Ziya bey'i basbayağı lâfa tuttu: yattığı yerden, dışardakiler duymasın diye sözde sesini alçaltıyor, beyaz kirpiklerini kırpıştıra kırpıştıra:

– ...bre Ahmet Ziya, diyordu, meğer sen yerden göğe haklıymışsın, meğer inkılâp minkılâp değilmiş bu, yaa yaaa, sorma hiç! Malûm 'Ceberrut hanım' bizi ihtilâttan fena halde menediyor, vaziyetlere ancak hafiyyen muttali olabiliyoruz. kulağıma Cemal Paşa'nın seçim yapacağı çalındı, lâkin tahkik mümkün olmadı. Şimdi gözünü seveyim doğru söyle, ufukta bir seçim görünüyor mu, görünmüyor mu?

Ahmet Ziya ne dese Miralay Ferid bey'i üzeceğini seziyordu. Fakat onu asıl ağlatasıya etkileyen ölüm döşeğindeki bu ihtiyarın, ülkesinin ve halkının kaderiyle hâlâ bu derece yakından ilgilenişi oldu. Onun 'Seferberlik kuşağı' adını verdiği bu kuşağın adamlarında öyle bir güç, öyle sönmek bilmez bir alev vardı ki, sonrakilerde aransa da bulunamıyor, yerini sinsi bir bencilliğin, küçük çıkar hesaplarının aldığı görülüyordu.

Miralay'ın gönlünü hoş edecek yumuşak bir cevap aradı:

– .....kesinleşmiş bir şey yok Albayım, Millî Birlik Komitesi istikamet arıyor: etraflı bir öncalışma yapmamışlar, plan program hakgetire, görmemek için kör olmalı. Ama teferrüatını, hele iyi olup İhsan bey'in oraya düşün, bir gece hem kafaları çeker, hem âriz âmik konuşuruz.

Miralay Ferid'in hastalıktan ufalmış yüzünü ince bir hüzün sardı, yine o kadere boyun eğmiş asker gülümsemesiyle, inanmaya inanmaya:

Eczacı İhsan'ın orada değil mi? dedi.

Elbette!

– ...rakı da içerek?

– ...gayet tabiî.

– ...kafayı dumanladık mı, Papazyan kerâtasına gırtlağıyla gırnata çaldırıp, İhsan bey'in tamburuna refakat ettireceğiz, söz mü?

– ...söz!

– ...hay ömrüne bereket Ahmet Ziya! Bu bizimkisi avuntu ama, olsun, herif ne demiş, söyle demiş söyle, yalan da olsa hoşuma gidiyor: O hesap!

Ahmet Ziya'nın yüzündeki boş gülümseme kayboldu. Uçuşan tül perdeleri, yaprak yansımalı duvarları, yatağında ölüme azalan –şu yalnız bıyık, kaş ve saç– ihtiyarıyla oda, garip bir anlamsızlığa bürünmüştü. İçinden konuşmak, büyük teselliler vermek: Miralay Ferid'in yapmacık bir neşeyle gizlediği kesin umutsuzluğunu gidermek geliyordu ama, ne söylesin? Saçmaladığını bile bile iki lâf etti, kendini dışarıya zor attı. Merdivenlerden inerken, ölürse, Miralay Ferid'i çok araya-

cağını düşünüyordu: bastonunu kılıç gibi savura savura tartışmasını, tüfek gibi patlayan okkalı kahkahalarını, bunca yaşına aldırmadan hâlâ üstünde taşıdığı bıçkın Harbiye-i Hümayun öğrencisi hâlini.

Tesadüf, Suat çarşıya gidecekmiş, kapıda karşılaşınca artık birlikte çıktılar. Suat bu karşılaşmayı bilerek mi hazırlamıştı? Belki! Ahmet Ziya bey'le görüşmeyi kurmuyor muydu hanidir, hazır gelmişken!...

Yokuşu ağır ağır, denizin kurşun mavisini, karşı kıyıdaki koruların ağırbaşlı neftiliğini, gözlerine sindire sindire iniyorlar. Ahmet Ziya bey, Dolapdere'den geldiği için, sırtında iş tulumuna benzer bir kılık, arka cebinde İngiliz anahtarı, yağlı ellerinde üstüpü eksik! Aydın bir mühendisten çok, uyanık bir ustabaşıyı andırıyor. Suat oysa, omuzlarında dalgalanan kıvamlı, bal sarısı saçları, özenle boyanmış yüzü, inceliği dikkati çeken pantolonlu giyimiyle, gereğinden fazla şık ve güzel. Bir aralık, eksikleniyor bile bundan; geçen gün, annesiyle Vaniköy'deki eve girerlerken duyduğuna çok yakın bir suçluluk duyuyor.

Sokağa çıkar çıkmaz, Ahmet Ziya piposunu yakmıştı.

– Ağustosun yarısından itibaren, dedi, manzara aynı kalır, lâkin alttan alta bir sonbahar hüznü sarar etrafı. Acaba derim bana mı öyle gelir? Gök maviliğine mavidir, bulutlar seyrek; gel gör ki derinliklerinde kurşuni bir solgunluk başlar, gittikçe inkişaf eden, Eylül nihayetine doğru bütün her yanı kaplayacak olan bir solgunluk.

Suat'ın Ahmet Ziya'nın ağzından duymayı en beklemediği sözlerdi bu sözler, ona nasıl bakmış olmalı ki, adam uçları hafif dışarı süsen dişleriyle, yarı kabahatlı, yarı kederli gülümsedi:

– ...yaşlılık, dedi.

Bunu tartışma götürmez, herşeyi aydınlatmaya ve haklı göstermeye yeterli bir şeymiş gibi dedi. Sonra sözünü:

– ...az önce Miralay'ın odasında bir boşluğa düşer gibi oldum, diyerek sürdürdü, bu dedikle-

rim onun etkisi: ölümü yakında hissetmek, insanı medeniyetle münasebetinden, tabiatla münasebetine kaydırıyor: ilk münasebetine yâni.

Suat konuya bu aralıktan girmeyi denedi:

– Dayımda böyle olmuyor ama, aklı fikri dünya işlerinde: bir kaç gündür, gazete havadislerini gizlice taşımıyorum diye, bana âdeta küs.

– Daha evvel söylememiş miydim, aksiyon neslidir bunlar, mayaları İttihatçıdır: kendilerini belki Nâsır'cı zannediyorlar ama, hakikatte Menderes'i deviren subaylar da İttihatçı: münevver bürokrasi, ticaret burjuvazisine zebun olmayı kolay kolay hazmedemiyor. Şu var ki, ne kadar koyu bir radikallik taslarlarsa taslasınlar, varacakları konak faşizmdir.

Piposundan derin bir soluk çekti, gözlerini kısıp uzaklara baktı:

– ...Millî Birlik Komitası'ndaki tereddüt bundan, başladıklarını sonuna kadar aynı kararlılıkla götürmekte direnenlerle, daha şimdiden burjuvazinin telkinlerine kulak verenler çatışıyor. Malûm ya burjuvazi ancak monopoller safhasında vahşi faşizme yatkındır, inkişafında orman kanunu muteber iken değil! Biz monopoller safhasında olmadığımıza göre...

Ayrılacakları sırada, onu yaşından çok genç gösteren gülüşüyle çevresini aydınlığa boğarak:

– ...Berlin'de, dedi, Spartakist'lerin nümayişlerine iştirak ederdim; 1936'da, İspanya'da Falanj'a karşı harbedilmek için *Brigade Internationale*'a yazılmayı tasarlamıştım. Bu gece balığa çıkacağız, şimdi eve gidip yemleri hazırlamayı tasarlıyorum. Nasıl fikir aksiyondan kopunca ölürse, fikir adamı da ölür. Kendimi bundan hiç affetmiyorum, gene bundan Miralay Ferid'in son anlarında bile aksiyona bağlılığı beni müteheyyiç ediyor...

...Oysa Miralay Ferid'i yattığı yerde çoğaltan, geçmişinin en uzak köşelerine götürüp götürüp getiren, bir yerde sırtüstü yatmak zorunluluğuysa, bir yerde karşı duvara asılı bir kaç eski resimdi. Gerçi Emirgân'daki evde tek tek, grup halinde

subay resminden geçilmiyor: Harb-ı Umumî garnizonlarında (Halep, Şam, Beyrut) çekilmiş hayal meyal resimlerle. Beyoğlu fotoğrafçılarının kahverengi ipek kâğıtlara bastığı lüks portreler birbirine karışıyordu ama, her evde olduğu gibi gündelik yaşantısı boyunca kimse bunları farketmezdi. Hele Miralay Ferid, aşla!

Ancak yatağa mıhlanalı, kimbilir ne zaman, –besbelli başka duvarlarda yer kalmadığından– getirip yatak odasının bir köşesine çivilediği bir kaç fotoğraf, birbirinin içinden patlayıp gelişen zincirleme çağrışımların başlangıç noktası oluyor. Resimler de resim olsa, yüreği yanmayacak! Bir tanesinde Sabanca'lı Hakkı, *empire* bir koltuğa beşlik simit gibi kurulmuş, iki yanında Tilki Nuri'yle Ferid Eminönü, ayakta birer kazık. (Hakkı diyordu ki: "Ulan Ferid çeksene şu pırasa bıyıklarını, suratıma gölge ediyorsun!.") Bir başkasında Ferid Eminönü tek başına, 'zabit çıktığı yıl', gıcır yeni üniforması, fazla ışıktan dışarı uğramış yabani gözleri ile.

Hadi ondan sonra, diş ağrısı gibi uzayıp giden içlenmeler:

"...yahu biz hiç mi genç olmadık? Yaradana sığınıp Osmanlı tokadını çarptık mı, adamı lobut yemişe çeviren biz değil miydik? Beykoz çayırında iddiaya girip bütün bir kuzuyla, bir lenger iç pilâvını gövdeye rüyamızda mı indirmiştik? Hakkı'nın baygın bakışlı hemşiresi Zeyneb'in çevresinde erkek kediler gibi ron ron dönen kimdi peki? Yahu bu ihtiyarlık ne rezilliktir? Ne oldu o bizim gençlik zamanlarımız? Ne oldu o Bağlarbaşı'ndaki Salih Paşa köşkünde Maviş hanım'la taflanlar arasında dolaştığımız günler? Ne oldu Kalyopi, Aynalıçeşme'de, adamın tenine zar gibi sıvanan müştereke karanlığında, memelerini karpuz gibi kütürdettiğimiz Rus yosması? Ne oldu Gülistan Satvet, hangi zaman uşkunda kaybolmuştur? Nerdedir Direkliyalı'nın bahçesinde, rüzgârlı bir Boğaz manzarasına karşı oturup, akşam çayları içtiğimiz an? Nerdedir hemşirem Hayrunisa? Saçlarını savurtuşunda güneşi şarktan alıp garba devirişi?

Nerdedir Saraylı Hala'nın çınğıraklı kahkahaları? Nerdedir is, yanmış kuru üzüm ve tütün kokan 'istirdat' İzmir'inde, kordonboyundan denizi seyreden, muzaffer ve genç Miralay? Bütün bunlar, nerdeler? Ne oldular?"

Bazan, yatmadan yorgun, dalıyor Bu dalgınlıklar anılarla içten içe öylesine yüklü, hayatının öylesine yoğun bir özeti ki, kendisine gelişi ya Amasya'da Askerlik Dairesi Reisliği ettiği yıllardan burnunda kalmış iç bayıltıcı iğde çiçekleri kokusuyla, ya Kağızman'daki emirberinin "Kumandanım" diye ona seslenişiyle oluyor. En çok da, birincisiyle. Gözlerini açıp Maviş hanım'ı, elinde tığ, pencerenin önüne oturmuş sabırla dantel üretir görmüyor mu, yıllar ve yıllar önce, kendilerini Amasya'daki nehre bakan evde sanmaması olasız. Herşey o kadar aynı, o kadar birbirinin benzeri. Oysa Ruhsâr hanım dantel mi örüyor, yoksa kaygılarını mı, belirsiz. Yüreğinde hep o korku: "Acaba?... Kocasının, ufacık bir çocuk gibi derinliklerinde kaybolduğu bu ulu dalgınlıklardan bir iğde çiçeği kokusu, bir emirber çağrısıyla kendisine gelip çıkması, dünyaları bağışlıyor sanki ona. Arı su mavisi gözleriyle, uzaktan her yanını ayrı ayrı, usul usul okşuyor. Arasıra, bir billûr avize şıngırtısı, iç ferahlatan o genç kız sesi:

– Daha iyisin ya, Ferid bey?

– Muhtemelen! Lakin şu Ceberrut hanım beni çingene horozu gibi böyle yatağa çakmasa, zannederim çok daha iyi olacağım.

Ruhsâr hanım'ın gözleri, gözlüklerinin ardında kocaman kocaman açılıyorlar:

– ...öyle deme Ferid bey, diyor, öyle deme: seni Azrail'in pençesinden aldı kızcağız. Bir başına nasıl mücadele ettiğini görseydin, hayran kalırdın. Hakkını ödeyemeyiz doğrusu!

Miralay Ferid bey, farkında olmasına bunun farkında, bir ara içini simsiyah karartan mutlaka öleceğim korkusundan da epeyce uzaklaştı ama maneviyatının eski sağlamlığı kalmamış: dünyayla bağlantısı koca bir ömrün yerleştirdiği alışkanlıklar düzeyinde kendi başına sürüp gidiyor, oysa

içinde gittikçe genişleyen önemli bir yırtık belirdi. Ruhsâr hanım'ı hep yanıbaşında istemesi, bundan, İkinci kriz, bir üçüncüsünün olasılığını hem yakınlaştırdı, hem somutlaştırdı gözünde: böyle bir şey gerçekleşirse boş bulunmamak, karısını elinin altında tutarak, yıllanmış sırrını ona açıklamak istiyor.

...bu sır, hayatım boyunca yırtıcı bir kuş gibi, gagalaya gagalaya, ciğerimi paralamış bitirmiştir! Bir faciayı yaşamak, onu bir sır olarak taşımanın azabı yanında, kaç para eder? Yahu bir keyif süremezsin! Ağız tadıyla bir rakı içemezsin! En saltanatlı dakikanda, ruhunda yuvalanmış o musibet kuş bir gaga darbesiyle seni mahv-ü-perişan eder: tekrar tekrar, hem taşıdığın sırrın ıstırabını, hem de onun bir sır olarak teşekkül edişinin fecaatını yaşarsın!

Hele iş gelip vaziyeti Ruhsâr'a açmaya dayanınca, keyfiyet ziyadesiyle çetrefilleşiyor. Esasen çetrefillik vak'anın tabiatında. Ben seneler senesi tam bir vuzuha varamamışım ki, Ruhsâr'a meseleyi vâzıhan anlatabileyim. Bir, damdan düşercesine herşeyi dobra dobra söyleyip cartayı çekmek var, ki hakikat halde benim mizacıma fevkalâde uygun düşüyor: bir vak'anın unsurlarını usuletle ortaya koymak var, ki Ruhsâr'ın temayüllerine uygundur. Öncekini yapsam ben rahatlarım lâkin Ruhsâr dehşetli rencîde olur, ikincisini yapayım desem, bakalım elimden gelir mi? Kaldı ki..."

Gözlerinin, içine (daha doğrusu geçmişine) dönük olduğu oranda, kulakları dışarıya (daha doğrusu geleceğe) dönük: boşluktaki kederli çocuk ağlamaları, inanılmaz miyavlamalar, ayak satıcılarının kalın bağırışları ortasından, cızırtılı bir radyonun Şehnaz Faslı'nı titiz bir dikkatle eleyip, akşam ajansına ne kadar kaldığını hesaplamaya çalışıyor: bir saat mi, kırkbeş dakika mı? Çalgılar, varla yok arası, lâciverd ince bir tül halinde kat kat inen yaz akşamına, pırıltılı kadehler, sürmeli Mütareke yosmaları, eski Galata'dan arta kalmış telli pullu çengiler boyayarak, zilzurna dağılıyorlar. Dur, ne oluyor demeye kalmıyor, yıldırım hı-

zıyla ufalıp, Hamsîn Vahası'na dönüyor Miralay Ferid: ah o zehirli şafak karanlığı! İşte yine mitralyözler, gizli ağızlarından, eflâtun ve pembe lâleler saçıyorlar. Ölüm lâleleri. Mülâzım İhsan bey gücünü yitirdikçe yitiren korkmuş çocuk sesiyle hâlâ onu çağırıyor ama, yamyassı yassıldığı yerden o bir türlü doğrulup yardımına koşamıyor ki! Ölümden mi korkuyor, acaba?

...ölüm korkusu değildi, hayır: ölüm korkusundan bin beter bir belâydı, aşktı yahu, bildiğimiz aşk! Aradan yıllar geçip, Siverek'te Alay teftişi verdiğim gün, bu hakikatı keşfedince beynimden vurulmuşa dönmüşümdür. Kimin aklına gelirdi, öyle ya! Mülâzım İhsan bey düşman ateşinin aman verdiği her fırsatta, o mehtaptan biçilmişe benzer nazenîn sevgilisini anlatmasıyla, meğer bizi ona gıyabında meftun etmiş imiş! Hayalini, havai mavi ipek ibrişimle âdeta ruhumuza işlemiş! Karısına sevdasını, bidayette kıyısından köşesinden paylaşırken, zamanla tamamen sahiplenmişiz. Bi'r-ûs-sebî sahrasında malaryadan takır takır titrediğim sıralar, okuduğu mektupların gönlümüze muazzam teselliler olması, başka neye yorulur?

Evet, biz Ruhsâr'ı ateş hattında Mülâzım İhsan bey'den naklen, bir kerecik olsun görmeden, sevmişiz! Sevmemizle, yüreğimize insaf tanımaz bir ateş düşmüş, Gazze Çölü'nün adamı eriten ateşinden daha gaddar, daha mel'ûn bir ateş ki, ciğerimi nasıl oyduğunu ne siz sorun, ne ben söyliyeyim. Keyfiyet elbet büyük bir şefkat, derin bir sevmek ve sevilmek ihtiyacı içinde bulunduğumuzu gösterir. Lâkin cürmün mazereti olur mu?

İşte mitralyöz çaprazına düştüğümüz o felâket sabahı, Mülâzım İhsan bey mermiler kafatasına saplandıkça dut gibi silkelenirken beni olduğum yere çakan, cinnete uğramış bir sevdalının ahlâk mahlâk tanımayan cür'etkâr hodbinliğidir. Katiyyen budur: daha o saniye Ruhsâr'ın hilâl gibi hayaline el uzatmış, bu bâdireden sağ kurtulursam Dersaadet'te onu bulmayı, üşümüş bir güvercini sever gibi işaret parmağımın sırtıyla okşamayı kafaya koymuşum. Evet, bir mücrimim ben, cür-

mûm hem Mülâzım İhsan bey'e karşı, hem Ruhsâr hanım'a karşı işlenmiştir, bu itibarla itiraf etmeden ölürsem...

Dışarda sazların sesi kesilmiş, yalnız bir ney kalmıştı, içli içli yakınan uslu bir ney: bir çalgı sesinden çok, yapraklardan süzülerek uçsuz bucaksız uzay boşluklarına yükselen yankılı bir serzeniş, insanın ölüm karşısındaki çaresizliğini dile getiren vahim bir sitemdi bu: yeryüzündeki konukluğun, mevsimlerin dönme dolabıyla acıdan tatlıya döne döne, günün birinde bitmesinden, her insanın içtenlikle duyduğu çaresiz isyanı yansıtıyordu. Miralay Ferid, hiç bir zaman, hiç bir cephede olmadığı kadar kendisini yokluğa yakın buldu. Ayaklarının altında, dibi görünmeyen bir uçurum, simsiyah açılmıştı sanki.

"...cahillik devrimizin eşekliklerini saymazsak, neye yaradı bu ömür? Pelerinini savurta savurta, dünya sahnasından dörtnala geçip giden, bir deli süvari daha mı? Yoksa, harb ateşiyle sevda ateşi arasında kalmış, memleketini ve saadetini kurtarayım derken, vicdan azabı belâsına uğramış bir garip inkılâpçı mı? Hesap kitap, sevabımıza besbelli, sırtlan payını kabul etmeyişimiz yazılacaktır. Lâkin edemezdik, edersek ecdadın yüzüne bakamazdık. Ola ki uğradığı kaybı unutturmak gayretiyle Maviş hanım'a yaşattığımız asûde ömür de defterin sevap hanesine geçer. Günahlarımızın icmâline gelince, ben tutamam, vallahi tutamam, takatım yetmez: Hamsîn Vahası'nda Mülâzım İhsan'ı kurtarmaya şitap etmeyerek, delik deşik olmasına göz yummamızla başlayıp, öyle uzun bir silsile teşkil ederler ki...

Ulan? Ciğerimi delen bu acı, vicdan kuşunun insafsız gaga darbesi midir? Her vuruşunda damarlarımın nasıl koptuğunu, taa beynimde duyuyorum. Soluğum da mı daraldı, bana mı öyle geliyor? Bu ajans neye gecikti böyle? Ulan yoksa bu sancı?... Acaba ilâç mı alsak?... Maviş hanım, kız Maviş hanım! Maviş ha...

Yaz akşamının nazlı yıldızlarına yükselen ney, tam o sırada sustu.

ACI BİR KAYIP

Dömeke harbi şehitlerinden Kolağası Rüstem bey'le Münire hanım'ın oğlu, Mabeyn Kâtiplerinden Bayraktar Paşazade Halûk bey'in eniştesi, Bayraktar Çiftliği sahibi Hayrunisa Bayraktar'ın biricik ağabeyi, Manastır'lı Salih Paşa ailesinden Ruhsâr İlbulak'ın sevgili zevci, Çanakkale, Gazze ve İstiklâl Harbi gâzilerinden,

Emekli Süvari Miralayı
FERİD İLBULAK
(Ferid Eminönü)

kısa bir hastalığı müteakip Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi, Emirgân'daki ikametgâhından alınarak, namazı Emirgân Cami-i şerifinde kılındıktan sonra, Zincirlikuyu'daki aile kabristanına defnedilecektir. Allah rahmet eylesin.

Hemşiresi	Zevcesi
Hayrunisa Bayraktar	Ruhsâr İlbulak

Not: Merhumun vasiyeti icabı çelenk getirilmemesi rica olunur.

Şubat,1959/Mayıs, 1959
Nişantaşı (İstanbul)

Aralık, 1972/Temmuz, 1973
Karşıyaka (İzmir)

Mayıs, 1963/Nisan, 1964
Neuilly S/Seine

Ocak, 1974/Eylül, 1974
Kavaklıdere (Ankara)

"Günümüzün en başarılı romancısı olarak *ATTİLÂ İLHAN*'ı görüyorum. *SOKAKTAKİ ADAM* ve *KURTLAR SOFRASI*'ndan bu yana, her romanında kendini aşmıştır. Benim kanımca, yakın tarihimizi konu alarak yazdığı *'AYNANIN İÇİNDEKİLER'* serisi, bu türde roman yazmak isteyeceklere örnek olacak nitelikte(dir."

Prof. Dr. Tahir İZ
'Gösteri' Mart 1981

"*ATTİLÂ İLHAN*'ın roman anlayışının temel çizgilerini şöyle özetleyebilirim : 1/Ana tema, Türkiye'de kapitalizmin genel gelişme sürecidir. 2/Bu tema çerçevesinde toplumsal ve ekonomik oluşumlar, tarihin yeniden değerlendirilişi çabası içinde sergilenir. 3/ Gerek tarihin yeniden değerlendirilişi, gerek toplumsal ve ekonomik olayların, kapitalistleşme süreci çevresinde verilmesi, teknik olarak her türlü bireşsel etkileşim ve hatta sapıklıkları kapsayacak bir örüntü içinde, âdeta bir *MARX/FREUD* bireşiminin arayışını andırır biçimde işlenir."

Emre KONGAR

Örnek Basım

ISBN 975 - 494 - 295 - 1
92. 06 . Y . 0105 . 0412 KDV dahil